

Ansîklopediya
Zarokan

a

Ansîklopediya Zarokan

Ansîklopediya **Z**arokan

Ansîklopediya Zarokan

Amadekarên orjînala vê pirtûkê

Sven Lidman
Tord Pramberg
Hardy Hedman
Sten Pettersson
Tord Nygren

Amadekarên kurdiya vê pirtûkê

Alî Çiftçi
Hesenê Metê
Mahmûd Lewendî
Amed Tîgrîs
Seyidxan Anter
Lêhûrbûna zimên: Remzî Kerîm

Weşanxaneyê APECê

©Apec Förlag AB

Îdê: Sven Lidman

Wêne: Tord Nygren

Nivîs: Lars-Gunnar Larsson

Hardy Hedman

Pergala berg û rûpelan: APEC

Çap: Narayana Press / Danmark 2004

ISBN: 91-89675-32-0

©All foreign rights handled by

BonnierCarlsen Bokförlag, Stockholm

Lidman Production AB, Stockholm

ÇEND GOTINÊN ME

Ev karê weke karên ansîklopediyan, karê dezgeh û nemaze dezgehên dewletan e. Dema ev kar ji bo zarok û xortan be, berpirsiyarî û hesasiyeta li ser jî girantir dibe. Bêguman ev Ansîklopediya Zarokan jî berpirsiyarî û hesasiyeteke welê di xwe de diguncîne. Em pê dizanin û me hay jê hebû.

Bi gotineke din heta ku ji destê me hat, me pedagojiya zarokan, etîmolojiya peyvan, hêsanî û estetîka hevokan dan ber xwe û ev kar welê pêk hanî.

Zanebûna tiştên di ansîklopediyekê de û faktayên li ser wan, ne tenê tiştên li welatê me an jî di zimanê me de ne, herweha tiştên dunyayî ne jî. Zehmetiya ku di karê vê ansîklopediyê de derket pêş me, ew tişt bûn ku belkî ne li welatê me hene û ne jî di zimanê me de.

Di amadekirina Ansîklopediya Zarokan de, ji bilî hemû ferhengên zimanê kurdî me ferhengên erebî, farisî, tirkî û ewropî jî dan ber xwe ku em nekevin çewtiyeke faktayî. Me li gor gotinên zimanê kurdî peyva herî hêsan hîlbijart ku biçûkên me jî bi hêsanî bi lêv bikin. Weke agahiyeke zêde jî di hevokên dawîn de me da zanîn ku li hinek navçe û deverên welatê me jê re tişteki din jî dibêjin û me ew tişt jî nivîsand.

Ev Ansîklopediya Zarokan îro wergeriyaye gelek zimanên din jî. Însiyatîfa hemû kar, çap û weşandina Ansîklopediya Zarokan, weşanxaneyê APECê û xwediye wê Alî Çiftçî xwe daye ber. Weke redaksiyon me jî karê wê da ber xwe. Di karê Ansîklopediya Zarokan de me peyv bi peyv rasterast wernegerandiye. Me mijara peyv û gotinên di ansîklopediyê de bi zarekî kurmancî raxistiye û ji nû ve nivîsandiye. Herweha me çend nav û gotinên xwe yên kurdî jî lê zêde kirine ku reng û lezeteke kurdî bide biçûkên me: weke Newroz, kew, bilûr, sîsalekên gurî, ala kurdî û hinek tiştên din. Ji ber ku ev tişt di orjînalê Ansîklopediya Zarokan de tunebû û ev kar me bi destûra amadekarên wê yên eslî kiriye. Bi baweriya me, bi vê Ansîklopediya Zarokan, biçûkên me ê:

- Di warê ziman de jîriya têgêhîştin û vegotina xwe xurt bikin û xwe bi pêş bixin.
- Di van salên xwe yên ter û teze de bibin xwediye gotinên ji nava malê der û dût ku ev jî di jiyana wan de gelekî giring e.
- Tekst û wêneyên ku di Ansîklopediya Zarokan de hene, ew ê bihêlin kuagahî zû têkeve hişên wan.

ANSÎKLOPEDIYA ZAROKAN

Ji wê gava ku zarok bi bîr dibin û pê de, ew bi baldarî û enerjîyeke xurt bi ser tiştên derdora xwe ve dibin. Her tiştên ku ew dibînin ji bo wan nû ye.

Zarok bi mezinbûna xwe re dibin xwedîtecrupe, hin bi hin sînorên bal û meraqa wan zêdetir dibe. Bala wan diçe ser mijarên dûr û kûr.

Ma ji me kesên mezin kê ji pirsên zarokan, yên ku li dû hev û li ser hev para xwe nestendiye?

Bal û mereqa zarokan

tiştêkî xwezayî ye

Zarok birçiyên çîrokên li ser rastiye ne. Ji ber vê ye ku hertim pirsan dikin. Lê gava dibînin mezin guh nadin wan, wê çaxê bêdeng dibin û mecalên dan û sitandinê jî di navbera mezin û biçûkan de namîne. Herweha gelek mijarên din, mijarên ku ji bo zarokan ne konkret in, bi rêya TV, radyo û komputeran bi deng û wêne digêhîjin zarokan. Giring e ku kesên mezin vê lehiya wêne, term û hestan bi zarokan bidin zanîn ku zarok karibin wan ji hev derxin.

Ji bo zarok têbigêhin û serwest bin, ji wan re alîkariyek pêwist e. Zarok li gor zîmanê xwe bersivan dixwazin.

Biçûk û mezin bi hev re

Di dema îro de wexta dê û bavan bi zarokan re kêmbûye. Loma jî zarok piraniya wextên xwe li ber TV û komputeran dibihurînin.

Û ev jî dibe sedem ku dan û sitandineke jîndar di navbera dê û bav û zarokan de pêk neyê. Dan û sitandin, gotûbêj û afirandinên di nav biçûk û mezinan de giring in, lê gelek caran meriv pê re nagêhin.

Lêkolînerên mejînas, kapasîteya fêrbûna dema zaroktiyê bi têra xwe baş nimandiye. Çiqas guneh e ku meriv li vê yeka ha xwedî dernekeve. Sersariyeke mezin e ku meriv berî dibistanê hin bi hin tîp, peyv û hejmaran bi zarokan nede naskirin.

Nasîna hacet û aletan

“Nasîna hacet û aletan” tiştêkî welê ye ku meriv bi nasîna van hacet û aletan re bi ser zanîna tiştên din ve jî dibe û rê li ber zanîna meriv vedibe. Nemaze tîpên alfabeyê û peyv, hejmar û jimartin, jîrbûna xwendin û nivîsandinê... Di dawîya dema beriya dibistanê de ji bo gelek zarokan tîp û sembol balkêş in. Zarok hêdî hêdî hin gotinan nas dikin, gotinên ku li ser lewheyên, sernivîs û anonsan hene. Girêdana navbera tîpan, term û wêneyên ku di vê pirtûkê de hene “dîlbijîya tîpan” li ba zarokan xurttir dike.

Ev ansîklopedî bi rêya tîp û alfabeyê alîkariya zarokan dike ku ew tiştan nas bikin û bizanin. Çi bi rêya komputeran be û çi bi pirtûkan be, zanîn û nasîna tiştan gelekî giring e.

Ev pirtûk berê xwe dide kîjan grûpan?

Ya rast ew e ku meriv bi hêsanî nikare bêje ka ev berhem ji bo zarokên kîjan grûp û temenî ye. Lewra zarok roj bi roj bi pêş dikevin. Lê em berî hertîştî berê xwe didin van grûpên zarokan:

Serdema beriya dibistanê

Ev serdem, di jiyanê de serdemeke welê ye ku meriv bêtir bîra tiştan dibe û tişt baştir dikevin serê meriv.

Beriyê ku zarok bikarin bixwînin normal ev peryod dest pê dike.

Gelek caran wêneyek mereqdariya zarok gelekî xurt û zêde dike. Dema ku zarok pirsan dikin, mezin, bi alîkariya tekstê dikarin wêneyan ji wan re rave bikin.

Peryoda daxwaza xwendina pêşîn

Piştî demekê xwendin hin bi hin hêsantir dibe, tîp û peyv hevokên bi wate saz dikin. Pisporekî xwendinê, xwendin şibandiye texmîna di lîstikeke pêşketî de. Ji bo ku meriv di lîstikê de bi ser bikeve, divê meriv gelek gotinan bizane. Ji şîrovekirina gotinan re wêne dikarin bibin alîkar.

Ji bo zarokên ku ji xwendinê hez dikin û baş dixwînin ev Ansîklopediya Zarokan destpêkeke giring e.

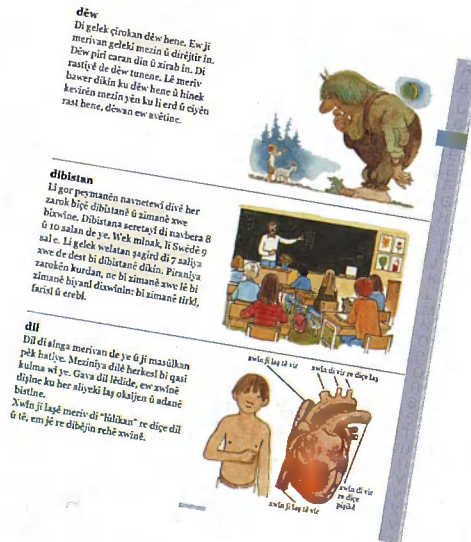
...pirtûkek ku zarok û mezinan bi hev re tevdigerîne!

Ev Ansîklopediya Zarokan, ji zarokan re dikare bibe alîkariyeke baş ku zarok li zanîn û nasîna tiştan bigerin û herweha kêfxweşiya wan zêdetir bike. Lê meriv dixwaze dilgeşî û serpêhatiyên xwe bi kesên din re parve bike. Di nîgartin, ravekirin û formulekirina tiştan de ev dilgeşiya hevbeş û handana ziman ji bo zarokê tiştên gelekî giranbûha ne. Zarokên ku ji diyalogan bêpar in, di têgêhiştin, rêziman û gencîneya peyvan de rastî kêmasiyan tên.

Divê meriv wek hogirekî bi zarokan re tevbigere. Lê wek kesekî mezin divê meriv bêtirs diyar bike ku meriv nikare bersiva her pirsê bide. Li ser me mezinan erkek e ku em mereqdariya zarokan biparêzin!

Hûn ê çawa Ansîklopediya Zarokan bi kar bînin?

Di evê Ansîklopediya Zarokan de nêzî 500 peyv û gotin hene ku li gor rêza alfabeyê hatine rêzkirin. Hemû peyv û gotin jî li gor cihan û fantaziya zarokan hatine hilbijartin. Di her rûpeleke vê ansîklopediyê de rêza alfabeya kurdî heye û tîpa aktuel li ser vê rêzê bi rengekî din hatiye nîşankirin.

Ev jî ji bo zarokan hêsan dike ku tîpa alfabeyê baştir bibîne û nas bike. Girêdana wêne, peyv û tîpan alîkariyê dike ku zarok zûtir serwextî zanîne bibin.

Weke nimûne em bibêjin peyva *dil*: Tu ê di ansîklopediyê de di beşa **Dyê** de li peyva *dil* bigerî. Piştî ku te *dil* dît, tu ê bizanibî ku dil di sînga merivan de ye, jî masûlkan pêk hatiye. Meziniya dilê herkesê bi qasî kulma wî ye. Gava dil lê dide, ew xwînê dişîne her aliyekî laş ku oksîjen û adanê bistîne... Ger tu mereq bikî ku bi zimanekî din ji *dil* re çî dibêjin, tu dikarî li dawîya vê ansîklopediyê li ferhengoka kurdî, swêdî, îngilîzî, almanî û tirkî binerî.

EZ RÊZA ALFABEYA KURDÎ DIZANIM,
LOMA EZ BI HÊSANÎ DIKARIM
LI PEYVEKÊ BIGERIM.

EZ JÎ LI WÊNEYAN
DINERIM Û HINEK
PEYVAN JÎ NAS DIKIM.

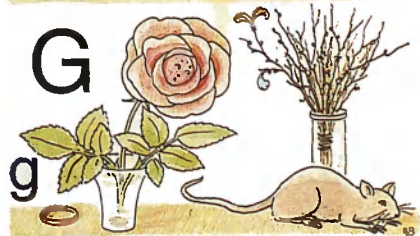
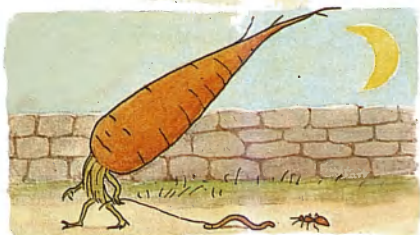

TU KÎJAN
WÊNEYÎ
DIXWAZÎ
BIBÊJE,
EZ JI TE RE
BIXWÎNIM.

abc

Pirtûka şagirdên dibistana pêşîn ABC ye. Berê, meriv li gora rêza alfabeyê hînî tîpan dibû. Îro, şagird ne bi vî rengî fêrî xwendinê dibin lê dîsa jî carina ji pirtûka xwendinê ya pêşî re dibêjin ABC.

Dayê
Dayê! dayê!
Mar!
mîro!
mişk!

Lawo, binere!
Gul!
gustîl!

agir

Pirî caran dema meriv nexweş dikeve, agirê meriv çêdibe. Laş germ dibe û bi zêdebûna agir re meriv diweste. Bi termometreyeke taybetî meriv agirê xwe dipîve. Heger termometre ji 37,5 dereceyî bêtir be, wê demê agirê meriv heye.

agirkujî

Dema ciyek dişewite agirkuj tèn hawarê û agir vedimirînin. Agirkuj bi tankerên xwe tèn û bi pompeyên avê û aletên xwe yên din agir vedikujin, meriv û ajelan rizgar dikin. Dema agir bi ciyekî bikeve û şewate çêbibe meriv telefonî ciyê agirkujiyê dike.

Temo telefonî
112an dike

Telfonîst wî bi stasyona
agirkujiyê ve girêdide.

erebeya pêlika agirkujiyê

agirkuj diçin hawarê

pêlika agirkujiyê

xortima avê

ajel, li rûpelên 12 û 13an binere (👉)

akordiyon

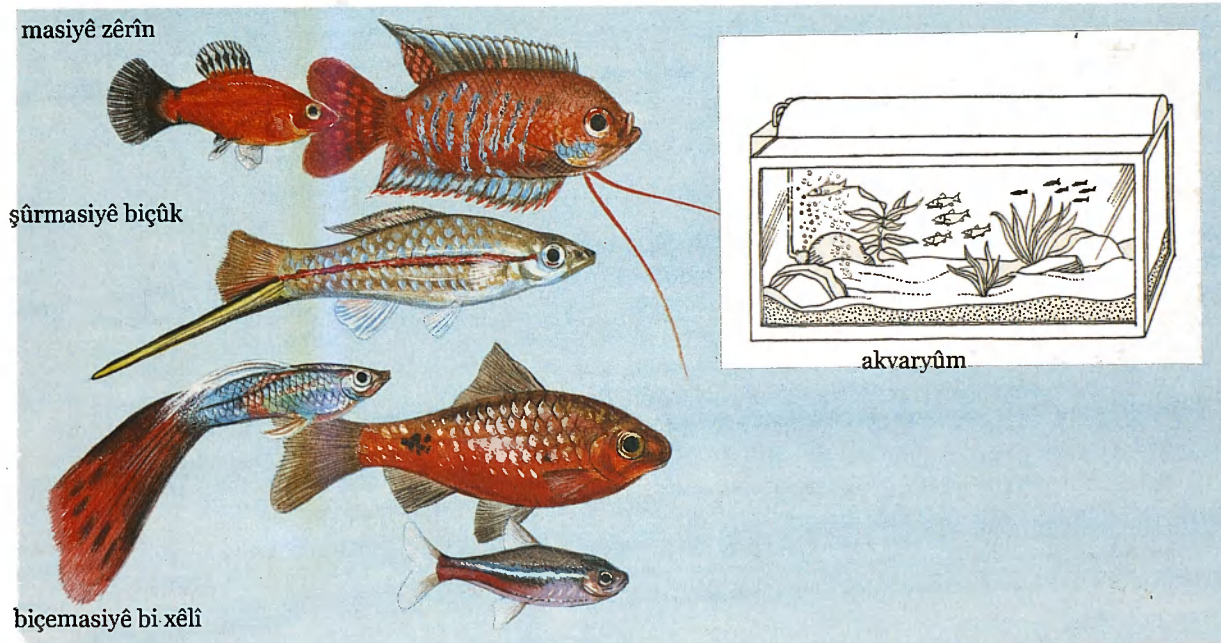
Gelek kes hene ku ji muzîka akordiyonê hez dikin. Meriv pê li bişkoken akordiyonê dike û lê dixê. Di hundurê wê de hin zimanok hene, tonên dangan ji wir derdikevin.

akvaryûm

Meriv dikare di akvaryûman de masiyên biçûk xwedî bike. Piraniya masiyên akvaryûman ji welatên germ in. Loma divê germahiya ava akvaryûmê ji ya hundurê malê hinekî zêdetir be.

Ji bo ku masî oksîjenê bigirin, di akvaryûmê de giyayên avê pêwîst in. Meriv dikare bi pompeyekê oksîjena akvaryûmê zêde bike û bi filtreyekê jî ava wê paqij bike.

al

Al parçeyê caw e ku meriv bi sitûnekê ve dadileqîne. Her welatek aleke xwe heye. Gelek caran bi keştiyên bazirganiyê ve alên taybetî hene.

Ala kurdan li ser panayiyê: sor, sipî û kesk e û rojê zer li ser xeta navîn e.

ajel

Babetên ajelan nêzî mîlyonekê ne. Gelek ajelên ku di dewra berê de hebûn nuha nemane: Bo nimûne, gumgumokên pir mezin ên ku sed mîlyon sal berê hebûn. Gelek ajelên din jî hene ku nuha li ber talûkeya tunebûnê ne. Ji ber ku xelk diçin nêçîra wan, an jî jîngeha wan xera dîkin.

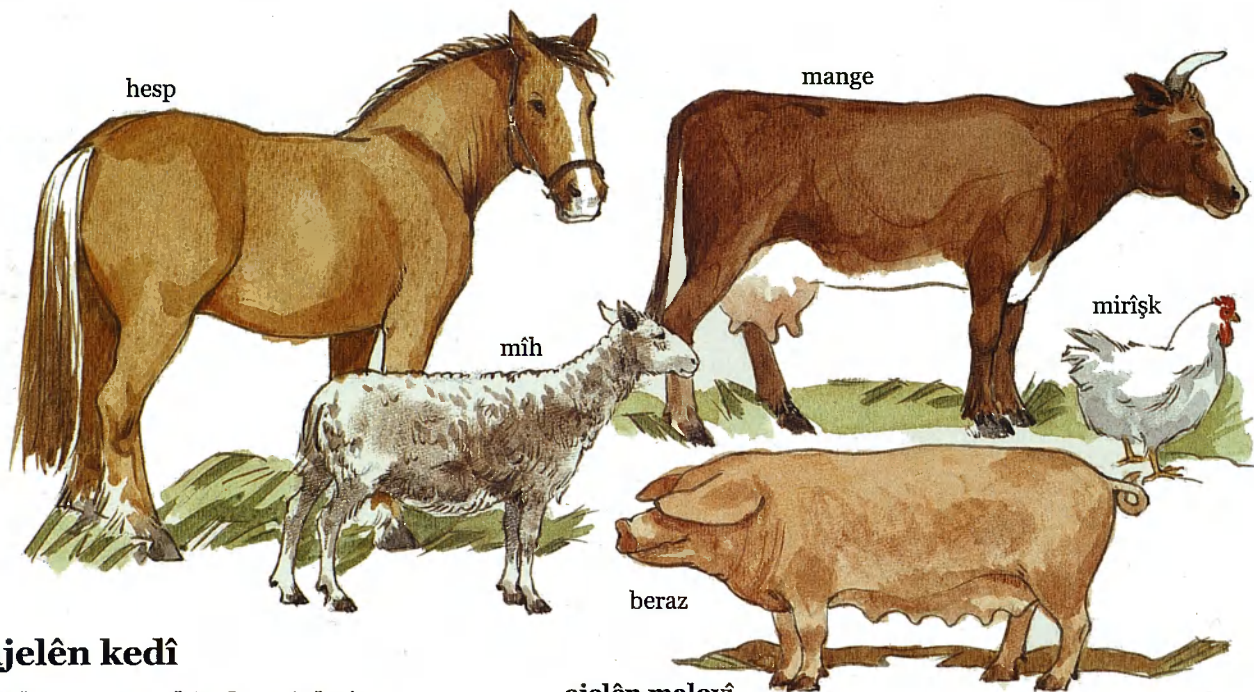
Ajel hem di avê de û hem jî li reşayiyê li her deverê dunyayê hene.

Şiklên wan li gor cî û awayê jiyana wan diguhere. Masî bi guhik in, ji ber ku di avê de dijîn divê bikaribin bi alîkariya wan guhikan bêhna xwe bidin û bistînin. Pirça ajelên ciyên sar, pir û gur e. Ajel bi giya û pelên daran an jî bi goştê ajelên din dijîn. Jiyana wan gelek zahmet e, divê hertim xwarinê peyde bikin û hay ji xwe hebin ku nebin xwarina hinekên din.

Li vir li ser nexşeya dunyayê tu hin cureyên ajelan û ciyê jiyana wan dibînî. Hin jî wan di parkên ajelan de jî hene.

ajelên kedî

Bi hezaran sal in ku ajel tên kedîkirin. Xelkê ji bo fêda xwe, ajel xwedî kirine. Dibêjin kûçik ajelê herî pêşîn e ku kedî bûye. Kûçik dikarin malê bipên, nêçîrê bikin, kerî û garan li hev ragirin. Wek nimûne, meriv dikare gerdûman bavêje pey hespan, lê siwar be û pê kar bike. Meriv mange, mîh û bizinan jî ji bo goşt, şîr, çerm û hirîyê xwedî dike. Mirîşk hêkan dikan. Merivan mêşhingiv jî “kedî” kirine. Hin ajel jî ji bo kêf û xweşiyê hatine kedîkirin. Piştî kedîkirinê hin ajel hatine guhartin û hin cinsên nû peyde bûne. Wek nimûne, ger meriv kûçik û tajiyan bigêhîne hev, cewrikê ku ji wan çêdibe cinsekî nû ye, em jê re dibêjin toltajî. An jî ger ker biçe ser hespê, hêstir ji wan çêdibe ku ew jî dibe cinsekî nû.

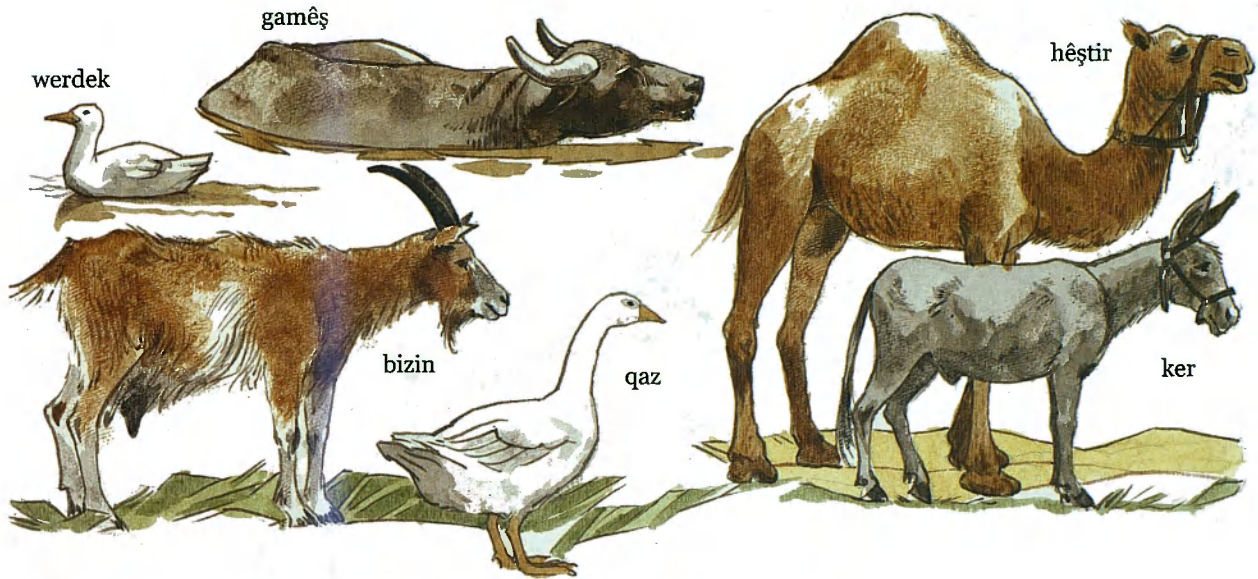
ajelên malovî

Li jorê tu çend ajelên malovî dibîni ku li gelek welatan hene. Piraniya wan li welatên germ dijîn.

ajel û lawirên nav malê

Hin ajel û lawirên nav malê bi piranî di hundurê malê de ne. Hin ji wan ne kedî ne, ger meriv wan berde der, diçin û venagerin. Ajelên navmalê, bêtir ji bo hogiriyê tên xwedîkirin. Piraniya wan di qefes û akvaryûman de tên xwedîkirin. Wek nimûne, bi piranî çûkên evînê,mişkê hindî û masiyên akvaryûman in.

Gamêş li Hindistan û li gelek ciyên din hene. Ew ajelên barkêş in, lê meriv wan ji bo şîr ji xwedî dike. Li gelek welatên Asya û bakurê Afrîkayê hêştir hene. Hêştir ji bo kar û barkêşiyê tên xwedîkirin, lê meriv dikare li wan siwar be ji. Ker, bêtir li derûdora Deryaya Sipî û Rojhilata Navîn hene.

ajelên derveyî malê

Hin ajelên kedî, normal li derveyî malê dijîn. Wek nimûne, bi qasî ku sebra kerguh, kûçik û pisîkan li hundurê malê tê, hewqas ji kêfa wan ji derveyî malê re tê. Pisîk li gor kêfa xwe diçe der û tê hundur. Di wêne de hûn cotek hamster dibînin ku derketine derveyî malê.

alerjî

Bi bêhnstandinê re toza dar û ber û kulîlkan ketiye gewriya vî zarokî. Qirik dişewite, çav û poz diherikin. Ew pêwrî bûye. Pêwrî bi xwe alerjiyek e. Dema meriv li hember tiştêkî pir hesas be, alerjiya meriv jê çêdibe. Alerjiya hinekan ji xwarinê çêdibe, wek mînak, ji çîlekan. Ya hinan jî ji tozê, ji pirça lawiran û ji madeyên kîmyayî çêdibe.

alfabe

Ji bo nivîsandinê meriv tîpan bi kar tîne. Ji temamê van tîpan re dibêjin ALFABE. Alfabe ya kurdan formek ji ya latînî ye. Beşek ji kurdan bi alfabeya erebî dinivîsin. Rûs û hin gelên din alfabeya kirîlî bi kar tînin. Yunanî, cihû, hindî û çînî, her yek ji wan alfabeyeka xwe ya taybetî heye. Alfabe ya hin zimanan, mîna ya erebî ji destê rastê ber bi destê çepê ve tê nivîsandin.

ABCÇDEÊFGHIÎJKLMNOPSSTUÛVWXYZ

tîpên latînî

ا ب ث ج د ذ ز
tîpên erebî

А Б В Г Д Е Ж З Й К Л М
tîpên kirîlî

amanên ji axê (pîrotkarî)

Ji axa sor aman û firax tîn çêkîrin. Navê kesê ku vî karî dike pîrot e. Navê vî karî jî pîrotkarî ye. Yek li jor û yek li jêr du çerxên dezgeha pîrotkariyê hene. Çerxa mezin li jêr e û meriv bi lingên xwe dizivîrîne, meriv girikek herî datîne ser çerxa jorîn, bi dest û tiliyên xwe jî formekê dide wê heriyê. Kerxik, dîzik, vaz, den û kûzên ji axê hene.

ampûl

Ampûl ji şûşeyeke gilover û bê hewa pêk tê. Di hundurê wê de têlek heye ku bi ceryanê germ dibe û pêdikeve.

Burxiyên ampûlan ciyê ciyê ne û li gor babetên wan têne guhertin. Lê babetên ampûlan standart in.

burxiya ampûlê

ampûla elektrîka destan

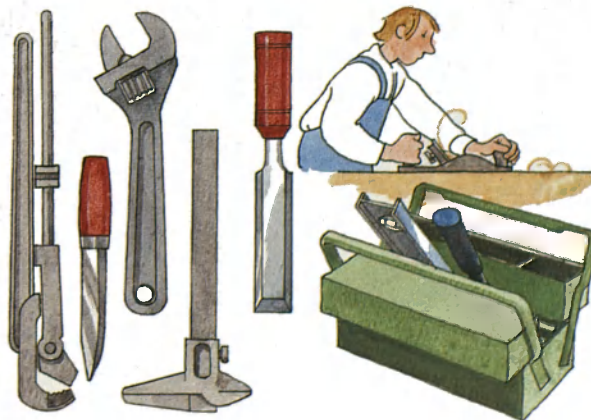

ampûla çavê otomobîlan

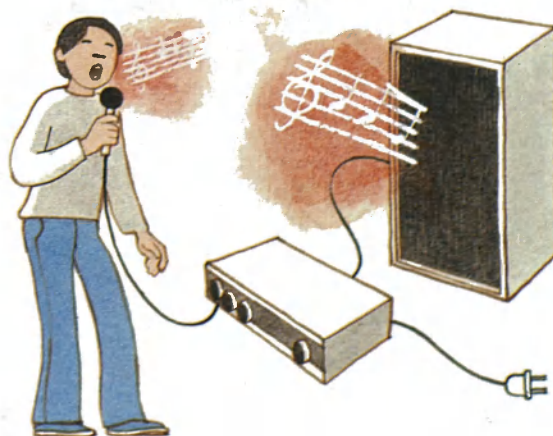
amûret

Bê amûret meriv nikare karekî bike. Gelek senetkar amûretên xwe yên taybetî hene. Kêr, çakûç, kertik, xardos, kilîta îngilîz amûretên herî nas in. Li malê sendoqeke amûretan hebe baş e. Meriv dikare amûretên xwe tê de veşêre û di demên pêwîst de derxe û bi kar bîne.

anfîkator

Anfîkator aletê e ku cîhazên elektronîk bi hêz dike. Bêtir ji bo bilindkirin û xurtkirina deng kar tê. Anfîkator di televîzyon, stereo û di hoperloyan de hene.

anons

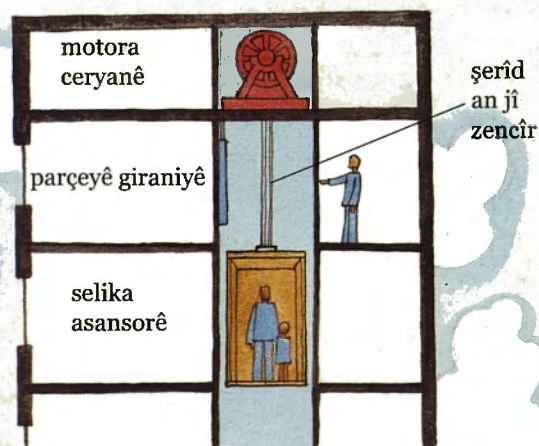
Herkes dikare perê xwe bide û di rojnameyekê de anonsekê belav bike.

Buhayê anonsê li gor meziniya wê ye. Ne rojname, lê xwediyê anonsê biryarê dide bê di anonsê de ew ê çî were nivîsîn.

Ajelên firotinê Min çêlpişkek Wanê heye. Çavêkî wê kşk û yek şîn e. 2 mehî ye. Buha 200 pînot e.
Ajelên kirinê Ez dixwazim du tûtiyan bikirim. Baş re ku yek dîk û yek jî marî be.
Veterînerê arizî Em pisporên balinde û masiyên malê ne. Ji roja duşemê heta roja îniyê saxxana me vekirî ye. Di navbera 8:00 sibê heta 16:00 paşniva kerem bikin

asansor

Meriv dikare bi asansorê hilkişê jor û dakeve jêr. Herweha tu dikarî tiştan jî bi asansorê bibî jor û bînî jêr. Li jora xanî çerxeke mezin datînin, bi zencîr an jî kindirên polayî selika asansorê bi çerxê ve girê didin. Asansor bi motoreke ceryanê kar dike. Bi qasî giraniya selika asansorê parçeyekî giran heye, dema ev giranî dadikeve jêrê, selika asansorê hildikişê jor. Gava selik dadikeve jêrê, îcar jî ew parçe hildikişê jor.

asîd

Asîd aveke tîrş e. Gelek babetên asîdê bi jahr in û ciyê ku ew lê dikevin dişewitînin û diherifînin.

Hin ji wan li sirûştê û di xwarinên me de jî hene.

Tîrşa ser dil jî babeteke asîdê ye ku di ûrê me de çêdibe.

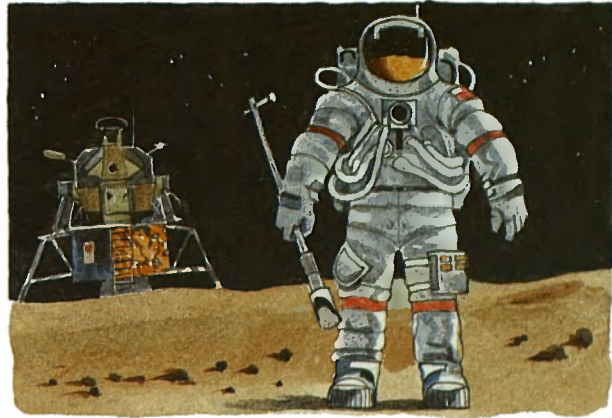

astronot

Ev astronotê ha bi cil û bergên xwe yên taybetî, li ser hîvê ji xwe re digere.

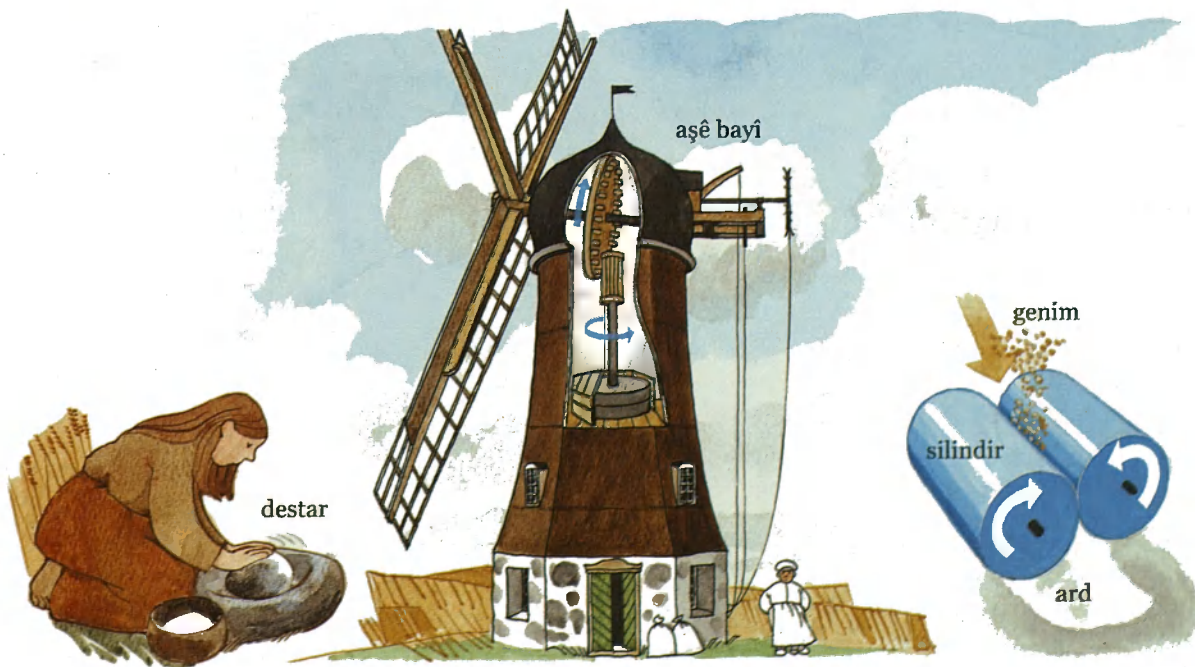
Astronot an jî gerokên gerdûnê, pîlotên jêhatî ne ku wan perwerdeyeke taybetî dîtine.

Navê pîlotên gerdûnê yên amerîkî astronot û yên rûsî jî kosmonot in.

aş

Meriv bi aşê bayî, aşê avê û aşê makîneyê genim dihêre û dike ard. Di dîrokê de aşê pêşîn destar e û ew ji du kevîrên gilover pêk tê. Piştî merivan aşê bayî û aşê avê saz kirin. Êdî di nav herdu kevîrên aş de genim hêrandin û kirin ard. Îro her çiqas aşên avê hebin jî lê êdî bi makîneyan genim dihêrin û dikin ard. Kurd ji van aşên makîneyê re dibêjin palûke.

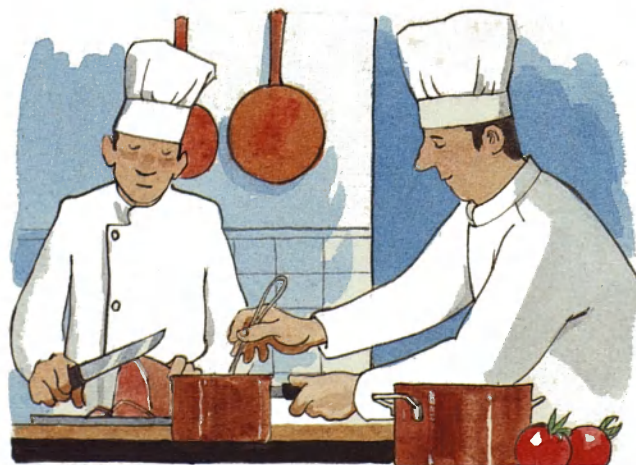

aşî

Li çiyayên bilind pirî caran berfeke zêde dibare û dibe bêşûyên berfê. Ev bêşûyên berfê ji ciyê xwe diqirpin û ber bi jêr ve diherikin. Di vê herikînê de çi têkeve ber wan: dar, kevir, ajel, însan yan xanî... bi xwe re dibin. Ji vê herikîn û gindirîna berfê re dibêjin aşî. Carina hin gund jî di bin aşîtê de dimînin.

aşpêj

Karê aşpêj ew e ku xwarinê bipêje. Ciyê karê aşpêjan aşxane ne. Û ew ciyên ku ji bo gelek kesan xwarin tê çêkirin, ew jî aşxane ne. Ajpêjî jî huner û zanînekê divê. Wek nimûne: Li Swêdê aşpêjek divê piştî dibistana seretayî û navendî du salên din jî here dibistanê û hînî çêkirina xwarinê bibe.

atolye

Atolye ciyek e ku hunermend karê xwe li wir dikin. Li vê atolyeya di wêneyê de resamek kar dike. Boyaxên ku jê re pêwîst in, li ser paletê ne. Li ser maseyê firçe, tubên boyaxê û tiştên din jî hene. Ew wêneyê jinekê çêdike. Jin modela wî ye. Ew ciyên ku foto lê tab dibin, meriv ji wan re jî dibêje atolye.

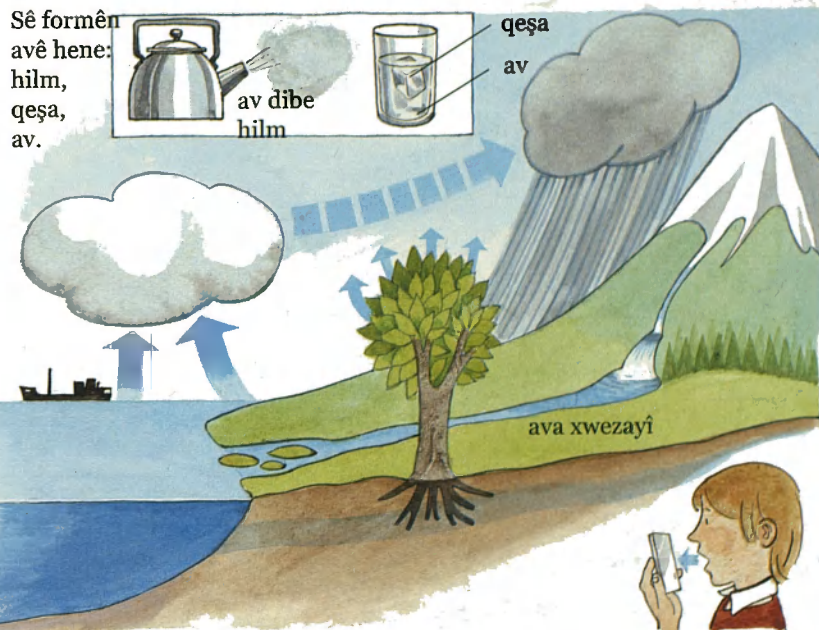

av

Av ji bo jiyanê giring e.
 Jiyan bê av nabe.
 Di xwezayê de av xwe
 dewr dike. Herdem ji
 derya, gol û heta ji ax û
 hêşînahiyan hilm û gulm
 ber bi asîman ve hildikişe.
 Ev hilm û gulma avê bi
 awayekî nependî tim
 hildikişe jor. Dema hewa
 sar be, ew hilm û gulm
 dibe ewr. Ji ewran av dîsa
 wek baran û berfê dibare,
 di çeman de diherike û
 dikeve gol û deryayan.

Wek nimûne, gava ku ava
 çaydan germ dibe, hilm û
 gulm di bilbilînga wê re
 derdikeve der. Dema ku ew
 hilm û gulm sar bibe, dibe
 dilopên avê û tê xwarê.

Sê formên
 avê hene:
 hilm,
 qeşa,
 av.

Dema meriv hûyî eynikê dike hilma
 meriv dibe dilop. Dema tu nefesê didî
 jî ji devê te hilm derdikeve.

ax

Ax ji bermayiyên nebat û hêşînahiyên
 hişk û rizî pêk tê. Di nav axê de dikare
 qûm û kevir jî hebin.
 Kokên nebat û hêşînahiyan di nav axê
 de ne. Gelek lawirên biçûk ên wek
 kurmikan jî di nav axê de dijîn.

axtapot, li rûpela 24an binere (👉)

axur

Di vî axurî de gelek ajal hene. Li vir beşê mangeyan, tewlên hespan, koza golik û berazan, goma mîhan û koxika mirîşkan hene. Bêguman pisîk jî gelekî giring e. Ji ber ku ew bi dû mişkan dikeve û digire. Ajelên malovî di hin demsal an jî rojan de nikarin li derve bin û loma di axur û goman de dimînin.

Axurê ku hûn di wêne de dibînin hejmara wan roj bi roj kêr dibe. Li gelek axurên îroyîn, wek mînak, bi tenê mange dijîn. Beşekî mezin ji karên ku bi destan dihatin kirin, êdî bi alîkariya makîneyan tê kirin. Li hinek welatan hin ajal ji demên berê bêtir di axuran de dimînin. Û ji xwe hin ajal jî qet ji axuran dernakevin.

tankera şîr

Di hefteyekê de çend caran tankera şîr tê, şîr digire û dibe şîrxaneyê. Li şîrxaneyê qatixên ji şîr çêdikin, wek: şîrê pastorîze-kirî, to, mast, penîr, nivîşk û hwd.

mîh

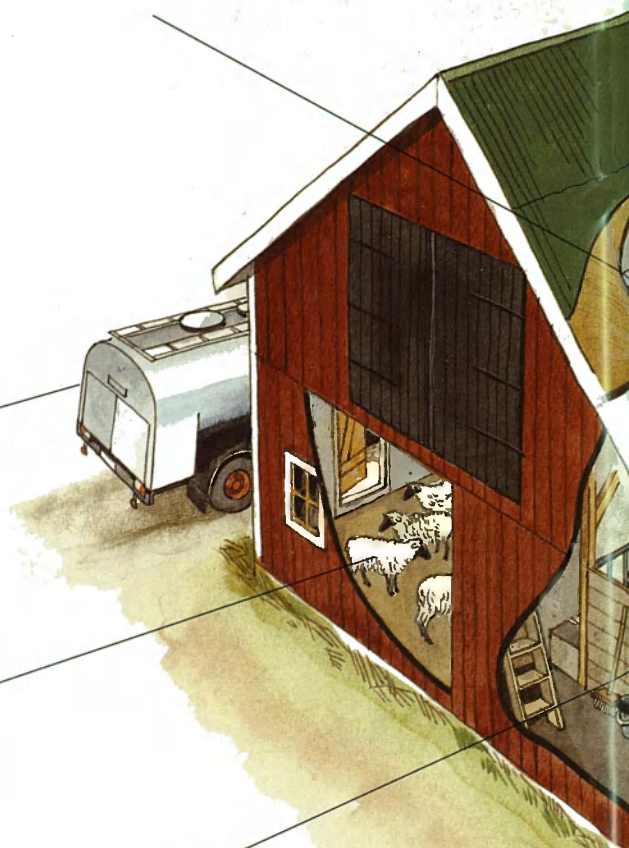
Li hin axur û goman mîh jî hene. Mîh bêtir ji bo şîr, goşt û hiriya xwe tê xwedîkirin. Bi piranî meriv salê du caran hiriya wan dibire. Ji hiriya mîhan doşek, lihêf û balif çêdibe. Herweha hiriya wan dirêsin, jê rîs çêdikin. Bi wan rîsan lepik, kum, gore û tiştên din dihûnin. Ji çêleyên mîhan ra dibêjin berx.

êm û alif

Navê xwarina ajelan êm û alif e. Ji bo temamê zivistanê têra ajelan bike, meriv kadîne tije ka û rêsi dike.

embara şîr

Li vir şîr di sîtileke mezin de tê parastin. Ji bo çêj û tama wî xera nebe divê şîr tim sar bimîne.

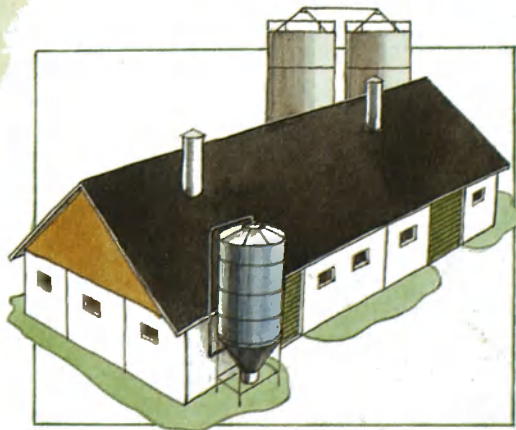
hesp

Hesp di tewlan de dimînin. Divê meriv wan her roj tîmar bike. Ango wan bi firçe û qeşawînê paqij bike. Berê herkes an her malek divê xwedî hesp bûya, hesp ji bo gelek karan bi kar dihanîn. Lê îro li şûna hespan makîne û traktor derketine. Hesp jî bi piranî tenê di sporê de an jî di pêşbirkan de bi kar tên.

mange

Li vir mange di axurê xwe de ne. Li nivê din yê axur golik di kozan de ne. Rojê du caran mange tên dotin. Şîr di guhanên wan de kom dibe. Meriv ji bo goşt jî mangeyan xwedî dike.

axurên îro dişibin fabrikeyan

Îro li axurên modern gelek makîne hene. Ew mîna fabrikeyekê ne. Ji bo ajel kê m an jî zêde xwarinê nexwin, ê m û alifên wan otomatîk dikeve afirên wan. Di axuran de makîneyên şîr, penîr û rûn hene.

axtapot

Heşt an jî deh piyên axtapotê hene. Axtapot hov e û bi piyên xwe nêçîra xwe digire.

Kurka wê tijî aveke mîna hibrê ye. Li dijî êrîşekê, ji bo ku xwe veşêre, vê "hibrê" dipijiqîne.

babîyan

Babîyan cureyeke meymûnan e. Li Afrîka û li hin welatên ereban hene. Dema bi çarpêyan diçin, ew dişibin kûçikan. Babîyan, bêtir bir bi bir bi hev re dijîn.

bajar, li rûpelên 26-27an binere (👉)

bakterî

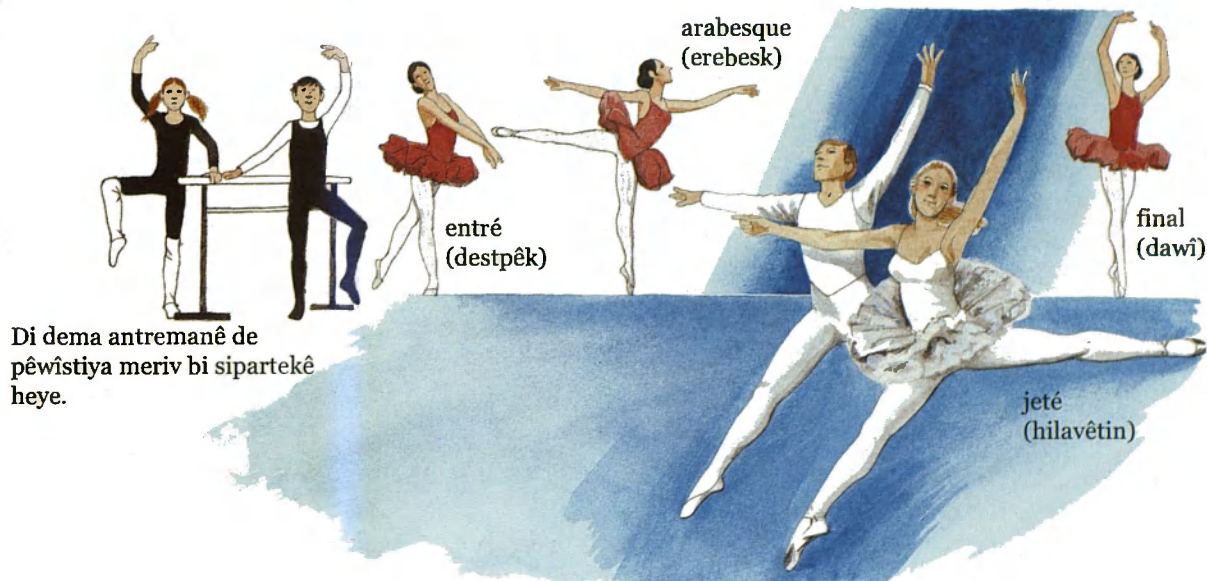
Bakterî li her derê hene. Hingî biçûk in nayên dîtin. Ji bo meriv wan bibîne mîkroskopek divê. Bakterî bi ruh in lê ne lawir û ne jî giya ne. Hinek bakterî bi fêde ne. Ji beşeke mezin ya bakteriyan nexweşî peyda dibin.

Bakterî, di mîkroskopê de weha dixuye.

Birîna xwe pak bişo! Heger tu birîna xwe pak neşoyî, bakteriyên ziyan-dar dikarin têkevin laşê te.

balafir, li rûpelên 28-29an binere (👉)

bale

Bale awayeke dansê ye. Babetek ji şanoya musîkal e. Ji bo dansa baleyê, divê meriv cansivik û nerm be. Loma jî bale gelekî antremanê dixwaze û divê meriv di temenekî biçûk de dest pê bike.

Di baleyê de, meriv li gor livên diyarkirî dansê dike. Hinek ji wan tu di wêne de dibînî. Ji ber ku bale li Fransayê bi pêş ketiye, loma navên livên wê jî bi fransî ne.

balon

Balona biçûk bi gazeke sivik tê dagirtin. Vêca ji hewayê siviktir dibe. Loma jî balon dikare ber bi jor ve bilind bibe. Di balona mezin de hilma germ heye. Hilma germ ji ya sar siviktir e. Di selika bin balonê de meriv dikare rûne û bifire.

bajar

Li bajaran pir meriv dijîn û kar dikin. Li bajaran avahiyên kevin û nû, nizim û bilind, mal, dikan, dibistan, nexweşxane, daîre, dêr, mizgeft û kenîşte hene. Li piraniya wan stasyonên trêne û benderên keştiyan peyde dibin.

Bajarek dikare wusa xuya bike, wek ku di wêne de. Lê bajar li gor serdeman tên guhertin. Bajaren pêşîn bajarên bazirganiyê bûn. Ev bajar li warên nêzî benderan û li ser xaçerêyên giring dihatin avakirin. Gelek bajarên kevin li dora birc an jî kilîseyan ava bûne. Berê, bajaran xwe bi xwe îdareya xwe dikir.

Di nav gund û bajaran de gelek ferq hebû. Gundîyan tiştên xwe dibirin li bajêr difirotin. Mîna tu ji welatekî biçî welatekî din li bajêr baca xwe didan.

Di van sedsalên dawîn de, li der û hundurê bajaran fabrîke hatine avakirin. Gelek merivan ji bo ku kar bikin, ji gundan koçî van bajarên îndustriyê kirine. Loma jî bajar zû mezin bûne. Piraniya şêniyên cîhanê li bajaran dijîn û bajar zêdetir dibin. Li hin bajaran bi mîlyonan meriv bi cî bûne. Hejmara şêniyên New York an jî Tokyoyê du caran li ya Swêdê ye.

Bajarekî modern li gor planeke ava dibe. Lê ew hertim nû dibe. Avahiyên kevin tên hilweşandin û yên nû tên avakirin. Trafîka bajaran roj bi roj zêde dibe, çareserkirina wê jî pirseke mezin e. Bi vê armancê hin kolan ji trafikê re tene girtin û li hinan jî trafik yekalî ye.

balafir

Berî ku balafir hebin, gelek kaşif
diketin xewn û xeyalên çêkirina
makîneyekê ku ew bikare mîna
çûkekê bifire. Lê di wê demê de
ji bo makîneyeke weha motor
tunebûn. Ev nêzîkî 80 salan e ku
balafirên bi motor saz bûne.

Gelo balafir çawa dikarin
bifirin? Formê baskên balafiran
weha ne ku dema ba li wan dixê,
ew balafirê ber bi jor ve hildidin.
Herwekî ku meriv kevirekî pahn
li ruyê avê bixe û bi alîkariya avê
ber bi jor bilind bibe.

Ji bo ku balafir bikaribin rabin û
bifirin, divê ew pir bi lez û pît
herin.

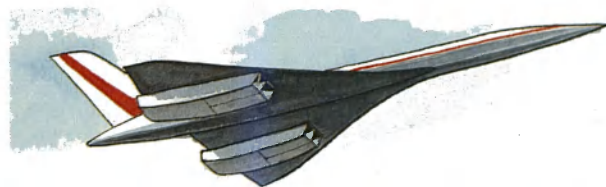
balafireke yekmotorî

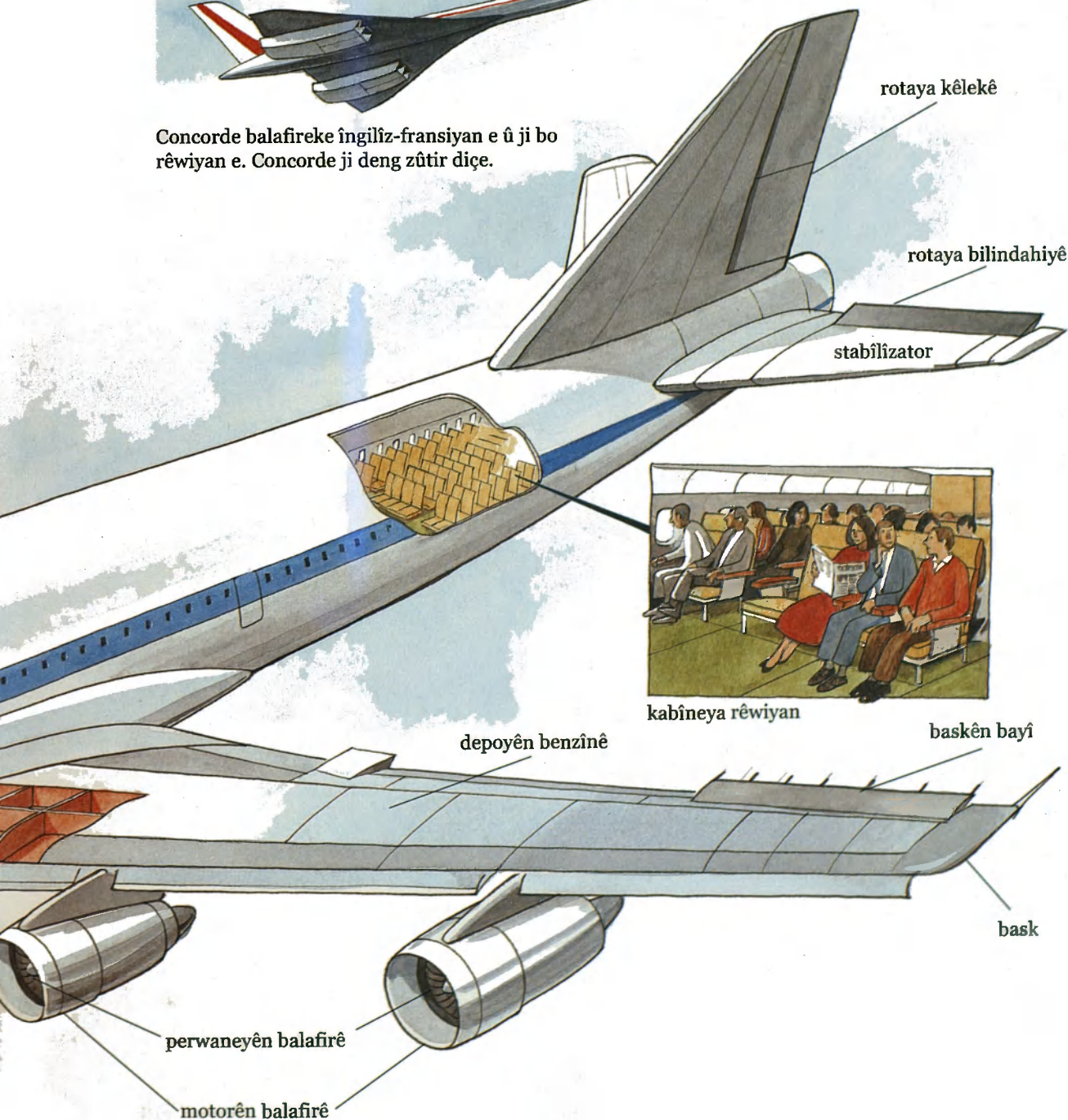
kabîneya pîlot

hundurê kabîneya
pîlot

tekerên pêşîn

Concorde balafireke îngiliz-fransiyan e û ji bo rêwiyan e. Concorde ji deng zûtir diçe.

rotaya kêlekê

rotaya bilindahiyê

stabîlizator

kabîneya rêwiyan

depoyên benzîne

baskên bayî

bask

perwaneyên balafirê

motorên balafirê

bank

Bank peran deyn dike û bi deyn dide. Heger tu pereyên xwe têkî bankê, ew pereyan ji te deyn dike. Hinek pereyên zêde jî dide te, ji wê re dibêjin fayîz. Lê heger ji te re pere pêwîst be û tu jê deyn bikî, îcar tu fayîzê didî bankê.

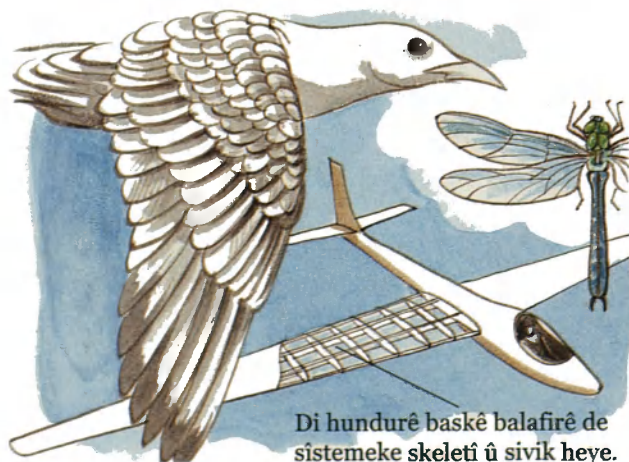
barkêşer

Meriv bi barkêşerê li ciyên weke fabrîke û stasyonan bar û tiştên giran radike û bi cî dike. Gelek barkêşer xwe bi xwe bar radikin. Hinek ji wan wek lokomotîveke biçûk vagonan li pey xwe dikişînin. Gelek ji wan bi elektrîkê dixebitin. Ji ber ku hinekên wan li ciyên sergirtî jî kar dikin, divê bê gaz be ku jehrî çênebe.

bask

Baskên çûk, mêş û balafiran hene, ew hêzê didin wan ku bifirin. Lê ew ne wek hev in. Bask divê sivik bin. Him baskên ajelan û him jî baskên balafir û firokan sivik in lê „skeletên“ wan xurt in.

Di hundurê baskê balafirê de sistemeke skeletî û sivik heye.

baterî

Ji bateriyan elektrîk saz dibe. Bateriyên lampeya destan çutiyek zînk e ku hundurê wê tijî tiştên kîmyayî ne. Di nava wê de jî pîjekî rejiyê heye. Bateriyên otomobîl û aletên elektrîkê ji nû ve dikarin bêne dagirtin.

Herweha ji bo aparatên guhan bateriyên mîna bişkoka hene.

beq

Beq him di nav avê de û him jî li bejahiyê dijîn. Dema hîn kurmîk in bi berkurê û dema mezin dibin jî bi pişikên xwe bîhnê didin û distînin. Biharan beq xerzên xwe datînin. Di nav xerzeke beqê de bi hezaran hêk hene.

Ji hêkên wan kurmîk çêdibin. Heta ku ew dibin beq çend caran formê xwe diguherin. Lingên wan ên paş bi hêz in ku xwe baş çeng bikin. Ew kurm û kêzan dixwin. Ew nêçîra xwe bi zimanê xwe yê dirêj digirin.

beqbejî

Beqbejî ji malbata beqan e. Ew dişibe beqa normal û lingên wê kintir û çermê wê balûkî ye.

Ne baş hildipeke û ne jî baş ajnê dike. Beqbejî mêş, megez û kurmikan dixwe. Temenê wê ji 30 heta 40 salan dirêj e. Beqbejî cî û warê xwe naguhere.

beqerî

Masiyê beqerî di gol û çeman de dijî. Masiyekî hov e. Masiyên biçûk dixwe. Beqeriyekî qert dikare ji du kîloyan girantir be.

Goştê wî xweş e lê tijî dasî ye û xwarina wî zehmet e.

beraz

Merivan bi hezaran sal berê beraz kedî kirine. Ji beraza mê re madek, ji yê nêr re yekane û ji çêlikên wan re jî dibêjin kudik.

Çêja goştê ran û parsûyên berazan bi nav û deng e.

berazê kovî

Berazên kovî ajalên bi hêz û xurt in. Ew dikarin heta metre û nîvekê jî dirêj bibin. Berazên kovî dikarin bi pozê xwe axê biqelêşin. Diranên berazên nêr mezin in. Goştê berazên kovî bi çêj e û ji bo goşt nêçîra wan dikin.

Berazên kovî zerareke mezin didin rez û baxçeyan. Berê li çiyayên Kurdistanê berazên kovî gelek bûn lê anuha kêmbûne.

Madek kudikên xwe dimijîne. Piştî kudikan şivşivî ye.

berf

Çîroka kuliyan berfê dûr û dirêj e. Hilma ku ji erd û deryayê bilind dibe bi çavan nayê dîtîn. Ev hilm li jor sar dibe û dibe ewr. Ger ew hilm têra xwe hebe û sariya wê bikeve bin sifirê, wê demê krîstalên qeşayî pêk tînin. Ev krîstal bi sitêrkên biçûk dimînin.

Dema ku ev krîstalên qeşayî digêhîjin hev, dibin kuliyan berfê û datên xwarê, wê demê meriv dibêje berf dibare. Ger tu qenc bala xwe bidî kuliyan berfê, tu ê bi hêsanî krîstalên wan bibînî.

Formên krîstalên berfê gelek xweşik in. Li vir tu çend krîstalên mezinkirî dibînî.

A a
B b
C c
D d
E e
F f
G g
H h
I i
J j
K k
L l
M m
N n
O o
P p
Q q
R r
S s
T t
U u
V v
W w
X x
Y y
Z z

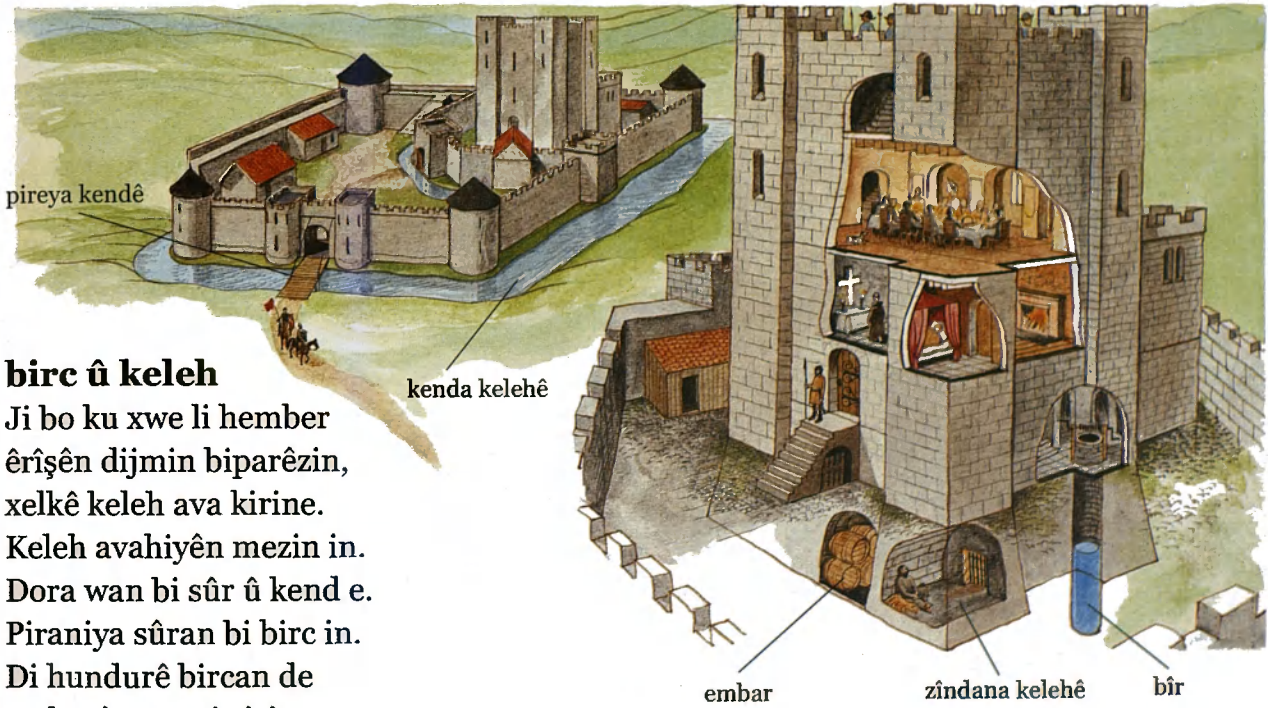
biharat

Biharat ji pel, giya û kulîlkan çêdibin û dema meriv dike nav xwarinê xweş dikin. Li Kurdistanê biharatên weke îsot, rihan, pûng, nane, cahter, simaq û hwd hene.

bilbil

Bilbil bi dengê xwe yê xweş bi nav û deng in. Gelek cureyên wan hene. Hinek ji wan di qefesan de tîn xwedîkirin. Ji cî û warên germ hez dikin. Di edebiyata klasîk de bilbil sembola xweşikî, kubarî, ciwanî û bengîtîyê ye.

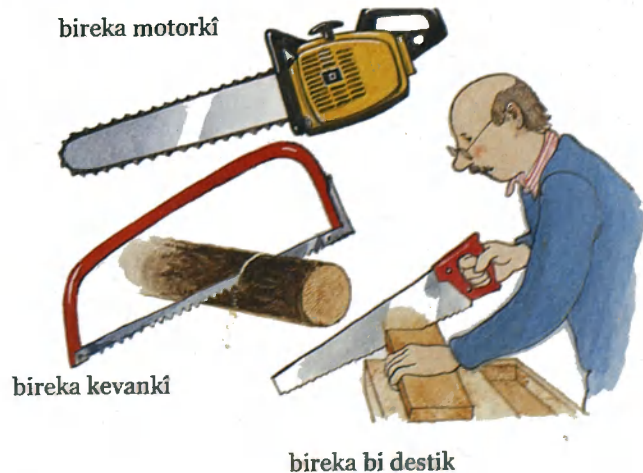

birc û keleh

Ji bo ku xwe li hember
êrîşên dijmin biparêzin,
xelkê keleh ava kirine.
Keleh avahiyên mezin in.
Dora wan bi sûr û kend e.
Piraniya sûran bi birc in.
Di hundurê bircan de
embarên xwarinê û
embarên tiştên din hene.
Bi xêra wan meriv
demeke dirêj dikare xwe
biparêze. Berê, gelek kes
jî di bircan de diman.

birek

Di birîna dar, metal û plastîkan
de meriv birekê bi kar tîne.
Li gor ka meriv çi tiştî dibire,
cureyên birekan hene.
Birekên li fabrîkeyan bi
makîneyên elektrîkî kar dikin.

birinc

Nîvê însanên dunyayê birincê dixwin. Birinc li gelek ciyan, herî zêde jî li Çîn, Japonya û Hîndistanê tê çandin. Tayê birincê ji metreyekê bilindtir dibe. Birinc zêde ji avê hez dike. Ji zeviyê birincê re dibêjin medreb. Li Kurdistanê birinca Qerejdaxê bi nav û deng e. Li hin deverên welatê me ji birincê re dibêjin riz.

Libên birincê di
simbilê wê de ne.

birûsk

Birûsk ji elektrîkîbûna ewran pêk tê. Ewrê bi elektrîkê dagirtî vala dibe û dibe birûsk. Gelek caran ev birûsk di nav tilpên ewran de diçin û tên. Carina jî ji tilpên ewran ber bi erdê ve tên xwarê, wê demê em dibêjin birûskê veda. Dengê birûskê nîşan dide ku çirûska wê çiqas germ û xurt e.

Dema ku birûsk vedide
pirî caran li ciyên bilind dixe.

bisiklêt

Berê, merivan bi lingan bisiklêt dahf dida û ew dajot. Dûre pedal li tekera pêşiyê siwar kirin, ji ber ku tekera pêşiyê hewqasi mezin bû, xelkê ji wan bisiklêtan re "tekerbilind" digot. Bisiklêtên anuha yên modern in û temenê wan nêzîkî sed salan e. Xusûsiyeta van bisiklêtan jî ew e ku zencîrek bi tekera paşiyê ve ye.

bizin

Qiloçên bizinan ber bi paş ve tewandî ne û mûyên wan dirêj û zîx in. Ji yê nêr re nêrî dibêjin û rîha wan heye. Ji biçûkên wan re dibêjin karik. Bi hezaran sal berê însanan bizin kedî kirine. Meriv ji şîr, çerm û mûyê bizinan fêde dibîne. Li welatê me, em li gor reng û şiklên wan navan jî li hinek bizinan dikin. Wek nimûne, bizina kol, bizina xez, bizina bel, bizina taq hwd.

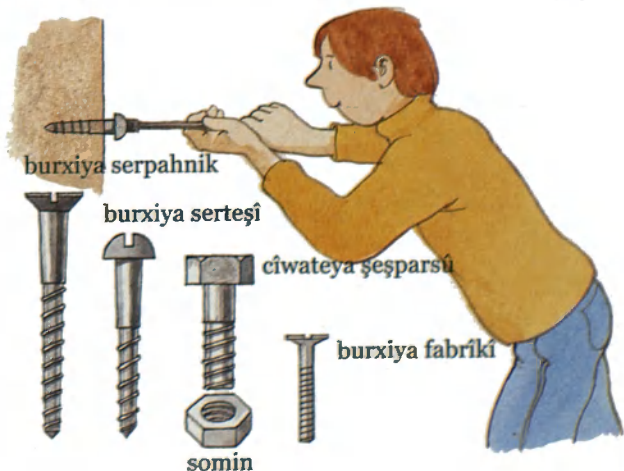
bîr

Bîr cureyeke ji çalan e. Meriv erdê dikole û ji binê erdê avê derdixe. Berê, li ciyê ku av ne kûr bûya, devê bîran vekirî bûn û bi dewlan av ji wan dikişandin. Îro jî bêtir pompeyan bi kar tînin. Ava bîran aveke xwezayî ye.

burxî

Piraniya burxiyan mîxekî bi serik û kertik kertikî ye. Di serê burxiyê de jî kertikek heye ku meriv bi tornavîdayê wê badide û dişidîne. Gava meriv burxiyan di textan de bi cî dike, diranên kertikan di text re derbas dibin. Hinek babetên burxiyan sitûr in û serê wan şêşparsû ne, ji wan re dibêjin cîwate. Cîwate bi xwe bi sominekê re li hev siwar dibe ku hundurê wê jî bi kertik e. Ji burxiyê re vîda jî dibêjin.

bûkik

Ji dema herî kevnare ve zarok her bi bûkikan dilîzin. Bûkikek dikare pir hêsan be, herwekî darek û potikeke lê pêçayî. Bûkikên xweşik berê ji ferfûr û porselenê dihatin çêkirin. Nuha gelekên wan plastîk in. Hinek ji wan dikarin çavên xwe bigirin û bibêjin "mamma".

cadûkar

Berê merivan bawer dikirin ku cadûkar hene û bi sihrê dikarin gelek xirabiyan bikin. Herweha merivan bawer dikirin ku di cejna hêkesorê de cadûkar bi sivnîka xwe difirin, diçin kaviên xwe û li wir şahiyê dikin. Îro jî gelek zarok di cejna hêkesorê de xwe reng dikin û weke cadûkaran xwe dixemilînin.

canbaz

Li sîrkê keçik xwe ji trapetsekê berdide. Zilamê ku bi loliba trapetsa din ve daliqîye, wê li hewa digire. Herdu jî canbaz in. Hin canbazên din jî hene ku li ser tîlê dilîzin, xwe qulopanî dikin. Ji bo ku canbaz hunerên xwe pêşkêşî xelkê bikin, divê bi hêz bin û laşên wan jî nerm û sivik bin.

canbazê ser têtê

Canbazê ser têtê govendeyê sîrkusê ye. Li ser têtêkê radiweste ku ew ji erdê bilind e. Carina dimeşe û pêre, jî çemberan davêje û digire.

Divê canbazê ser têtê tucarî balansa xwe wenda neke.

canî

Navê kuriyê hespê canî ye. Piraniya mehînan caniyekê tenê tînin.

Pîştî çêbûnê di demeke kurt de canî radîbin ser lîngan û dimeşin.

Ji diya canîyan re mehîn û ji bavê wan re jî hesp dibêjin.

ceps

Ceps ardekî gewresipî ye. Heger meriv avê berde ser dibe hevîr.

Zû zuwa û hişk dibe. Meriv dikare ji cepsê peykeran jî çêke.

Dema ciyekî meriv bişikê heta rehet bibe, wî ciyî bi cepsê dipêçin, girêdidin û welê dihêlin.

peykerekî ji cepsê

cil û berg

Ji bo ku meriv xwe ji serma û tiştên din biparêze, meriv cil û bergan li xwe dike.

Ji bo xweşikbûnê jî em cil û bergan li xwe dikin. Li gor deman cil û berg têne guhertin û her modeyeke cil û bergan dîrokeke dûr û dirêj heye.

cil û bergên gelêrî

Berê, xelkê cil û bergên rengîn û sipehî li malê bi destan çêdikirin.

Her herêmek xwediyê cil û bergên xwe yên xas bû.

Ji wan re dibêjin cil û bergên gelêrî. Îro meriv bêtir di cejn û şahîyan de wan li xwe dike.

cin

Cin figurên çîrokan in. Di zemanên berê de merivan bawer dikirin ku ew hene. Digotin ew li çîyan, di binê erdê de û carina jî bi malbatî dijîyan.

Li gor gotinan, cinên mezin, cinên biçûk û yên bi hêz hebûne. Wan ajel û meriv direvandin.

Lê îro gelek kes bi hebûna wan bawer nakin.

cirdon

Cirdon ji malbata kurebeşk û mişkan e. Ew ajelekî kojer û palaxî ye ku hertiştî dixwe. Cirdon bi piranî di nav gemar û sergoyan de dijîn.

Cirdonek dikare di salekê de 100 çêlikan bîne.

çakûç

Çakûç aletekî gelekî kevin e. Gelek cureyên çakûçan hene ku meriv ji bo karên cuda cuda bi kar tîne. Çakûçê dudevî çakûçê herî naskirî ye. Meriv bi vî çakûçî him mîxan dikute û him jî mîxan radike.

çam

Çam darek ji wan daran e ku xozan digirin. Dareke dirêj e û dikare heta 50 metreyî jî bilind bibe. Di îndustriyê de berhema wê zêde ye. Dara çamê di avahî, mobîlya û çêkirina kaxizê de jî bi kar tê. Li hin deverên Kurdistanê ji bo dara çamê kaj jî dibêjin.

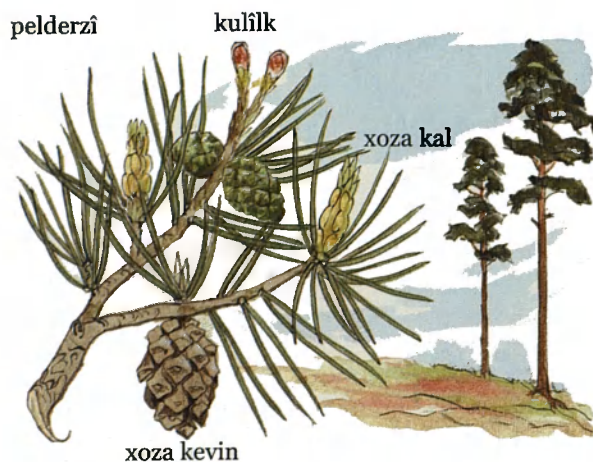

çama zer

Çama zer ku li hin deveran dibêjinê kaja zer jî, ji malbata çamê ye û li seranserê Skandînavyayê heye. Çama zer dareke pelderzî ye û herdem hêşîn e.

Çama zer dikare bi qasî 30 metreyî dirêj bibe û 300 salî jî bijî.

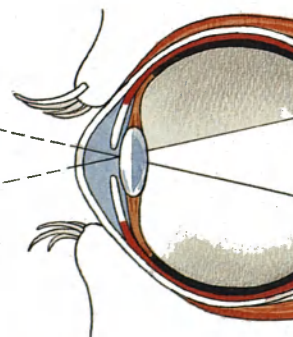
Textên wê di avakirina xanî û çêkirina mobîlyayê de bi kar tên.

çav

Çav wek du kamerayên biçûk in, di navbera emî û hinarikan de ne. Ronahî di bîbikên çav re derbas dibe û diçe hundur. Di çav de nîske heye ku tirêjên ronahiyê dişikîne û wêne dibe tora çav. Li tora çav gelek şanên bînahiyê hene ku bi rêya rehên bînahiyê sînyalan dişînin mejî.

Meriv bi alîkariya masûlkên biçûk dikare çavên xwe bilivîne.

Wêne di tora çav de serejêr e. Meji wî sererast dike. Binere ka keçik û bûkika xwe di wêne de çawa ne. Lê meji wêne sererast dike.

Çavên me weha bi cîh bûne ku em bi tenê pêşiya xwe dibînin.

Dema em bixwazin paş xwe bibînin, divê em serê xwe bizivîrin.

Çavên gelek ajelan li kêlekan in. Ji ber wê yekê ye ku bêyî ew serê xwe bizivîrin, dikarin derdora xwe bibînin.

çay

Ji tayên çayê, pelên wê yên şîn jêdikin
û dûre hişk dikan.

Çay normal rengê wê reş an jî qehweyî
ye. Pelên wê reng didin. Tayên çayê li
zevî û mişarên mezin tên çandin.

Çay bêtir li Hindistan û Çînê tê çandin.
Tayê çayê bi qasî metreyekê bilind
dibe.

Salê çend caran pelên çayê tên çînîn.

çeleng

Çeleng ji bo rojên şîn û şahiyê tê çêkirin.
Gul û kulîlkan li çemberekê dipêçin û
dixemilînin.

Meriv dikare ji gul û kulîlkan çelengekê
çêke û di şahiyên de bide serê xwe.
Di zimanê kurdî de gotina çeleng tê
wateya rind û jêhatî jî.

çiraxe

Çiraxe şivdarek e, seriyek jê bi don e û
agir pê dixin. Di zemanê kevin de, dema
dunya tarî dibû, ji bo ronahiyê tenê
çiraxe hebûn.

Îro çiraxe di rojên şahî û cejnan de bi
kar tên. Ew nemaze di xwepêşandanan
de tene vêxistin.

çiya

Erda em li ser in ne ewqasî şidyayî ye. Qateke tenik e. Qata di binê wê de ron û bi herk e. Ev herka di binê erdê de li hev digere, dikeve nav hev û formeke xwaromaro digire. Loma jî ruyê erdê ne rast e û çiyayên li pey hev lê peyda dibin. Meriv çiqasî bi çiyê ve hilkişe jor hewa jî ewqasî sar dibe. Li kopên serê çiyayên bilind havînan jî berf heye.

çilek

Çilek ji malbata dirîreşkan e. Çilek ji Amerîkayê li dunyayê belav bûye û 300 sal berî nuha anîne Ewropayê. Li gor reng, mezinî û çêja xwe gelek cureyên xwe hene. Li Swêdê di destpêka meha tîrmehê de digêhin. Li welatê me di meha hezîranê de çêdibin.

çilekên bejî

Çilekên bejî bêtir li qiraxên rê û li goncalan, qontara çiyên û li berwarên germ û têrtav şîn tîn. Hin ji wan li baxçeyan tîn çandin û navê wan tûtfiringiyên mehane ne. Meriv dikare wan berhev bike û weke moriyên bi tayekî giyê ve jî bike.

Ç ç

çûk

Çûk ajelên bi skelet in.

Hestiyên wan tenik in. Di laş û lingên wan de hejmarek berkur hene. Bi alîkariya van berkurkan çûk bi hêsanî difirin. Li şûna lingên pêşîn baskên çûkan hene. Laşên çûkan bi per in. Ev per fira çûkan hêsanîr dike û nahêlin laşên wan sar û germ bibe. Çûk çêlikan nayînin lê hêkan dikin. Ew kurk dikevin.

Heta çêlik ji hêkan derkevin çûk wan germ digirin.

çûk dixwîne

çûk, hêk û hêlîna wê

hêk germ dibin

çêlik xwarinê dixwazîn

çûkên biçûk

Dema ku meriv dibêje
çûkên biçûk, ne ji ber
taybetmendiyeke
xweser e, ew tenê
biçûk in û nêzî mal û
şêniyan in, loma ev
nav li wan bûye.
Li jor, tu çend babet ji
van çûkên biçûk
dibînî, dengê wan pir
xweş e.

Piraniya wan çûkên
koçer in.

Li jêr jî çend babetên
çûkan hene ku meriv
hertim wan li
derûdora xwe jî
dibîne.

Gabelek çûkeke
naskirî ye. Çûka
deviyan zêde bala
merivan nakişîne lê
çûkeke xweşik e û
dikare bi zarê gelek
çûkan bike.

Çûka mêşan pir biçûk
e û bi lez dilive.
Bi çirpîna baskên xwe
ew dikare li hewa
raweste û bireqise,
bêyî ku ji ciyê xwe
bilive.

bilbil

Bilbil bi awaza xwe ya bilind,
zelal, cuda û xweş navdar e. Ew
bêtir bi şev dixwîne.

reşêleya deviyan

Zilore, yek ji wan çûkan e
ku li seranserê Swêdê
hene.

gabelek

çûka mêşan

boxsor

çûka dengbêj

Xwendina çûka dengbêj, mizgîniya hatina biharê ye.

çûka malan

Boxsor, yek ji wan çûkên herî sipehî ye. Ne tenê li daristanan lê li nav bajaran jî meriv rastî wan tê.

Çûka malan, di nav devî û diriyên de dimîne. Lê ew bêtir hez ji xwendina ser guliyê daran dike.

textê xwarina çûkan

Zivistanan jî çûkan re zehmet e ku ew xwarinê peyde bikin. Yek ji şeweyê arîkariya wan ew e ku meriv ji çûkan re ciyekî ji erdê bilind çêke.

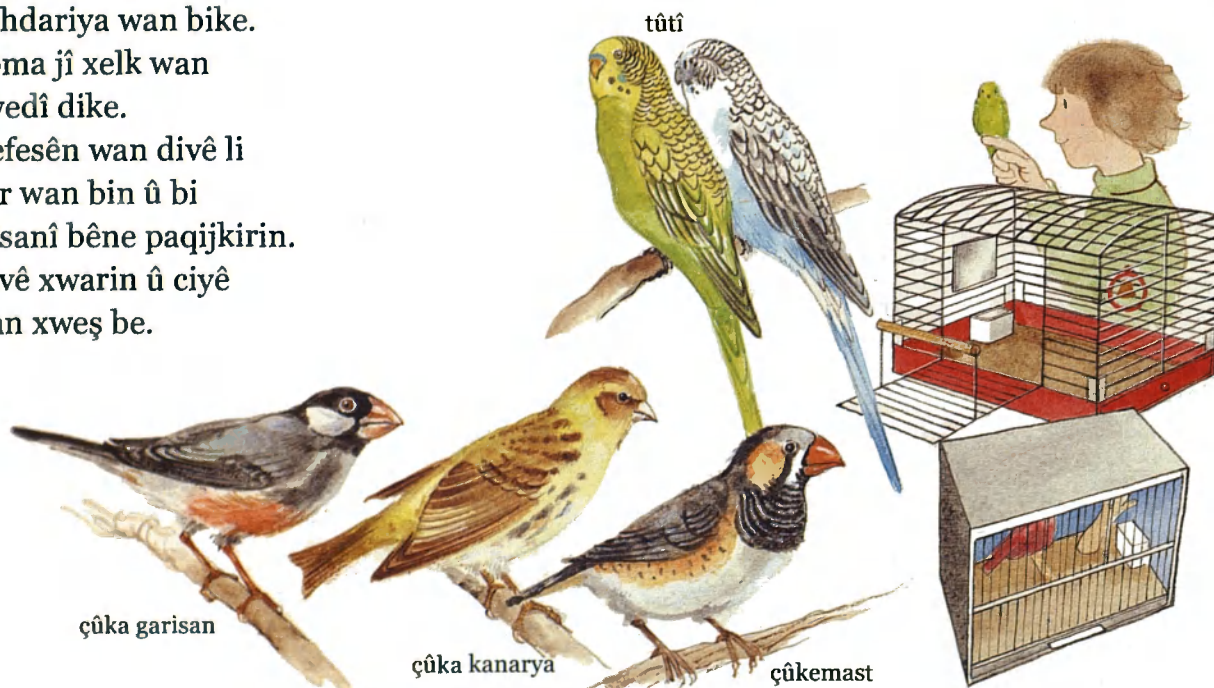
çûka zer

parûs

çûken qefesan

Li malan hertim çûkên qefesan hebûne. Hin ji wan sipehî ne û hinek jî deng û awazên wan xweş in. Meriv hertim dixwaze temaşe û guhdariya wan bike. Loma jî xelk wan xwedî dike. Qefesên wan divê li gor wan bin û bi hêsanî bêne paqijkirin. Divê xwarin û ciyê wan xweş be.

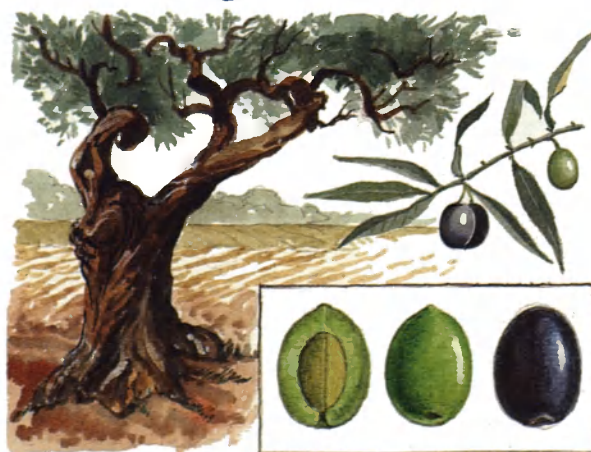

dans û govend, li rûpela 49 û ji bo **dar** jî li rûpela 50î binere (👉)

dara zeytûnê

Dara zeytûnê bêtir li welatên dora Derya Sipî heye.

Dara zeytûnê sal duwanzdeh meh şîn e. Ji berê zeytûnan rûn çêdibe. Him zeytûnên şîn û xav û him jî yê reş û gêhîştî di soravkê de tên dagirtin û piştî jî meriv wan dixwin.

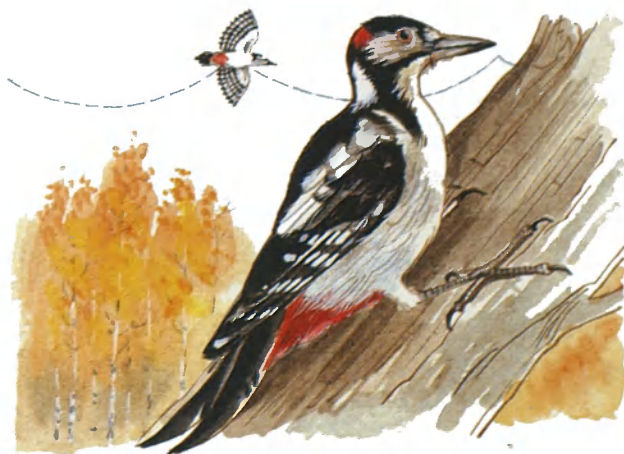
dans û govend

Dans û govend di tarîxa merivan de herdem hebûye. Gelek babet dans û govend hene. Dansa ku weke çerxekê bi destên hevdu digirin hêsan û xweş e. Lê dans û govendên din ên wek vals, fokstrot û govendên gelêrî divê meriv fêr be. Bi dansa şer meriv dixwaze bi halanan cesaretê bide xwe. Dansên dînî jî hene, weke sema, cizb û yên mabedan. Bale jî cûreyeke dansa taybetî ye.

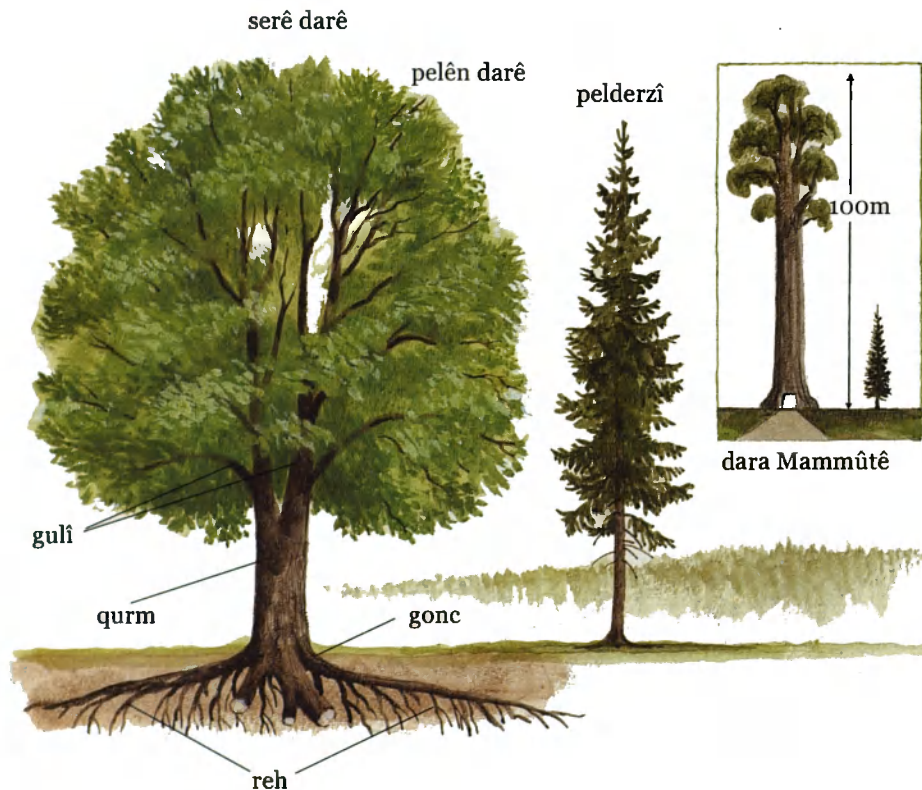
darkutok

Darkutok çûkên daristanê ne. Pencê wan gelekî bi hêz e, du bêçî berpêş û du jê berbaş ve ne. Loma pir bi hêsanî bi daran ve hildikişin. Nikulên wan jî dirêj û xurt in. Bi nikulên xwe ew kêz û kurmên di nav qaşilên daran û darên rizyayî de derdixin û dixwin. Herweha bi nikulên xwe qalikên bihîv û gûzan qul dikin û kakilên wan dixwin.

dar

Dar ji reh, gonc, qurm û guliyan pêk tê. Ferqa dar û deviyê ew e ku qurmê darê yek e, ji erdê bilind e û bi gulî ye. Qurmê wê êzing e, ango şaxên wê hişk û bi qaşil e. Darên bi pel û pelderzî hene. Yên pelderzî li welatên sar şîn tên. Li dunyayê darên herî dirêj li Kalîforniyayê hene û jê re dibêjin darên Mammûtê. Dareke Mammûtê dikare 100 metreyî dirêj be û firehbûna wê jî bi qasî kolanekê be.

darmazî

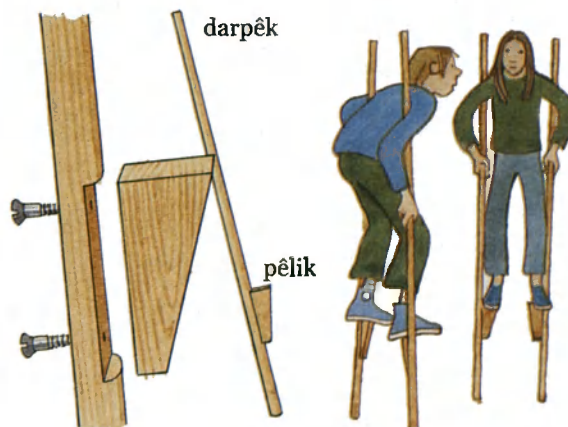
Darmazî dareke welê ye ku gelek salan dijî, temendirêj e. Li Kurdistanê pir hene. Temenê wê dikare bigêhîje 1000 salan. Mazî û berû berên wê ne. Text û êzingên wê gelekî hişk in. Textên darmaziyê di çêkirina mobîlye, keştî û qeyikan de bi kar tên.

darpêk

Gava meriv bi darpêkan diçê, divê meriv balansa xwe wenda neke. Di wêne de xuya dike ku meriv çawa dikare cotek darpêk çêke.

Darpêkek ji darekî dirêj û pêlikekê pêk tê. Divê bilindiya pêlikê ji erdê zêdeyî 50 cm nebe. Dema ku jê bilindtir be zehmet e ku meriv pê biçe.

debançe

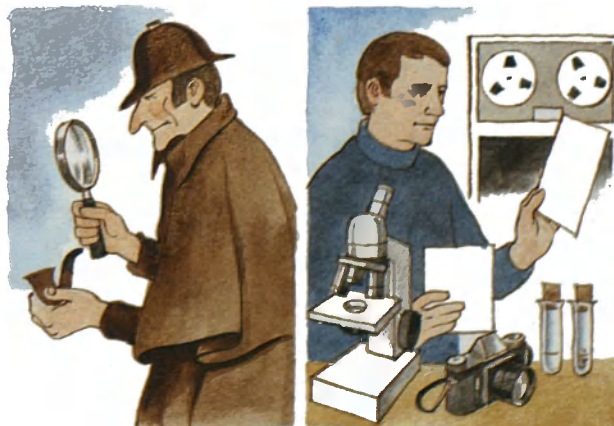
Debançe çekê e ku meriv bi destekî bi kar tîne. Debançeyên kevin tenê bi fişkekê dihatin dagirtin. Lê piştî a şêşfişekî derket. Ji bo wê jî bi kurdî jê re şêşderb dibêjin. Şêşderb 150 sal berî nuha hatiye çêkirin.

Debançeya nûjen li ser hev dikare 7-8 fişekan bavêje.

dedektîf

Dedektîf li sûc û sûcdaran digerin. Bi piranî polîs in lê kincên polîsan li xwe nakin. Dedektîfên prîvat jî hene. Dedektîfekî modern, ji bo karê xwe laboratûwar û teknîka nûjen bi kar tîne.

delfin-yûnis

Delfin curemasiyeke e ku di deryayê de dijî û zayok e, ango dizê û guhandar e.

Tu di wêne de pêvajoya zayîna wê dibînî. Yûnis pir şareza ne. Bi fikandinê dikarin bi hev re "bipeyivin" û alîkariya hev bikin. Yûnis her weha pir ji lîstikê hez dikin û bi hêsanî kedî dibin.

demokrasi

Maneya demokrasiyê "desthilatiya gel" e. Di demokrasiyê de herkes beşdarî biryardanê dibe. Li ser pirsekê meriv deng dide lê biryar dibe ya piraniyê. Swêd yek ji wan welatên demokratîk e. Her kesê ku 18 salê xwe tijî kiribe, ji bo hîlbijartina birêveberiya welêt, mafê xwe heye ku beşdarî dengdanê bibe.

deqandin

Dema meriv ciyekî xwe bideqîne, derziyê di boyaxê de dike û pê çerm kun dike. Ew boyax di binê çerm de bi xwînê re dikele û dibe deq. Îro deqandin bi makîneya elektrîkê dibe.

Di demên berê de piraniya deryavanan laşê xwe deq dikirin ku bêne naskirin.

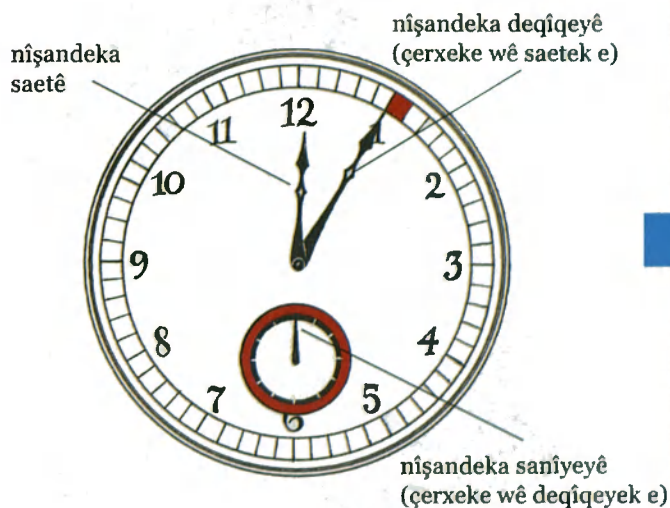
deqîqe

Di saetekê de 60 deqîqe hene.

Nîşandeka deqîqeyan li ser saetê nîşan dide ku deqîqe çawa derbas dibin.

Heger tu baş lê binerî, tu ê bibînî ku ew çawa hêdî hêdî digere. Di deqîqeyekê de 60 sanîye hene. Nîşandeka sanîyeyê di deqîqeyekê de gera xwe temam dike.

Di demên berê de nîşandekên sanîyeyê û deqîqeyan tunebûne, bi tenê nîşandeka saetan hebûye.

dergûş

Di demên berê de zarokên biçûk dikirin dergûşê û dihejandin. Nuha di şûna dergûşê de bi piranî textê zarokan bi kar tînin. Dergûşeka normal ji text dihat çêkirin.

Lingên wê nîvgilover bûn û dema ku meriv ew dihejand hêl dibû û zarok tê de radiket.

dermanxane

Li dermanxaneyê derman tînin firotin. Gelek derman tenê bi reçeteya doktor tînin kirin.

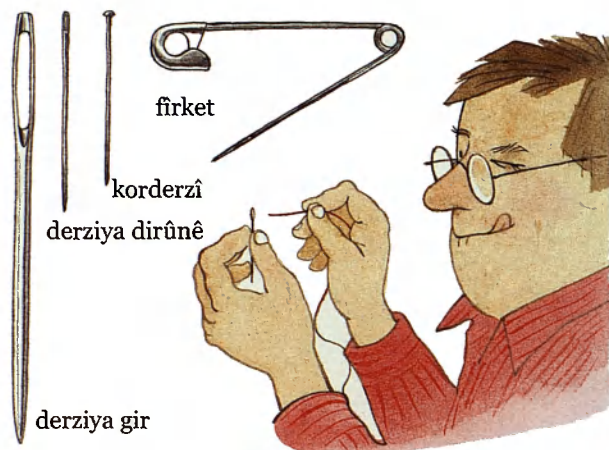
Di zemanê berê de kêr zêde hemû cureyên dermanan li dermanxaneyan dihatin çêkirin.

Îro piraniya dermanan li fabrîkeyan tînin çêkirin.

derzî

Derzî aleteke gelek kevin û giring e. Meriv bi derziyê cilan didirû û cil û qumaşan kêl dike. Derzî di neqîşandinê de jî tê bikaranîn. Merivên demên berê, derzî ji hestî an jî ji qîloçan çêkirine. Derziyên nuha ji metal in.

dest

Dest parçeyekî laşê me ye ku em pir bi kar tînin. Meriv bi destan digire, davêje, rêj dike, li çepikan dixê û hwd. Di destekî de 27 hestiyên biçûk hene û ev hestî bi alîkariya masûlkan dilivin. Lepên meymûnan jî dişibin destên merivan.

dêr

Ciyê ku xirîstîyan lê îbadetê dikin jê re dibêjin dêr. Xirîstîyan li dêrê dua dikin, guhdariya axaftinên keşîş û metranan dikin, mehra xwe li wir dibirin û zarokên xwe vaftîz dikin. Mîmariyên dêran hemû ne wek hev in. Piraniya dêran ji kevir hatine avakirin. Kumbetên wan hene û xaç li ser kumbetan e.

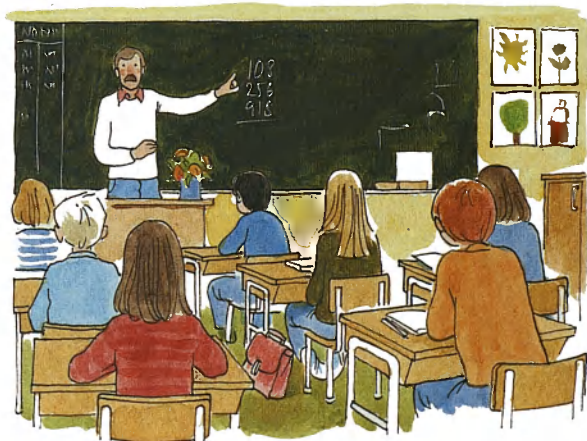
dêw

Di gelek çîrokan de dêw hene. Ew ji merivan gelekî mezin û dirêjtir in. Dêw pirî caran dîn û xirab in. Di راستiyê de dêw tunene. Lê meriv bawer dikin ku dêw hene û hinek kevirên mezin yên ku li erd û ciyên rast hene, dêwan ew avêtine.

dibistan

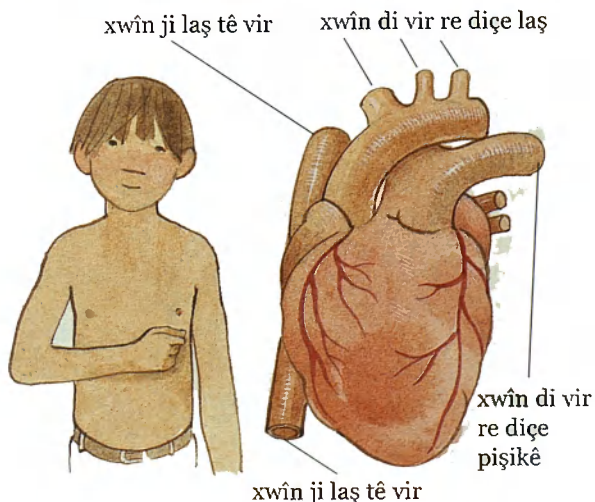
Li gor peymanên navnetewî divê her zarok biçe dibistanê û zimanê xwe bixwîne. Dibistana seretayî di navbera 8 û 10 salan de ye. Wek mînak, li Swêdê 9 sal e. Li gelek welatan şagird di 7 saliya xwe de dest bi dibistanê dikin. Piraniya zarokên kurdan, ne bi zimanê xwe lê bi zimanê biyanî dixwînin: bi zimanê tirkî, farisî û erebî.

dil

Dil di sînga merivan de ye û ji masûlkan pêk hatiye. Meziniya dilê herkesî bi qasî kulma wî ye. Gava dil lêdide, ew xwînê dişîne ku her aliyekî laş oksîjen û adanê bistîne.

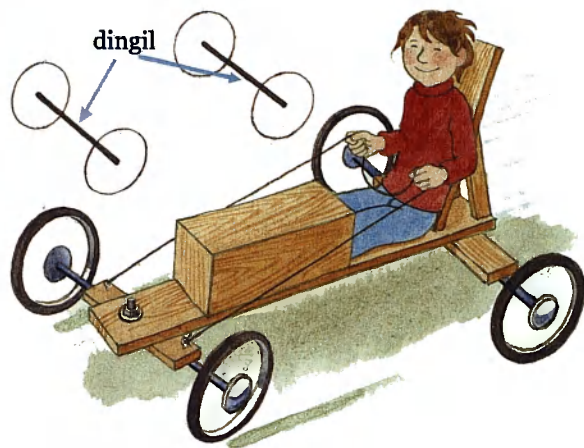
Xwîn ji laşê meriv di "lûlikan" re diçe dil û tê, em jê re dibêjin rehê xwînê.

dingil

Her tekereke otomobîla vî zarokî li ser dingilekî ye. Hemû teker û parçeyên ku di makîneyan de dikarin bizivirin, li dingilan siwarkirî ne.

Ji bona zîqezîq ji wan neyê, germ nebin, teker û dingil xirab nebin, divê meriv wan rûn bike.

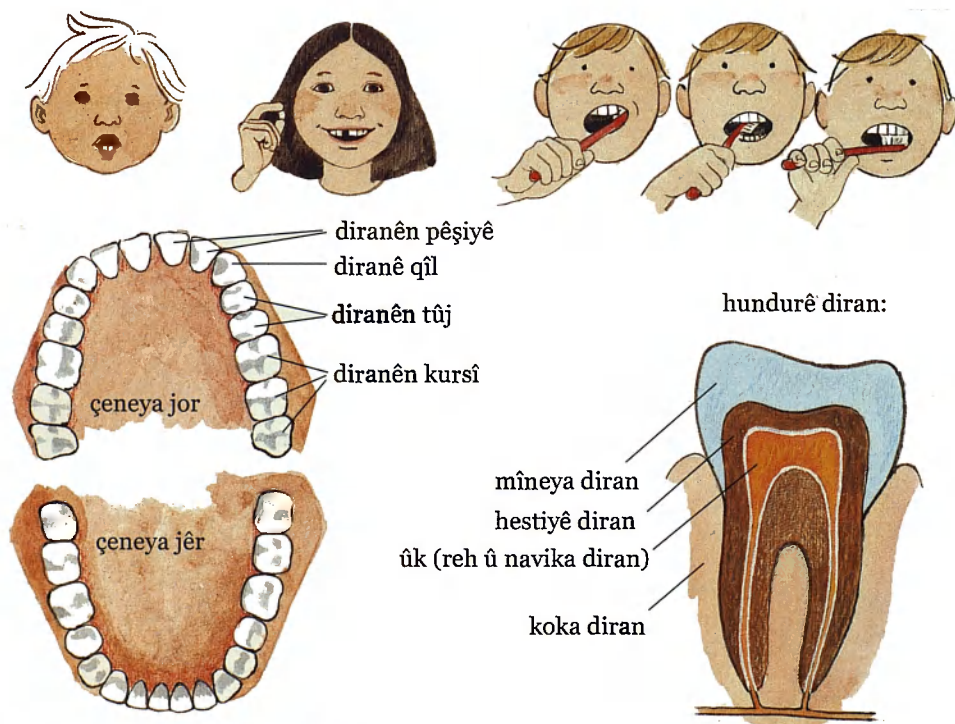

diran

du caran diranên me derdikevin, pêşiyê 20 diranên şîr derdikevin.

Dema meriv dibe 6 salî, diranên şîr dest pê dikin yeko yeko dikevin. Lê di şûna wan de yên nû dertên û ew êdî heta dawiya jiyane dimînin û li ser hev 32 diran in. Karûbarên diranan cuda cuda ne. Diranên pêşiyê xwarinê jêdikin, yên kêlekê jî digrin û hûr dikin.

Diranên tûj û yên kursî xwarinê dihêrin. Divê meriv li diranên xwe baş mêze bike. Tiştên şîrîn ji bo diranan ne baş e. Berî raketinê, divê meriv diranên xwe firçe bike.

ji jor ve diran bi vî awayî xuya dikin

dirîreşk

Dirîreşk devîdirîyeke bejî ye. Berên
wê mîna tûyên sor û reş in. Meriv
dikare bi xwe jî wan li nav baxçeyan
biçîne.

Devîyên dirîreşkan nêzî metreyekê
bilind dibin.

Dirîreşkên bejî jî yên baxçeyan
biçûktir û şîrîntir in.

dînosaur

Dînosaur gumgumokên
pir mezin in. Ji malbata
ajelên kaşok in.

Sed mîlyon sal berê li
dunyayê jiyane. Beriya
peydabûna merivan
qeliyane û êdî nemane.
Hîn jî wan gelekî gir
bûne.

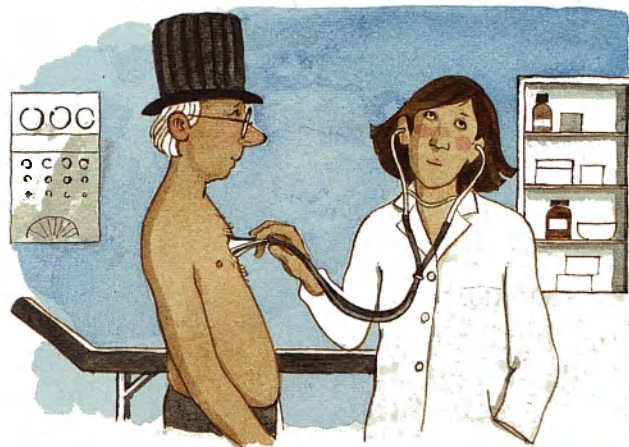
Brontosaurus jî gişan
mezintir bûne.

Giraniya wan 30 hezar
kîlo û dirêjayiya wan jî
digêhîşt 20 metreyan.
Hîn dînosaur hov bûn û
hinek jî wan jî aram
bûn û tenê giya
dixwarin.

doktor

Gava ku em dibêjin “doktor” berî hertiştî “bijîşk” tê bîra me, dema ku em nexweş dikevin me kontrol dike, derman dide me, me baş dike. Ji bilî bijîşkiyê gelek cureyên din ên doktoriye hene. Li unîversîteyê dereca herî bilind doktorî ye. Ew kesên ku di îmtihana doktoriye de bi ser dikevin, kumekî taybetî didin serê xwe.

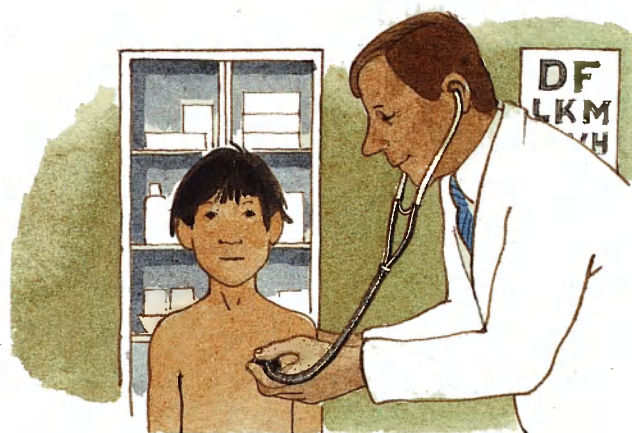

doktor–bijîşk

Heger kesek nesax bikeve, divê ew here ser doktor. Doktor nesaxan baş dikan.

Lê wek mînak li dibistanê jî carina doktor li şagirdan dinerin.

Bi vî awayî rê li ber nexweşyan digirin.

domptor

Domptor jî wî kesî re dibêjin ku ew ajelan kedî dike. Wek nimûne: şêr, piling û gelek ajalên din fêrî hin huneran dike. Hem domptorên jin hem jî yê mêr hene û divê di karê xwe de netirsin.

dorîncar

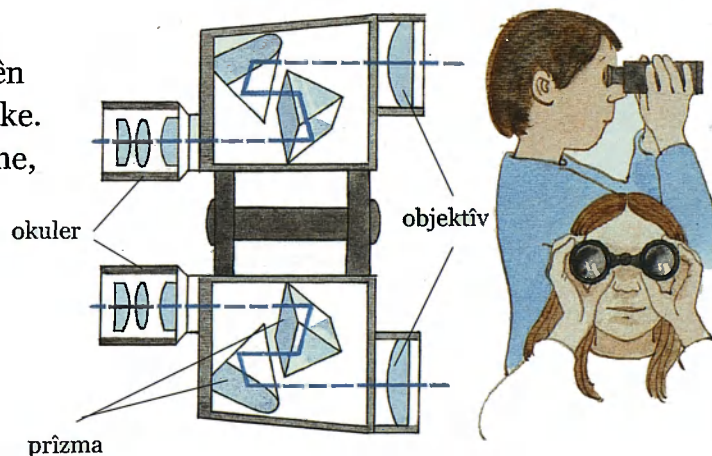
Pixêrî û rojin gelekî tenî û dorîncê digirin. Ger meriv paqij neke, piştî demekê teniya wê dibe mîna qîrê û pixêrî dixetime. Herweha ev tenî dikare bişewite jî. Loma divê meriv pixêrî û rojinan hertim paqij bike. Kesê ku karê paqijkirina pixêrî û rojinan dike, jê re dibêjin dorîncar.

Di wêne de dorîncarek rojinê paqij dike.

dûrbîn

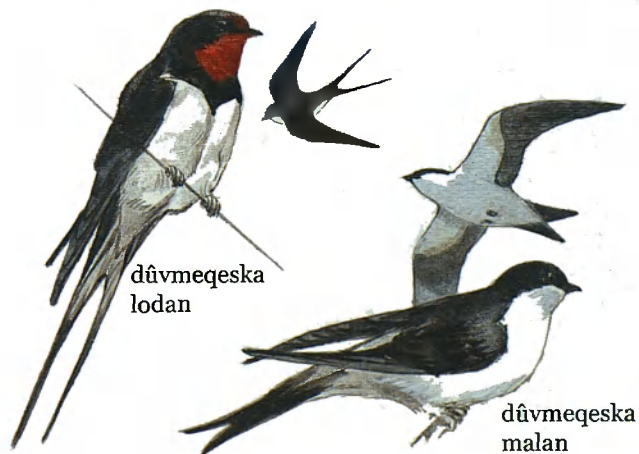
Meriv bi alîkariya dûrbînê dikare tiştên dûr bibîne. Dûrbîn tiştên dûr nêzîk dike. Di dûrbînên normal de du mercek hene, yek li pêş û yek jî li paş e: Okuler û objektîv. Prîzma jî wêne sererast dike.

dûvmeqesk

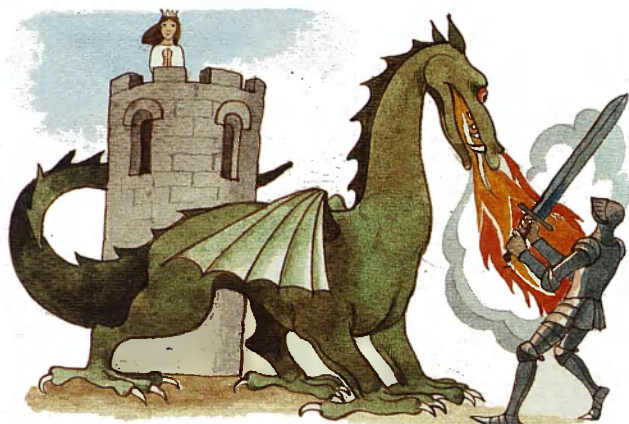
Dûvmeqesk çûkeke xweşfir e. Bi piranî li hewayê dimîne. Xwarina dûvmeqeskan mêş û megez in. Meşa li erdê ji bo wan zahmet e. Loma jî ew hêlînên xwe li ciyên bilind yan jî di siriyaxên xaniyan de çêdikin.

Gelek caran dûvmeqesk ref bi ref dijîn. Dûvmeqesk li payîza paşîn koçî Afrîkayê dîkin. Li hinek deverên Kurdistanê ji bo dûvmeqeskê hehecik jî dibêjin.

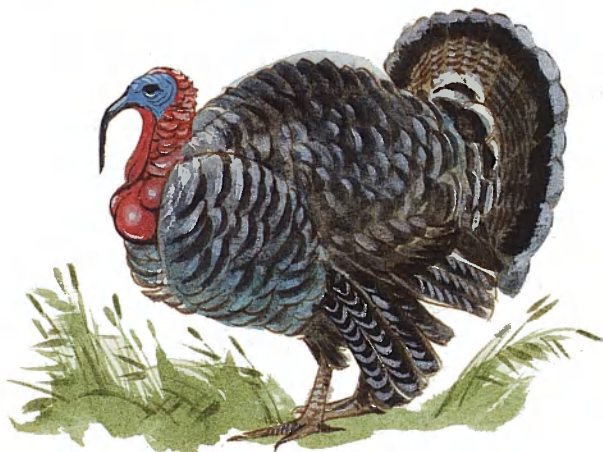
ejdiya

Ejdiya cinawirek e ku tenê di çîrokan de heye. Lê di demên berê de gelek kesan bawerî bi hebûna ejdiyan dihanî. Di çîrokan de bi piranî ejdiya ne baş in. Yan nobedarên xezîneyan in, yan jî prensesan direvînin. Tenê presek an jî siwarekî mêrxas dikare wan bîkuje.

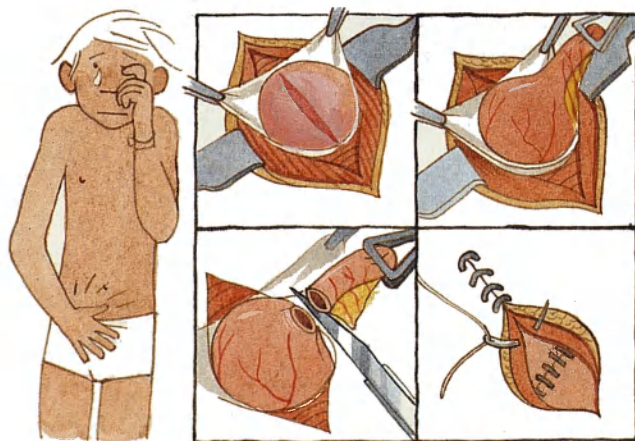
elok

Elok ji malbata mirîşkan e. Ser û qirika wan zilût in. Çermekî dirêj bi nikulê wan ve heye. Elok ji Amerîkayê li dunyayê belav bûne û îro li her deverê hene û peyda dibin.

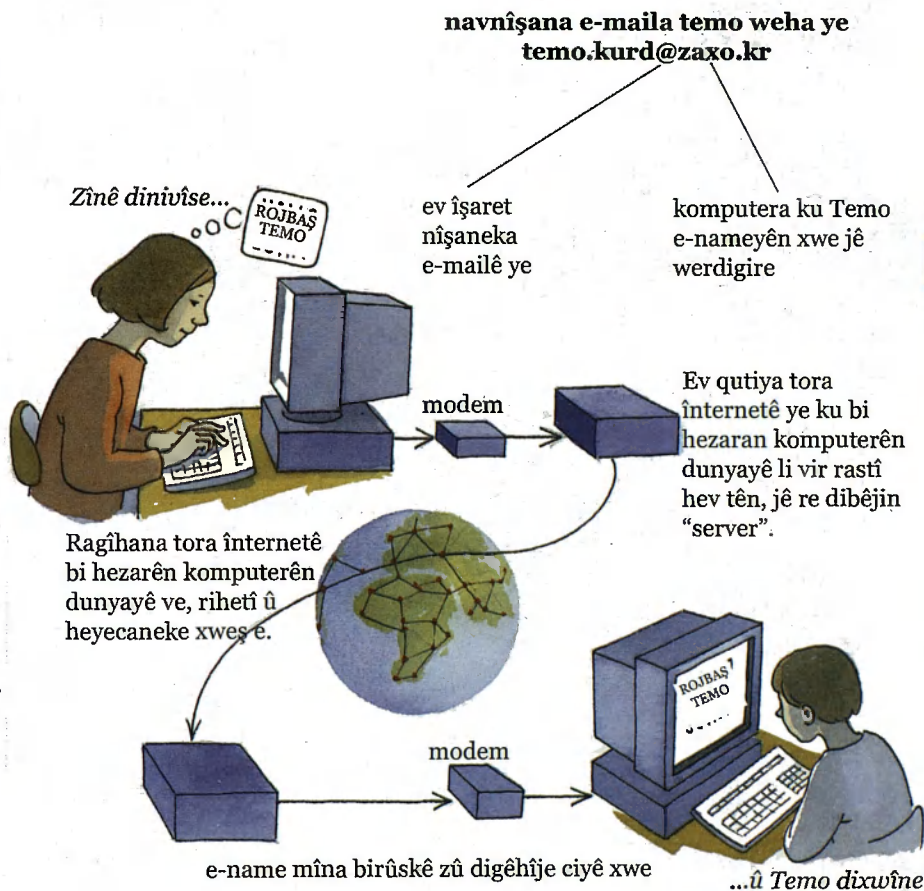
emeliyat

Rodiya kor a Merwan kul dibe. Pêwîst e ku ew here nexweşxaneyê û emeliyat bibe. Pêşîyê ew Merwan dixewirînin ku bi tiştêkî nehese. Doktor zikê wî diqelêşe, ciyê kul jêdike û davêje. Û dîsa zikê wî didirû û baş dibe.

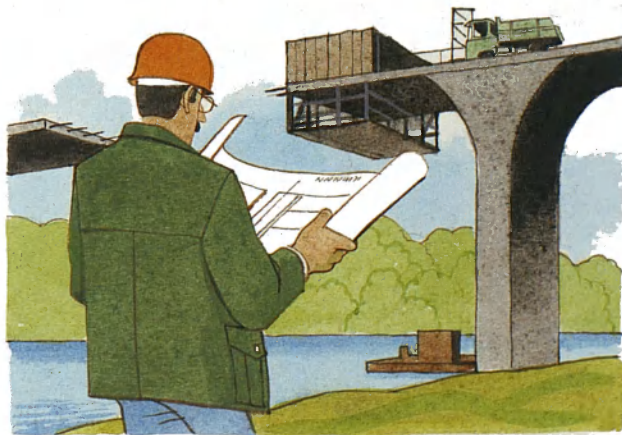
e-name

Zînê bi komputerê ji Temo re nameyekê dinivîse. Ew vê nameyê bi e-postê dişîne. Name xuya nake û bi sînyalên elektronîkî diçe “qutiya posteya” komputerêke navendî. Ji ber ku hemû komputer bi navê “înternet”ê mîna torekê bi hev ve girêdayî ne, loma dema Zînê, e-nameya xwe dişîne navnîşana Temo, ew name rasterast diçe dikeve “qutiya posteyê”. Temo dikare vê nameyê ji qutiya posteya komputera navendî bigire û di komputera xwe de bixwîne.

endazyar

Kesê ku ji aliyê teknîkî ve perwerde û hîndekariyê dibîne, dibe endazyar. Endazyar pêwîst e ku bikaribe plan û projeyan çêbike û di pratîkê de bi kar bîne. Endazyar plan û projeyên rê, pîre, makîne û gelek tiştên din çêdikin.

epîdemî

Gava ku gelek kes di heman wextê de bi nexweşîyeke teger (nexweşîya ku ji hev digirin) nexweş dikevin, ew epîdemî ye. Nexweşiyên epîdemîk ên herî belav nexweşiyên zarokan in, herwekî sorik, mîrkutok, kuxik. Gelek caran meriv bi epîdemiya bapêşê jî dikeve.

erdgilor

Erdgilor wek gogekê nexşeyeke gilover e. Hemû nexşeyên welat û deryayên dunyayê li ser in. Ji ber ku dunya bi xwe gilover e, meriv rastiya dunyayê li ser nexşeya erdgilorê baştir dibîne.

eskîmoyî

Eskîmoyî li seranserê peravên Gronland û peravên Derya Qeşayî dijîn. Eskîmoyîyan berê nêçîrvanî û masîgirî dikirin. Wan pirê caran bi qeyik û kelekên ji çermên fokan masî digirtin. Ew di îglo, kozikên qeşayî û konên ji çermên fokan de diman. Îro piraniya eskîmoyîyan di xaniyan de dimînin.

ewliya

Di gelek dînan de ewliya pîroz û xwedî giram in. Ewliyayên mêr û jin hene ku wan tevayiya jiyana xwe dane rêya Xwedê. Bi gotineke din li gor rê û rêbazên dînî jiyane.

Li dêrên katolîkan, li ber wêne an jî peykerên ewliyan meriv findan pêdixin.

ewr

Ewr ji xunav û pişrûgên berfa hewayê pêk tê. Xunav û pişrûg di nava hewayê de hene û digerin. Dema tav li ruyê erdê dixê, hilm û gulm ji ava surîştê radibe û ber bi asîman hildibe.

Dûre ew hilm û gulma li hewayê sar dibe û dibe ewr. Piştî ew ava ku di nav ewr de ye dikare bibe baran, berf an jî zîpik û bibare.

eylo

Eylo di nav çûkên laşxur de xwediyê baskên herî mezin in. Li serê zinarên bilind hêlînên xwe çêdikin. Gelek cureyên eyloyan hene. Eylo nêçîra çûk û heywanên biçûk dikin û dixwin. Ji ber jehriya dermanên ziraî hejmara eyloyan kêm dibe. Li hinek ciyên Kurdistanê jê re dibêjin qertel jî.

êlekê avê

Heger kesek avjeniyê zanibe jî, dema ew li nav avê li kelek an jî keştiyeke biçûk siwar be, divê êlekê avê li xwe bike.

Di keştiyeke mezin de jî pêwîst e êlekên avê hebin. Ger qeza û belayek derkeve, êlekê avê bi kêr tê. Mezinbûna wan li gor giraniya laşê merivan e.

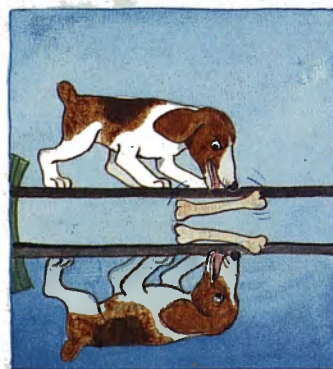
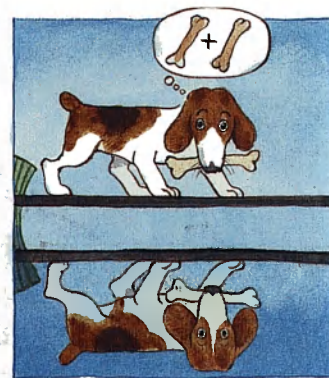

fabel

Fabel, çîrokek kin e ku meriv tiştekî jê hîn dibe. Piraniya fabelan li ser ajelan e, wek mînak:

Hestiyek di devê kûçikêkî de bû.

Kûçik hat ser pireyeke biçûk. Çaxa ew di ser pireyê re çû, siya hestiyê devê xwe di nav avê de dît.

Kûçik got qey hestiyekî din e ku di nav avê de ye û ji bo siya hestî bigire, yê di devê xwe de avêt. Herweha kûçik bê hestî ma û tiştek bi dest nexist.

'ji bo pariyekî keriyek da'

Gelo meriv ji vê çîrokê çî hîn dibe?

feqîr

Feqîr derwêşên hîndî ne, bi hunera livbaziye laşê xwe fêr û amadeyî êş û azarê dikan. Wek mînak ew dikarin sîx, şûjin û xîştikan di laşê xwe re kin an jî wek di wêne de xuyaye, li ser gelta bizmaran rûnin.

firfirok

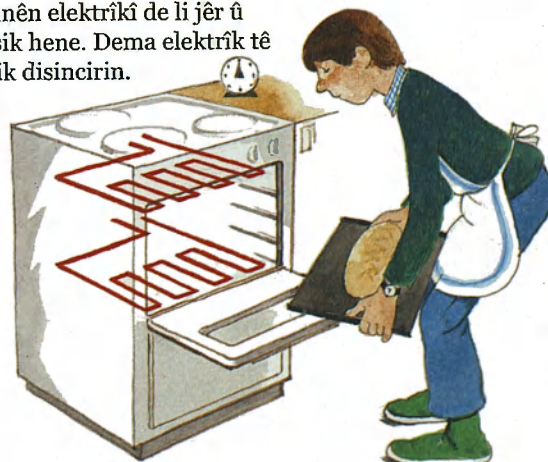
Firfiroka herî hêsan weha çêdibe: Du darikan wek xaçekê bide ser hev û girêde. Bi benekî jî serê wan bi hev ve girêde. Kaxiz, pel an jî potikekî tenik pê ve bizeliqîne. Bi benekî guliyekê çêke û pê ve ke, ew jî dibe boçika wê. Gulokek ben bigire, serê ben bi firfirokê ve girêde û firfirokê bifirîne.

firina elektrîkî

Di piraniya firinên elektrîkî de hem firin û hem jî sêlikên germkirinê hene. Li ser wan sêlikan meriv dikare xwarinê çêke û avê germ bike. Di hundurê firinê de meriv dikare nan bipêje û xwarinê çêke.

Di firinên elektrîkî de li jêr û jor şîşik hene. Dema elektrîk tê ev şîşik disincirin.

firingî

Firingî sebzeyek e û ew û kartol ji malbatekê ne.

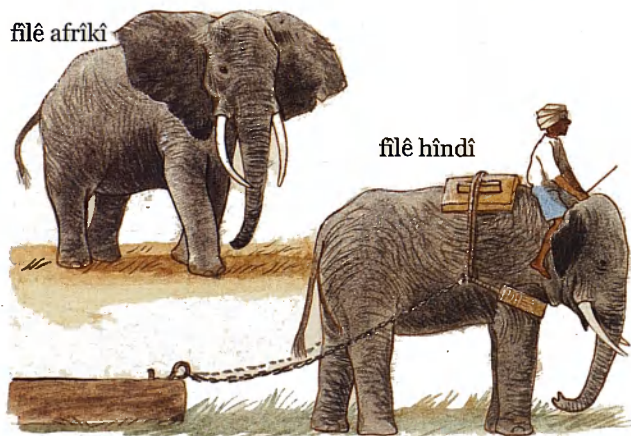
Li Kurdistanê firingî pir tîn çandin. Hema hema di çêkirina her xwarinê de firingî heye. Zivistanan jî li welatên sar firingî di camekanan de tîn çandin. Firingî tijî vîtamîn e. Li hinek aliyên welatê me jî firingiyê re dibêjin, bacanê sor an jî şamîk.

fîl

Fîl di nav ajalên reşayiyê de yê herî mezin e. Giraniya filekî dikare heta 7 tonî be. Fîl li Afrîka û li Hindistanê hene. Fîlên Hindistanê bi piranî tîn kedîkirin û wek ajalên barkêşiyê di karên daristanan de bi kar tînin.

fîlê afrîkî

fîlê hîndî

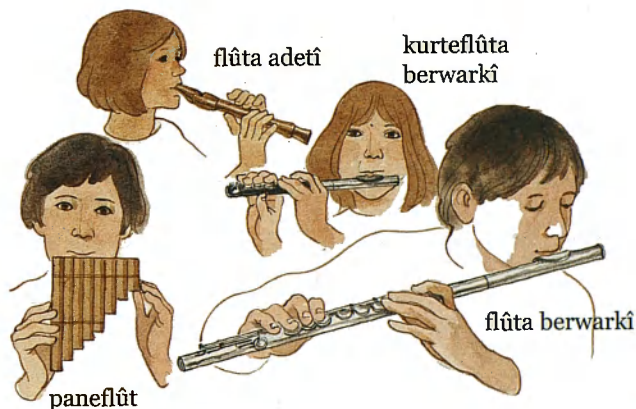
fîlê avê

Fîlên avê ku jê re dibêjin 'walrus', li bakurê Gronlandê, li derûdora Derya Qeşayî bi garanî dijîn. Fîlê avê jî malbata foka n e. Fîlê avê dikare ji çar metreyî dirêjtir be û nêzikî 2000 kîloyî jî giran be. Fîlê avê bi qîlên xwe mîdye û şeytanokên binê deryayê radike û dixwe.

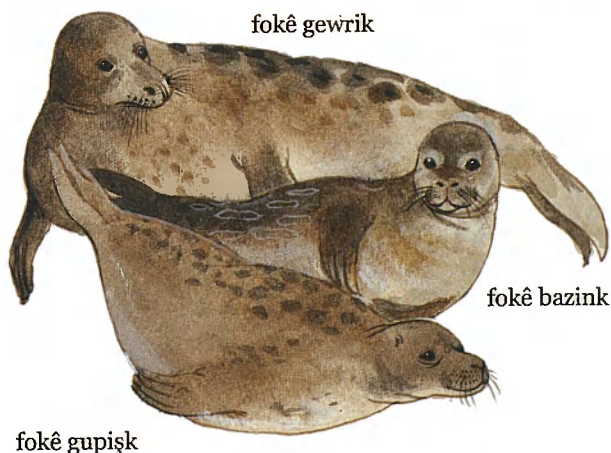
flût

Flût amûreke pifbar e, gelekî kevin e. Piraniya wan ji dar tîn çêkirin. Fikra çêkirina hemû flûtên ku îro hene ji hebûna paneflûtê hatiye. Paneflût ji gelek lûleyan pêk tê ku dirêjahiya wan ne wek hev e. Piştî xelkê flûta adetî bi kar anî. Îro di orkestrayan de bi piranî flûta berwarkî ya metalîk tê bikaranîn. Cureyeke wê ya kin jî heye ku jê re dibêjin kurteflûta berwarkî.

fok

Fok li gor jiyana nav avê kemilîne. Ew guhandar in, ango dizên, lê laşê wan dişibe yê masiyan. Gelek cureyên foka hene: şêrê deryayê, filê avê û hwd... Li peravên Swêdê sê cureyên wan hene: fokê gewrik, fokê bazink û fokê gupîşk.

fotbol

Fotbol spora herî bi nav û deng e. Lîstika futbolê di sedsala 18an de li Îngilîstanê dest pê kir û li seranserê dunyayê belav bû. Her hêlek ji 11 lîstikvanan pêk tê. Her maçek du dewre ne. Her dewreyek jî 45 deqîqe ye.

gakoviyê bakur

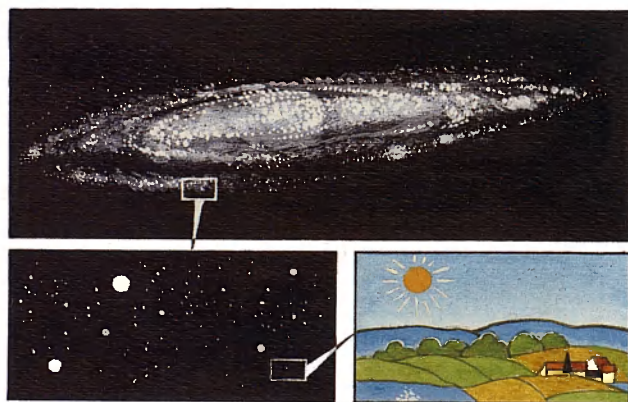
Ajelên herî mezin li Swêdê gakoviyên bakur in. Ew ji du metreyan bilindtir in.

Gakoviyên bakur li nav daristanê dijîn, giya û pelên daran dixwin. Gakoviyên nêr bi şax in.

galaks

Li ruyê asîman gelek komên sitêrkan hene. Ji van koman re dibêjin galaks. Yek ji van galaksan Kadiz e û roja me jî di nav de ye. Dema tu li asîman binerî tu ê li her deverê sitêrkan bibînî. Heger te bikaribûya tu bi mîlyonan mîl biçûya jor te ê ev wêne bidîta.

gamasî

Gamasî ne masî ne, ew heywanên guhandar in. Ew çêlikan tînin. Gamasî di avê de dijîn û bi pişikên xwe hewayê digirin. Hinek ji wan diranên wan hene û hinek jî diranşehî ne. Gamasî yek ji wan ajelên herî mezin e. Li hinek deverên Kurdistanê ji gamasî re dibêjin, hûtê avê.

Kaşlot gamasiyekî bi diran e.

Gamasiyê şîn gamasiyekî diranşehî ye.

Meziniya gamasî û merivekî bide ber hev.

geometrî

Geometrî karê xêz, xal, cismên
rûber û avahiyên e. Wek tiştên

sêgoşe,

çargoşe,

çarçik û

hwd. Mînak

ji bo rûberên

rast, kûbîkî û

gilover. Ji zû

ve xelkê erd

û zewiyên

xwe pîvane.

Zanyariya

geometriyê

di avakirina

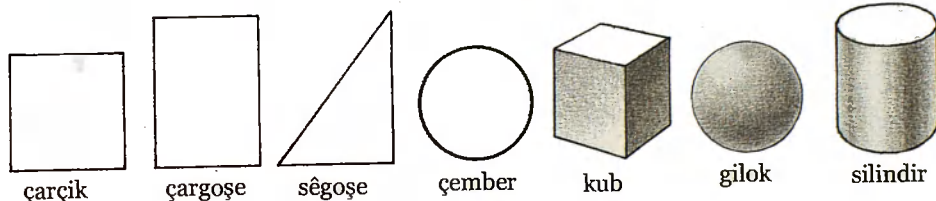
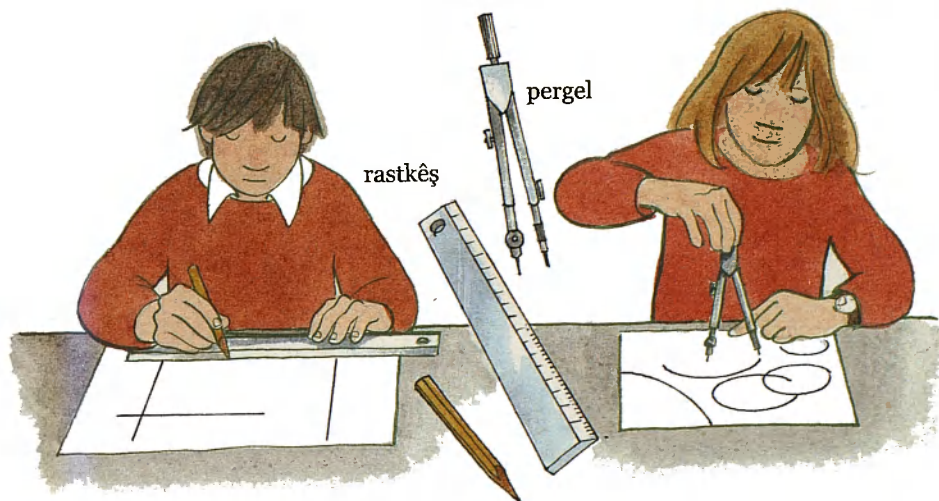
xaniyan û di

gera nav

deryayê de

gelekî

giring e.

gezgezok

Gezgezok bêtir li koncal û derê malan

şîn tê. Pelê wê bi pirç e. Ev pirç bi jahr e.

Heger meriv dest bide wê an jî li

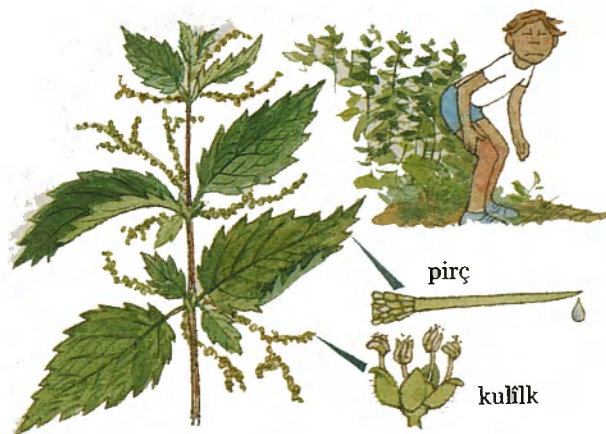
devereke tazî ya laşê meriv bikeve, wir

sor dike û dişewitîne. Lê dîsa jî gezgezok

tê xwarin.

Biharê meriv dikare bistiyên wan yên

teze bikelîne û jê şorbeyê çêke.

gêlaz

Du cureyên gêlazan hene: gêlazên
şêrîn û yên tîrş. Darên gêlazan biçûk in
û guliyên wan firk in.

Yên tîrş bi çêj û lezet in.

Ji bilî xwarinê mirov dikare şerbet û
rîçala wan jî çêke.

gêzer

Gêzer ji bo laşê meriv gelek bi kelk e. Bi
navê karotîn madeyek di gêzerê de heye
û ew rengê porteqalî dide wê. Dema
em gêzeran dixwin, karotîna ku tê de
heye di laşê meriv de dibe vîtamîn-A.
Însanan ji serdema kevirî û vir ve gêzer
çandine.

gindor

Ji kuna hirçê re gindor dibêjin. Hirç
zivistanê dikeve gindora xwe, radikeve
û heta biharê dernakeve. Qula hirçê
dikare di bin zinarekî de be an jî hirç bi
xwe axê dikole û çêdike. Dikare li bin
darekê be jî. Kurd dibêjin hirç 40 rojan
dikeve xewa zivistanê, xwarinê naxwe û
tenê binê lingên xwe dialêse.

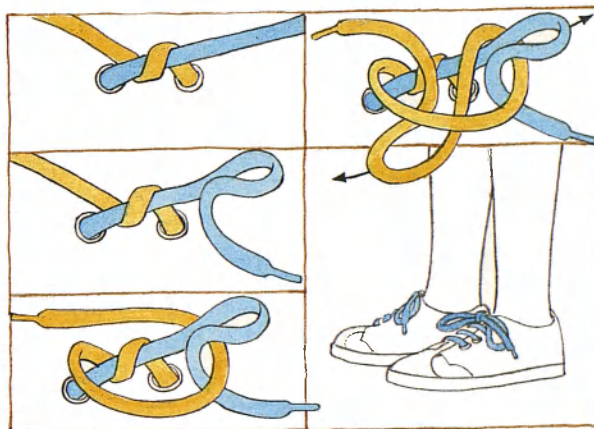

girêk

Meriv dikare bi ben, benê sênîx û bi têlan tiştan bi hev ve girêde an jî bi alîkariya girêkê bişidîne.

Gelek cureyên girêkê hene.

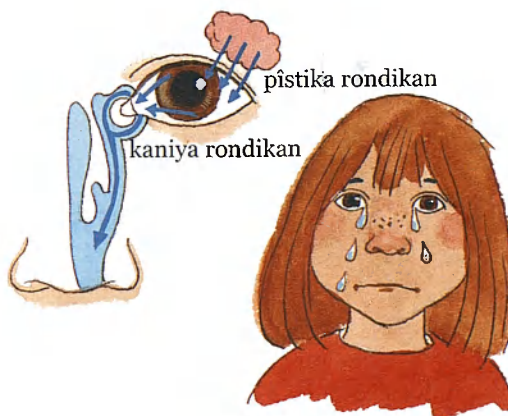
Di wêne de tu dibînî meriv çawa benê solan girêdide.

girî

Dema meriv şiyar e, di kaniya çavê meriv de aveke şor kom dibe. Ev av çav diparêze û di kanalên rondikan re diherike pozê meriv.

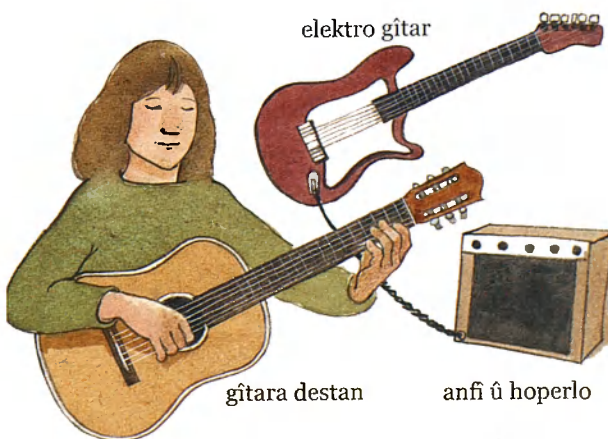
Dema meriv hêrs bibe, kêfxweş bibe an jî çavê meriv bixure rondik ji çavan dirijin. Êdî meriv digirî. Li hin deverên welatê me ji bo rondikan dibêjin hêsir.

gîtar

Gîtar amûreke têldar e. Şêş têlên wê hene. Meriv bi tilî an jî bi mizrabê li têlan dide. Ev amûreke spanî ye.

Bi taybetî li Spanyayê xelk gelek jê hez dike. Di muzîka popê de elektro gîtar bi kar tê.

gog

Çi biçûk û çî jî mezin herkes ji lîstika gogê hez dike. Ji hezar salan û vir ve ye ku merivan gog çêkirine.

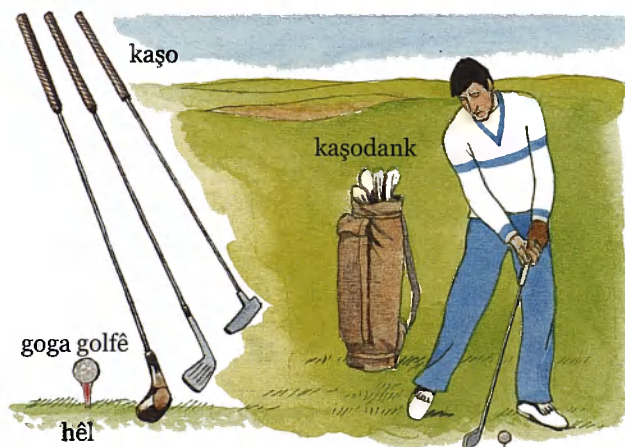
Awayên lîstikên gogan gelek in: futbol, basketbol, tenîs, golf hwd.

golf

Golf lîstikeke gogê ye. Meriv bi kaşoyê li gogê dixê ku bikeve çalokê. Taybetiya vê lîstikê ew e ku kî di kêr derban de gogê dixê çalokê.

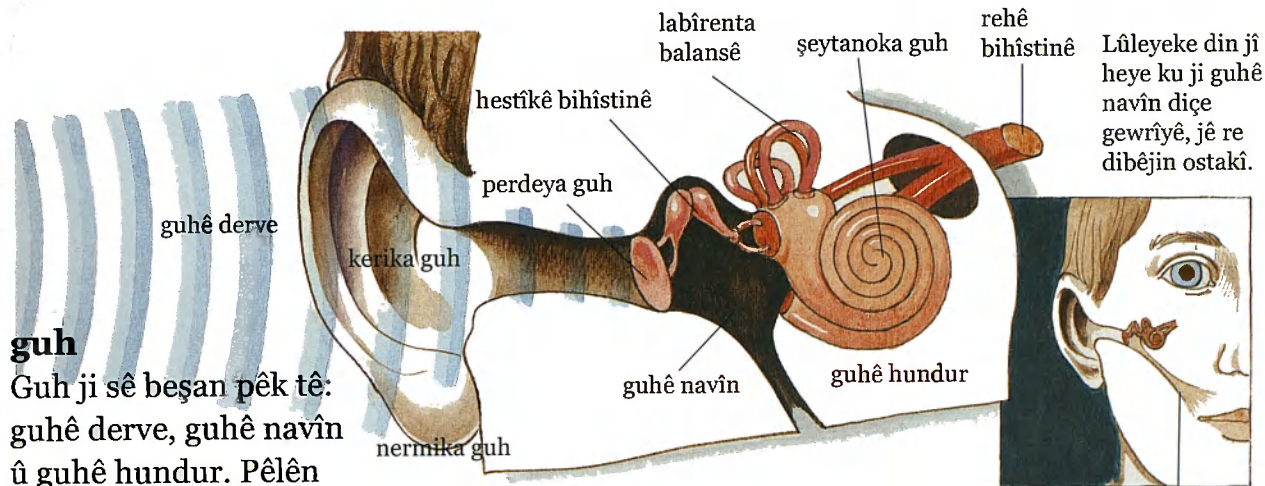
Gelek cure kaşo hene. Hin ji wan jî dar û hin jî ji hesin in. Di qada golfê de 18 çalok hene.

gorîl

Nêzîktirîn xizmê însanan gorîl e. Ew dikarin du metreyan dirêj û ji 200 kîloyan jî girantir bin. Gorîl gelek bi hêz in. Herçiqas hov xuyabin jî lê ew aram in. Gorîl şînahî û meyweyan dixwin. Ew li Afrîkayê bi tenê li herêmekê hene.

guh

Guh ji sê beşan pêk tê: guhê derve, guhê navîn û guhê hundur. Pêlên deng di kerika guh re diçin û li perdeya guh dikevin. Perde bi deng re dilerize.

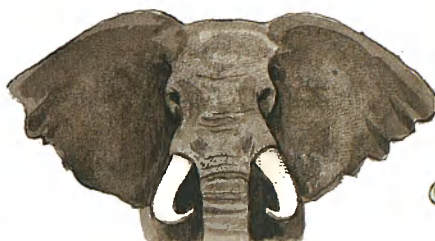
Lerz li hestîka bihîstinê ya navîn dikeve. Ew jî şeytanoka guh dilivîne.

Şeytanok jî deng vediguherîne sînyalan, sînyal bi rêya rehê bihîstinê diçin mejî.

Guhê derve dikare bi çend babetan xuya bike.

Kûçîk dikarin guhên xwe yên derve bel û biçûk bikin ku dengê sist û nizim bibihîsin.

Guhê filan yên derve gelek mezin e. Guhê beqan yê derve tuneye, tenê kerikek e.

guhandar, li rûpela 74an binere (👉)

gul

Xelk gelekî ji gulan hez dikin. Gul nîşana xeml û evîniyê ye. Bi hezaran cureyên wê hene. Şax û guliyên wê bi dirik in. Rengê gulan sor, sipî, zer û hwd in. Bîhneke xweş ji wan tê. Gulên bejî jî hene û şîlan jî yek ji wan e.

guhandar

Çêlikên

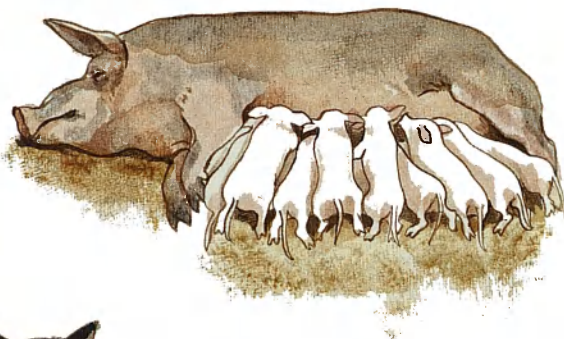
guhandaran şîr
dimijîn.

Ango piştî ku
ew çêdibin, diya
wan şîr dide
wan.

Guhandar ji
hemû ajelan
kamiltir in.

Hemû jî çêlikan
tînin. Çêlikên
wan di zikê diya
xwe de mezin
dibin û tîn der.
Bi gotineke din
ew dizên.

Piraniya ajelên
kedî guhandar
in. Mêr bi xwe jî
guhandar in.

gulmêxik

Gulmêxik tê çandin û gelek rengên
wê hene.

Bîhna gulmêxikan xweş e. Gulmêxik
bi şax e û piştî ku meriv jêdike, divê
meriv wê bixe nav guldanka avê. Li
hin deverên welatê me jî gulmêxikê re
dibêjin qerenfil.

gumgumok

Gumgumok wek maran ajelên kaşok in lê bi ling in û gelek cureyên wan hene.

Ew kurm û mêşan dixwîn.

Piraniya gumgumokan li navçeyên germ dijîn. Gumgumokên bejî û avî hene.

gumgumoka avê

gumgumokê avê

gumgumoka dara

gumgumoka kor

gur

Gur dişibin kûçikên xurt. Pirça wan zer û gewr e. Gur mişk, cirdon û çûkan dixwîn. Gur revde bi revde digerin, nêçîra bizin, mîh û ajelên din dikin.

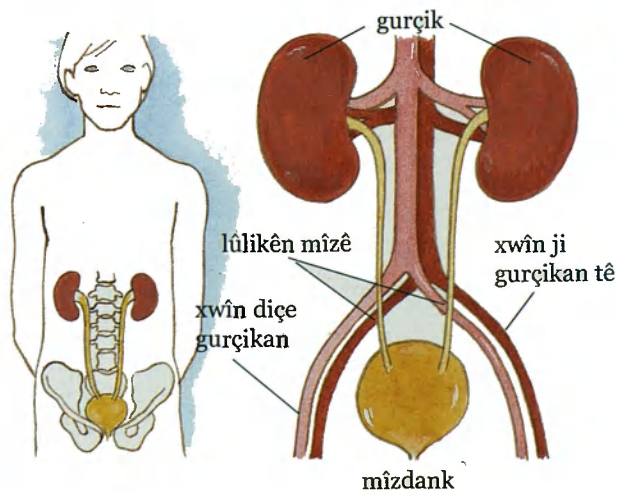
Li Kurdistanê gur gelek in. Zivistanan dema zêde berf dibare, gur êrîşî gund û bajaran dikin û ji bo merivan jî dibin talûke.

gurçik

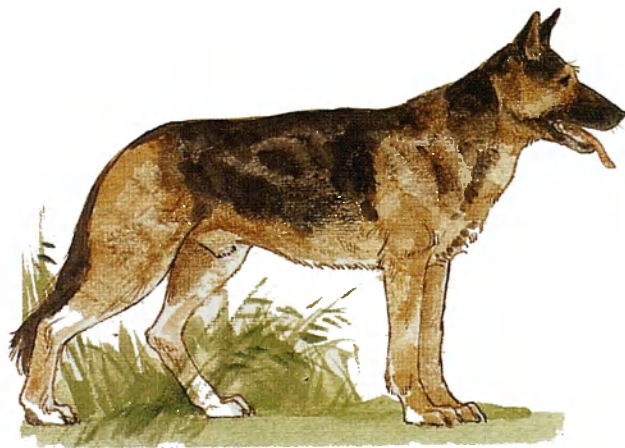
Gurçik di laş de organa paqijkirina xwînê ye. Tê de bi mîlyonan gilokên ji tayikên xwînê hene ku wek filtre dixebitin. Piştî ku xwîn paqij dibe, qirêja mayî diçe mîzdankê.

Dema mîzdank tijî dibe, mîza meriv tê.

gurêx

Ew cinseke ji kûçikên almanî ye.
Di destpêkê de bi şivanan re li ber
pez bûn. Keriyên mîhan ji guran
diparastin. Nuha bêtir wek kûçikên
polîsan bi kar tên û rêberiya kesên
kor dikin.

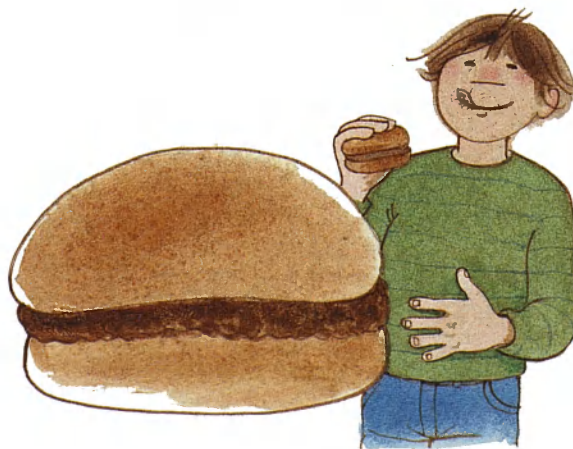
halet

Meriv bi halet cot dike. Beşê ku
erdê diqelêşe û diqûlibîne, ew parçe
hesinek e ku jê re gîsin dibêjin.
Meriv dikare bi halet şûv, pirêze û
erdê zibilkirî jî serobino bike. Berê
haletê cot davêtin pey ga û hespan,
lê îro bi traktorê cot dikin. Li hinek
deverên welatê me hîn jî cotê bi ga
û hespan heye.

hamburger

Hamburger xwarineke amerîkî ye û
îro li her deverê dunyayê belav
bûye. Goştê dewaran hûr dikin,
dikin wek kulor, dibirêjin û dixin
nav du parçe nan.
Meriv dikare xas, xiyar û ketchupê jî
têxe nav.

hamster

Hamster ajelekî kojer e. Ji malbata mişk, cirdon û simoreyan e. Ew qût û xwarinê kom dike û vedîşêre. Cinsekî wan heye ku jê re dibêjin hamsterê zêrîn. Ew gelekî populer e û bêtir ev cins di malan de tên xwedîkirin.

H h

hejîr

Hejîr bi daran ve çêdibin. Darhejîr li welatên germ şîn dibin. Tu dikarî hejîran ter an jî hişkirî bixwî. Hin hejîrên ter reş in, hin sor, hin zer û hinek jî şîn in. Rengê hejîrên hişkirî jî qehweyî ye û gelekî şêrîn in. Hejîra hişkirî ji nivî bêtir şekir e. Dendikên wan pir biçûk in. Di hejîrekê de gelek dendik hene.

hejmar

Bi hejmaran meriv dikare tiştan bijmêre, bizanibe tiştek bi çiqasî ye, çiqas giran e, çiqas dirêj e.

Li vir ji (0)ê heta (9)an hejmar hatine nivîsîn. Wekî ku tu di wêne de dibînî ev (0) bi serê xwe ne tiştek e, lê dîsa jî di jimartinê de hejmareke girîng e.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	●	● ●	● ● ●	● ● ● ●	● ● ● ● ●	● ● ● ● ● ●	● ● ● ● ● ● ●	● ● ● ● ● ● ● ●	● ● ● ● ● ● ● ● ●

helalûk

Helalûk bi hêsanî tê naskirin. Tayê wê kin, berê wê sor, pelên wê mîna çerm û şayîk in. Meriv rîçala helalûkan çêdike.

Heger meriv şekir bi helalûkan werke, dikarin heta demeke dirêj xera nebin.

helîkopter

Helîkopter cureyek balafiran e ku ew dikare ber bi pêş û paş, bi jor û jêr ve bifire. Ew dikare li hewa li ciyê xwe raweste. Helîkopter bi alîkariya perwaneyan li hewayê difirin û radiwestin.

Du perwaneyên wê hene. Yek bi jora helîkopterê ve ye, ya din jî bi dûvika wê ve ye.

hemşîre

Hemşîre li nexweşxaneyan kar dikin. Li nexweşan dinêrin û wan derman dikin. Hemşîre jî doktoran kêmtir dixwînin. Herçiqas îro li nexweşxaneyan hemşîreyên mêr hene jî lê li Ewropayê dîsa jî ji wan re dibêjin “syster” ku tê maneya xwişk.

hesinger

Hesinger ji metalan alav û tiştan çêdike. Pêşiyê parçe hesinekî dike hêtûnê û bi pifa kûreyê agir gur dike. Hesinê di agirê hêtûnê de sor dibe û dibe mîna bizot. Paşê wî hesinê germ dide ser sindanê, bi çakûçekî giran wî hesinê dikute û formekê didiyê. Hesinger kilît, çengal, kêr, das, bivir, nalê hespan û hwd çêdikin. Ji vî karî re dibêjin hesingerî.

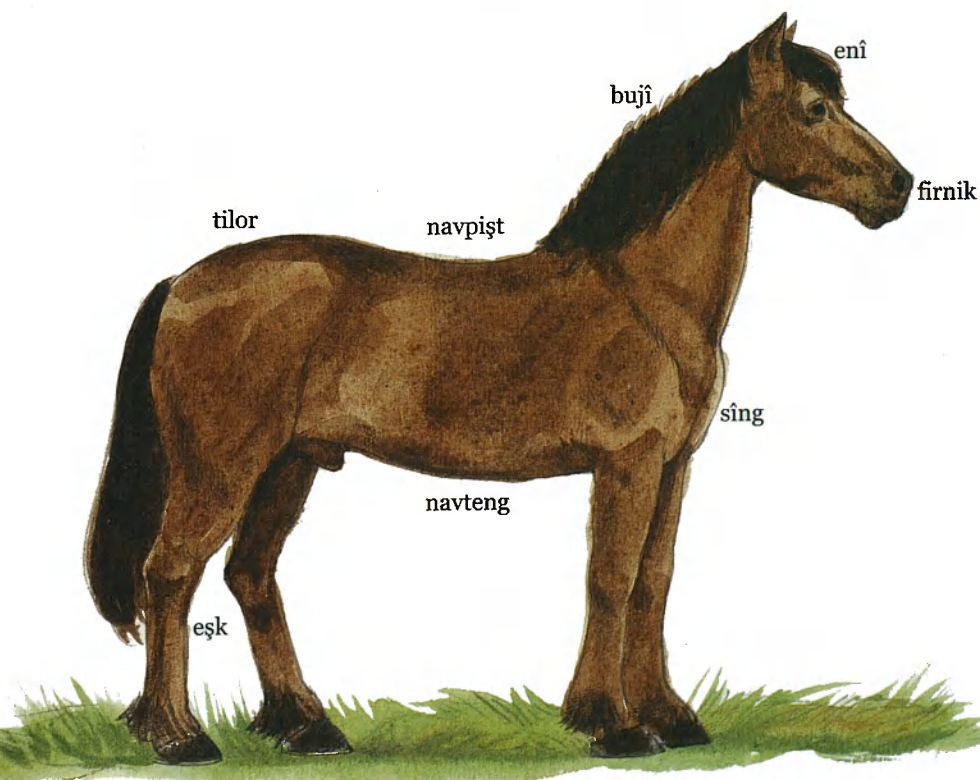

hêtûn

sindan

hesp

Beriya 5000 salan hesp hatiye kedîkirin. Berê hesp bi piranî ji bo siwarbûnê, di şer û nêçîrê de bi kar dihat. Piştî, bi hespan bar kişandin, cot kirin û gerdûm avêtin pey wan. Li gelek welatan hespan beşdarî spor û pêşbirkan dikin. Navê yê nêr hesp, yê mê mehîn û çêlikên wan jî canî ne. Gelek cinsên hespan hene.

enî

bujî

firnik

tilor

navpişt

sîng

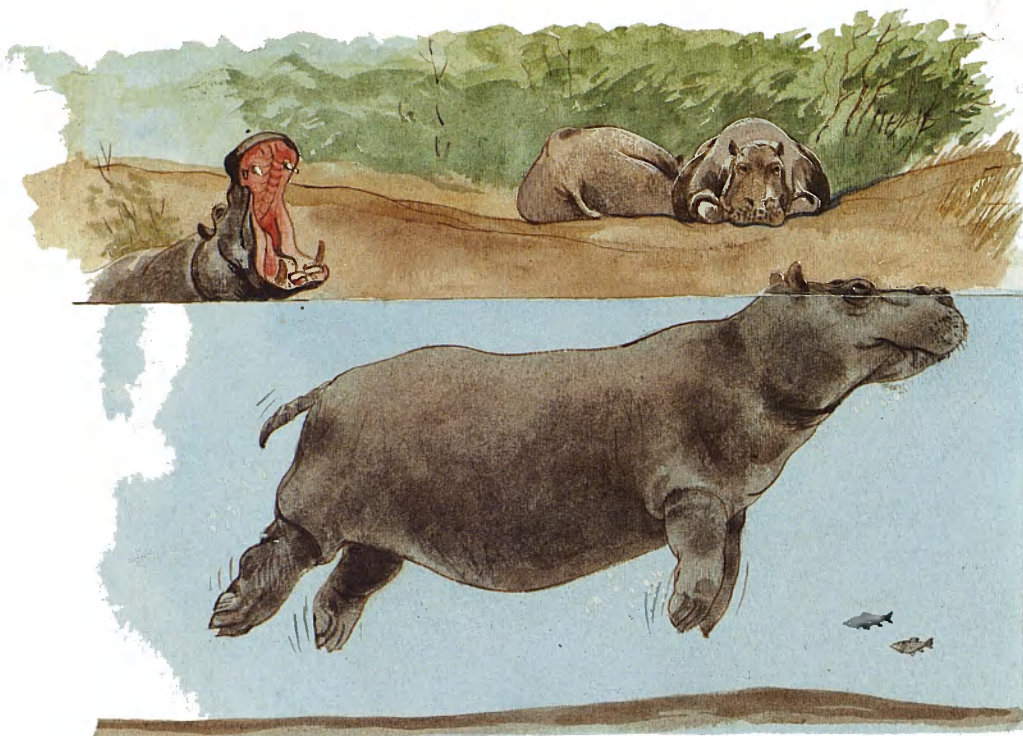
navteng

eşk

hespê avê

Hespên avê
ajelên kovî
ne, mezin û
nelihev in. Du
cinsên wan
hene. Hespên
avê normal
dikarin 4
metreyan
bilind û bi
qasî 300
kîloyan jî
giran bin.
Giraniya
hinek cinsên
wan nêzikî
200 kîloyan e.
Ew li ber çem
û golên

Afrîkayê dijîn. Hespên avê baş
avjeniyê dikin û piraniya jiyana
xwe di nav avê de dibuhurînin.

Hespên avê bi giya û hêşînahiyên nav avê dijîn.
Devê wan fireh û gepên wan mezin in. Çaxa
avjeniyê dikin, bi tenê firnik, çav û guhên wan
di ser avê re ne.

hevrîs

Hevrîs bi piranî devî ne, lê carina jî
dibin dar. Sitriyên hevrîsê tûj in.
Berên wan reş û şîn in. Ji berên wan
biharatê çêdikin.
Meriv ji darên wan kêrika rûn, hesk,
çoçik, kevçî û tiştên weha çêdike.

hewa

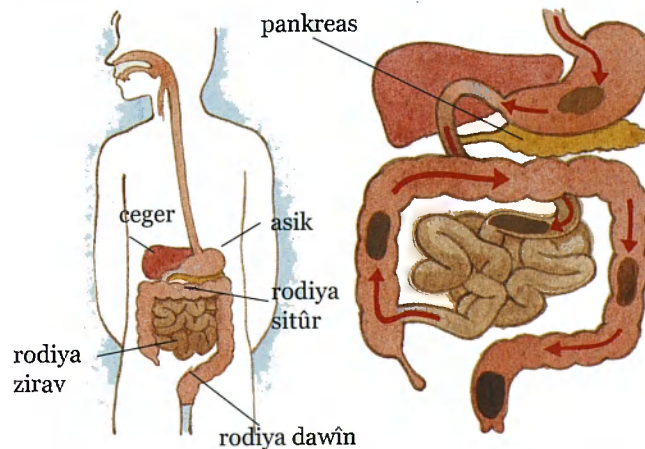
Hewa nayê dîtîn. Lê dema ku tu pifi tiştêkî dikî, tu dizanî ku hewa heye. Hewa ji gelek gazên cuda pêk hatiye. Ji pêncan yekê hewayê oksîjen e ku pêwîstiya hemû jîndaran pê heye, yên mayî jî hîdrojen û gazên din in.

H h

hezimkirina xwarinê

Ji bo ku laşê meriv adanê bigire, divê xwarin hûr bibe û bibe weke hevîr. Ev rêyeke dûrûdirêj e. Xwarin ji dev dest pê dike, di lûleya xwarinê re derbasî asîkê dibe, diçe rodiya zirav. Li vir adana ji laş re pêwîst li laş belav dibe. Yê mayî jî li wir dikeve rodiya sitûr û di wir re jî dibe gû û tê der.

hêlekan

Gelek cureyên hêlekanê hene. Meriv dikare darekî dirêj li ser tiştêkî dayne û du kes, her yek li aliyekî rûne û xwe hêl bike. Ji viya re dibêjin zirnezîq. Meriv hêlekanê jî bi ben an jî bi zencîrekê çêdike. Ben an zencîrekê weke du seriyan bi du aliyên jora derekê ve dadilîqîne û xwe têde hêl dike.

hêştir

Hêştir dikare demeke dirêj bê av bimîne. Ew di milikê pişt xwe de gelek adanê berhev dike. Hêştirên dumilik li Asyayê ji bo bar û siwarbûnê bi kar tînin. Hêştirên yekmilk jî li Erebestan û bakurê Afrîkayê hene. Ji hêştirê nêr re dibêjin lok û ya mê re jî dibêjin meye.

hêştirmel

Hêştirmel balindeyeke gir e û piraniya wan li Afrîka û Erebestanê dijîn. Ew dikarin bi qasî du metre û nîvan bilind bin. Giraniya wan jî dikare heta 135 kîloyan be. Hêştirmel nikarin bifirin lê dikarin ji hespekî zûtir bibezin. Ew ref bi ref dijîn.

hilm

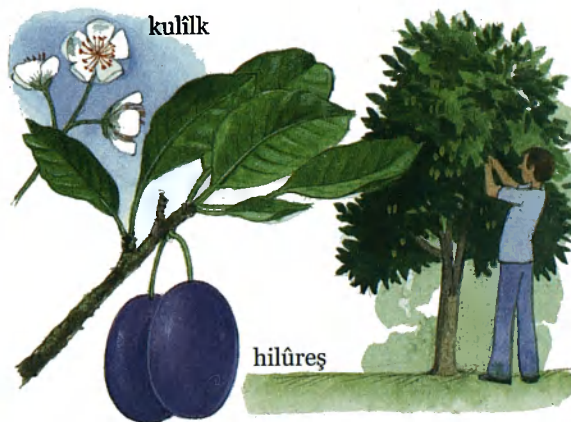
Dema lawik di hewayeke sar de diçe der û piştve vedigere jûra germ, berçavika wî hilmê digire. Li her ciyekî di nav hewayê de hilmêke nexuyayî heye. Heger hilm sar bibe wek berçavika vî lawikî xwêdan dide û dilopên avê pê dikeve. Ji vê re dibêjin hilm.

hilû

Pelên dara hilûyê gur e. Hilûyên zer, sor û reş hene.

Hilû ji klîmata germ hez dîkin. Li welatê me Kurdistanê hilû gelek in û li hinek deveran ji hilûyan re dibêjin încas.

hirç

Hemû hirç hov û kovî ne. Piraniya wan bêzerar in. Hirç gûz, findiq, mêwe, kêz û mûran dixwin.

Ew zivistanan dikevin gindoran û di qulan de radikevin.

hirça sipî

Hirçên sipî li Cemsara Bakur dijîn. Ew gir in, yên nêr û mezin dikarin du metre û nîvan dirêj û ji 700 kîloyan girantir bibin.

Pirça wan sipî û gewr e. Hirça sipî baş ajnê dike. Nêçîra wan masî û fok in.

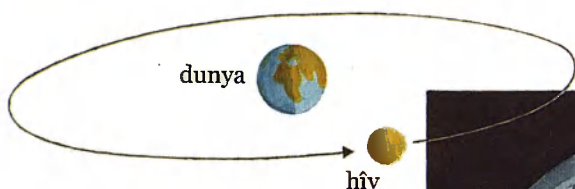

hirmî

Hirmî jî wek sêvê ji zû ve hatiye
çandin û gelek cureyên wê hene.

Hirmî payizê digêhîjin.

Ji ber ku dara hirmiyê hişk e,
darên wan di karê mobîlyayê de jî
bi kar tînin.

Rûberê hîvê tijî krater in.

hîv

Hîv li gerdûnê peyka
dunyayê ye.

Ew di mehekê de li dora
dunyayê digere.

Herdem heman ruyê wê
ber bi dunyayê ve ye.

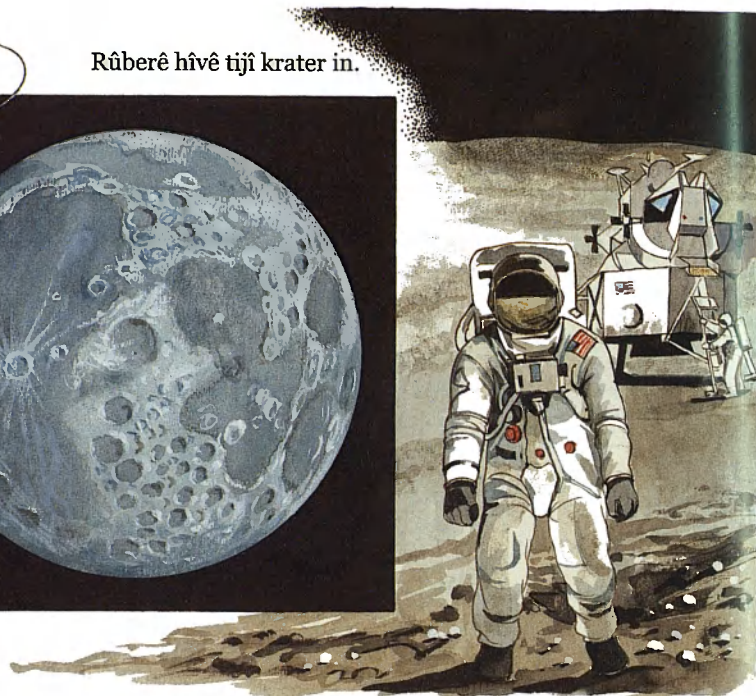
Ruyê wê ronahiya xwe ji
rojê digire.

Carina em hîva nîvşevî û
carina jî têrşevî dibînin.

Li hîvê av û hewa tune.

Ji ber vê yekê jiyan jî lê
tune. Li hin deveran jî

hîvê re dibêjin heyv.

Di 1969an de cara pêşîn meriv çûn ser hîvê.

hokirin

Gava ku meriv hin ajelan hoyî liv û tevgeran dike, jê re dibêjin hokirin. Wek mînak meriv dikare ajelan ho bike ku bi rengêkî taybetî biçin. Heger meriv hercar bi wan şa bibe û tiştêkî xwarinê wek xelat bide wan, wê demê ajel baştir ho dibin. Hin ajel zû ho dibin, bi taybetî jî hesp û kûçik.

Hokirina hespan bi xwe re pêşbirkên spora olimpiyadê jî aniye. Di pêşbirkê de diyar dibe ku meriv hespê xwe hoyî çî kiriye.

meş

loq

çargavî

bimeş

rûne

bikeve

werîne

holik

Holik mîna kozekê ye, xaniyekî sivik û sade ye. Holikên her welatî cuda cuda ne. Wek nimûne: îndîyanî holikên xwe ji çerm çêdikin, lê eskîmoyî ji qeşayê çêdikin û jê re dibêjin îglo. Û li Afrîkayê holikan ji zil, pûş û palaxê çêdikin. Li Kurdistanê jî bêtir ji dar, çilo, qirş û pejikan çêdikin.

hoqebaz

Ew kesê ku dikare çend gog û tiştan bi hev re bavêje û bigire, jê re hoqebaz dibêjin.

Hoqebaz hunermendê gogan e. Hoqebaz bi piranî di sîrkusan de xwepêşandanan pêk tînin.

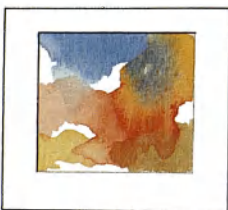
huner

Dema em dibêjin huner, wêne, tablo û peyker tên bîra meriv.

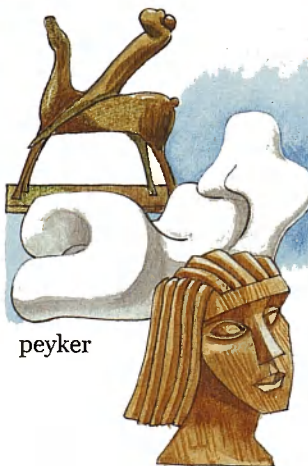
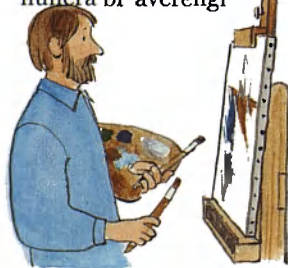
Hunermendek dikare bi firçeyê wêne çêbike.

Hunermend dikare pêşî li ser kevîr, text, cebs, bronz an jî platekê wêneyekî çêbike û dûre wê li ser kaxizekê çap bike. Ji hunerê weha re dibêjin grafik.

hunera bi rûnerengî

hunera bi averengî

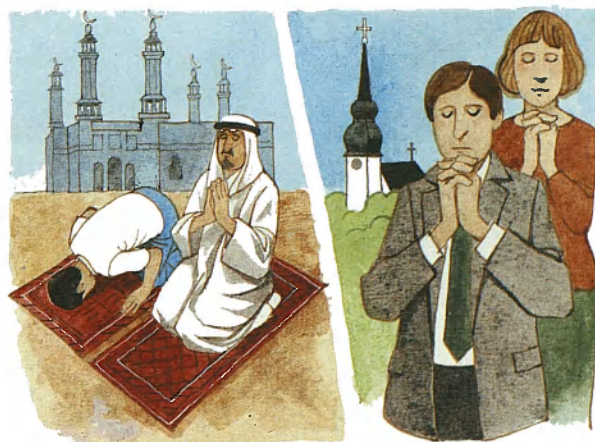
peyker

grafik

îbadet

Di hemû olan de îbadet heye. Li gora dîn dema ku meriv nimêj û dua dike, meriv sererast bi Xwedê re dipeyive. Bi dua û niyazan meriv daxwaz, hêvî an jî dilxweşiya xwe dide der. Xiristiyan destên xwe dixin nav hev. Musliman li ser secadê li ser çogan destên xwe ber bi jor vedikin û ji Xwedê lava dikan.

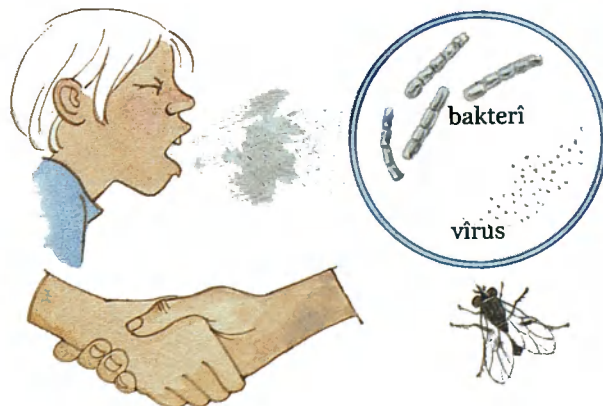
îglo

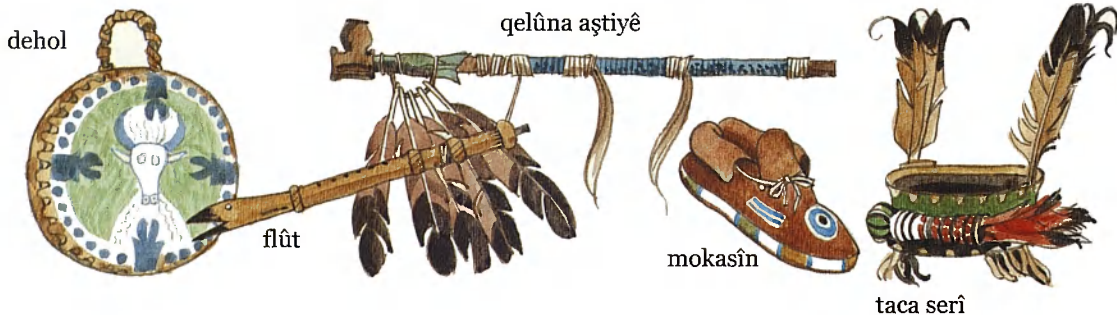
Bi zimanê eskîmoyîyan îglo xanî ye. Îglo ji berf û qeşayê tê avakirin. Navdera îgloyê bi piranî bi tunelekê dest pê dike. Eskîmoyîyan berê di zivistanan de xaniyên xwe weha ji berf û qeşayê çêdikin. Nuha di dema me de eskîmoyî jî di xaniyên normal de dijîn.

înfeksiyon

Sedema gelek nexweşîyan înfeksiyon e. Ev tê wê wateyê ku înfeksiyon ew e ku bakterî û vîrusên jîndar dikevin nav laşê meriv. Ev hewqas biçûk in ku meriv ancax dikare bi mîkroskopan bibîne. Dema ku meriv bipişke, hilma xwe bide û bistîne an jî destê xwe bide hev, dikare bakterî û vîrusan ji hev bigire.

Îndîyanî

Dema cara pêşîn însanên sipî çûn Amerîkayê, guman dikirin ku çûne Hîndistanê. Ji ber vê yekê ji xelkê wir re gotin hîndî. Lêbelê berî ku însanên sipî biçin Amerîkayê bi hezar salan îndîyanî li wir dijiyan. Ew ji bakur heta başûr bi kom û eşîrî dijiyan.

Ewropiyên ku çûn Amerîka Bakur, îndîyanî bi darê zorê ji wir derxistin. Heta sedsala berî nuha jî di navbera ewropiyên ku çûn Amerîkayê û îndîyanîyan de şer hebû. Her ku hejmara îndîyanîyan kêm bû, bi darê zorê jî ew li hinek herêman hatin komkirin.

pîşekarên jêhatî

Gelek îndîyanî pîşekarên zîrek bûn.

Îndîyanîyên Amerîka Bakur gelek tiştên sipehî ji perik û tiştên din çekirine.

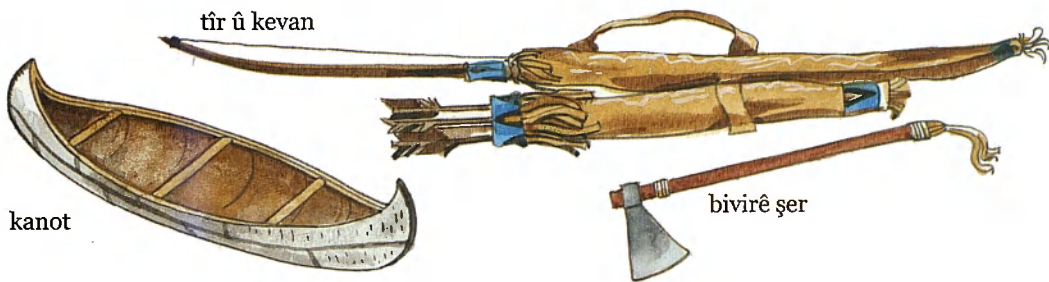
Çekên baş saz kirine. Îndîyanîyên Amerîka Navîn û Başûr ji kevir, kremît, metal û zêr gelek tiştên xweşik çekirine.

li herêma çiyayên Andê

Çiyayên Andê li Başûrê Amerîkayê zencîreçiyayên herî mezin û giring in. Li wê herêmê ji hezar salan ve împaratoriyeke mezin hebûye.

Navê wê împaratoriye Înka bûye. Nuha jî li wê herêmê bi qasî 10 mîlyonî îndîyanî dijîn. Piraniya wan yan gundiyên feqîr yan jî karêrên kanên rejîyê ne.

li deşt û çolên Amerîka

Bakur

Îndîyanîyên ku li deşt û çolên Amerîka Bakur dijiyan nêçîra gamêşan dikirin. Ew koçer bûn. Wan kon û malên xwe li ser darbestekê girêdîdan, davêtin pey hespan û dikişandin. Tekerên darbestê tune bûn. Ji îndîyanîyên deştî re “sioux” û “apachi” digotin.

li cengelên Amazonê

Li Amerîka Başûr, li cengela derûdora Amazonê nuha jî gelek îndîyanî dijîn. Debara wan li ser nêçîr û masiyan e. Cot û cobariyeke demên berê dikin.

Piraniya çandîniya wan lazût e. Îro jî ji ber merivên sipî ber bi herêma çiya ve diçin û li wir dimînin.

îstrumentên pifbar

Îstrumentên pifbar dikarin mîna bilûr û klarnetê ji dar an jî mîna trumpet, tuba û basonê ji paxir bîn sazkin.

Navekî din yê van îstrumentan “aletên kêmdeng” e.

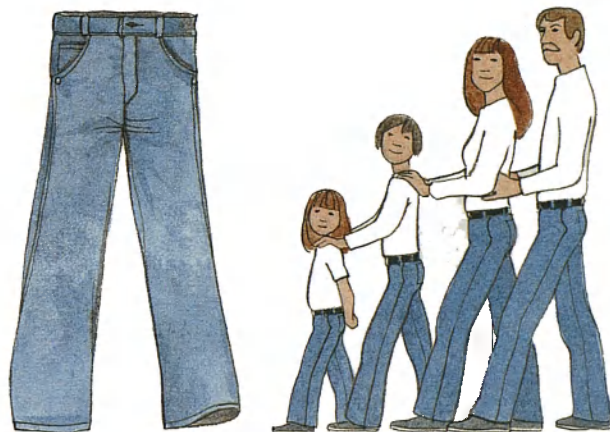
îshokey

Li dinyayê yek ji wan lîstikên populer e. Li ser qeşayê tê lîstin. Lîstikeke bi lez û dijwar e. Tîma wê ji şeş kesan pêk tê. Sê lîstikvan li pêş, du du li hêla paş, qeleyê diparêzin û yek jî qelecî ye. Sê peryodan tê lîstin û her peryodek jî 20 deqîqe ye. Divê lîstikvan bi kaşoyan gogê bavêjin qeleya hember.

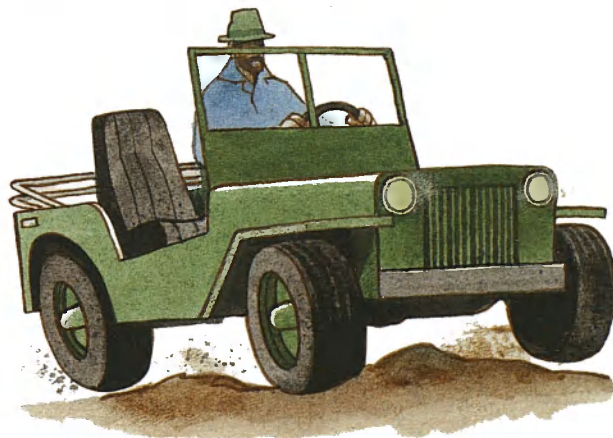
jeans

Jeans cureyek pantorê dirêj û ji pembû ye. Bi piranî rengê wî şîn e. Qumaşê wî zexm e. Berê wek şemedan dihat bikaranîn. Bi sed sal beriya nuha cara pêşîn kowboyên amerîkayî li xwe kirine. Lê îro herkes li xwe dike, hem ciwan û hem jî kal.

jeep

Cureyek otomobîlan e, ne bi tenê li ser rêyên rast, herweha meriv di rê û ciyên kert û kort de jî dikare bajo. Motora wê her çar tekeran jî digêrîne. Cara pêşîn eskerên Amerîkayî jeep bi kar anîne. Jeep û makîneyên araziye di ciyên daristan û çolan de bi kar tînin. Jeep ji bo rêyên gund û çamûr, kert û kort gelek baş e.

jenîn

Her cara dil lêdide, xwînê pompeyî laş dike. Ji vê tevgera xwînê re jenîn dibêjin. Meriv li aliyê hundur yê zenda xwe lêdana jenînê baştir hîs dike. Lêdana jenînê divê herdem wek hev be. Dema zor li laş tê, lêdana jenînê jî zêdetir dibe. Li hinek deverên welatê me ji jenînê re dibêjin nebiz.

jockey

Ew kesên ku karê wan ajotina hespan e û beşdarî pêşbirka hespan dibin, jockey in. Jockey divê bi kîloya xwe sivik be. Cil û bergên jockey ev in: cîzme û şalwarê siwarî, îşlik, mîgfer û kum. Bi wan tiştan re qemçiya ajotinê jî heye. Peyva jockey di zimanê me de weke jokey bi lêv dibe.

jojo

Jojo meqereyek e ku li dora wê kertikekê vedikin û benê sênîx lê dipêçin. Dûre bi vî benî ber bi jor û jêr dibin û tînin. Jojo listikeke gelek kevin e û nuha jî dem dem populer dibe.

jûjî

Dema jûjî talûkeyekê bibîne, ser û lingên xwe dikşîne hev û dibe wek gogeke ji dirikan. Jûjî kurm û kêzikan dixwe. Jûjî zivistanan xwe di bin pel an jî qulikekê de vedişêre, heta biharê dikeve xewê û dernakeve.

kakao

Meriv dendikên dara kakaoyê derdixê û hişk dike. Kakao li welatên germ hêşîn tîn. Berê li Amerîkayê dihatin çandin lê nuha li gelek ciyên Afrîkayê jî tîn çandin. Pelên darên kakaoyê gelekî dirêj in.

Dema em dibêjin kakao çokolad tê bîra meriv. Ji ber ku meriv çokolad jê çêdike.

Mêweyên kakaoyê dirêj in û dendik di nav de ne.

kaktûs

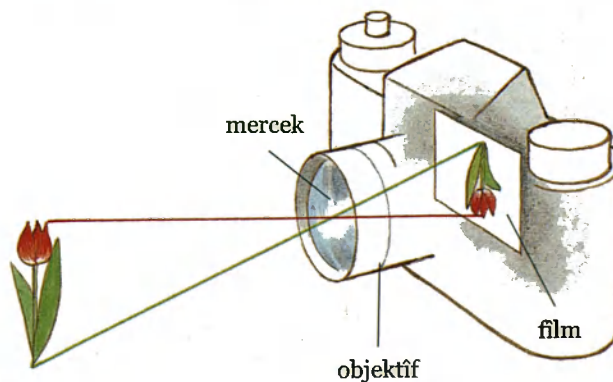
Kaktûs li herêmên deşt û germ hêşîn tîn. Bi piranî pelên kaktûsan tunene û bi darên wan ve sitriyên pan û sitûr hene. Ji bo ku pelên wan pan û dirêj in, gelek avê dikişînin. Gulên kaktûsan sipehî ne. Gelek cureyên wan jî bo xemlê li salonan datînin.

K k

kamera

Hundurê kamerayê reştarî ye. Lê dema meriv pêl li bişkoka filmkişandina wê dike, bi demeke gelek kurt ronahî diçe hundurê kamerayê û vedimire. Ronahiya ku ji laleyê tê, di merceka objektîfê re derbasî kamerayê dibe. Ew mercek jî bo filmê ku li dawîya kamerayê ye, ronahiyê kom dike. Wêne bi serberjêrkî dikeve ser film.

kangurû

Kangurû heywaneke bi tûrik e.

Kangurûya mê tûrikek di bin zikê wê de heye. Dema çêlikên wê çêdibin, heta ku mezin dibin, di wî tûrikî de dimînin.

Kangurû bi tenê li Australyayê hene.

Bi keriyên digerin û giya dixwin. Hinek ji wan heta du metreyî bilind dibin.

Lingên wan ên pêşîn kin û yên paşiyê gelek dirêj in.

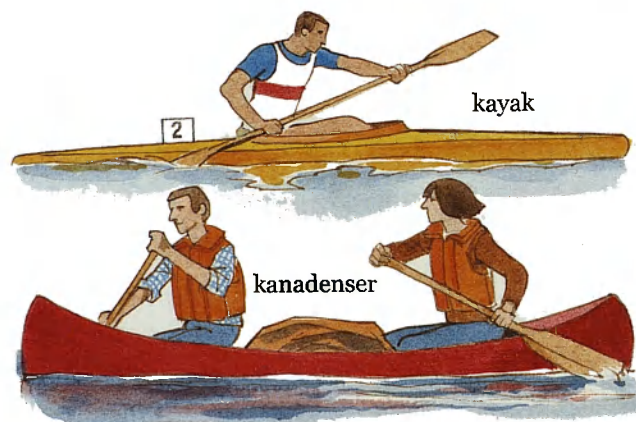

Kangurûyek dikare 10 metreyan xwe hol bike.

kanot

Ji kelekên sivik, zirav û dirêj re kanot dibêjin. Meriv dikare bi bêrikan bikişîne an jî bi baskebayê bajo.

Kayak ji eskîmoyîyan, kanadenser jî ji îndîyanîyên bakurê Amerîkayê li cîhanê belav bûne.

karawan

Karawan xaniyekî biçûk î li ser tekeran e. Meriv karawanê davêje pey otomobîlê û kuderê bixwaze dajo wê derê û li wir êdî pêwîstiya meriv bi xanî namîne. Ji ber ku piraniya tiştên ku di xaniyekî de hebin, di karawanekê de jî hene. Wek nimûne, ciyê razanê, kursî, mase, lampe, kalorîfer, sarincok û hwd.

karê destan

Berê hemû firax û alav bi destan dihatin çekirin. Nuha di fabrîkeyan de çêdikin. Lê hîn jî li gelek ciyan ev karê destan heye, wek mînak koşkarî û xeratî. Jinika di wêne de, ferfûriyan dineqîşîne. Mêrik jî dartraş e. Bi çakûç û miqareke biçûk darekî vediroje. Herdu jî karê destan dikin.

kartol

Kartol ji Amerîka Başûr hatiye. Di salên 1800î de li her deverê Ewropayê belav bûye. Lem û kemên kartolan bi qasî metreyekê bilind dibin. Kulîlkên wan zer, sipî û mor in. Kartol bi xwe di bin axê de ji reh û rîçikên lem û kema xwe çêdibin. Kartol îro xwarinek ji xwarinên herî girîng e.

K k

kelûk

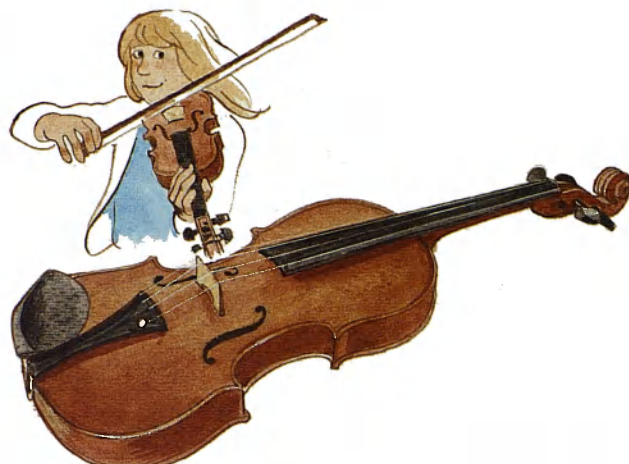
Goştê masiyên kelûk xweş e. Kelûk dikare heta metre û nêvekê dirêj û bi qasî 35 kîloyan jî giran be. Di avên çeman de hêkan dikin. Hêk di avên çeman de dibin çêlik û piştî du sê salan derbasî deryayê dibin. Piştî çend salan dîsa vedigerin warê xwe û bi hev re dilîzin, bi gotineke din, ji bo çêlikên nû dîsa bi hev şa dibin.

keman

Keman û kemañçe îstrumentên
têldar û kevanî ne. Meriv bi
kevanekê lêdixe. Çar têtên
kemanê hene.

Kesê ku li kemanê dixê, kemanjen e.
Keman yek ji wan îstrumentan e
ku melodiya sitranên kurdî baş pê
derdikeve.

kember

Banî û pire dikarin kemberkî werin
avakirin. Ew pir hindik dikarin kupikî
bin. Kevir bi awayekî welê têtên birîn û
danîn ku di avakirinê de hevdu digirin
û giranî vedikişê ser dîwar û sitûnan.
Hinek pireyên bi kember hene ku ji
hezar salan heta îro mane.

Li welatê me Pireya Mala Badê yek ji
wan e.

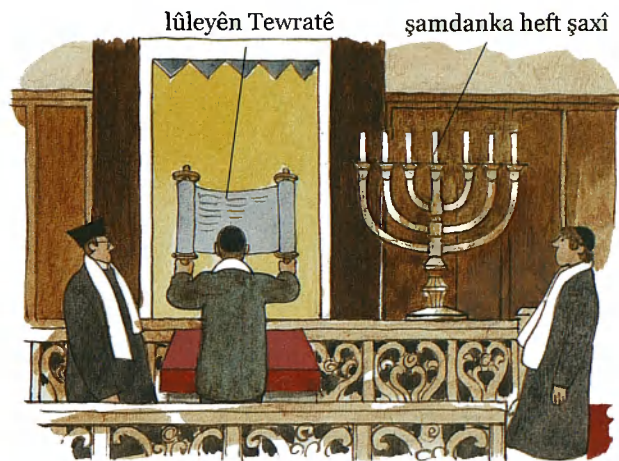
kemend

Meriv bi kemendê ajelan digire.
Kemend werîsekî dirêj e û serê wî
werîsî bi xilboq e. Bi piranî laponî û
gavanên amerîkî bi kar tînin.
Ji bo ku meriv bikare kemendê bi
kar bîne, divê meriv xwe baş hîn
bike.

kenişt

Mîna dêra xiristiyan û mizgefta muslimanan kenişt jî ciyê îbadeta cihûyan e. Li keniştan dolabek heye. Di wê dolabê de pirtûka pîroz, Tewratê diparêzin ku ew jî a cihûyan e. Li ber dolabê perdeyek heye, navê wê “perdeya bexşandinê” ye. Li her kenişteke şamdaneke heftşaxî heye.

ker

Ker û hesp ji du malbatên nêzîkî hev in. Kerên kovî yan jî ên çolê li Asya û Afrîkayê hene. Kerên kedîkirî bi taybetî li welatên derdora Derya Sipî hene. Li Kurdistanê jî ker pir in. Hem ji bo siwarbûnê û hem jî ji bo bar bi kar tên. Ker ajelek bargir e û keda wê pir e. Ji kera mê re dibêjin manker. Ji çêlikê wan re jî dibêjin cahşik. Di çîrokan de ker ehmeq û rikebar e.

K k

kereste

Li daristanê daran dibirin, ji şax û guliyan rût dikin. Van darên gilover û dirêj li gor pîvanekê dibirin û jê re dibêjin kereste. Piştî van keresteyan dibin kerestexaneyê û li wir dikin text.

Piştî ku kereste tenik û pan hat jêkirin û bû text, meriv wan di avahî û mobilyeyan de bi kar tîne.

kereste

kerestexane

kerguh

Kerguh ajeleke kojer e. Havînan giya û hêşînahiyan, zivistanan jî kelem û qaşilan dixwe. Lingên wan yên paşiyê dirêj in û bi lez baz didin.

Gelek cureyên kerguhan hene, herwekî kerguhên çiya, yên çolê, yên kedî. Li hinek deveran ji kerguh re dibêjin kêroşk.

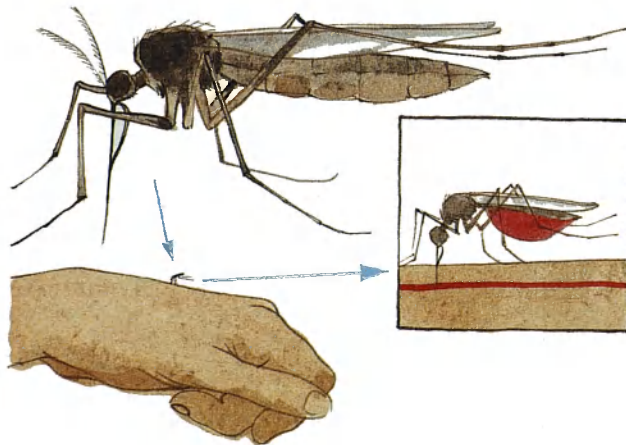
kerkedan

Şaxek an du şax li ser pozê kerkedanan hene. Çermê kerkedanan sitûr e. Kerkedaneke dikare ji sê metreyî dirêjtir û bi qasî otomobîlekê jî giran be. Kerkedan li Afrîka û Asyayê hene.

kermêş

Kermêşên normal bi derziya xwe xwînê dimijin û di zikê xwe de kom dikin, loma jî diwerimin. Kermêşa ku xwînê dimije a mê ye. Kermêş ji malbata mêş û megezan e. Hinek cureyên kermêşan hene ku bi meriv ve didin û nexweşiyên belav dikin. Li hinek deverên welatê me ji kermêşê re dibêjin pêşû.

keskesor

Carina dema baran dibare meriv dikare keskesorekê bibîne.

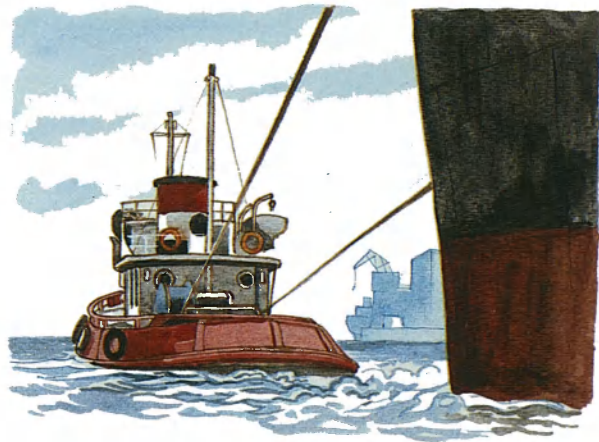
Ev tîrêjên rojê ne. Tîrêj di hewa re, di nav dilopên avê re derbas dibin û bi reng xuya dikin. Di tîrêjên tavê de hemû rengên keskesorê xuya ne: sor, porteqalî, zer, kesk, şîn û mor...
Û rêza rengan hertim weke xwe ye û nayê guhartin.

keştî, li rûpelên 100-101an binere (👉)

keştîkêş

Ev curekeştî, keştiyeke gelekî mezin bi dû xwe ve dikişîne. Wek mînak, dema keştiyeke mezin tê benderê, ew wê li pey xwe dikişîne û dibe li îskeleyê bi cîh dike. Carina jî keştîkêş koma darên nav avê li dû xwe dikişîne.

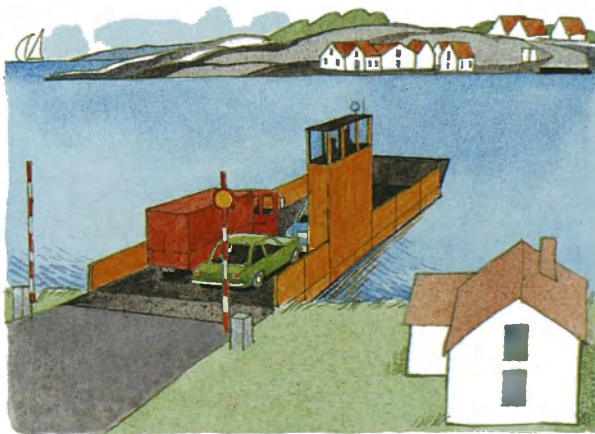
K k

keştiya barkêş

Keştiyên barkêş di nav du benderan de bar dibin û tînin. Barên wan însan û otomobîl in. Li ciyên ku pire tunebin keştî diçin û tên.

Lê barkêşên mezin jî hene ku derdikevin deryayên mezin û di nav barên wan de trênan jî hene.

Ji keştiya barkêş re ferîbot jî dibêjin.

ba, dûkel û motor

Berê keştiyên herî mezin, keştiyên bayî bûn. Di sedsala 18an de keştiyên dûkelî derketin û yên bayî jî hê bi kar dihatin. Di sedsala 19an de motorên dieselî îcad bûn. Îro piraniya keştiyan bi motoran kar dîkin.

Keştiya dûkelî ya pêşîn hem bi çerxê û hem jî bi bayî kar dîkir.

çerx

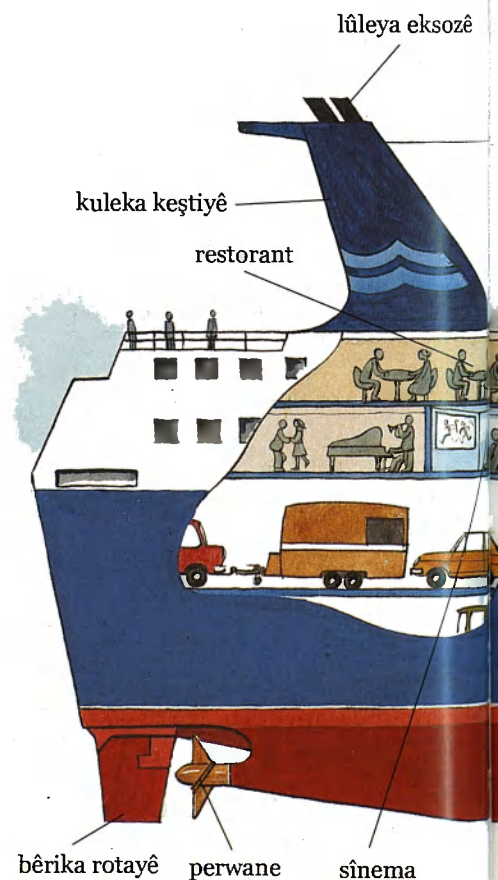
keştî

Keştiya bayî cara pêşîn beriya 5000 salan hatiye avakirin. Keştiya bayî tenê dikare bi bayî biçe. Loma jî divê ew ji perav û qeraxên deryayê bi dûr nekeve. Di serdema antîkî de xelkê keştiyên bayî yên mezintir û baştir ava kirine. Di heman demê de keştiyên ji sed bêrikî zêdetir ava kirine.

Di salên 1800î de keştiyên dûkelî û yên bi motor hatin çêkirin.

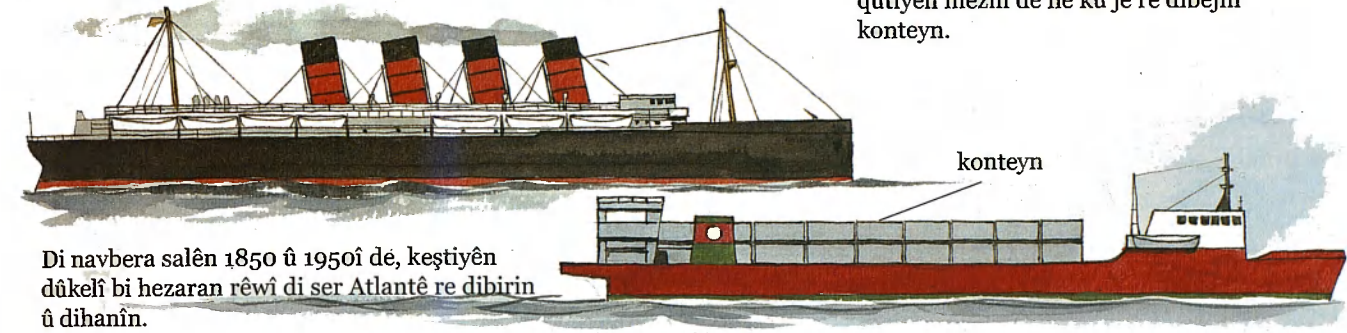
Keştiyên rêwîyan ku ew jî di salên 1850î de hatin çêkirin, li ser Atlantê di navbera Amerîka û Ewropayê de dest pê kirin çûn û hatin. Bi hezaran kes li van keştiyan siwar dibûn, mîna bajarên ser avê bûn. Rêwîtiya navbera Amerîka û Ewropayê dûr û dirêj dajot. Herçendî nuha rêwîtiya bi keştiyê hefteyek be jî, lê piraniya xelkê bi balafirê rêwîtiyê dîkin.

Îro keştiyên mezin jî bo bar û petrolê bi kar tên. Keştiyeke petrolkêş dikare 300 metreyan dirêj be. Curekeştiyên din jî hene ku li gel rêwîyan, otomobîl, otobus, kamyon û trênan jî li wan bar dîkin.

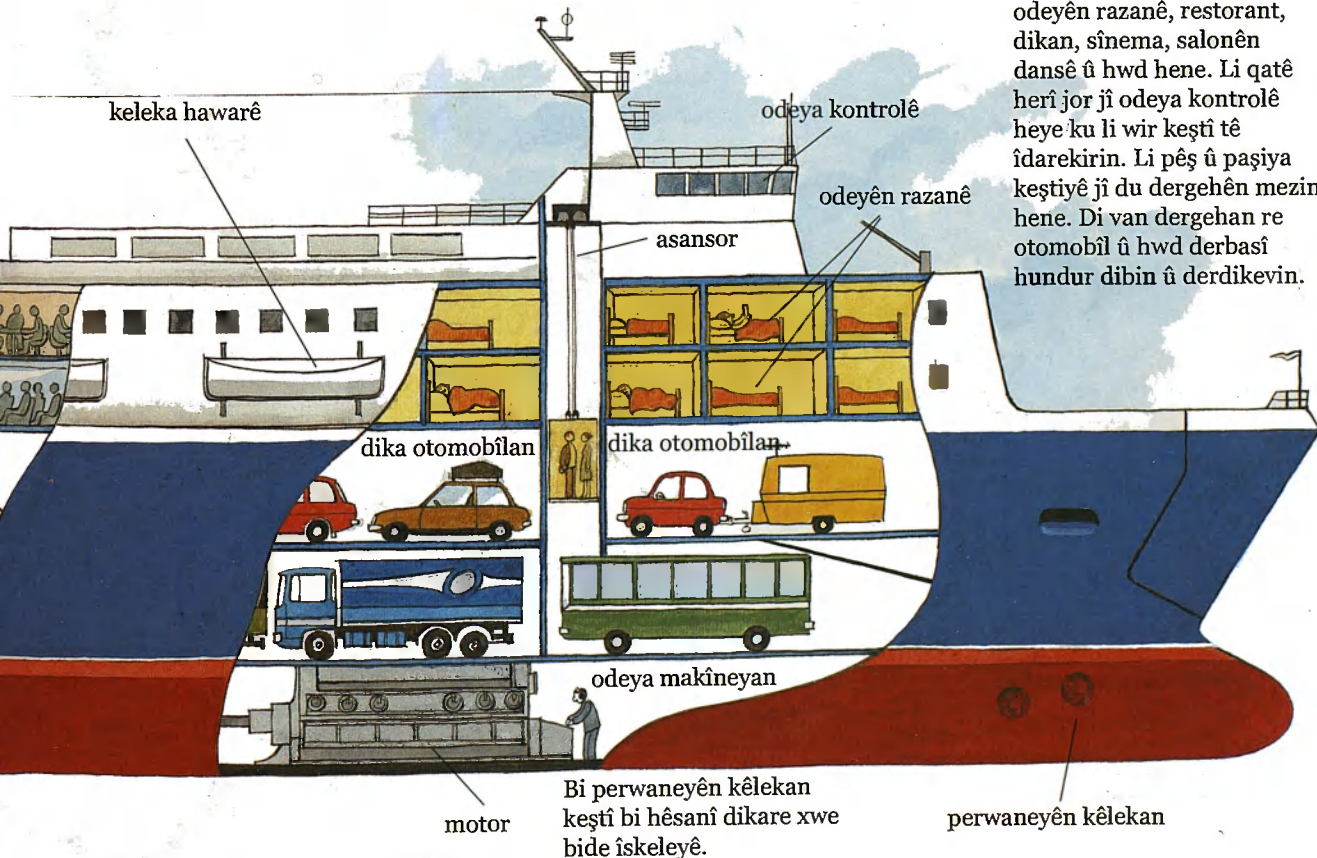
Di vê keştiya barkêş a nûjen de, bar di qutiyên mezin de ne ku jê re dibêjin konteyn.

Di navbera salên 1850 û 1950î de, keştiyên dûkêf bi hezaran rêwî di ser Atlantê re dibirin û dihanîn.

Antenên ji bo radar, radyo û televîzyonê

Di vê keştiyê de, ji bo otomobîlan du qat dik hene. Li herî jêr, li odeya makîneyan tu du motorên mezin dibînin. Li qatên jora otomobîlan odeyên razanê, restorant, dikan, sînema, salonên dansê û hwd hene. Li qatê herî jor jî odeya kontrolê heye ku li wir keştî tê îdarekirin. Li pêş û paşîya keştiyê jî du dergehên mezin hene. Di van dergehên re otomobîl û hwd derbasî hundur dibin û derdikevin.

Bi perwaneyên kêlekan keştî bi hêsanî dikare xwe bide îskeleyê.

perwaneyên kêlekan

keştiya bayî

Keştiya ku tu di wêne de dibînî,
keştiyeke bayî ye û di dawiya
sedsala 17an de, ji bo ku çayê ji
Çînê bîne Ewropayê, bi kar
dihanîn. Lê îro hemû keştî bi
motorê kar dikin. Nuha keştiya
bayî tenê ji bo perwerdeya
keştîvanî û deryavanan bi kar
tînin.

Keştiya bayî ya herî kevin sê
sitûnî bû. Bi serê sitûnan ve hin
lolib hebûn û cawên çargoşeyî bi
van loliban ve girêdayî bûn. Ji
bilî van hinek cawên nivîşkî jî bi
pêşî, paşî û di navbera sitûnên
keştîyê de hatibûn girêdan. Bi
cawên nivîşkî meriv dikaribû
keştîyê ber bi bayî ve jî bajo.

Deryavanên keştiya bayî pirî caran sandoqek jî bi
xwe re digerandin ku hertim kinc û tiştên xwe tê de
veşêrin.

Keştîvan bi çerxekê keştîyê
îdare dike.

sitûna paşîn

cawê paşîn

bêrika rotayê

sitûna mezin

cawê çargoşeyî

sitûna pêşîn

lolib

keştîvan cawê keştîyê dipêçin

cawê nivîştî

karîte

kulabe

A B C Ç D E Ê F G H Î J K L M N O P Q R S Ş T U Û V W X Y Z

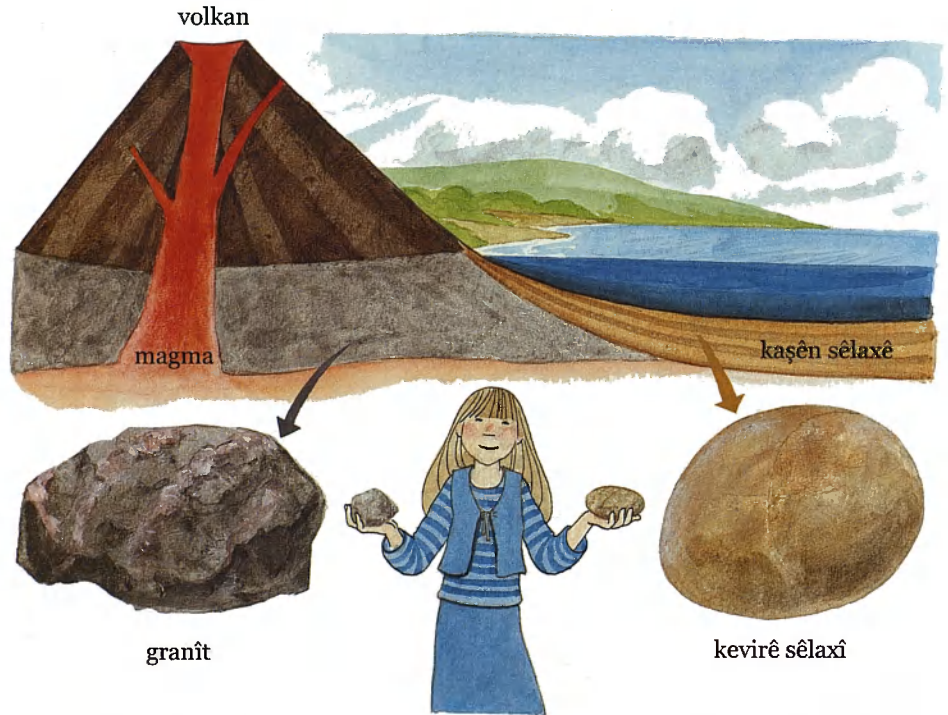
keştiya nûh

Di pirtûkên pîroz de tê gotin ku tofaneke mezin rabûye. Nebî Nûh, malbata wî û ji her cinsekî cotek lawir û ajal ji mirinê filitîne. Nebî Nûh keştiyeke mezin ava dike. Gişt dikevin vê keştiyê û li ser avê dipekin vî alî û wî alî. Piştî av kêr dibe û Keştiya Nûh li çiyayê Agirî disekine. Li gor hin pirtûkên pîroz Keştiya Nûh li çiyayê Cûdî asê maye.

kevir

Kevir parçeyên zinar û çiya ne. Gelek cureyên çiya hene. Ruyê erdê û qalikê erdê bi xwe jî ji cureyên çiya û keviran e. Tebeqa binê qalikê erdê jî cureyek çiyayê helandî ye ku jê re dibêjin magma. Dema volkanek dîteqe, magma jî dertê ruyê erdê. Hin cure çiya û kevir ji magmayê çêdibin ku granît jî yek ji wan e.

Ba û baran, xîz û sêlaxa çiyên dihêrifînin. Xîz û sêlax li binê gol û deryayan kom dibin. Ev komên xîz û sêlaxan piştî demekê bi hev ve dikelin, taht û zinar û kevir ji nû ve pêk tên.

kevjâl

Kevjal heywaneke kaşok e û di avê de dijî. Ew lawirên biçûk û yên mirî dixwe. Deh lingên kevjalê hene.

Pişta wê pan û fireh e û qalikê piştê tenik e. Dûvikê wê biçûk e û di bin qaşilê wê de ye.

Kevjal dikare berwarkî jî bi rê ve biçe.

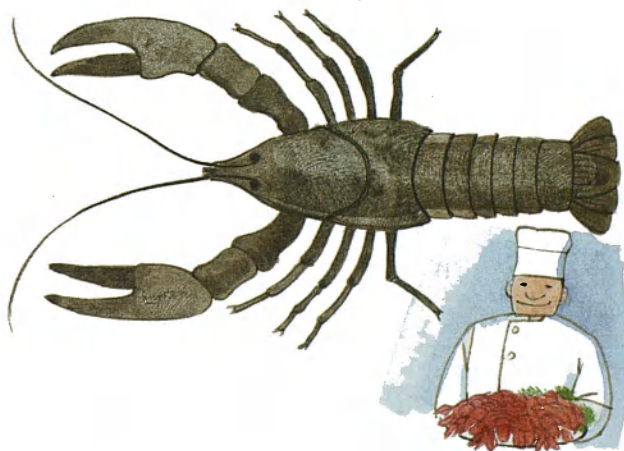

kevjala dirêj

Kevjalên dirêj di kûrahiya çem û golan de dijîn. Bi alîkariya dûvê xwe berepaşî ajnê dikin.

Rengê kevjalên çeman gewr e, lê dema tîn kelandin rengê wan sor dibe.

Gelek kes jî goştê kevjala dirêj hez dikin.

K k

kevok

Bi kurdî jê re kotir û bewran jî dibêjin. Cureyên wan ên malovî û yên kovî hene.

Berê bi kevokên malovî name jî dişandin. Li bajaran xweş e gava ku kevok li her derê hebin, lê herweha dikarin bi rîça xwe derdorê qirêj bikin.

kevoka nameber

Ev kevokeke kedî ye. Ji bo ku bikaribe were malê, ew tê perwerdekirin. Heger meriv wê bi dehan km li dûr berde jî, dîsa difire û tê warê xwe. Kevoka nameber dikare nameyeke sivik hilgire, bi xwe re bibe û bîne. Û di demên berê de ev jî babeteke ragîhandinê bûye.

kew

Kew bi reng û dengê xwe çûkeke pir xweşik e. Kurd ji bo kêf û nêçîrê kewan di rikewan de xwedî dikin. Li rojavayê Asyayê, başûr û rojhilatê Ewropayê, bakurê Afrîka û li Yemenê kew hene. Şêş cure ne:

- kewê sor (alectoris rufa)
- kewê zinaran (alectoris graeca)
- kewê berberî (alectoris barbara)
- kewê gozel (alectoris chukar)
- kewê çolê (ammoperdix)
- kewê çîr (ammoperdix griseogularis)

Ji van şêş cureyan kewên gozel, kewên zinaran û kewên çîr li Kurdistanê hene. Kewên gozel û kewên zinaran mezin in û bi qasî 32-35 cm ne. Kewên çîr biçûk in û bi qasî 22-25 cm ne. Reng û nexşên wan jî ne wek hev in.

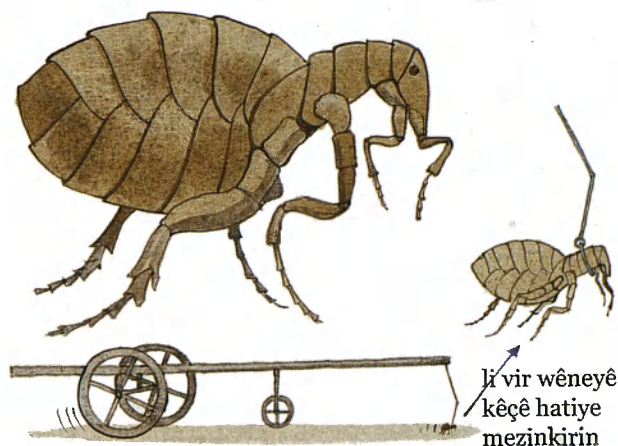
Kew zivistanan ref girêdidin û xwe didin qontar û naverastan. Hêlîna xwe li erdê çêdikin. Di mehên nîsan û gulanê de ji 8 heta 24 hêkan dikin. Kewa marî kurk dikeve. Kew kurm, kêz û giya dixwin. Dengê kewa gozel gelek xweş e. Dengêkî weha derdixe: qib.. qib... qib... qaqibo... qaqibo... qaqibo... qib... qib... qib...

kêç

Kêç kêzikeke biçûk e. Baskên wê tunene lê xwe baş hildavêje. Kêç parazît in û li ser piştê yên din dijîn. Cînsê jî wan jî xwîna merivan dimije.

Li ser kêçan gelek gotinên îronîk hene. Li vir, di wêne de kêç erebokekê li dûv xwe dikişîne. Skandinavi jê re sirkûsa kêçan dibêjin.

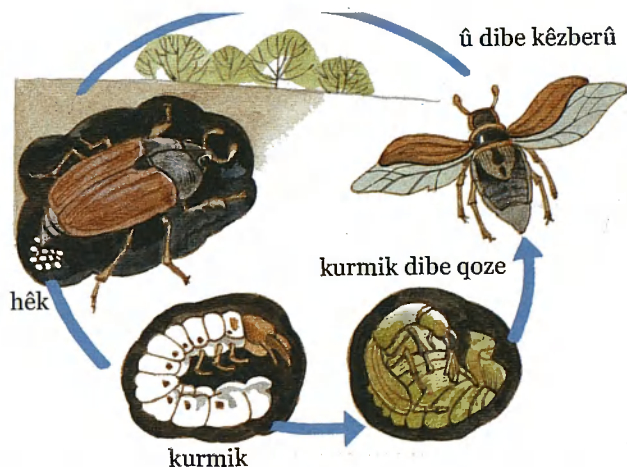

li vir wêneyê
kêçê hatiye
mezinkirin

kêzberû

Qaşilê kêzberûyan req û qop e. Kurmîkên wan di nav axê de di çar salan de dibin kêzik û dikarin zerareke mezin bidin rehên dar û devîyan.

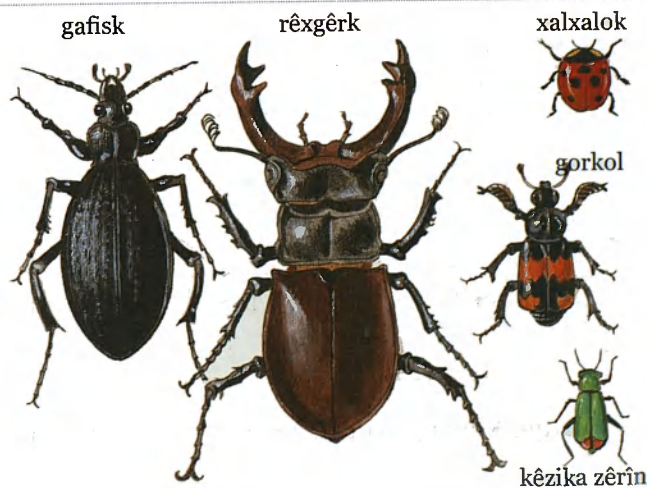
Tu di wêne de dibînî ku ji hêkê heta kamiliyê kêzberû çawa çêdibe.

K k

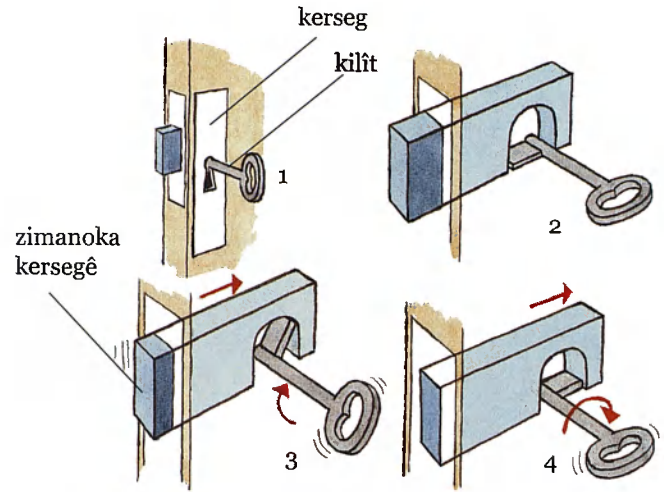
kêzik

Kêzik jî malbata kurm û kêzan e. Bi hejmara xwe lawirên herî zêde ne. Heta nuha 300 hezar cînsên wan hatine dîtin. Perikên wan gelekî tenik in, lê qalikên wan pir hişk in. Piraniya wan gezok in.

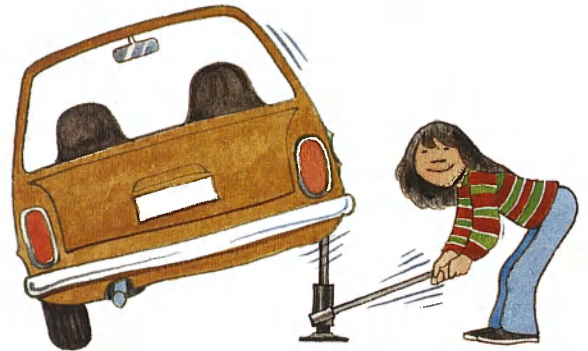
kilît û kerseg

Li vir tu wêneyê kilît û kersegekê dibînî. Pêşî tu kilîtê dikî kersegê (1). Dema te zîvirand li "qulekê" rast tê (2). Heger te ew bêtir zîvirand zimanoka kersegê bi paş ve dikişê (3 û 4) û derî vedibe. Kersegeke rast û durist gelek parçeyên xwe hene.

kirîko

Bi alîkariya kirîkoyê zarokeke biçûk dikare otomobîleke giran bilind bike. Meriv kirîkoyê di binê otomobîlê de xweş bi cih dike û piştî badide an jî bi pompeyê bilind dike.

kitabêt

Bi hezaran sal berê li ser kevîran bi mîqaran nivîs hatine kolan. Ji nivîsên welê re dibêjin kitabêt. Wek kevîrên bedena Amed û Hewlêrê, li welatê me li gelek cîyan kitabêt hene. Di wêne de skandînaviyek kitabetekê dikole ku berê bi piranî ji bo bîranîna kesên mirî di erdê de dadiçikandin.

klarnet

Klarnet amûreke pîfbar e û ji dar çêdibe. Pîpîkeke wê heye û weke nikulê çûkan e. Li ser qulikên wê bişkoka hene.

Bi alîkariya tiliyan, ji her qulikeke wê dengê cuda derdikeve.

Klarnet jî yek ji wan instrumentan e ku melodiya sitranên kurdî baş derdixe.

kolan

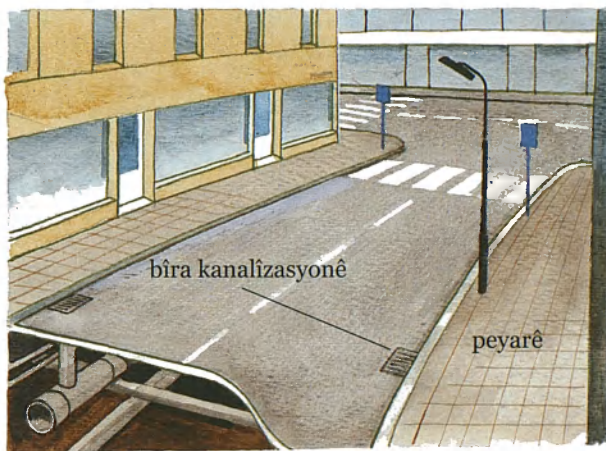
Kolan rêya nav gund û bajaran e.

Li kolanên kevîr, qîr, peyarê û lampeyên elektrîkê hene. Di bin de jî lûle û kanalên av û gemarê hene.

Em ji van kanalên re dibêjin kanalîzasyon.

Dema baraneke zêde bibare, ava li kolanên diherike van kanalîzasyonan.

Herweha li gelek bajaran, xetên telefon û elektrîkê jî di bin kolanên de ne.

K k

kolîbrî

Kolîbrî li dunyayê yek ji wan çûkên herî biçûk e. Hinek cureyên wan bi qasî mêşekê ne û giraniya wan jî du gram e.

Nikulê kolîbrîyê dirêj e. Hinek ji wan mêş û megezên ser gulan dixwin.

Rengê yê nêr wek rengê metalên bîrçokî ye.

Kolîbrî li başûrê Amerîkayê hene.

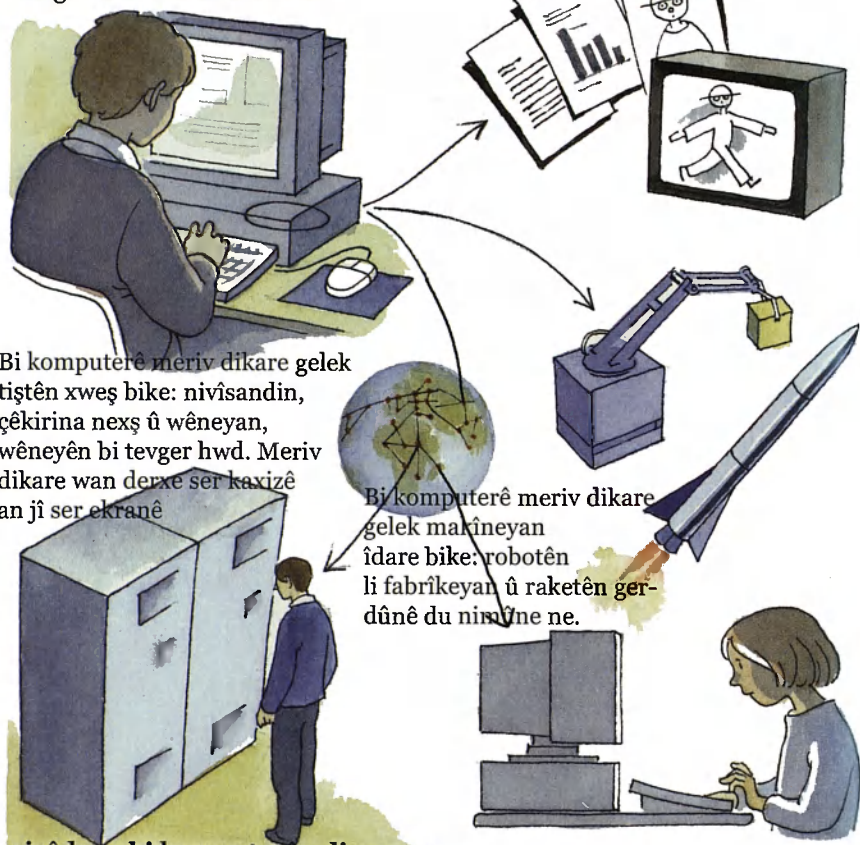

komputer

Komputer makîneyek e ku dikare bi lez bijmêre û hesaban ji hev derxe. Lê divê meriv berê programêkê tê de bi cih bike. Ji bo zanyar û lêkolîneran komputerên mezin hene ku hesabên bi milyonan di nav çend saniyeyan de çêdikin. Komputerên weha li fabrîke, daîreyên mezin û li bankeyan hene.

Komputera malan jî heye ku bi wê meriv dikare nameyan binivîse û hin hesaban çêbike, wêneyan çêke, bi rêya e-mailê nameyan bi rê bike, di nav tora înternetê de bigere, bi lîstikan bilîze û hwd.

Di hundurê vê komputerê de gelek cure meji hene ku ew tiştan li hev radigire û di xwe de dihevinê

Bi komputerê meriv dikare gelek tiştên xweş bike: nivîsandin, çêkirina nexş û wêneyan, wêneyên bi tevger hwd. Meriv dikare wan derxe ser kaxîzê an jî ser ekranê

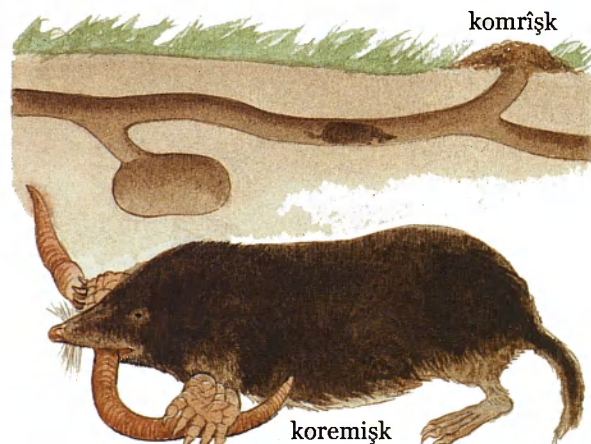
Bi komputerê meriv dikare gelek makîneyan îdare bike: robotên li fabrîkeyan û raketên ger-dûnê du nîvîne ne.

girêdana bi komputerên din re

Komputer cot cot an jî bi milyonan bi hev ve têne girêdan. Dûre meriv dikare tekst û wêneyan jê werbigire an jî jê re bişîne.

koremişk

Koremişk û jûjî ji malbatekê ne. Bi piranî di binê erdê de dijîn. Ew axa ku ew dikolin, di kunikê re davêjin der û li jor komrîşkan çêdikin. Koremişk kurm û kêzan dixwin. Pirça wan gur û birqokî ye. Çavên wan piçûk in û di nav pirça wan de xuya nakin.

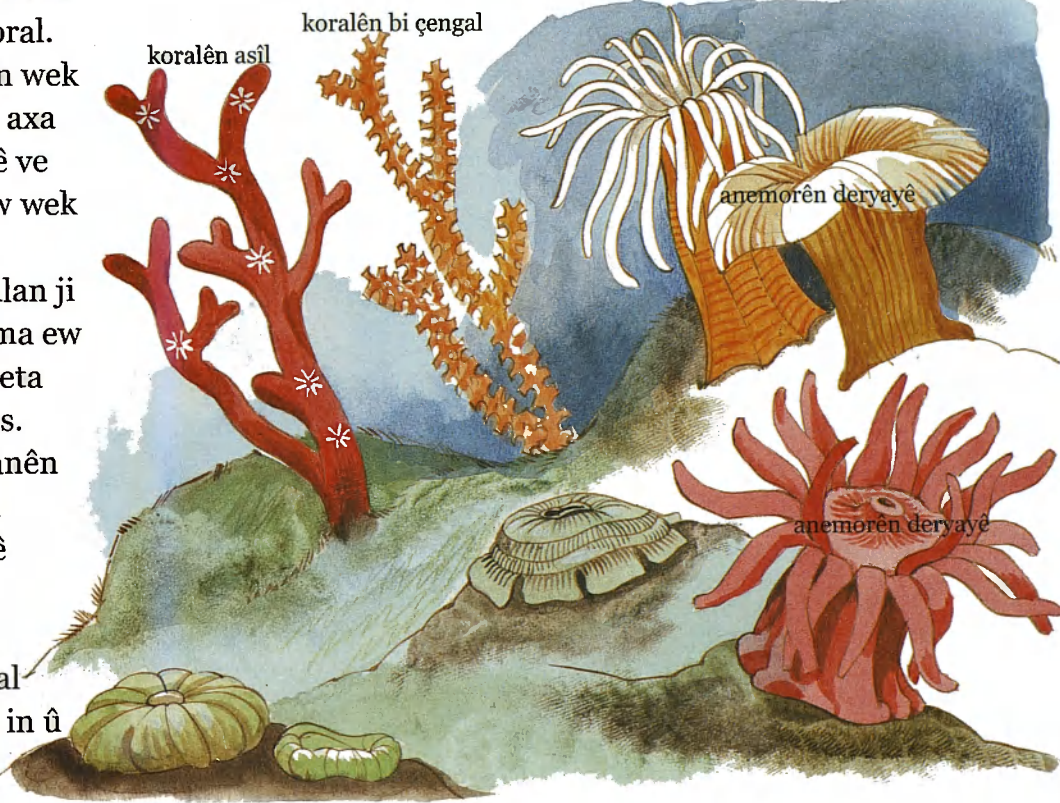

komrîşk

koremişk

koral

Ji heywanên
biçûk ên binê avê
re dibêjin koral.
Piraniya wan wek
mircanan bi axa
binê deryayê ve
dizeliqin. Ew wek
kolonî dijîn.
Skeleta koralan ji
kilsê ye. Dema ew
dimirin skeleta
wan dibe kils.
Koral heywanên
dirinde ne û
gîyayên binê
deryayê û
şeytanokan
dixwin. Koral
wek tûrikan in û
devên wan
bi jor ve ye.

çend babet ji koralan

koro

Ji koma sitranbêjan re koro dibêjin.
Endamên koroyê dikarin carina bi
yekton û yekmeqamî bi hev re heman
sitranê bibêjin. Carina jî hinek ji wan
dikarin bi toneke bilind û sitûr, hinek jî
bi toneke nizm û zirav bibêjin. Koro
dikare li gel amûran, yan jî bêyî amûr
bistirê. Gelek dezgeh koroyên xwe yên
taybetî hene. Wek koroya belediyeyan,
koroya kilîseyan an jî ya komeleyan.

korsan

Korsan keleşên deryayê ne. Di demên berê de korsan bi qeyik û botên biçûk li ser deryayê digeriyan. Wan êrîş dibirin ser keşiyên barkêş û ew talan dikirin, kesên ku di keşiyê de bûn jî dikuştin.

Hemû kesên ku li ser deryayê rêwîti dikirin, ji korsanan ditirsiyan.

kowboy

Peyveke îngilîzî ye û tê wateya gavan. Di filmên kowboyan de, kowboy bêtir li dijî nijdevan û îndîyaniyan şer dike. Lê di bingehe xwe de karê wan ajotina garanê ye.

Di demên berê de li ser hespan bi karê xwe radibûn. Lê îro ew otomobîl û helîkopteran jî bi kar tînin.

ksîlofon

Ksîlofon amûreke lêdanê ye. Ji parçetext û lûlikan pêk tê. Di lêdanê de meriv du darikan bi kar tîne. Gava ku meriv bi darikan li parçetextan dixê, tonên cuda derdikevin. Ev ton bi lûlikên binê parçetextan xurtir dibin. Ksîlofonên weha bi piranî di orkestrayên senfoniye de bi kar tên. Orjînala navê wê 'xylophone' ye.

kulî

Kulî kêzek e ku lingên wî yên pašîn
dirêj û gir in. Qaşilê baskên wan hişk e.
Dema lingên xwe yên pašîn di qaşilên
xwe dide bîhnek jê tê.

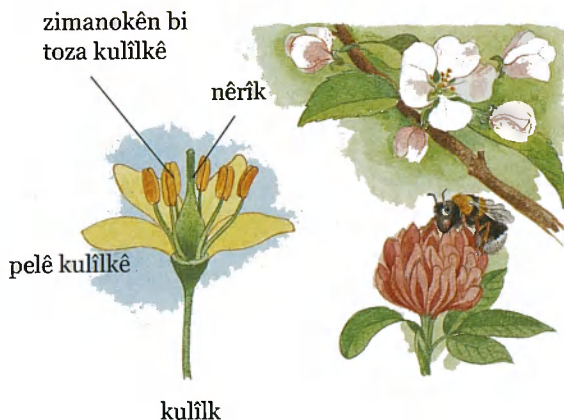
Kulî giha dixwin. Ew li gelek ciyan
zerarê didin dar, ber û zeviyan.

kuîlk

Di gulê kuîlkan de zimanokên bi tov û
nêrîk hene. Dema toza zimanokan
dikeve nêrîkê, kuîlk ber digire, mezin
dibe û dibe mêwe.

Toza kuîlkan piranî bi rêya mêşan
belav dibe.

kund

Kund çûkekî dirinde ye û bi şev nêçîra
xwe dike. Kund gelekî baş dibîne û
dibihîze. Periyên wî nerm in û loma jî
bê deng difire. Gelek cureyên kundan
hene.

Li Kurdistanê kundê kor û bûm bi nav
û deng in. Rengê çavên piraniya wan
bi ser zere ve ye.

sê cure kundên skandînavî

kurebeşk

Kurebeşk ajelekî hov e û li gelek deveran heye. Bi roj di qulika xwe de dimîne. Gelek çavîyên qulikên wan hene. Bi şev derdikevin nêçîrê. Kurebeşk lawir, kêz, ber û kuvarkan dixwin.

kurm, li rûpela 115an binere (👉)

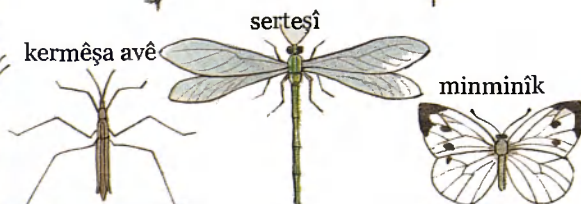
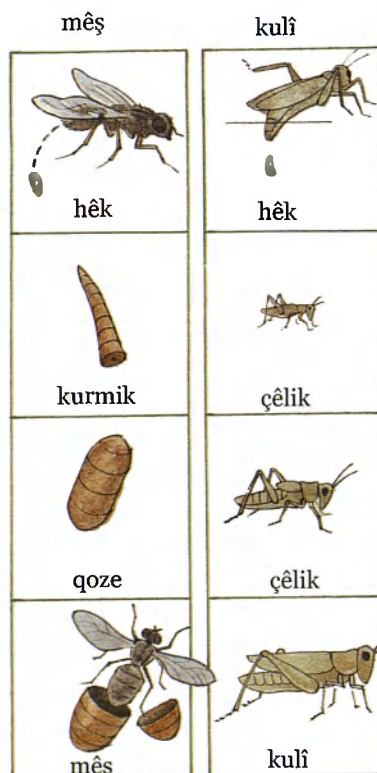
kurm û kêz

Ji lawirên mîna

mêşereş, minminîk, kulî, kêzik û yên wek wan re kurm û kêz dibêjin. Bi qasî mîlyonekî cureyên kurm û kêzikan hene. Kurm û kêzik şeşling in. Gelekên wan bi perik in. Laşê wan sê beş in: Ser, gewde û dûv. Yê mê hêkan dikin. Lê hemû wek hev mezin nabin.

Hêkeke mêşê

berê dibe kurmik, piştê dibe qoze û di dawiyê de jî dibe mêş. Lêbelê kulî wek çêlik mezin dibin.

kurm

Gelek cureyên kurman hene. Wek nimûne gilover, zirav û dirêj. Kurm lawirên biçûk, dirêj û bêmovik in, hestî di laşê wan de tune. Hinek kurm û kêz jî hene ku bi şaşî ji wan re dibêjin kurm lê ew bi xwe kurmikên mêş û megezan in.

Ev kurm in lê jê re kilê germ û zîro jî dibêjin.

Kurmikên mêweyan bi piranî yên mêş û megezan in.

kuvark

Li Skandînavyayê meriv payizan derdikeve nav daristanê û kuvarkan berhev dike. Li Kurdistanê bihar û havînan jî li erdên avî kuvark çêdibin. Beşê ku meriv berhev dike serê kuvarkê ye. Beşê din jî mîna têlan di bin erdê de ne. Li Swêdê nêzîkî 10 000 cure kuvark hene. Hinek ji wan tên xwarin, hinek jî bi jahr in û nayên xwarin. Hinek jî welê biçûk in ku meriv bi tenê bi mikroskopê dikare wan bibîne. Gelo te nanê kufîkî dîtiye! Kufîk bi xwe jî babeteke kuvarkan e. Li hinek deverên welatê me dibêjin, kuvong, kufkark.

kuvarka çiyayî

kuvarka avkuskî

kuvarka guherê

kuvarka mastêrkî

K k

kûkla

Kûkla gelek kevin e û li gelek deverên dunyayê heye. Gelek cure kûkla hene. Kûklayên ku meriv wek lepik destê xwe dixê hundurê wan û pê dilîze, jê re dibêjin kûklayên destan. Kûklayên ku bi benikan tînin lîstin, jê re dibêjin marînet.

kûsî

Kûsî li cî û warên germ hene. Laşê wan di hundurê qalîkekî req de ye. Ev qalîk laşê wan diparêze. Li hember talûkeyekê boçîk, ling û serê xwe vedikişîne hundurê qalîkê xwe. Kûsî hêkan dikin. Ew dikarin demeke dûr û dirêj bijîn.

kûzeyê avê

Kûzeyê avê di avzê û çeman de dijîn. Ew bi diranên xwe yê tûj qurmê daran dikojin û nemaze ji qurmê dara sor şîkeft û sukran saz dikin. Berî sed salan kûzeyên avê li Swêdê qelya bûn. Piştî carekê din anîn û xwedî kirin. Anuha li seranserê vî welatî kûzeyên avê hene.

kûçik

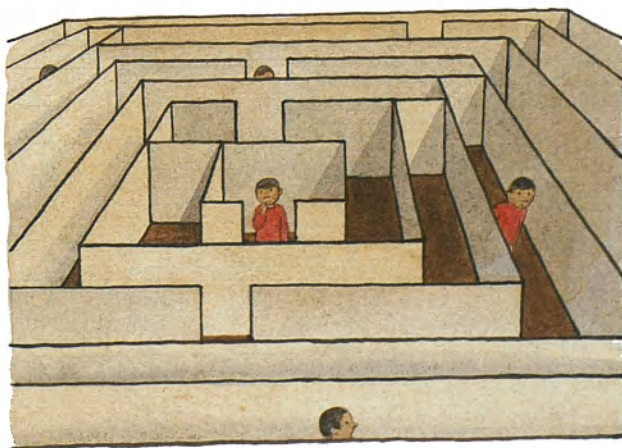
Kûçik ajelên malovî û herî kevin in. Di destpêkê de kûçik hov bûn. Guhên wan sivik in, bîhngirtina wan xurt û zêde ye, lê kêmbînîn.

Bi sedan cinsên kûçikan hene. Hin yên nav malê, hin yên suxre û nêçîrê ne, hinek jî rêberiya kesên kor dikin. Kûçik zû tiştan ho dibin. Lê ji bo ku meriv wan ho bike, divê meriv kûçikan baş nas bike. Di wêne de tu çend nimûneyan ji “zimanê” kûçikan dibînî.

labîrent

Labîrent sîstemeke rêç û kanalan e ku pir tevlihev e. Meriv di wan rêçan de tenê di yekê de dikare derkeve der, yên din hemû korêrê ne û rê li merivan wenda dikin. Labîrenta herî bi nav û deng berî 4000 salan li girava Girîdê li Knossesê hatiye çêkirin.

lampe

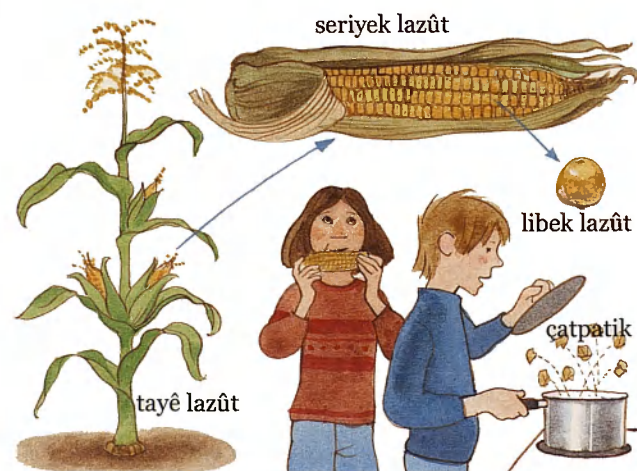
Îro li malên me hemûyan lampeyên elektrîkê hene. Zemanê berê çira û lampeyên don û gazê hebûn. Meriv fitîla wan vêdixist û bi rivîna agirê wan dora xwe ronî dikir.

Ji bo ku ronahiya wan çavên merivan nedelîne, piraniya lampeyên gazê û ceryanê bi şûşe û qapax in.

lazût

Wek genim û birinc, lazût jî li cîhanê teneyekî girîng e. Seriyê lazût di nav qaşilê xwe de ye. Lazût li her deverê cîhanê, lê bi piranî li welatên germ tê çandin. Li Kurdistanê çandiniya lazût gelek e. Jê re genimok, genimê şamê an misir jî dibêjin. Ji ardê lazût nan çêdikin, di avê de dixaşînin û dixwin. Û jê çatpatikan jî çêdikin.

legleg

Legleg bêtir ji avzêman hez dike. Di nav avzêman de bi nikulê xwe yê dirêj beq û kurmikan digire.

Leglega sipî bêtir li ser xaniyan û carina jî li ser rojînan hêlîna xwe çêdike.

leopard

Leopardê ku jê re panter jî tê gotin ajelekî hov e. Ew pir bi lez û sivik e û dikare bi daran ve hilkişê. Nêçîra leopardan bi piranî meymûn in. Lê ew ji mişkan bigire heta ajelên gir, ajelên mîna mange û xezalan jî digire û dixwe. Leopard ji malbata pisîkan e. Li Afrîka û başûrê Asyayê hene. Ew deqdeqî an jî reş in û dikarin bi qasî 1,5 metreyan dirêj bibin.

ling

Lingên hertiştî ne weke hev in. Wek mînak, piraniya çûkan çar pêçiyên wan tenê hene, bi gotineke din tiliya “qelîçkê” nemaye. Bi lingên ajelên kovî ve lapûşk hene. Piraniya ajelan li ser lingan dimeşin. Meriv li ser lingên xwe, pisîk û kûçik li ser pençên xwe, hesp û ker jî li ser simên xwe diçin. Di kurdî de ji ling re pê jî û nig jî tê gotin.

lîmon

Darên lîmonan li welatên germ çêdibin. Bi şînahî meriv wan berhev dike û li alîyekî datîne. Piştî distewin û zer dibin. Lîmon pir bi fêde ye lê gelekî tirs e. Piçek ava lîmonê xwarinê xweştir dike.

Meriv dikare bibêje ku lîstik ji bo zarokan karek e. Lê karekî xweş e.

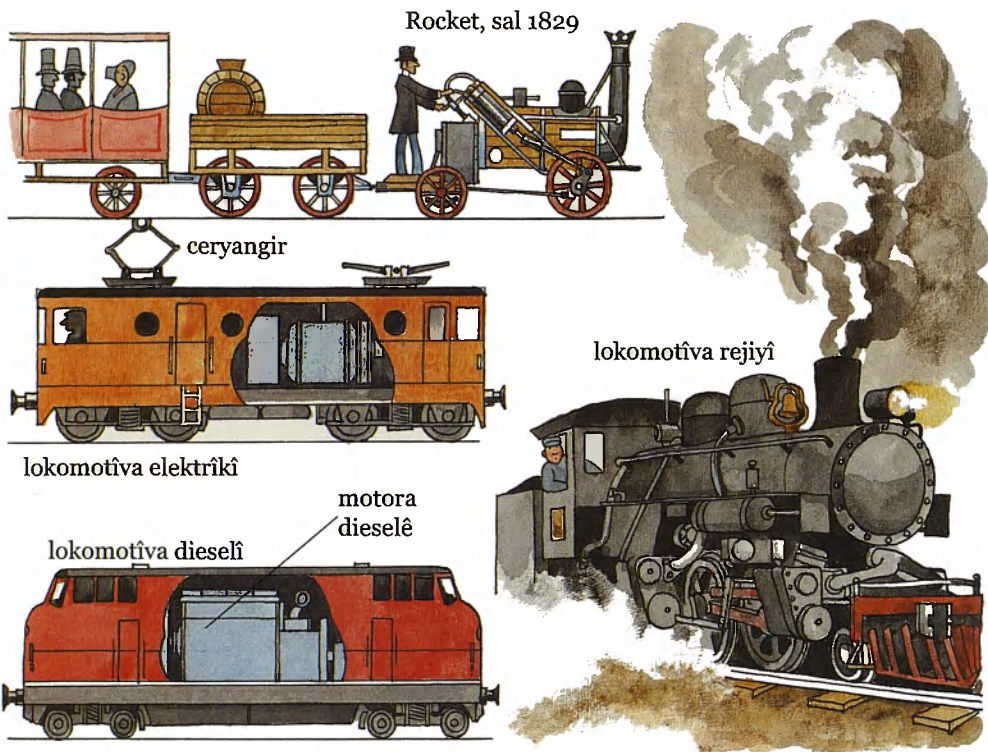

A B C C D E E F G H I I J K
L
M N O P Q R S S T U U V W X Y Z

lokomotîv

Lokomotîv
vagonên trêne li
dû xwe dikişîne.
Li jora wêne tu
lokomotîvekê
dibînî ku cara
herî pêşîn
hatiye çêkirin.
Wê demê li gor
xelkê ew gelek
bi lez diçû.
Navê wê
lokomotîvê
Rocket bû û di
1829an de li
Îngilîstanê saz
bûbû.

Vê lokomotîva
hilm û gulmê,
bi rejiyê kar dikir. Piştî lokomotîvên elektrîkî çêbûn.
Di van lokomotîvan de motora elektrîkê heye. Di yên dieselî de
jî motoreke navendî heye ku elektrîkê dide motorên tekeran.
Peyva dieselê wek 'dîzel' bi lêv dibe.

lucia

Li Swêdê her sal di 13ê çîleya pêşîn de cejna
Luciayê tê pîroz kirin. Lucia bi xwe ezîzeyeka
xiristiyanan e, ew berî çend sedsalan jî bo bîr
û baweriyên xwe miriye.
Di pîrozkirina Luciayê de keçek dikeve şûna
Luciayê, tacemûmekê dide serê xwe, li gel
çend keç û kurên din bi hev re dimeşin û
sitran û lawijan dibêjin. Li Swêdê piraniya
xelkê roja Luciayê kulîçeyên bi safran çêdikin
û dixwin. Bi kurdî weke 'Lûsiya' bi lêv dibe.

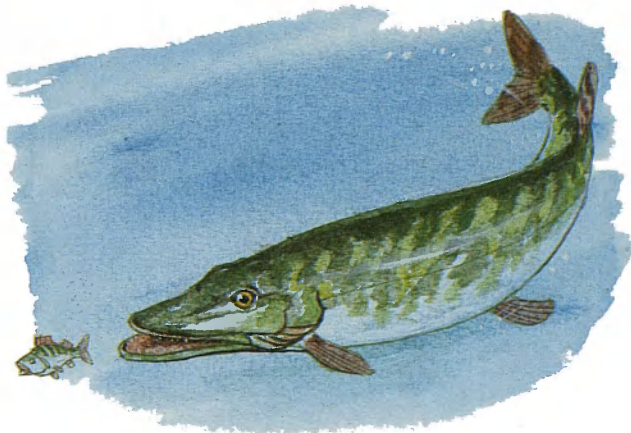

lûf

Lûf masiyekî mezin, dirêj û pan e. Pozê wî bel û diranên wî tûj in.

Li gol û deryayan dijîn. Lûf masiyekî çavbirçî ye.

Ew xwe di nav kevir û giyan de vedişêre û ji nişkê ve êrîşî masiyên din û heta lûfên ji xwe biçûktir jî dike.

madalya

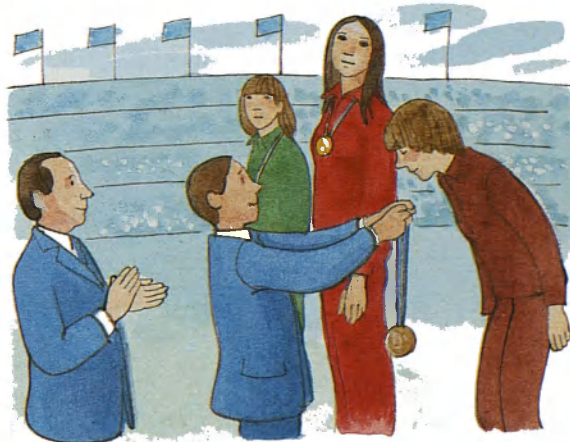
Madalya ji bo serketinê tê dayîn.

Herwekî di pêşbirkên sporê de.

Madalyayên bîranînê jî hene. Ji bo bîranîna hinek kes û bûyeran.

Madalya ji gelek metalan tên çêkirin û weke pelikan in.

Form û meziniya wan dikare cuda bin. Ji madalyayên çargoşe re plaket dibêjin.

makyaj

Makyaj cureyên boyaxê ne ku meriv pê çav, rû û lêvên xwe boyax dike. Meriv dikare dora çavên xwe şîn an kesk, lêv û hinarikên rûyê xwe jî sor bike.

Şanoger, artîst û palyaço bêtir makyajê bi kar tînin.

Lê gelek kesên din jî xwe makyaj dikin û bawer dikin ku ew pê xweşiktir dibin.

maloka bûkikan

Maloka bûkikan gelek xweşik û balkêş e. Gava ku meriv pê dilîze, wekî ku xaniyê merivan bi xwe be. Meriv dikare wê li gor dilê xwe raxe û ji bo bûkikan jî têde cîyekî çêke.

mammût

Mammût ji malbata filan bûne. Ji hezar salan û vir ve êdî nemane. Pirça mammûtan dirêj, qîlên wan jî ber bi jor ve xwar û bi qasî pênc metreyî dirêj bûne.

mange

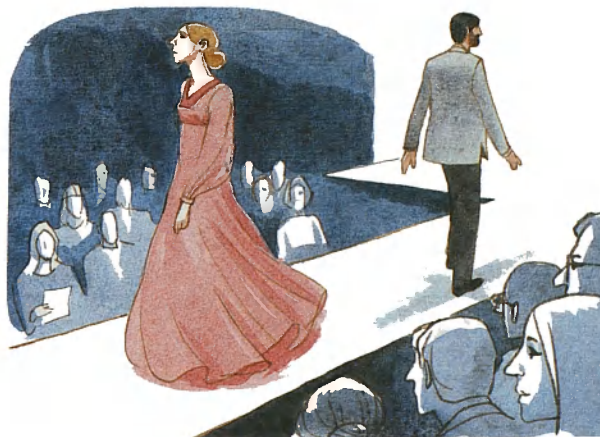
Mange nêzîkî 10.000 salan berî niha cara pêşîn li Mezopotamyayê hatiye kedîkirin. Em şîr ji mangeyê digirin û goştê wê dixwin. Ji çêleyên mangeyan re dibêjin golik. Ya ku ji sê salan biçûktir e û hîn nebûye mange, jê re dibêjin nogin. Ji yê nêr re jî ciwanga dibêjin. Li hin deverên welatê me ji mangeyê re dibêjin çêlek.

manken

Ew kesên ku kincên modeyê li xwe dikin û derdikevin pêş temaşevanan, ji wan re dibêjin manken. Mankenî karek e. Manken li ba firmayên modeyê kar dikin.

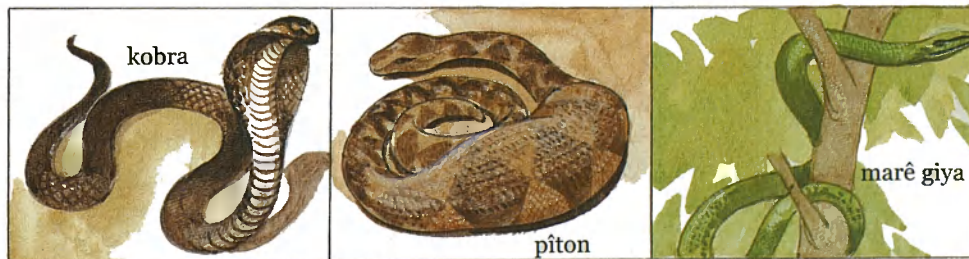
Ev firma bi xwe kincên modeyê dibirin û didirûn. Piraniya mankenan jin in. Li vir tu xwepêşandaneke mankenan dibînî.

mar

Mar ajelekî kaşok e. Lingên mar tune û ew bi livdanê ber bi pêş ve diçe. Mar hêkan dikin.

Piraniya cureyên maran li welatên germ hene. Diranên hinekên wan bi jahr in, wek kobra û koremaran. Ew ji bo merivan gelek bi talûke ne.

Li welatê me Kurdistanê gelek cureyên maran hene: margîsk, marê giya, zengilok, şûremar, mertal, teyar, koremar, tîremar û hwd.

marê boa

Marekî pir mezin e. Bi qasî 10 metreyan dirêj e. Li Amerîka Latînî dijî.

Ew xwe li nêçîra xwe dipêçe û difetisîne. Marê boa dikare însanekî jî bikuje.

margîsk

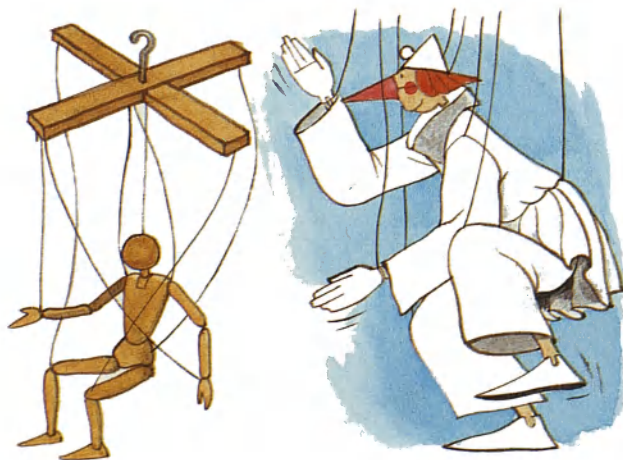
Margîsk marekî bi jahr e. Bi qasî 70 cm dirêj e. Li ser pişta wî xetke reş û zîkzakî heye. Loma meriv vî marî bi hêsanî nas dike. Margîskên tenê reş jî hene.

Margîsk beq, mişk û cirdonan dixwin.

marîonet

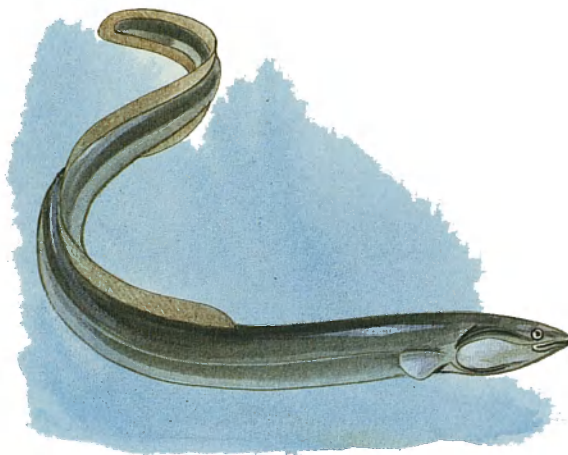
Marîonet lîstikeke kûklayî ye. Bi gelek ciyên marîonetê ve ben tên girêdan û pê dilîzin. Dema ben tên kişandin marîonet dikare bilive, piyê xwe bavêje, serê xwe li ba bike û hwd. Bi marîonetê meriv dikare şanogeriya kûklayî jî bilîze.

marmasî

Marmasî masiyekî wek mar e. Ew dikare bi qasî metreyekê dirêj bibe û heta 100 salan jî bijî. Marmasî li nêzîkî Amerîkayê li deryaya Sargassoyê gelek in. Ji wir dikevin ber pêlên avê û tîn Ewropayê.

Marmasî li Kurdistanê di çeman de jî dijîn. Goştê marmasiyan tê xwarin.

masî

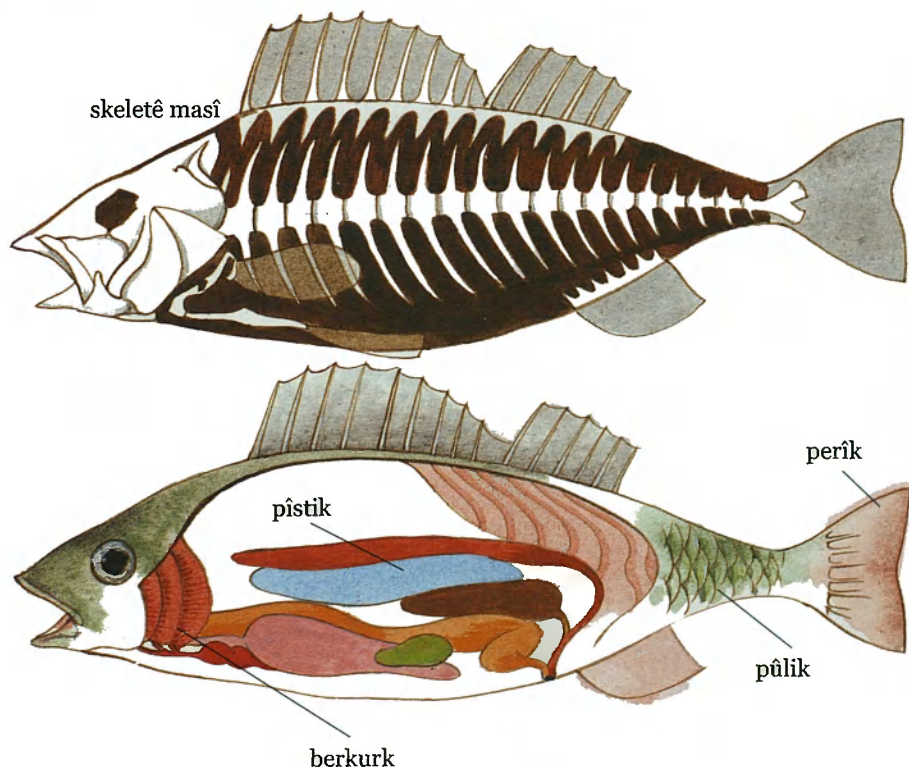
Masî di avê de dijîn.

Bi berkurkên xwe bîhnna xwe digirin û didin. Laşê wan bi pûlik in.

Masî bi perikên xwe ajnê dikan. Piraniya wan gelekî bi lez ajnê dikan. Masiyên weha dirêj û newqa wan sitûr e. Forma hinekan pahn e.

Di zikê masiyan de pîstîkek tijî gaz heye. Bi alîkariya pîstîka gazê masî dikarin li ciyên kûr xwe ragirin. Piraniya masiyan hêkan dikan.

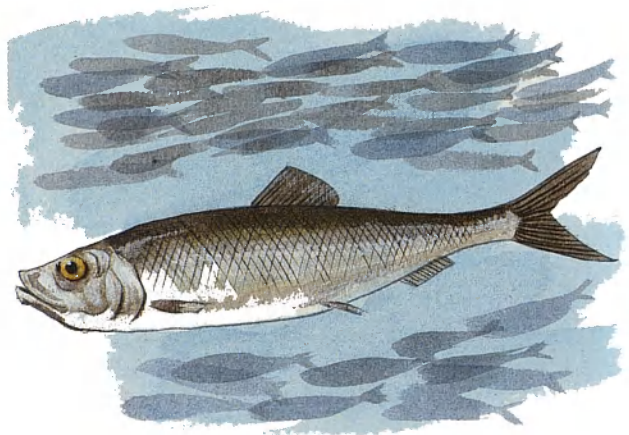
Navê hêkên masiyan xerz e.

masiyê harengus

Di nav masiyan de yê ku herî pir tê xwarin yek jî masiyê harengus e. Ew bir bi bir di bakurê Derya Atlantê û di Derya Pasîfikê de dijîn. Li derya Baltikê jî hene.

Meriv masiyê harengus dike sûravkê, dûdanî dike an jî dadigire û dike konserve.

maske

Di hin şahiyên de hinek kes kinc û maskeyên curbecur li xwe dikin ku neyên naskirin. Meriv dikare cilên rojane jî li xwe bike.

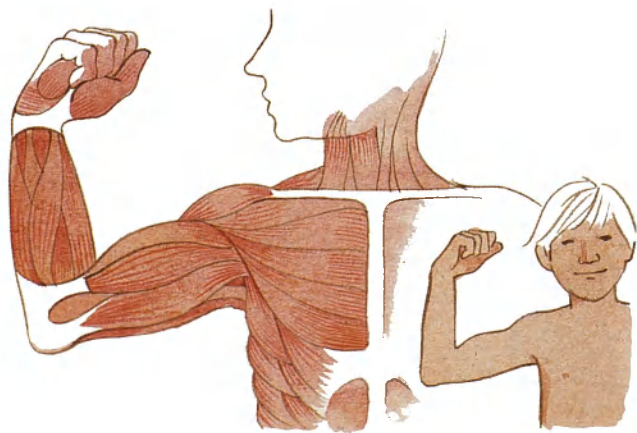
Lê pirî caran di hinek şahiyên de meriv naxwaze were naskirin û loma meriv maske bi kar tîne.

masûlke

Di laşê me de gelek masûlke hene. Sîstema masûlkeyê di laşê meriv de wek tevnê ye. Masûlke laşê meriv dilivînin.

Masûlke du cure ne. Hinek ji wan di bin kontrola meriv de ne û hinek jî li derî kontrola meriv in: wek mînak masûlkeyên dil.

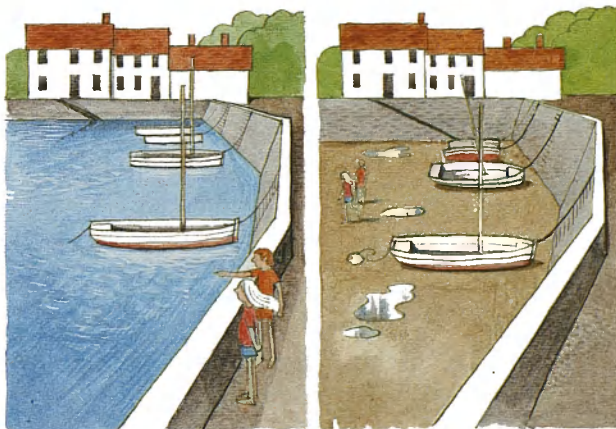
mazat

Mazat, ciyê kirîn û firotinê ye. Buhayê alavên li mazatê têne firotin, ne diyar e. Li mazatê “delal” hene. Delal bang dikin û her tiştên ku bêne firotin nîşanî xelkê didin. Di mazatê de meriv buhayên tiştan li hev zêde dike. Yê ku buhayê herî zêde dide, alav li ser wî dimîne. Ango ew alavê dikire.

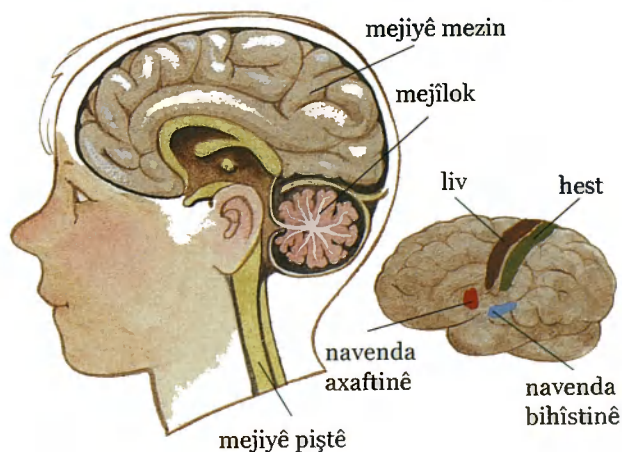
med û cezîr

Di şev û rojekê de, du caran ava deryayê nizm û bilind dibe. Ji vê rabûn û daketina avê re med û cezîr tê gotin. Dema ku tava hîvê li rexeî rûyê dunyayê dixê, li wir avê ber bi xwe ve dikişîne û li ciyekî din jî av dadikeve. Li hin peravan meriv têdernaxe, lê li hin ciyan ferqa nizmbûn û bilindbûna avê dikare çend metre bin.

mejî

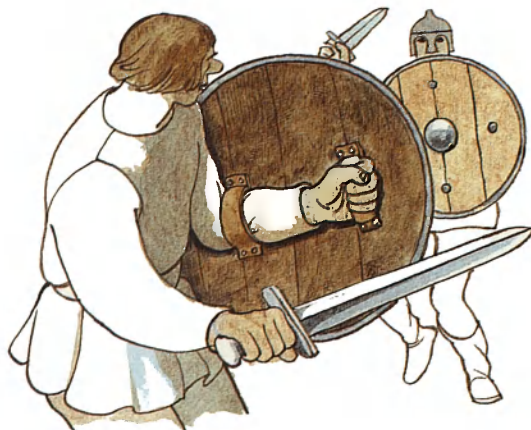
Di kiloxê serî de mejî heye. Kiloxê serî mejî baş diparêze. Mejî bi xwe sê beş in: mejiyê mezin, mejîlok û mejiyê piştê. Mejî ji çav, guh, ziman û hwd sînyalan digire û vediguhêze hestên naskirinê. Mejî tevger û livên laşên însan bi rê ve dibe. Karê her beşekî mejî cuda ye.

mertal

Mertal çekekî gelekî kevin e. Meriv pê xwe diparêze. Ew ji text an jî ji metal tê çêkirin. Destikekî wî heye. Formên mertalan li gor deman guherîne.

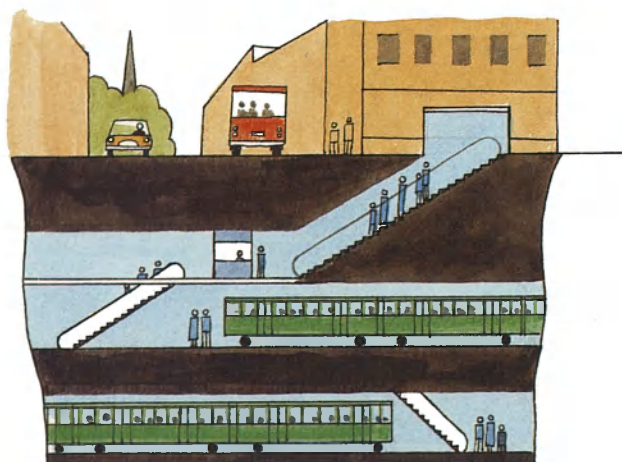
Carina gilover, carina jî sêkoşe û hwd bûne. Bi piranî ruyê mertalan neqîşandî ne.

metro

Li bajarên mezin gelek caran metro tîn çêkirin. Ji ber ku kolan têra trafikê nakin. Metro rêya trêne ye, rêya ku di bin erdê re diçe, jê re dibêjin metro.

Metroya pêşîn û mezin li paytextê Îngilîstanê li Londrayê hatiye çêkirin.

mewij

Ji tiriyê hişkî re mewij dibêjin. Mewij bi awayekî hêsan çêdibe. Tiriyên gihîştî li ber tavê radixin û hişk dîkin.

Lê carina di firinan de jî tirî hişk dîkin û jê mewijan çêdîkin. Anuha bêtir ji tiriyên bêdendîk mewijan çêdîkin.

Dema tirî hişk dibe û diçilmise rengê mewijan zer û tarî dibe. Li welatê me tirî û mewij gelek in. Li herêma Mêrdînê mewijê Omerîyan bi nav û deng e.

meymûn

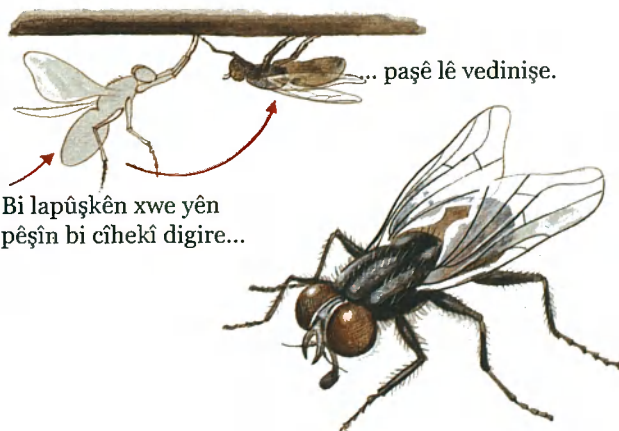
Di nav ajelan de yê herî nêzîkî me merivan meymûn e. Bi sedan cureyên meymûnan hene. Ji cureyeke wan re “meymûnên mîna însanan” tê gotin. Orangutangê ku tu di wêne de dibînî yek ji wan e.

Meriv dikare di malên xwe de meymûnên biçûk xwedî bike. Û yek ji wan meymûnan jî markatan e.

mêş

Mêş ji malbata kurm û kêzan in û li her aliyê dunyayê dijîn. Du perîkên wan hene. Lingên mêşan bi lapûşk in. Bi alîkariya lapûşkan dikarin bi binê zîkê xanî ve serberjêr herin û werin. Çavên wan gelekî beloq in. Mêş bi van çavên beloq, di heman demê de hawirdorê xwe dibînin.

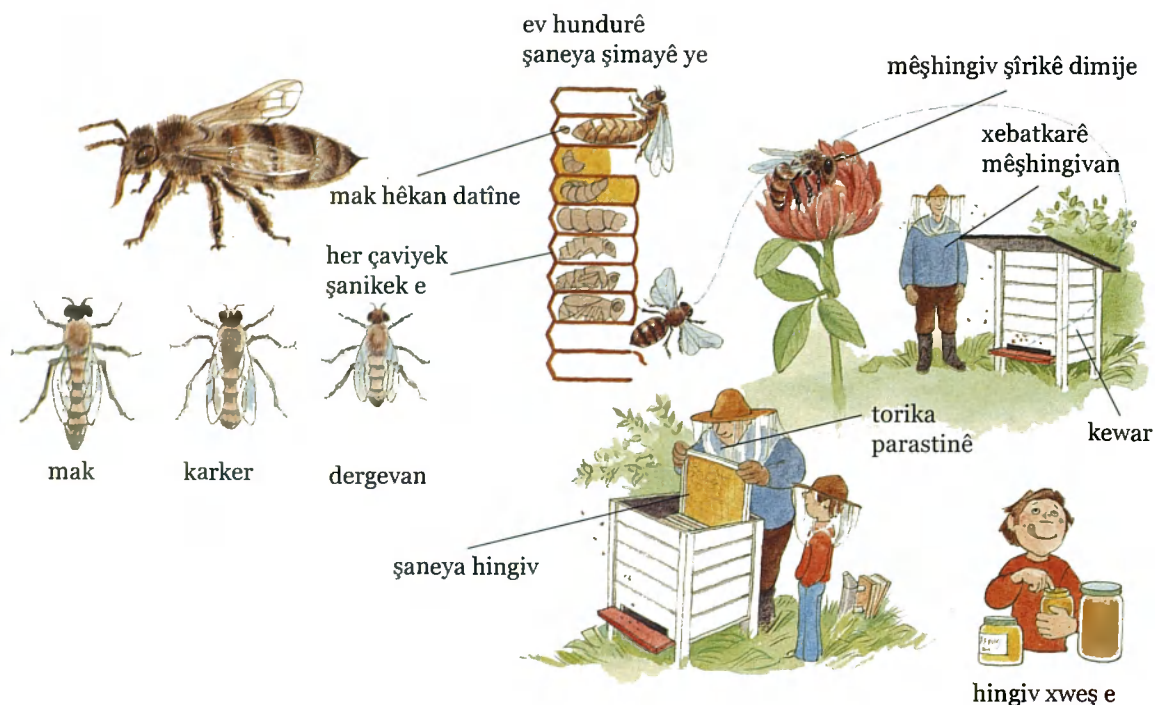
mêşhingiv, li rûpela 132an binere (👉)

mêweyên qaşilhişk

Hinek mêwe zuwa û qaşilhişk in. Piraniya wan yek dendikî ne. Wek nimûne bindeq, gûz, behîv û behîva brezîlî.

Li welatê me Kurdistanê behîv û gûz gelek in. Herçiqas ne zêde be, lê bindeq jî hene.

mêşhingiv

Mêşhingivên kedî di kewaran de dijîn. Li her kewarekê mêşhingiveke mê heye. Ew hêkan dike. Navê wê mêşhingivê, mak e. Mêşhingivên dergevan û yên karker jî di van kewaran de hene. Mêşhingivên karker di kewaran de şaneyên şimayê saz dikin. Di şaneyan de şanik hene ku tê de hêk dişikên, dibin kurmik û mezin dibin. Herweha mêşhingivên karker di van şanikan de hingiv kom dikin.

mij

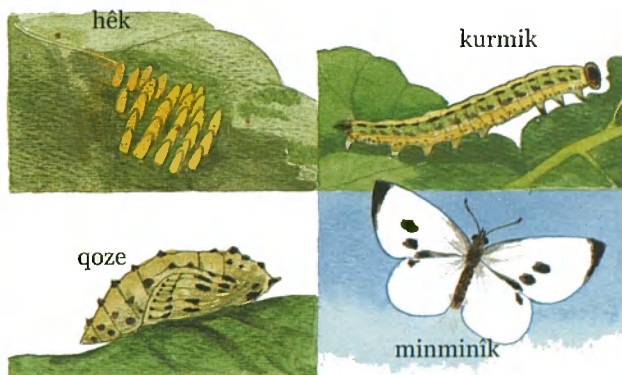
Gava ku mij dadikeve piçekî xof bi merivan digire. Lê şirovekirina daketina mijê hêsan e. Dema ku hewa bi nem be û dunya jî sar be, wê demê mij çêdibe: dilopên pir pir biçûk yên avê digihîjin hev, dibin wek telpekê. Ji ber ku gelekî biçûk û sivik in loma nakevin erdê. Ew li rûyê erdê dibin wek ewrekî.

minminîk

Jiyana minminîkê seyr e. Ew pêşiyê hêk e. Piştîre dibe kurm. Kurm jî dibe qoze. Dûre qoze dişikê û minminîk jê derdikeve.

Minminîk jî ji malbata kurm û kêzikan e. Çar perikên wan hene û rengîn in. Ji dêla devê wan ve bi piranî sîxikên wan yên mijînê hene. Li hin deverên welatê me jê re pinpinîk û pelatînk jî dibêjin.

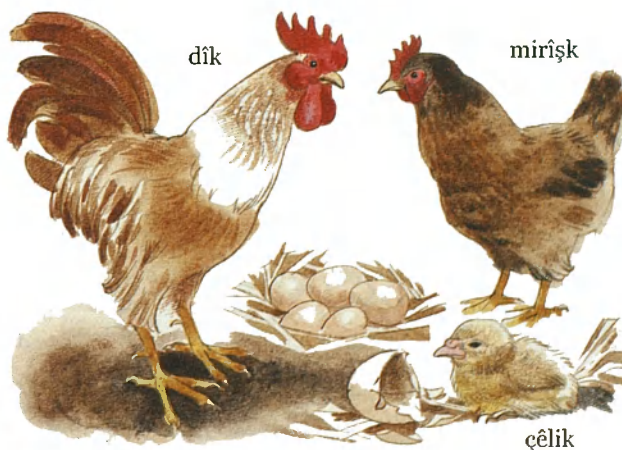

mirîşk

Ji 4000 salan vir ve mirîşkên kedî hebûne. Nêrê wan dîk e. Serê dîk bi kumik e. Kumikê dîk wek şeh e. Di binê nikulên wan de geldik hene.

Di jiyana wan de gelek mirîşk para dîkekî dikevin.

Di salekê de, mirîşkek dikare 250 hêkan bike.

mirwarî

Mirwarî di nava mîdyeyê de çêdibe. Dema ku xîçeke deryayê bikeve hundurê mîdyeyê, bi alîkariya qaşilê mîdyeyê mirwarî çêdibe.

Di hundurê qaşilê mîdyeyê de tebeqeyeke biriqandî heye ku ew bi xwe jî wek mirwariyê diçirise. Mirwarî ji bo xemlê bi kar tê û gelek buha ye.

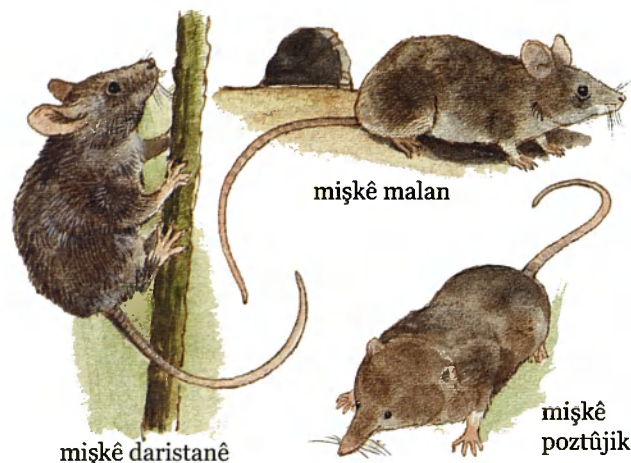

mişk

Mişk û cirdon ji malbatekê ne. Ew ajelên kojer in û tiştan dikojin. Guhên mişkan mezin in û dûvê wan jî dirêj e.

Gelek cureyên mişkan hene.

Weke nimûne: mişkê malan, cirdon, poztûjîk û koremişk ji van cureyan e.

mişkê hîndî

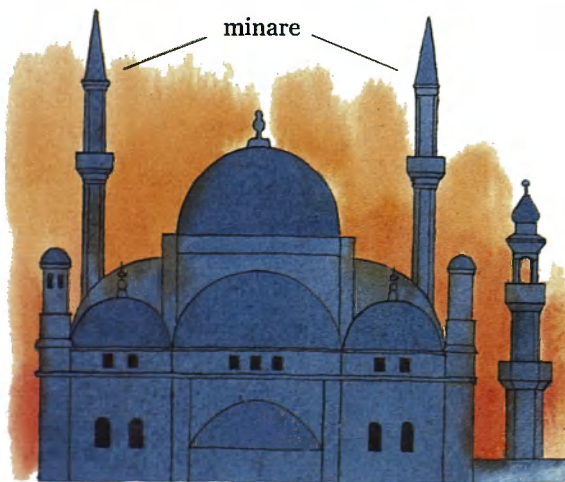
Mişkê hîndî ji bo hogiriyê ajelên populer in. Ew bi hêsanî kedî dibin û sadiq in. Xwarina wan giya û hêşînayî ye. Di salekê de dikarin çar caran û her carê jî 2-3 çêlikan bînin. Mişkê hîndî 4-5 salan dijîn. Bi hinek zimanê biyanî jê re dibêjin 'kobay'.

mizgeft

Ciyê ku musliman lê nimêj û îbadetê dikin jê re dibêjin mizgeft. Her mizgeftek yek an jî çend minareyên wê hene.

Mele rojê pênc caran diçe ser minarê û bang dide ku xelk here mizgeftê û nimêjê bike.

mizirqe

Mizirqe amûreke biçûk e ku meriv bi pifê lêdide. Parçetextekî qulqulî û bi zimanokên metalî ye. Hinek ji wan qulik û kanalan di pifkirinê de û hinek jî di kişandina nefesê de tonên cuda derdixin.

Mizirqe di salên 1800î de hatiye çêkirin.

Ev bişkoka ku di hinek mizirqeyan de heye, ji bo nîvdengan e.

mîgfer

Ji bo parastina serê xwe meriv mîgferan bi kar tîne. Mîgfer dikarin ji pola, plastîk an jî çerm bin.

Di şer de şervanan hertim mîgfer dane serê xwe ku jê re dibêjin kumzirx. Ji van kumzirxan bi hinekan meriv ruyê xwe jî digire.

Îro gelek babetên mîgferan hene ku di kar û sporê de bi kar tên.

kumzirxa
siwariyan, ji
sedsala 15an

mîgfera
motorsikletan

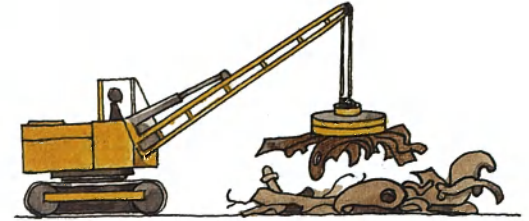
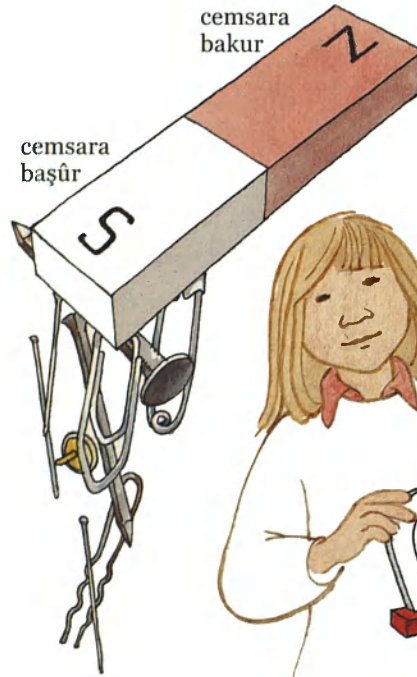
mîh

Yek ji wan kevintirîn ajalên malê mîh e. Mîh giya û şînahiyê dixwe û dikaye. Piraniya cinsên wan bi qîloç in. Meriv ji goşt, çerm û hiriya mîhan fêdeyê dibîne. Navê yê nêr beran e û çêlikê wan jî berx e. Ji berxên dusalî re em bi kurdî dibêjin kavir.

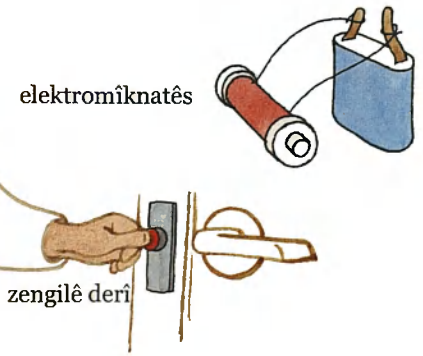

mîknatês

Mîknatês tiştên hesinî ber bi xwe ve dikişîne. Dema tiştên hesinî bi mîknatêsê ve bizeliqin, mîk-natês derbasî wan jî dibe. Her mîknatêsek du seriyên xwe hene: yek cemsara bakur û ya din jî cemsara başûr e. Cemsara serê bakur ya serê başûr dikişîne. Û cemsara serê başûr jî ya serê bakur dikişîne.

vînça elektromîknatêsî

mîkrofon

Dema meriv di mîkrofonekê de dipeyive deng tê guhertin û dibe pêlên elektrîkî. Piştî ew pêlên elektrîkî bi rêya xetan diçin û vediguherin û dibin deng: wek mînak dema meriv di telefonê de dipeyive an jî dema weşanên radyoyê tê kirin, ev guherîn çêdibe. Meriv bi alîkariya amplîfikator û hoperloyan dikare dengê mîkrofonê bilindtir bike ku hemî kesên derdorê bibihîsin.

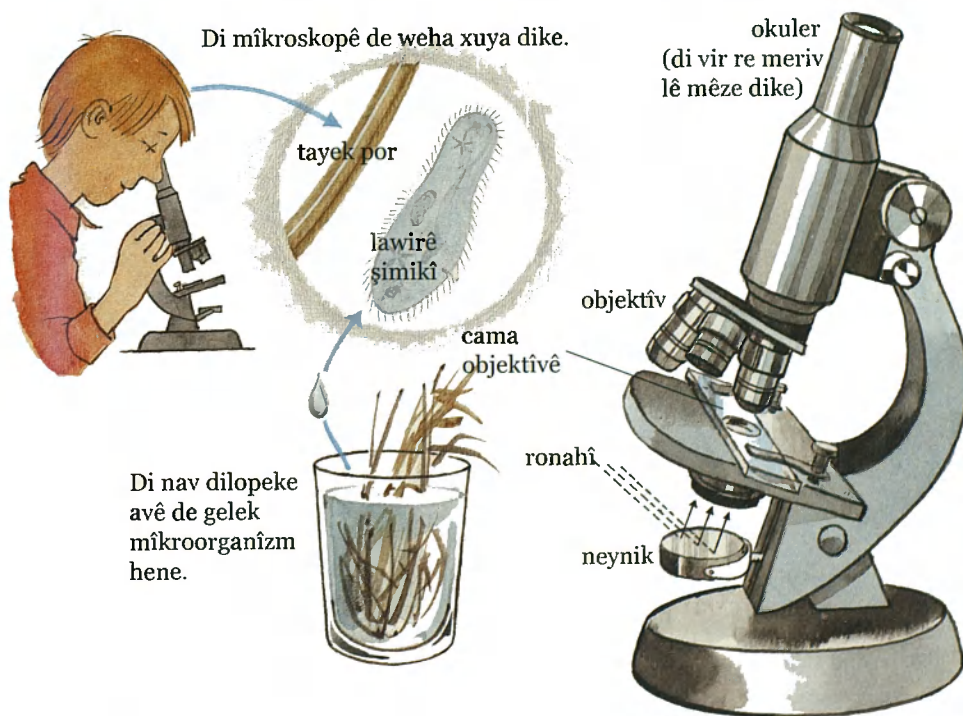
mîkroskop

Tiştên gelek biçûk ku bi çavan nayên dîtin, meriv dikare bi alîkariya mîkroskopê bibîne.

Mîkroskop wan tiştên biçûk çend sed caran mezin dike. Ku meriv tayek giya di nav ava şûşeyekê de dayne, piştî çend rojan hinek lawirên biçûk ê di nav avê de peyda bibin.

Heger meriv ji wê avê dilopekê bike ser parçeyek cam û bi mîkroskopê lê mêze bike, wê demê meriv ê lawirên şimikî bibîne.

Meriv bi mîkroskopê dikare li tiştên din jî binere. Ku meriv li tayek por mêze bike ew ê bi qasî tiliyekê sitûr xuya bike.

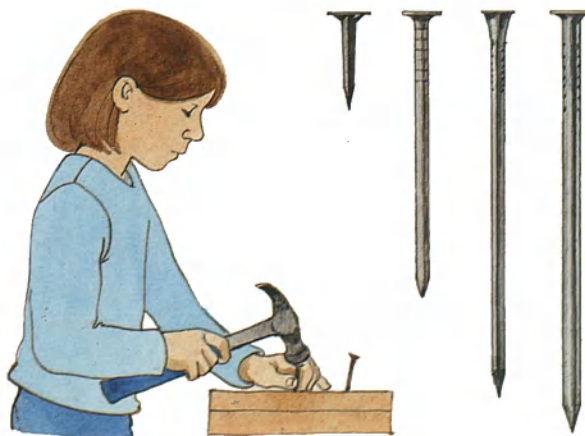

mîx

Zînê bi çakûç mîxan dikute. Gelek cure mîx hene. Serê hin mîxan pahn û yên hinan jî girover in.

Ew mîxên herî naskirî ku tên bikaranîn, ji polayê çêdibin.

Meriv bi wan textan bi hev dixe. Loma jî navê wan mîxê textan e.

Mîro pir bi hêz e.
Ew dikare barekî hilbigire ku
hezar carî jê girantir be.

Mîro sipiyên daran ji xwe re wek
lawirên malê xwedî dikin û şîrava
ku ji rodîyên wan tê dimîjin.

Piraniya mîroyan ji bo
ku xwe biparêzin avekê
dipijiqînin.

mîro

Mîro ji malbata kurm û kêzan e. Ji mala
mîroyan re dibêjin morîstang. Mîro
morîstanga xwe bi piranî li girik û li ber
qurmên darên rîzyayî, di binê erdê de ji ax û
pûş çêdikin. Lê hemû mîro di morîstangê de
najîn. Hinek ji wan morîstanga xwe di binê
kevîran de ava dikin. Morîstangên wan
pirçavî ne.

Di wan çaviyan de şanikan çêdikin ku tê de
hêk, kurmik û çêlik hene. Ew ji aliyê
mîroyên xebatkar ve tînin parastin.

Mîroyên nêr û mê herdu jî bi perik in.

Dema dibin cot yê nêr dimire û ya mê jî
perên wê diweşin. Ji bo nîfşê xwe bidomîne
ya mê heta dawîya jiyana xwe hêkan dike.
Hemû xebatên din mîroyên karker dikin ku
ew jî mê ne, lê nikarin hêkan bikin û perên
wan jî tunene.

Mîro palaxî ne, hertiştî dixwin. Xwarina
wan bi piranî mîş û megez û tov in.

Mîro şerker in.

Hinek babetên mîroyan xwedî kole ne.
Carina bi hev re êrişê dibin ser cîyekî û
talan dikin.

Mîroyên karker hertim karekî wan heye ku bikin.
Xwarinê dikişînin, tînin û didine kurmikên xwe.
Û divê morîstanga xwe jî ava bikin û biparêzin.

Wezîfeya mîroya mê ew e
ku hêkan bike. Mîroyê
karker jî hêkan diparêze.

Ji bo ku terk li hêkan
bikeve û biderize ciyên
wan tên guhertin.

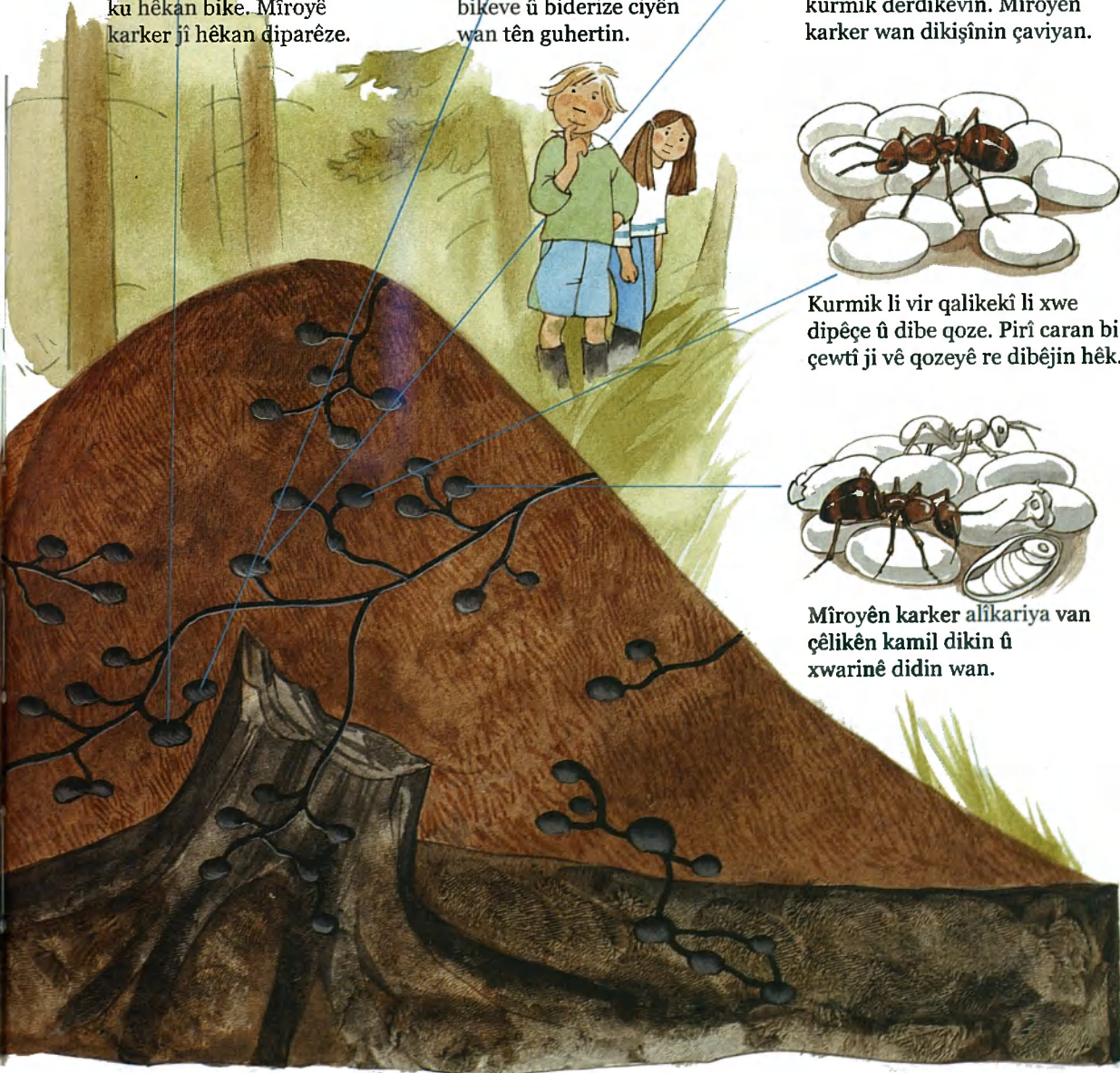
Her ku diçe ji hêkên derzî
kurmik derdikevin. Mîroyên
karker wan dikişînin çaviyan.

Kurmik li vir qalîkekî li xwe
dipêçe û dibe qoze. Pîrî caran bi
çewtî ji vê qozeyê re dibêjin hêk.

Mîroyên karker alîkariya van
çêlikên kamil dikin û
xwarinê didin wan.

morîna

Morîna masiyekî mezin e û li bakurê Atlantê û li Derya Baltikê heye. Dikare bi qasî metre û nîvekê dirêj be û nêzîkî 50 kîloyan jî giran be.

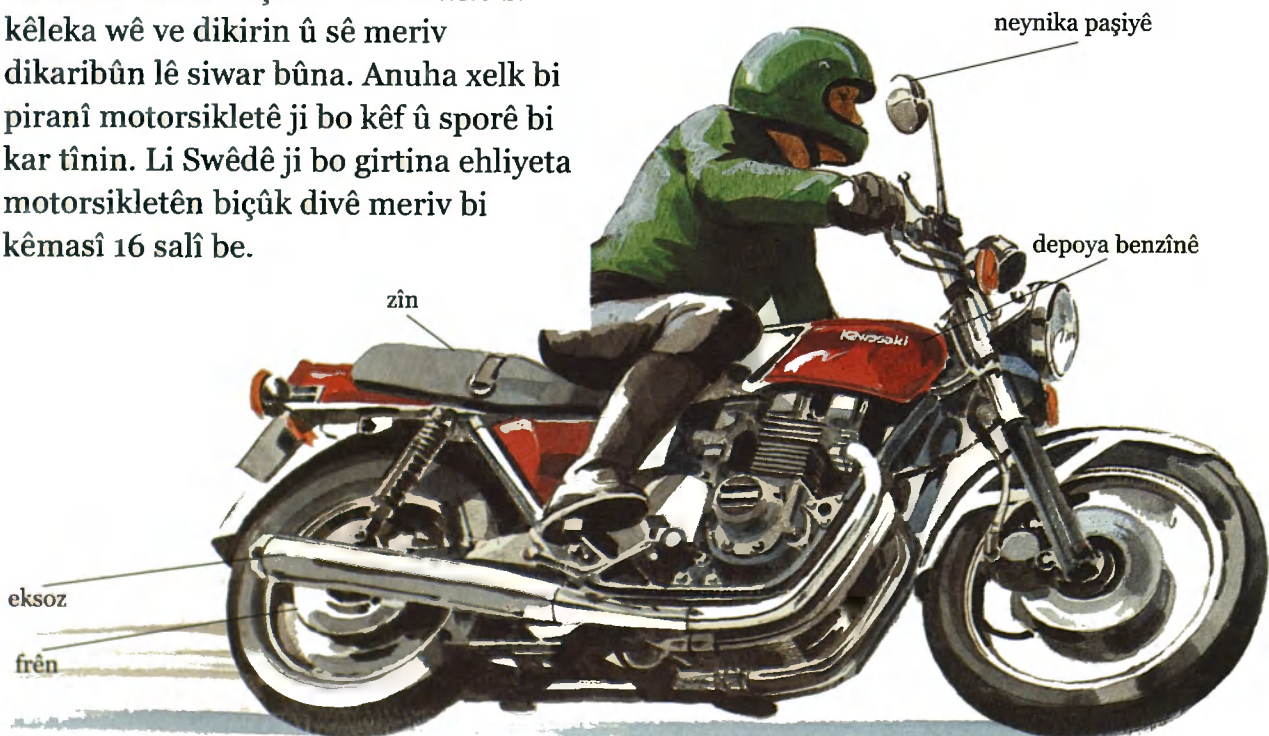
Ew palaxî ye û hertiştî dixwe. Pirî caran hevdu jî dixwin.

Goştê masiyê morînayê gelek xweş û bi çêj e.

motorsiklet

Motorsiklet bi qasî sed salan berî nuha îcad bûye. Berê merivan di şûna otomobîlan de motorsiklet bi kar dihanîn. Carina tiştêkî wekî selikê bi kêleka wê ve dikirin û sê meriv dikaribûn lê siwar bûna. Anuha xelk bi piranî motorsikletê ji bo kêf û sporê bi kar tînin. Li Swêdê ji bo girtina ehliyeta motorsikletên biçûk divê meriv bi kêmasî 16 salî be.

moz

Gava moz li ser giya û kulîlkan li şîrava kulîlkan digerin, vîngevingek ji wan tê. Loma meriv wan zû nas dike. Moz û mêşhingiv ji malbatekê ne. Ew ji mêşhingivan girtir û bêteşe ne. Moz bêtir di qulikên dîwar û di binê erdê de hêlîna xwe çêdikin.

Bi tenê yên mê dikarin xwe li ber zivistanê bigirin û bijîn. Lê mozên nêr zivistanê dimirin.

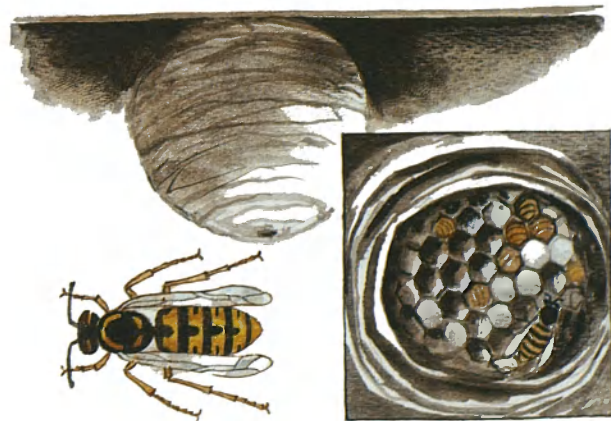
Hêlîneke mozan dikare weha xuya bike.

mozeqirt

Kes ji mozeqirtan hez nake. Ji ber ku bi derzî ne û bi meriv ve didin. Hin ji wan bi tenê dijîn. Hin ji wan jî bi komê re û di kunê mezin de dijîn. Di van kunan de hêkan dikin.

Şanên wan şeşkenar in. Mozeqirt kêzikan dixwin, şîrika kulîlk û hêşînahiyan dimijin.

muze

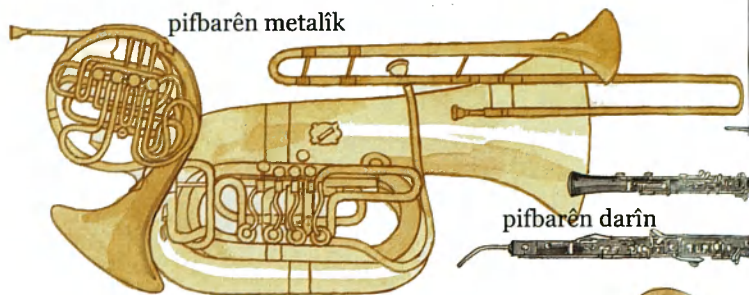
Muze ciyên hîlanîna tiştên kevin û antîke ne. Wek nimûne: tablo, skeletên ajelên berê, çekên kevin, pûl, lîstok û tiştên din. Di muzeyan de tiştên berhevkerin ji bo ku meriv herin û bibînin.

Herweha meriv dikare bi alîkariya lewhe û katalogan bizane ew tiştên li wir kengî û ji bo çi bi kar hatine.

malbatên amûran

Meriv li gor dengên, wan di komên cuda cuda de bi rêz dike: amûrên pîfbar, darîn û metalîkî ne. Yê metalîkî jî tûnc û sifirî ne. Bêguman di pîfbarinê de dengên wan jî hinekî ji hev cuda ne.

muzîk

Muzîk bi xwe ton e, tonên ku di zik hev de dibin melodî, harmonî û rîtm. Melodî deng e. Harmonî lihevkirina dengên e. Rîtm jî dirêjîya dema di navbera tonên dengên de ye. Rîtm lerz û tevgera muzîkê ye: lerz û tevgera ku meriv guhdarî dike, govendê li ber digire.

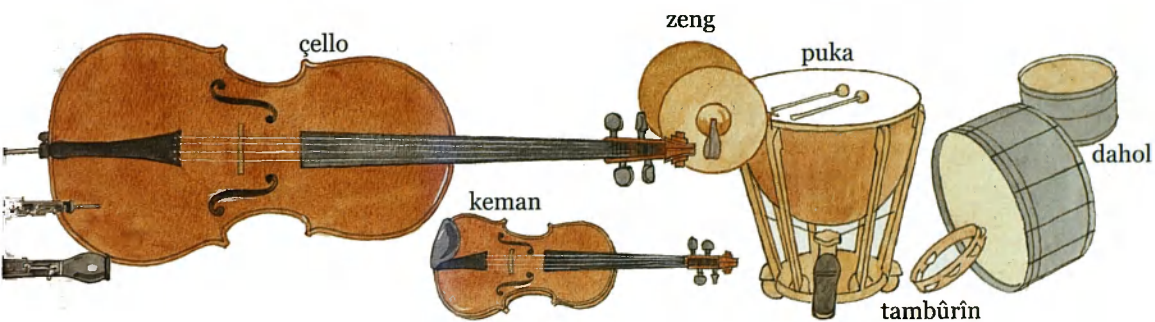
Herkes dikare ji muzîkekê hez bike. Cureyên muzîkê gelek in: muzîka gelêrî, jaz, pop, klasîk û gelekên din. Lê muzîk ne bi tenê ew tişt e ku meriv guhdarî dike. Lêdana wê jî gelek xweş e, nemaze dema ku bi hev re were lêdan.

Radyo, sêlik, kaset û CD îmkânên wusa çêkirine ku kengî û li kuderê meriv bixwaze, dikare guhdariya muzîkê bike.

Dema meriv muzîkekê çêdike, meriv deng jî amûran digire bandê û piştre bi dengê din re li hev siwar dike. Ji vêya re jî dibêjin, mîks.

AMÛRÊN TÊLDAR

AMÛRÊN LÊDANBAR

Dema meriv amûrên têldar bi mizrab, kevanek an jî bi tiliyan lêdixê, deng didin. Amûrên lêdanê jî piraniya wan jî çermên şidandî ne û bi lêdanê deng derdixin.

Komeke popê, ji gelek amûran pêk tê û dengekî xurt derdixê. Wek elgîtar, elbas, amplifikator û mikrofona taybetî.

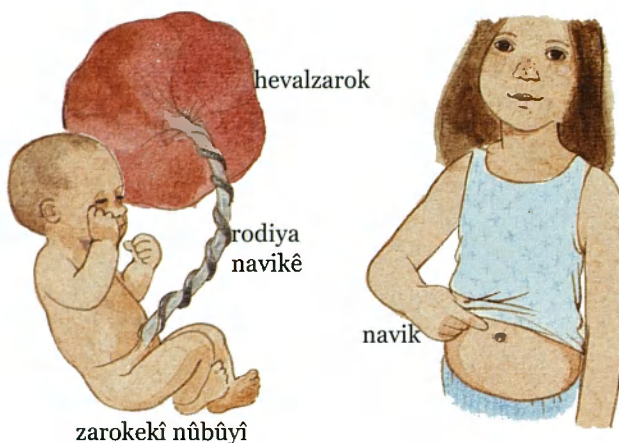
Muzîka klasîk gelek caran li salonên taybetî bi awayekî orkestrayî lêdikeve ku jê re dibêjin konser. Lê dema kesek bi tena serê xwe bi piyanoyê re bistirê ew jî konser e.

navik

Dema zarok hîn di zikê dêya xwe de ye, adana ku jê re pêwîst e, bi rêya navikê werdigire.

Navik zikê zarokê bi hevalzarokê ve girê dide. Dema zarok ji dêya xwe dibe, divê navik bê jêkirin.

Navika me hemûyan heye.

newroz

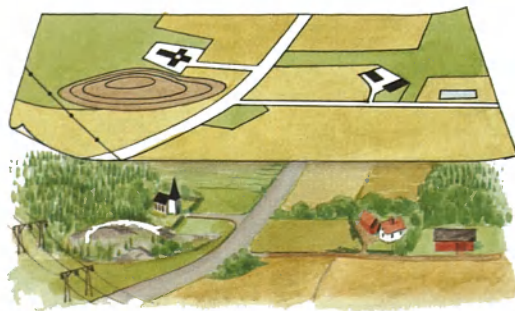
Newroz ji bo kurdan sembola rojê nû û destpêka jiyanê nû ye. Bi hezaran sal berê li Mezopotamyayê zilimkarekî bi navê Dehak hebûye û ew di 21ê adarekê de bi destê Kawa hatiye kuştin û kurd rizgar bûne. Ji wê rojê û heta nuha kurd di 21ê adarê de agir dadidin û şahiyê dikin. Meriv Newrozê li derve pîroz dike, lê li bajaran meriv dikare di salonan de jî pîroz bike.

nexşe

Nexşe wêneyekî ji parçeyekî erdê ye. Wek fotografekî ku meriv jor ve ji balafirê bikişîne. Ji jor ve erd nîşan dide lê wêneyekî basît e. Ji van wêneyên weha re nexşekêşanî dibêjin. Gelek cureyên nexşeyan hene.

Wek mînak, di nexşeyên deryayan de ciyên lat û kûr bi alîkariya rengan ji hev cuda ne.

nexweşxane: li rûpelên 146-147an binere (👉)

neynûk

Di şûna neynûkan de piraniya ajelan bi penc û sim in. Lê însan û meymûn bi neynûk in. Neynûkên merivan pan û tenik in.

Neynûk di çerm de ye. Di tilî û bêçiyar de, di ber çerm re li ser koka xwe derdikeve.

Di avahiya laş de, neynûk û qilоç ji malbatekê ne.

nêçîrvanî

Merivên demên berê bi nêçîra heywanan jiyane. Ji bo xwarin û çermên wan nêçîr kirine. Piştî merivan zêdetir ji bo kêfê nêçîr kirine. Û îro jî nêçîrvanî ji cureyeke sporê tê hesabandin.

Di zemanê berê de merivan bi aletên basît wek tîr û kevan û dafikan nêçîr dikirin. Anuha bi tîfîngên bi gule û saçme nêçîrê dikin. Di roja îro de meriv nikare di her demê de û li her derê li gor dilê xwe nêçîrê bike.

Wek nimûne: li
Skandînavyayê
nêçîra gakoviyan
û li başûrê
Kurdistanê jî
nêçîra kewan
qedexe ye. Dem
û qanûnên
nêçîrvaniyê jî
hene.

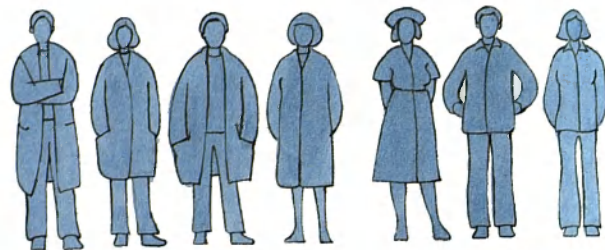
1. Rojekê Zozan ji bisiklêta dikeve û lingê wê dişikê.

(Di rewşên weha de meriv telefonî 112an dike.)

2. Bi ambulansê diçe nexweşxaneyê.

3. Berê muayene dikin û rontgena wê dikêşin.

personalên nexweşxaneyê

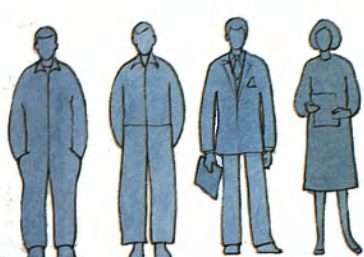
personalên metbax û paqijiyê

nexweşxane

Li nexweşxaneyê beşên nexweşiyên cuda cuda hene. Beşek jê ya qeze û nexweşiyên acil e. Li wir polîklînîk heye. Meriv li wê polîklînîkê muayene dibin, lê ne pêwîst e li wir razên. Yên ku divê li nexweşxaneyê bimînin, li beşên din radizên. Li her odeyekê ji bo nexweşan çend textên razanê hene. Li her beşekî doktor, hemşîre û karmendên din hene ku li nexweşan dinerin. Li nexweşxaneyan, odeyên doktoran, salonên emeliyatan, rontgen, metbax, pirtûkxane û dikan hene.

4. Li vir Zozanê emeliyat dikin.

makînist reperator personalên
buroyê

personalên
tedawiya fizîkî

personala
pirtûkxaneyê

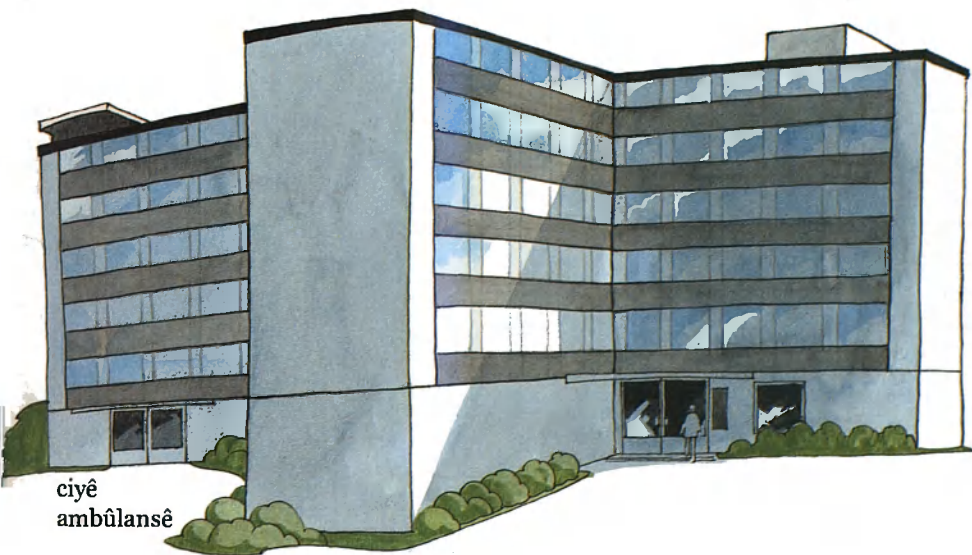

şêwirmend

psîkolog

Li nexweşxaneyekê gelek kes kar dikin. Herkes kar û fonksiyonek xwe heye. Ji bo nexweşxaneyekê tekûz pêwîstî bi van hemûyan heye.

ciyê
ambûlansê

5. Çîpa wê dikin cepsê.
Dêya wê hertim tê
seredana wê.

6. Piştî demekê Zozan
diçe malê. Ew heta
demekê jî bi cepsa
xwe digere. Piştî
vekirina cepsê ew
dikare dîsa bisiklêtê
bajo.

nikul

Diranên çûkan tunene. Lê di şûna diranan de nikulên wan hene.

Nikulên wan hişk in û wek neynûk an jî qîloçan in.

Formên nikulan cuda ne. Çûk li kuderê çêbûne û çawan dijîn, ew formên xwe bi vî awayî digirin

nivîsgeh

Nivîsgeh ciyê kar e ku hinek kes li wir rûdinin û bi karê nivîsînê mijûl dibin.

Ewropî ji nivîsgehê re buro an jî ofîs dibêjin. Dikare di nivîsgehê de ji bo herkesî jûrek hebe an jî gelek kes dikarin di saloneke mezin de bixebitin. Karê kesên li nivîsgehê ew e ku dinivîsin, dihejmêrin, bersivên telefonan didin û karên weha dikin.

nivîskar

Karê nivîskaran nivîsandin e.

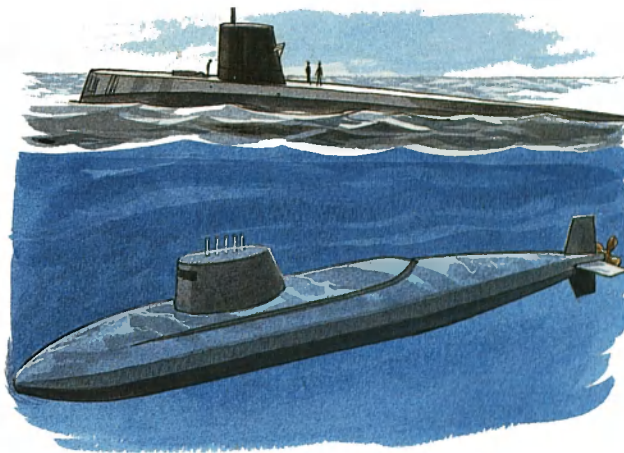
Nivîskar mijarekê li gor fantaziya xwe an jî ji rastiya jiyane şirove dike. Roman, novel, helbest, pirtûkên zarokan, piyes, pirtûkên dersê û film ji hinek berhemên nivîskaran in.

Hin nivîskar bi daktîloyê, hin bi komputer û hinek jî bi pênûsê li ser kaxizan dinivîsin.

noqav

Noqav keştiyeke binê avê ye. Di noqavê de tank hene ku meriv dikare tijî av bike. Dema meriv van tankan bi avê dadigire, wê demê noqav giran dibe û diçe binê avê. Û gava ku meriv bi pompeyan avê ji tankan vala dike, noqav sivik dibe û derdikeve ser avê. Noqav bi tenê di şer de tê bikaranîn.

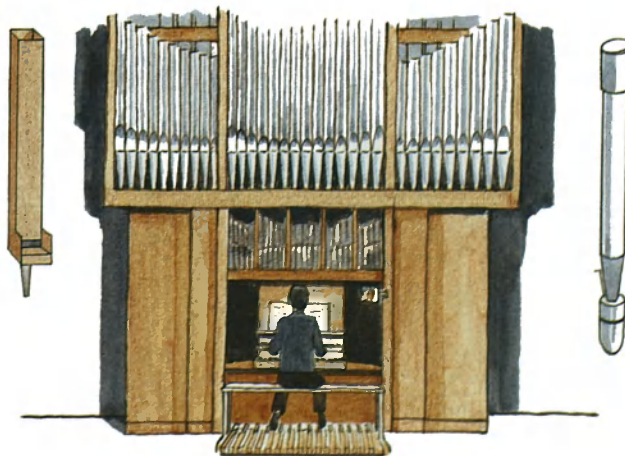
nota

Nota nîşandekên denga e ku dide xuyakirin bê meriv çawa li amûreke muzîkê dixe û distirê. Her sitran notayên xwe hene ku li gor van notayan meriv li amûrê dixe. Nota tam ne gilover e lê weke hêkê ye û li ser an jî li nav xêzikan tê nivîsîn. Nota ton, kurtî û dirêjiya denga diyar dikan.

org

Bi alîkariya pêlkirina kûrikekê an jî bi alîkariya ceryanê hewa pêk tê. Dema ev hewa di lûlikên metalî an jî darîn re derbas dibe, dibe deng. Merivê ku li orgê dide, li ber wê rûdine û bi dest û pêyan lêdixe.

orkestra

Dema gelek muzîsyen bi hev re bixebitin, orkestrayekê ava dikin. Her yek amûrekê lêdide. Ji wan hinek têldar in, wek keman, hinek pîfbar in, wek bilûr, hinek jî yên lêdanbar in, wek teplik û zeng. Kesê ku li pêş orkestrayê radiweste û bi rê ve dibe, jê re dibêjin şefê orkestrayê.

otêl

Li otêlekê jûr hene, meriv kirêya wan dide û lê radikeve. Li resepsiyona otêlê meriv nav û navnîşana xwe dinivîse. Dûre kilîta jûra xwe digire. Li gelek otêlan restorant jî hene.

otobus

Meriv di çûn û hatina navbera gund û bajaran de li otobusan siwar dibe. Hinek otobusên nav bajêr duqatî ne. Di otobusên nav bajêr de ciyên rûniştinê hene, lê meriv dikare li pêyan jî raweste. Otobusên ku di navbera gund û bajaran de diçin û tên, di wan de ciyê rûniştinê rehet û fireh e.

otomobîl: li rûpelên 152-153an binere (👉)

palmiye

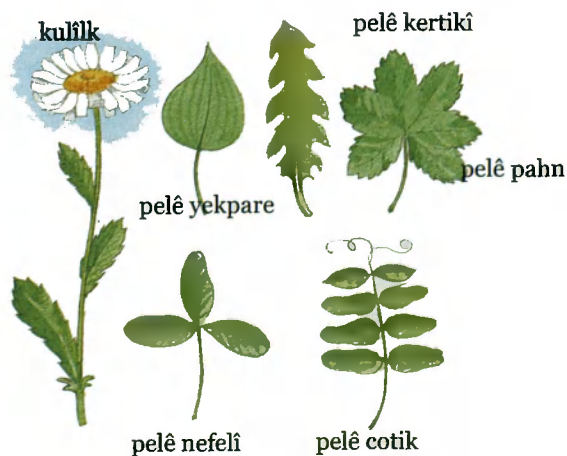
Dara palmiyeyê li welatên germ heye. Qurmê wê rast û pelên wê tûjik in û wek hêlînekê bi serê darê ve ne. Bi piranî mêweyên wan tên xwarin, wek gûza hîndî û xurme.

Ji bilî van ji don û êzingên wan sûd tê girtin. Di zimanê biyanî de ji bo gûza hîndî dibêjin 'kokos'.

pel

Di şînbûna dar û beran de rola pelan giring e. Gelek cure pel hene. Hin kulîlk bi xwe jî ji pelan pêk tînin. Piraniya dar û devîyan, payîzan pelên xwe diweşînin. Lê darên ku pelên xwe naweşînin jî hene.

pencere

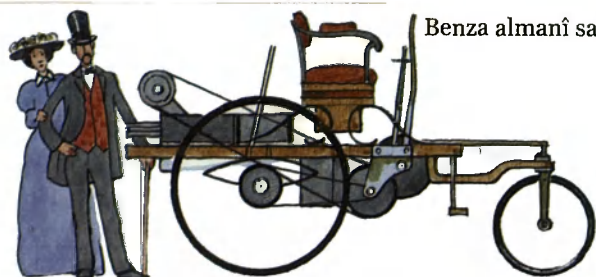
Zemanê berê cam hewqas buha bû ku bi tenê di pencereyên dêr, koşk û serayan de hebû.

Nuha camên pencereyan bi makîneyan çêdikin. Ji bo ku germiya hundurê malê xwe ragire, îro piraniya camên pencereyan cot in.

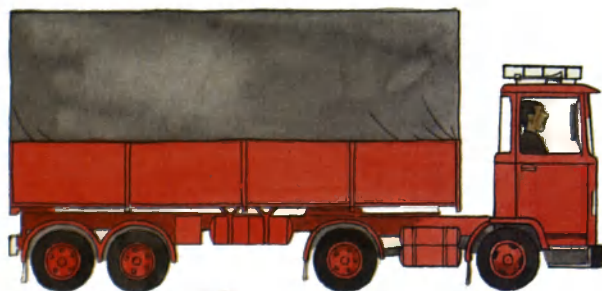
Cugnotê fransî vagoneke
hilmê ava kir: sal 1769

Benza almanî sal: 1885

otomobîl

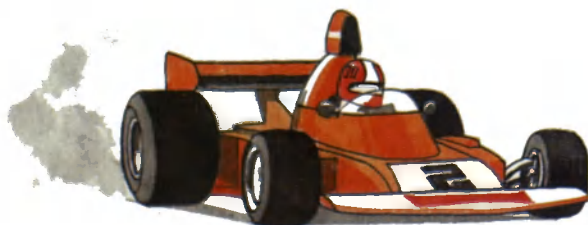
Otomobilên bi benzîne kar dikin, 100 sal
beriya nuha hatine çêkirin. Di destpêkê
de yê ku otomobîl dajotin, hejmara wan
kêm bû. Îro bi mîlyonan otomobîl hene.
Di hemû awayên transportê de bi kar tên.
Li bajarên mezin hejmara otomobîlan
zêde ye. Otomobîl gelekî deng derdixin,
gaz û dûxana gemarî berdidin.
Li fabrîke, benzînxane û tamîrxaneyên
otomobîlan gelek kes kar dikin.

TIR

cureyên otomobîlan

Ji bo ku meriv barekî bibe ciyekî din kamyon divên.
TIR bi hezaran km bar dibin û tînin. Kamyonên
biçûk jî bo barên nav bajêr in. Otomobîlên biçûk di
çûn û hatina kar û seyrane de bi kar tên.
Otomobîlên racer jî ji bo pêşbirkan in.

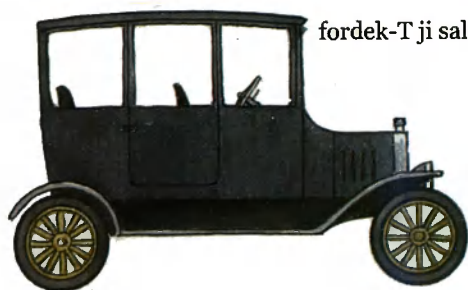

racer

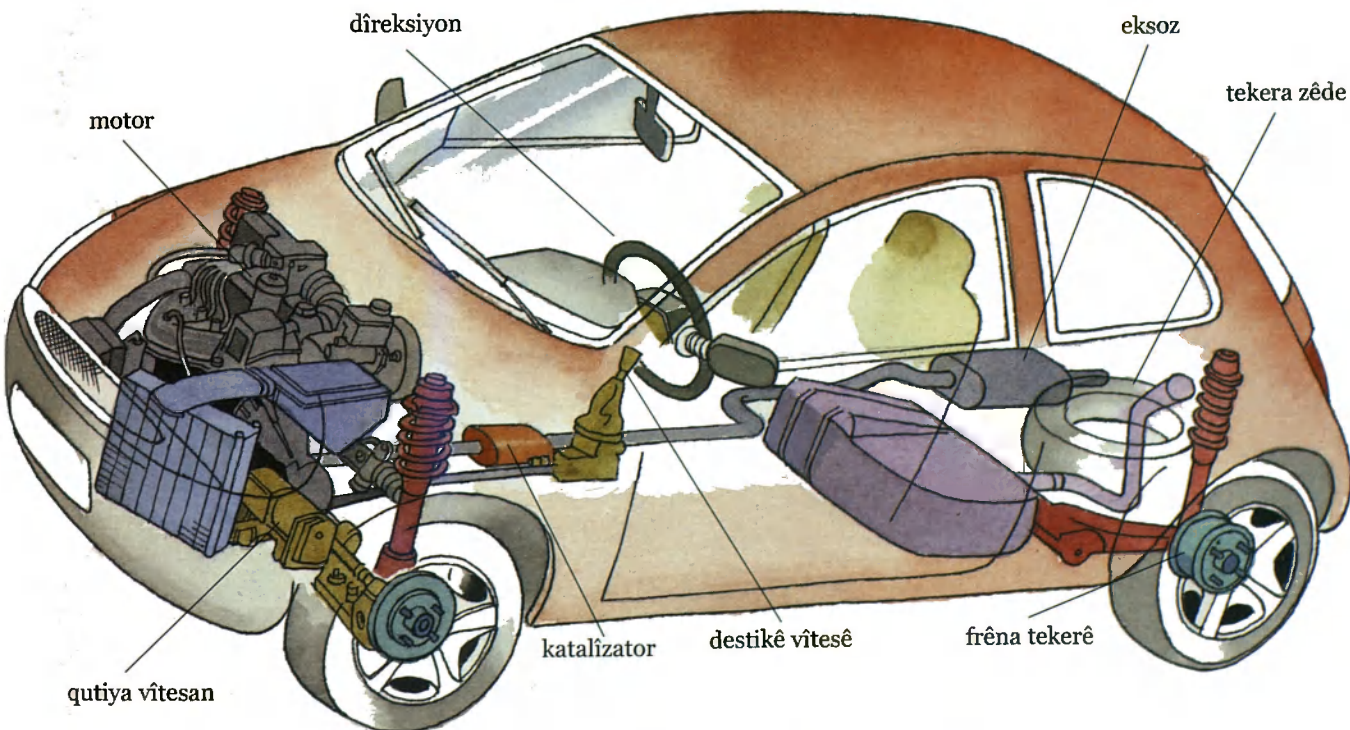

otomobîl

fordek-T ji sal: 1910

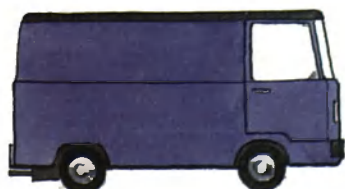
otomobîleke modern

hundurê otomobîlekê weha ye

Bi hezaran parçeyên otomobîlekê hene.

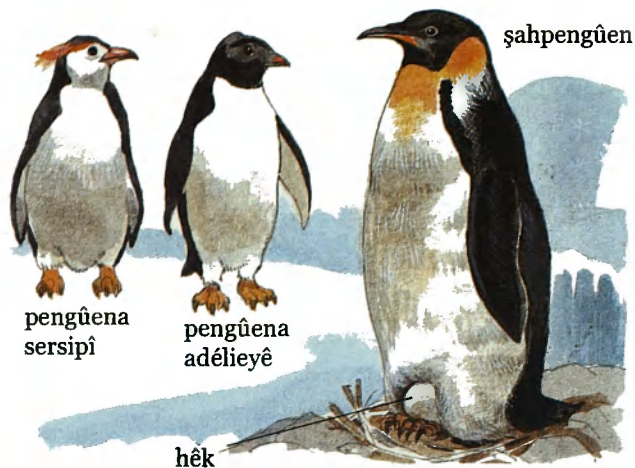
Di vî wêneyî de tu tenê hinekan ji wan dibînî.

kamyonet

pengûen

Pengûen çûkek mezin e. Ew nikare bifire lê baş ajnê dike. Pengûen li cemsara başûr hene. Yê herî mezin şahpengûen e û ji metreyekê dirêjtir e. Di nav pengûenan de yê nêr li ser hêkê kurk dikeve.

penîr

Penîr ji şîr çêdibe. Piranî ji şîrê mangeyan, lê ji şîrê mîh û bizinan jî penîr çêdikin. Gelek curepenîr hene. Gelek kes di taştê û paşîvê de nan û penîr dixwin. Li hinek welatan piştî xwarinê weke paşxwarinî jî nan û penîr dixwin.

pepûk

Pepûk di destpêka biharê de ji Afrîkayê tê û payîzan vedigere. Pepûk ji dûr ve dike pûkepûk lê xuya nake. Pepûk di hêlînên çûkên din de hêkan dike. Dema hêkek wê diderize û çêlika wê çêdibe, pepûk çêlik û hêkên din ji hêlînê davêje.

peqok

Ji bo peqokê tasek û piçek av divê.
Hinek dermanê firaxan têxe tasekê û
li hev bixe. Serê têlekê an jî tayekî
hesinî biçemîne û bike mîna xelekekê.
Paşê xelekê hêdîka têxe avê û derxe.
Dema tu pifi xelekê bikî peqok çêdi-
bin. Hemû rengên keskesorê jî di wan
de xuya dibin.

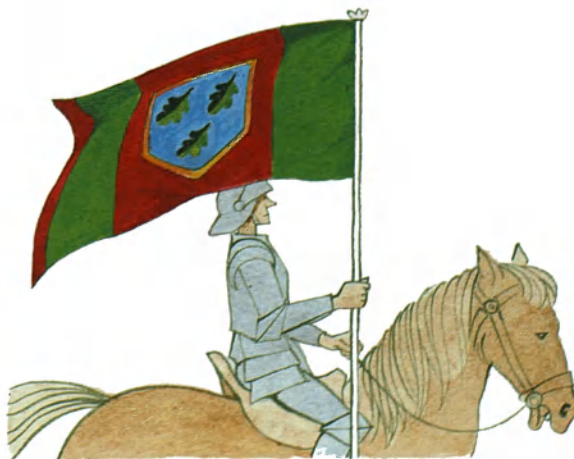
perav

Li peravê sêlax û av digêhin hev. Pêlên
deryayê xwe li kaş û tahtên perê avê
didin, wan diherifînin, dîkin ax û sêlax.
Paşê jî ava deryayê wê ax û sêlaxê bi
xwe re dibe û davêje ciyekî din ku li wir
peravên ji sêlaxê pêk tînin.
Li peravan gelek cure giya hêşîn dibin û
lawir dijîn. Ji xwe meriv li ciyekî din
nikare rastî wan giya û lawiran were.

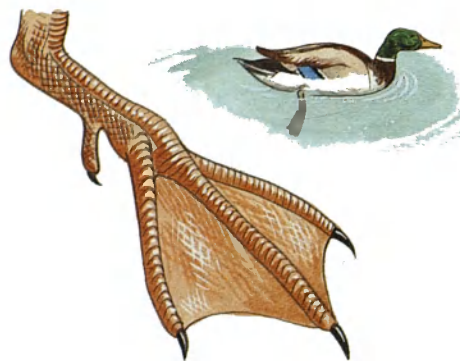
perçem

Perçem alek e ku bi darekê ve
girêdayî ye. Meriv bi destan
hildigire.
Perçem bêtir di warê leşkerî de
bi kar tê. Her hêzeke leşkerî
xwediyê perçemeke xwe û xas
e.

perdepenc

Lingên çûkên nav avê bi perde ne.
Ev perde tenik û rakişandî ye, pê
avjeniyê dikin. Lingên van çûkan
mîna pêtikên avê ne.
Werdek, qaz, quling û qû lingperde
ne. Lawirên mîna beq û kûzeyên avê
jî bi perdepenc in.

pere

Pereyên
berê jî
parçeyên
zêr û zîv
bûn.

Carina

buhayê du parçeyan ne wek hev bû. Dema meriv tiştê bikiriya diviya bû ku parçe
bihata wezinandin. Lê îro gelekî hêsan bûye. Pereyên kaxizîn û yên madenî hene. Li
hinek deverên welatê me jî bo pere, dirav jî dibêjin.

perî

Di zemanê berê de merivan bawer
dikir ku perî hene û ew di xwezayê
de dijîn. Bi şev meriv dikare bibîne
ku ew şahî û govendê dikin. Lê di
rastiyê de tiştêkî welê tune. Perî tenê di efsane, çîrok û
xevroşkan de hene û figûrên
keçikî ne.

petêx

Petêx ji malbata xiyaran e. Mezin û gilover e. Gelek cureyên petêxan hene. Wek hingivîn, tehlik, gindor. Ji cureyên zer û şîrîn re hingivîn dibêjin. Welatê me Kurdistan ciyê petêxan e.

peyamber

Kesê ku peyam û agahdariyê dibe, jê re dibêjin peyamber. Di zemanê berê de peyambaran ji derveyî welat agahdarî dihanîn û dibirin. Di navbera mîrên kurdan de jî peyamber hebûn. Ji wan re qasid jî digotin. Nuha jî peyamberî bi awayekî modern tê kirin.

peyker

Di hin deman de meriv peykerên kesên bi nav û deng -wek şah û zanayên mezin- çêdikin û li meydana û kolanan dadiçikînin. Gelek caran peykerê kesan bi qasî meziniya laşê wan e, carina jî dikare jê mezintir be. Peyker bi piranî ji kevîr, bronz an jî ji metalên din tên çêkirin.

pezkoviye bakur

Pezkovî ajelên kovî ne. Qiloçên
nêriyên wan şaxşaxî ne, hersal qalik
davêjin û nû dibin.

Navê çêlikên wan karxezal e.

nêrî

pezkoviya deqdeqî

Di vî wêneyî de meriv dibîne ku ji bo hevîr çi pêwîst e.

hevîr

pijandin

Evîn lewaşeyekê dipêje. Pêşiyê hevîr
distirê. Dûre bi paçekî dinixumîne.
Hevîr tirş dibe. Ew girikê hevîr çêdike
û datîne ser sêlê. Hevîr kêliyekê li ser
sêlê nixumandî dimîne, hinekî din tirş
dibe û diwerime. Vêca Evîn sêlê dixê
firinê, lewaşe diqemire. Paşê Evîn
nanê xwe ji firinê derdixe.

Li Kurdistanê, li hin gund û bajaran
xelk nanê xwe li tenûrê jî dixin.

nan pijiya

Li Kurdistanê, ji babetên
pijandina nan yek jî ev e ku
meriv hevîr li ser textekî bi
tîrê pahn dike û dûre li ser
sêlê dipijîne. Jê re dibêjin
nanê sêlê.

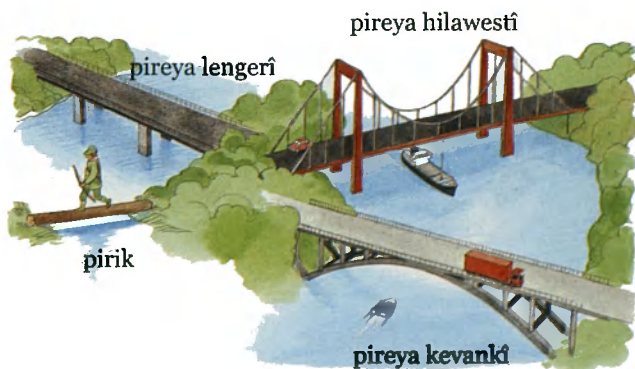
piling

Piling ajelekî ji malbata pisîkan e û mezin e. Ew li Asyayê û li gelek ciyên din jî hene. Lê mixabin neslê wan roj bi roj kêmtir dibe. Zemanê berê li Kurdistanê jî piling hebûne lê nuha nemane. Piling bi tena serê xwe nêçîrê dike. Nêçîra wî berazên kovî, pezkovî û gelek ajelên din ên mezin in. Piling carina dikare êrîşî merivan jî bike.

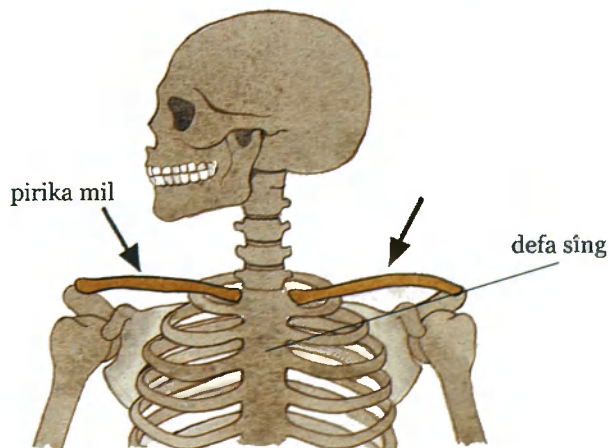
pire

Pireya herî hêsan ew e ku meriv beştekî an jî qalasekî dayne ser coya avê. Navê wê pirik e. Pireyên mezin bi awayên cuda têne avakirin. Pireyên ku herî zêde têne çêkirin yên li ser lengeran in. Lenger pireyê radigire. Pireyên kevankî û yên hilawestî jî hene.

pirika mil

Du pirikên milên meriv hene û di ser defa sîng re derbasî girmilan dibin. Dema meriv destê xwe dide wan, di bin çerm de bi hêsanî xuya dikin. Ku meriv bikeve erdê, dikare bi hêsanî pirika milê meriv bişikê. Heger pirik bişikê meriv dikare bi tişteyê girêde, di çend hefteyan de dicebire.

Berî 5000 salan li Babilonê merivan li ser kîlan nivîsîne.

Li Misir, Yûnan û Romayê merivan li ser papîrûsan nivîsîne.

Li manastiran pirtûk li ser pergamentan dinivîsandin û bi hev ve dîkirin.

pirtûk

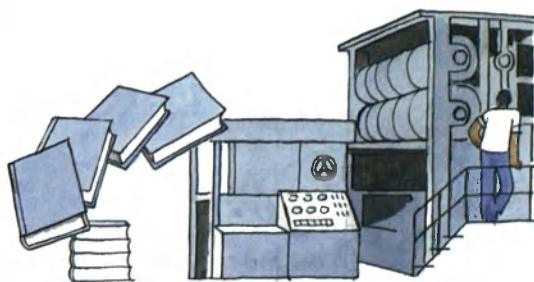
Dîroka pirtûkan dûr û dirêj e. "Pirtûkên" pêşîn li ser deremên kîlan hatine nivîsandin. Dûre merivan dest pê kiriye li ser papîrûsê nivîsîne. Nêzîkî 2000 sal berê jî pergament hatiye bi kar anîn. Pergament jî çermê mîh an jî golikan bi rengêkî taybetî çêdibû.

Cara pêşîn bi xêra pergamentê merivan rûpel çêkirine, bi hev ve dirûtine û pirtûk durist kirine. Diviyabû ku her nimûneyeke ji pirtûkekê bi destan bihata nivîsandin. Loma pirtûk kêmbi dest diketin û buhayê wan pir giran bû. Lê li Ewropayê berî 500 salî, Gutenberg hunera çapkirinê dît. Îcar merivan dev ji pergamentê jî berdan û dest pê kirin kaxiz bi kar anîn.

Li Ewropayê berî 500 salî, Gutenberg
hunera çapkirinê dît.

Hunera çapê îro berfireh û nûjentir bûye.

A B C C D E F G H I J K L M N O P p Q R S S t U U V W X Y Z

pirtûkxane

Li pirtûkxaneyê pirtûk tîn komkirin. Li gora mijarê, bi rêz li teniştê hev tîn danîn. Pirtûkên zarokan li aliyekî, yên fakta û ferheng li rexekî û yên din jî li aliyekî din in.

Tu dikarî pirtûkan jî pirtûkxaneyê deyn bikî û bibî malê. Lê divê tu baş li wan bînerî.

pisîk

Pisîk li her derê dunyayê hene. Wek kûçikan pisîk jî heywaneke kedî û dirinde ye. Pisîk jî malbata şêr û pilingan e. Ew gelek çalak û bêdeng e. Çavên pisîkê di tariyê de baş dibînin. Pencên wê tûj in û carina diseqîne û tûjtir dike. Lê ew pirî caran pencên xwe dide hev.

Gelek cureyên pisîkan hene. Meriv dikare hemûyan di du koman de bi cî bike: pirçdirêj û pirçkurt. Li welatê me pisîk pir in û ya herî bi nav û deng pisîka Wanê ye. Pisîka Wanê pirçdirêj e û çavekî wê şîn û yê din kesk e.

Dema pisîk hêrs dibin, piştê xwe xûz dikin û dikin qijewij.

Dema pisîk kêfxweş bin ew tîn û xwe di meriv didin.

Ev neynûkên tûj çekên pisîkan in. Û ew dikarin wan di nava pencên xwe de veşêrin.

Bîbikên çavên pisîkan di ronahiyeke xurt de dibin weke xêzeke serejêr û di tariyê de jî dibin giloverên mezin.

pisîkeke Wanê

pisûle

Di pisûleyê de derziyeke mîknatêsî heye û biçûk e. Ew derzî hertim berê xwe dide bakur. Dunya bi xwe mîknatêseke mezin e.

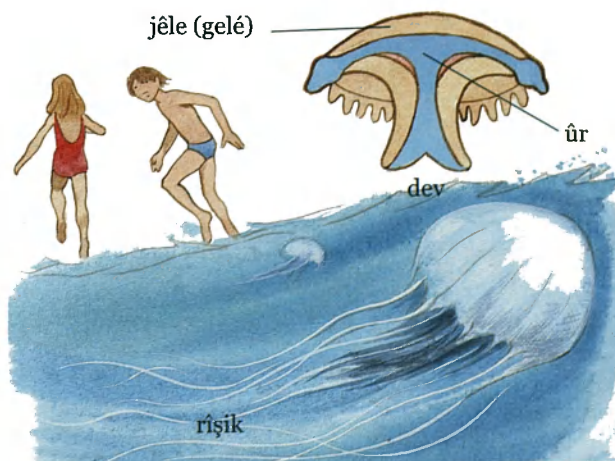
Derziya pisûleyê jî xwe li gor cemsarên mîknatêsiyên dunyayê sererast dike.

pişemasî

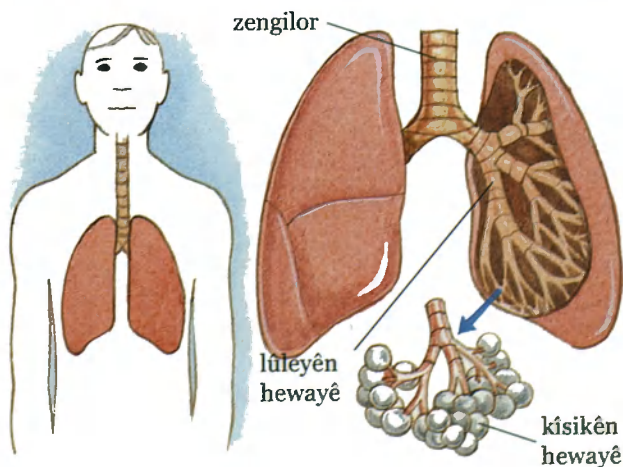
Pişemasî di deryayê de dijîn û laşê wan gilover, tenik û zelal e. Devê pişemasiyan di binê wan de ye. Rîşikên wan dirêj û gezgezî ne.

Dema ku meriv avjeniyê bike û ew bigêhîjin laşên meriv, laşê meriv dişewite.

pişik

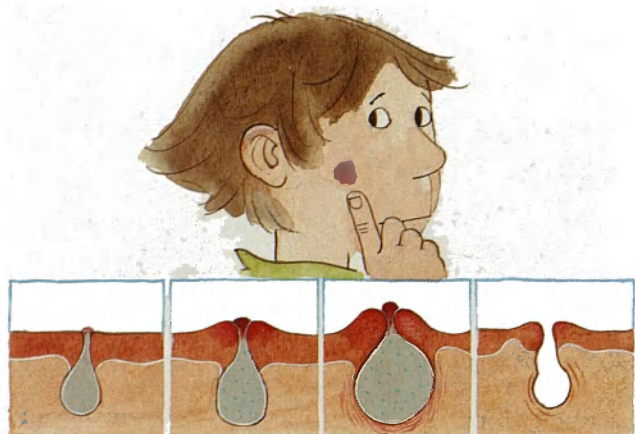
Di nav sînga merivan de du pişik hene. Bi wan em bîhna xwe digirin û berdidin. Bi saya pişikan xwîn oksîjenê distîne. Hewa di qirikê re, di lûleyên nefesê re digêhin kîsikên hewayê ku ew mîna gûşiyên tirî ne.

pizirk

Pizirk, girreke biçûk e ku di laşê merivan de dertê. Carina û nemaze di dema kamilbûnê de, li rûyê merivan pizirk derdikevin.

Pizirk weha çêdibin: Di çermên merivan de qul hene. Ew carina dixetimin. Heger mîkrop têkevin qulekê, ew nême digire, kul dibe û pizirk çêdibe.

pîjame

Cilên ku bi şevê meriv pê radikeve jê re dibêjin pîjame. Wek kiras û derpê du parçe ye.

Berê bi tenê mêran pîjame li xwe dikirin. Nuha jin jî pîjame li xwe dikin.

pîlot

Pîlot balafirê dajo. Ji odeya pîlot û hevkarên wî re kabîn an jî cockpît dibêjin. Li wir dîreksiyon, vîtes û gelek aletên din hene.

Pîlot û hevkarên xwe bi van aletan balafirê dajon. Bi alîkariya radyoyê pîlot bi radara erdê re têkiliyê datîne û alîkariyê werdigire.

pîramîd

Tu di wêne de pîramîdên Misirê dibînî. Di demên berê de ji bo Firewnên Misirê wek gor hatine avakirin. Pîramîd berî 4000 salan hatine çêkirin. Pîramîdên herî mezin ji 200 metreyî bilindtir in. Ji bo avakirina pîramîdan xebateke mezin û çetin hatiye kirin. Di hundurê pîramîdan de rê û tunelên veşarî hene: ji bo ku li gorê, zêr û emaretên wan bêne parastin, ev rê û tunel hatine çêkirin.

pîrebok

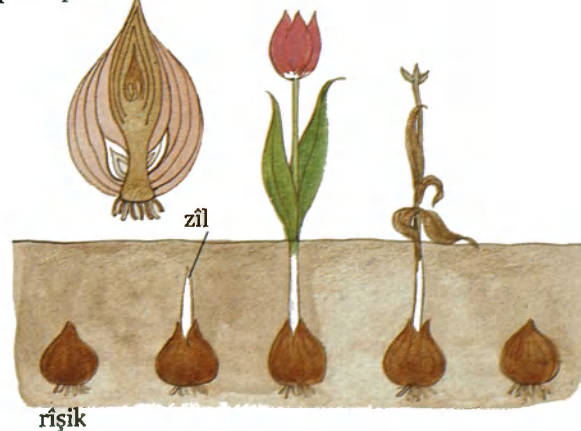
Çîrokên pîrebokan herdem hebûne. Li gor hin çîrokan pîrebok meriv in û ew ji nû ve vejîyane. Ew xwedî sihr in. Li gor gotinê pîrebok çîlspî, zelal û dikarin di dîwaran re jî derbas bibin. Xerabiya wan ya herî mezin ew e ku bi xof in û meriv ji wan ditirsin. Tiştê herî baş jî ew e ku pîrebok nînin.

pîvazok

Pîvazokên hin hêşînahî û kulîlkan di bin erdê de ne. Wek mînak lale yek ji wan e. Pelên pîvazokên wan qat bi qat li ser hev in û bi reh û qîvar in. Di van pelan de adan kom dibe. Dema pîvazok zîl dide, rewayê ji wan distîne.

pelên pîvazokê

piyano

Piyano amûreke têldar e. Têlên şidiyayî li ser çarçoveyeke hesînî hatine bicîkirin. Îstrumenta ku li ser pahnayiyê hatiye çêkirin jê re piyanoya bi bask dibêjin. Dema meriv li tûşên piyanoyê dixê, mîrkuştên biçûk li têtên şidiyayî dikevin û deng dide.

piyanoya bi bask

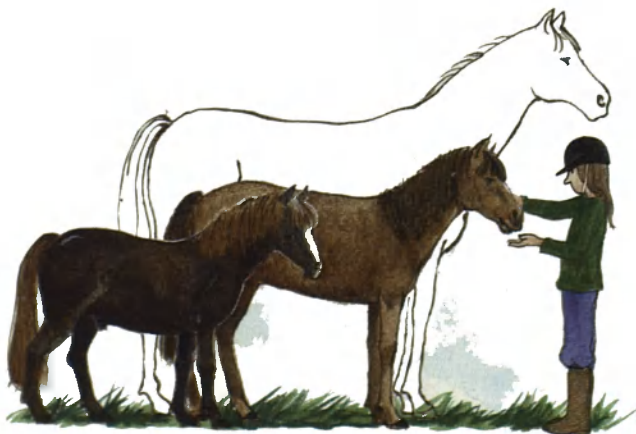
polîs

Karê polîsan gelek e. Divê ew trafikê bi rêkûpêk bi rê ve bibin, li sûcdaran bigerin û pêşiyê lê bigirin. Polîs di gelek waran de alîkariya xelkê dikin. Wek nimûne, ew diçin zarokxane û dibistanan zarok û şagirdan di derheqê rê û qanûnên trafikê de serwest dikin.

ponî

Ji hespê biçûk re dibêjin ponî. Bilindiya wan ji metre û nîvekê kêmtir e. Piraniya cinsê poniyan ji herêmên çiya û giravan e. Ew bi hêz û ewletir in. Îro bêtir zarok û ciwan li poniyan siwar dibin û ji wan hez dikin.

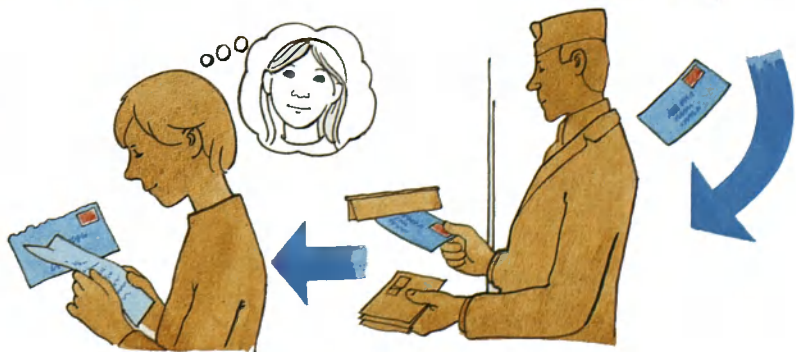
porteqal

Porteqal di destpêkê de li herêmên germ yên Asyayê şîn dibûn. Bi barên gemiyan porteqal gêhîştîye Ewropayê. Loma jî hin ewropayî ji porteqalê re dibêjin “sêva çînê.” Anuha li gelek welatên germ tene çandin. Porteqal meyweyek e, meriv ji wan rîçalê çêdike, diguvêşe û ava wan vedixwe. Porteqal ji malbata lîmon, mandarîn û greypfrutan e.

postexane

Berfîn ji Rizgo re nameyekê dinivîse. Ew nameyê dibe davêje qutiya postê. Otomobîla postexaneyê tê û ji wir nameyê dibe postexaneyê. Li postexaneyê name li gor navnîşanan ji hev tèn cudakirin. Nameberek nameyê ji wir digire û dibe mala Rizgo. Herweha meriv dikare li postexaneyê, kartên pîroziyê, rojname û pakêtan jî bişîne. Ji bo şandina wan meriv pereyê pûlên wan dide.

pûl

Ji bo ku postexane nameyê bişîne navnîşanekê, meriv pûlê li ser zerfê dixe. Pûlên herî pêşîn kêr zêde berî nuha bi 150 salî peyda bûne. Bi peydabûna wan re komkirina wan jî gelek populer bûye. Ev hobî karekî xweş û bi heyecan e. Pûla kurdî ya pêşîn jî di 1923an de li başûrê Kurdistanê hatiye çap-kirin.

pûsel

Pûsel wêneyek e ku hatiye parçekirin. Di lîstika wê de divê meriv wan parçeyan li ser pahnayiyê bîne ba hev û wî wêneyî jî nû ve çêke. Lîstika pûselê hinekî wextê divê, lê xweş e.

qahwe

Meriv qahweyê ji dendikên qahweyê çêdike. Dendikên wê jî bi deviyên wê ve ne. Piraniya qahweyê li Amerîka Başûr tê çandin. Dendikên qahweyê berê tîr hêrandin û piştê jê qahwe tê çêkirin. Li Swêdê xelk pir qahweyê vedixwin.

Di libeke berê qahweyê de du dendik hene.

qaz

Ji çûkên nav avê, çûkên herî mezin
qaz in. Qaz dikarin bifirin jî. Ew giya
dixwin û li bejayiyê dimînin. Hustuyê
wan dirêj û nikulên wan bi hêz e.
Qazên bejî li gor demsalan li çiya û
beriyê difirin. Refên qazan li dû hev
cot bi cot an jî di forma "V" de difirin.
Meriv goştê qazan dixwe û periyên
wan bi kar tîne.

qelereşk

Qelereşk ji malbata qirakê ye lê
piçekî jê mezintir e. Reş û cûne ye û
nikulê wê bi hêz e. Dengê wê bilind û
sitûr e. Qelereşk heywanên zîrek in.
Li her deverê qelereşk hene.

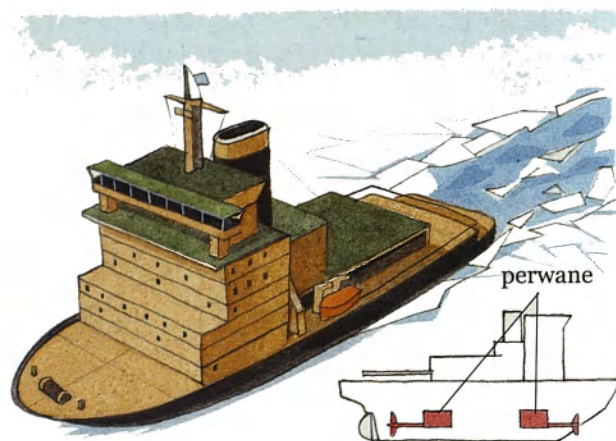
qerase

Bi alîkariya qeraseyê meriv dikare
gelek tiştên giran ji cî bilivîne û rake.
Ev kurik bi qeraseyekê keviyekî mezin
ji cî radike. Serê qeraseyê dike bin
kevirê mezin û keviyekî biçûk wek
destek dide bin qeraseyê.
Meriv çiqas ji destekê dûr pê li
qeraseyê bike livandina kevirê mezin
hewqas hêsantir dibe.

qeşabir

Zivistanan hinek derya qeşayeke sitûr digirin. Wê demê keştî nikarin di deryayê de herin. Hinek keştiyên taybetî hene ku qeşayê dişikînin û ji keştiyên din re rê vedikin. Ji van keştîyan re qeşabir dibêjin. Qeşabir keştîyeke berfireh û bi hêz e. Li pêş û paşîya wê perwaneyên wê hene.

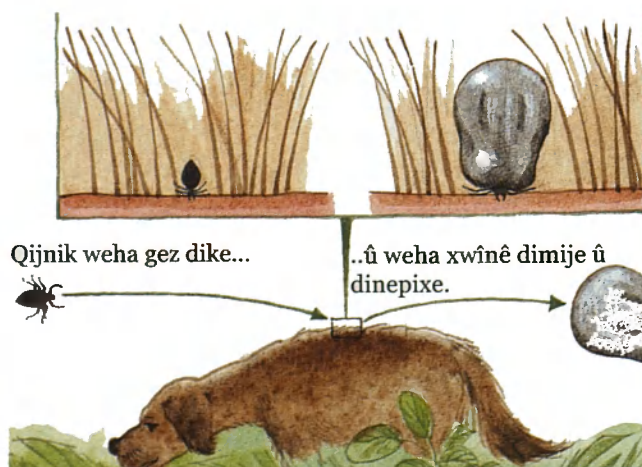
qijik

Ciyên ku însan lê dijîn, qijik jî hene. Qijik her çar demsalan li warê xwe dimîne. Hêlîna xwe ji qirşikan çêdike û bi salan wê terk nake. Qijik hertiştî dixwe. Gelek caran hêlînên çûkên din hildiweşîne.

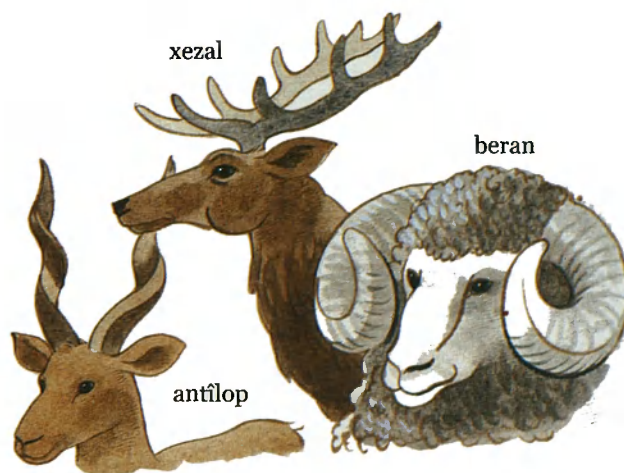
qijnik

Qijnik lawirên biçûk û bêcir in. Ciyê ku gez dikin pê ve dizeliqin. Heta ku diwerimin xwîne dimijin. Ji bo ku serê wan bi birînê ve nemîne, meriv wan bi mûçingê bi zorê radike.

qiloç

Çi nêr û çî mê be, hinek ajel bi qiloç in. Ji wan hinek jî tenê yên nêr bi qiloç in. Qiloçên ajelên weke pez û dewaran heta ku dijîn nakevin. Lê qiloçên gakovî, pezkovî û xezalan hersal qalik davêjin û nû dibin. Li hin deverên welatê me jê re şax û sitrû jî dibêjin.

qulik

Hin ajelên mîna rovî, gur û kurebeşk di qulikan de dijîn. Ev qulik pirçavî ne. Dema dijmin di çaviyeke qulikê re tê, ew di çaviyeke din re derdikevin der.

quling

Ji çûkên mezin yek jî quling e. Quling li çiya û zozanên Kurdistanê gelek in. Ew çûkeke koçer e. Payîzê diçin Afrîka Bakur û biharê vedigerin. Ew carina direqisin, ji vê yekê re dibêjin reqsa qulingê: çog didin, hêz didin xwe û bi baskên vekirî xwe çeng dikin.

qû

Hustu û nikulê qûyê dirêj in.

Giyayên nav avê dixwin. Qûyên
gerdenxwar li ser avên şor û şêrîn
dijîn.

Qûyên dengbêj li warên hênîk an jî
sar kurk dikevin.

qûle

Qûle di tariyê de rê nîşanî keştiyan
dide. Qûle bilind in û ronahiya wan
xurt e, jî dûr ve xuya dike.

Lampeyên her qûleyekê bi awayekî
vedijene.

Berê li hemû qûleyan dergevan hebûn
lê îro piraniya qûleyan otomatîk kar
dikin.

radyo: li rûpela 173an binere (👉)

rastkêş

Meriv bi rastkêşê xêzê dikişîne an
jî dipîve. Meriv li dibistanê bêtir
rastkêşên plastîk bi kar tîne.

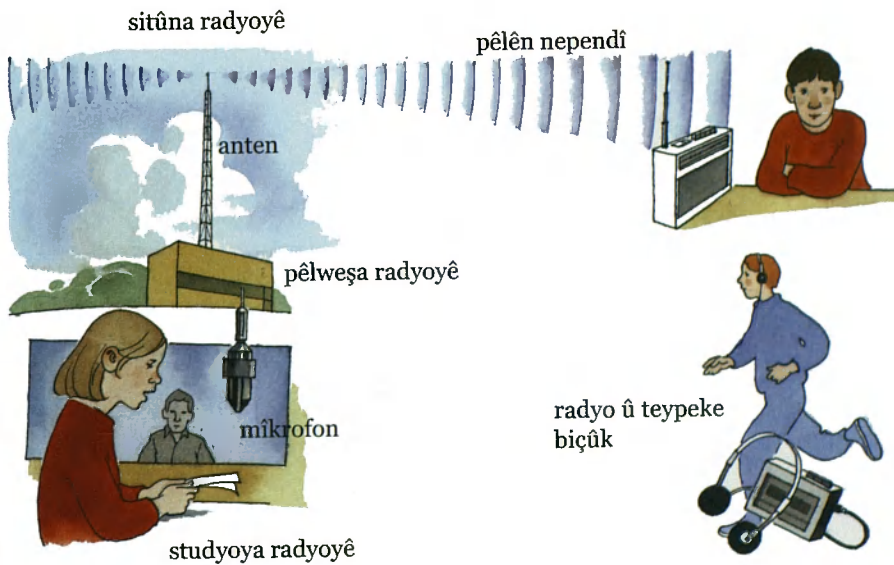
Lê ji bo planên bi rêk û pêk mase
hene û rastkêşên wan jî bi wan
maseyan ve ne.

radyo

Bi alîkariya radyoyê meriv dikare axaftin, muzîk û hemû tiştên bi deng, bêyî têl û bêyî girêdan bişîne her aliyê dunyayê.

Dema keçik li vir dipeyive pêlên dengan pêk tên. Bi riya mîkrofonê pêlên dengan vediguherin û dibin pêlên elektrîkî. Ev pêl derbasî pêlweşa radyoyê dibin. Li wir pêlên elektrîkî dibin pêlên nependî û bi rêya antenekê belav dibin. Ev pêl nayên bihîstin lê dema digêhîjin radyoyekê li wir dîsa vediguherin û dibin deng û di hoperloya radyoyê de tên bihîstin.

Dema ku keçik di studyoya radyoyê de dipeyive, meriv dikare li malê di radyoyê de guhdariya wê bike. Tu dikarî vê axaftin û muzîkê werbigirî kasetekê û piştê dîsa biweşînî.

Radyoyên gelek biçûk hene ku tu dikarî wan bikî bêrika xwe. Di gelek radyoyan de teyp jî hene. Tu dikarî bi guhikan jî guhdariya radyoyê bikî.

ren

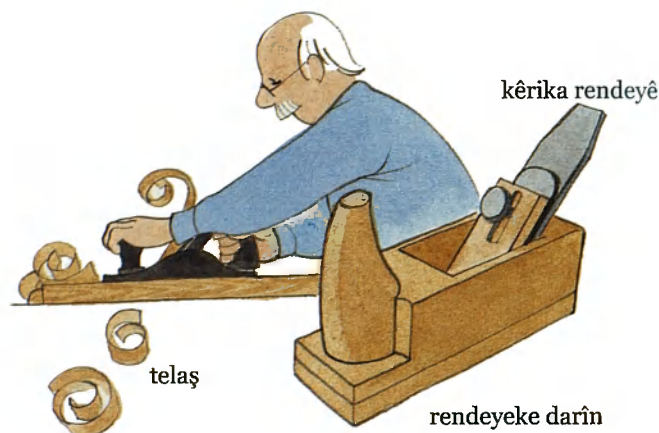
Ren ji cûreyeke pezkoviyan e. Pirça wan gelek gur e û simên wan fireh in û dikarin bi hêsanî di nav berfê de herin. Renên nêr jî û yêr mê jî bi qiloç in. Ren bi kerîyan dijîn. Laponiyên ku li bakurê Norveç, Swêd û Fînlândiyayê dijîn, renan xwedî dikin. Ren ajelên laponiyan e, ajelên malê û kedî ne.

rende

Rende aleteke xerat û dartiraşan e. Meriv bi rendeyê dikare ruyê text û daran rast û şayik bike.

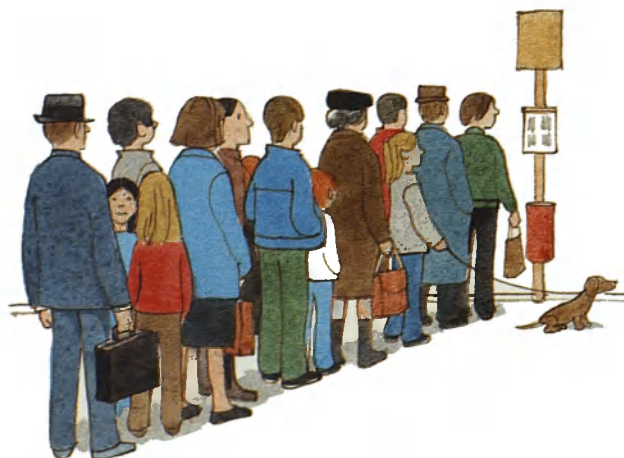
Rende destikek e ku kêrikeke mîna gûzanê pê ve ye. Gelek cureyên wan hene, hinek darîn in, hinek hesinî ne.

rêz

Tiştêkî ne xweş e ku meriv di rêza tiştêkî de zêde raweste. Lê pratîk e ku meriv di rêzeke dirêj de raweste û li bendî dora xwe be. Wek mînak, dema meriv li otobusê siwar be, zehmet e ku meriv hemû bi hev re di deriyê otobosê re têkevin hundur.

Ji aliyê mafdariyê ve jî weha ye. Yê ku pêşiyê hatiye divê berê têkeve hundur.

rêzeçîrokên wêneyî

Ma te em nas nekirin?

Em figurên rêzeçîrokên wêneyî ne, ku wênekêşên cuda cuda em çêkirine. Gelek ji me ajel in, lê em mîna însanan dipeyivin. Cara pêşîn, di sedsala 19an de rêzeçîrokên wêneyî di rojnameyên amerîkî de hatin weşandin û hejmara wan roj bi roj zêdetir bû.

rîh

Li serûçavê mêran, li hinarikên rû,
algûşik, çenge û li dora lêvan pirç der tê.
Navê vê pirçê rîh e. Piraniya mêran rîha
xwe kur dikin. Hinek ji wan rîha xwe
berdidin.

Dema kesek rîha derewîn bi rûyê xwe ve
dike, meriv hew dikare wî nas bike.

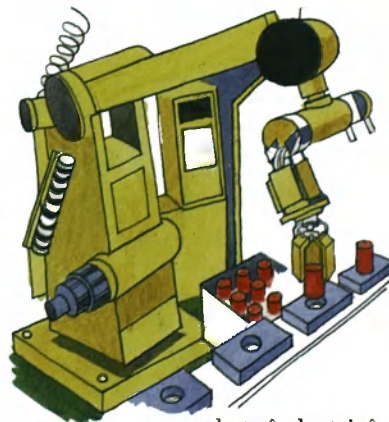

robot

Di destpêkê de ji makîneyên mîna
însanan re digotin robot. Lê îro
robotên îndustriyê hene ku xwe bi
xwe li fabrîkeyan karên cuda cuda
dikin.

robota fantaziyê

robota îndustriyê

roj: li rûpela 176an binere (👉)

rojbûn

Îro rojbûna Zînê ye. Ew dibe şeş
salî. Ji bo wê tortayeke bi şeş findên
pêketî hatiye xemilandin. Hevalên
wê jê re diyarî kirîne.
Zînê pifi findên pêketî dike û şahiya
rojbûna wê dest pê dike.

roj

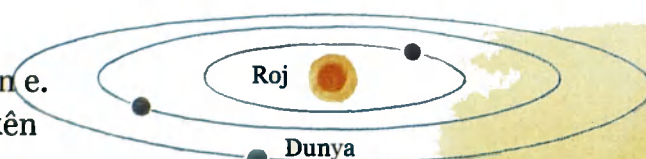
Roj sitêrkek ji sitêrkên li asîman e.

Ji ber ku ji sitêrkên din bêtir nêzîkî me ye û loma ew ji me ve mezin xuya dike.

Roj 15 hezar mîlyon km ji dunyayê dûr e. Dunya me û peykên din li dora rojê dizivirin.

Roj gilokeke gazê ye û gelek û gelek mezin e. Derveyê wê 6000 û hundurê wê jî bi mîlyonan

derece germ e. Tîm û tim ronahî û tîrêjan dişîne. Bêyî tîrêjen rojê jiyan ê li ser ruyê erdê tune bûya.

Her peykek di rêgeha xwe de li dora rojê digere. Ji koma wan re dibêjin sîstema rojê.

ronahî

tîrêjen germ (nexuyayî)

tîrêjen ultraviolet (nexuyayî)

Bi van tîrêjan meriv diqemire.

Gelek cureyên tîrêjen rojê hene.

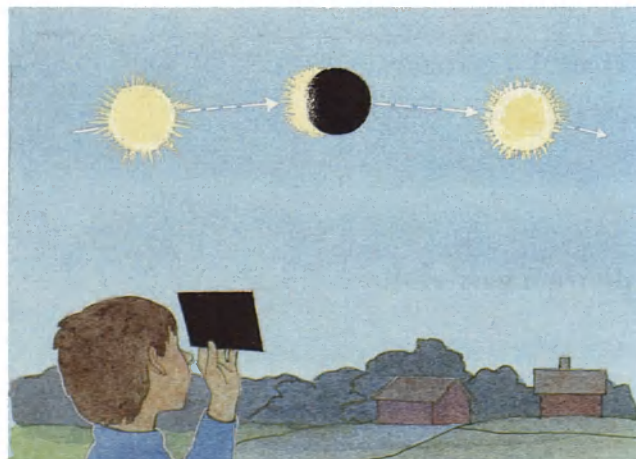
Dunya

Ji vê nuxtika biçûk diyar dibe ku roj çiqasî ji dunyayê mezintir e

Roj

rojgîran û hîvgîran

Carina hîv dikeve ber rojê, wê demê roj tarî dibe. Ji vê re rojgîran dibêjin. Carina jî hîv dikeve ber siya dunyayê, wê demê wenda dibe û ji vê bûyerê re hîvgîran dibêjin. Girtina rojê bi tenê li hin cîhan tê dîtin. Di dema rojgîranê de heger meriv bixwaze lê mêze bike, divê meriv berçavkên tarî bide ber çavên xwe.

rojname

Rojname her roj derdikeve û têde nûçe û reklam hene. Rojnameya heftane bi naveroka xwe bersiva daxwazên malbatekê dide. Têde serpêhatî, tarîfên xwarinê, zencîreçîrok, xaçepirs û hwd hene. Herweha kovarên li ser otomobîl, mal û xanî an jî babetên li ser agahdariyan didin jî hene. Kurdan cara pêşîn di sala 1898an de rojname derxistine û navê wê jî Kurdistan e.

rojnamevan

Ew kesên ku di rojnameyan de dinivîsin ji wan re rojnamevan dibêjin. Karê rojnamevanan ew e ku nûçeyên bûyeran binivîsin û hevpeyvînan çêbikin. Rojnamevan piştê wan nivîsarên xwe didin rojnameyekê û ew di wir de diweşin.

roket

Di şahî û pîrozbahiyan de roket tèn avêtin û teqandin. Raketên ku dişînin asîmanan jî kêr zêde bi vî awayî ne. Di hundurê roketê de barût an jî madeyeke teqandinê heye ku zû agir digire û gazê çêdike. Dema ev gaz bi xurtî derdikeve der, wê demê roket ber bi pêş an jî ber bi jor ve diçe.

ronahî

Roj, lampe û rivînên findan rona-
hiyê didin. Ronahî mîna pêlan e. Di
ciyên bê hewa re jî derbas dibe.
Dikare mîna topekê li erdê bikeve û
rabe xuya bike. Di madeyên zelal
wek av, cam û naylonê re derbas
dibe. Rengên pêlên ronahiyê dikarin
cuda bin. Ronahiya sipî jî hemû
rengên din pêk tê.

rontgen

Carina doktor bi rontgenê lînêrî-
nan dike. Tîrêjên rontgenê heta
binê çerm û masûlkan diçin lê baş
di hestiyên re derbas nabin. Ji ber
vê yekê ye ku meriv bi alîkariya
rontgenê wêneyê hundurê laşê
xwe dibîne ka çawa ye û çi heye.
Wek nimûne dema hestiyekî meriv
bişikê, meriv rontgena wî dikişîne.

tîrêjên rontgenê
(bi çavan nayên
dîtin)

wêneyê ku bi rontgenê
hatiye kişandin

rovî

Rovî yek ji ajalên dirinde ye. Rovî
bêtir mişk û lawiran dixwe. Dema
ew fersendê bibîne, êrîşî mirîşk û
elokan jî dike. Rovî gelekî jî tirî û
mêweyan hez dike. Bi roj di qulika
xwe de dimîne û bi şev derdikeve
nêçîrê. Rovî ajelekî fenek e.

saet

Saet cara pêşîn berî zayînê li Mezopotamyayê ji aliyê Sumeriyan ve hatiye çêkirin. Bi alîkariya tav û saeta qûmê dem pîvane. Saeta mekanîk a pêşîn bi qasî 600 sal berî nuha hatiye çêkirin. Cara pêşîn nîşandeka saetê dîtine û piştî jî ya deqîqeyan.

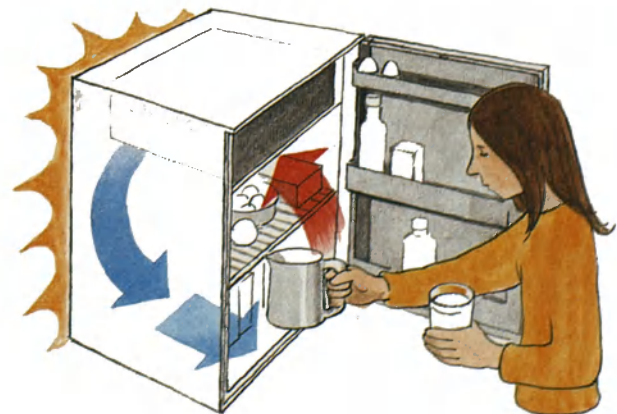
saksafon

Saksafon amûreke pîfbar e. Girsbûna wan û dengê tonên wan herwekî soprano, tenor, barîton, bas û basbarîtonê ji hev cuda ne. Saksafon, bi taybetî di muzîka jazê de bi kar tînin.

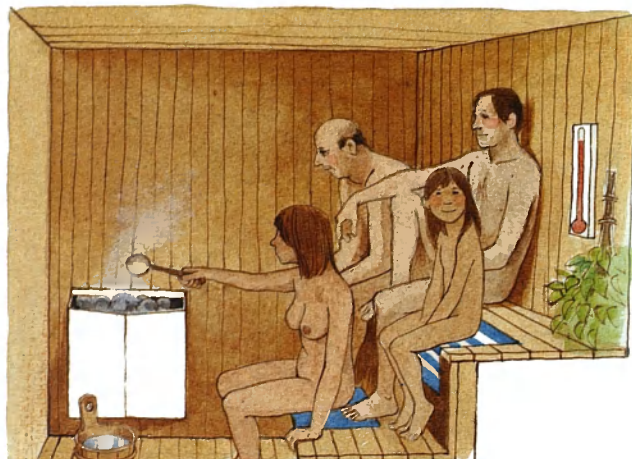
sarincok

Di hundurê sarincokê de, li jor qutiyeke sarkirinê heye û di hundurê wê qutiyê de madeyeke pir sar û ron heye. Ew madeya ron hewayê digire û sar dike. Wê gavê tiştên di sarincokê de pê sar dibin. Madeya ron bi alîkariya pompayê, hewayê germ dibe dawîya sarincokê û di wir re derdikeve der. Herweha hewa dewir dibe û sarincok sar dimîne.

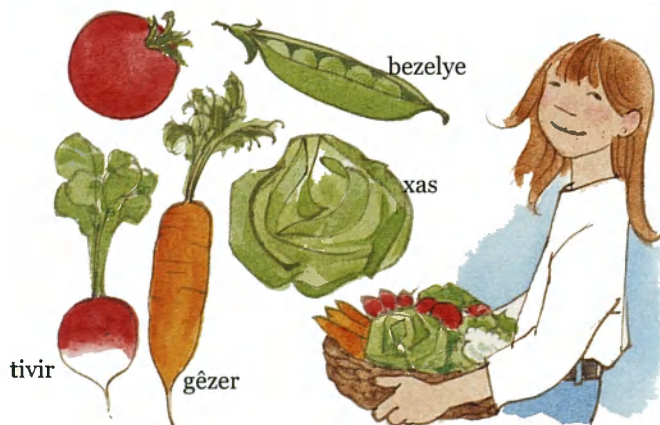
sauna

Sauna pir germ û bi hilm e. Meriv tê de gelekî xwêdanê dide û herweha hêsantir jî paqij dibe. Sauna wek ya finîyan têt naskirin lê tê gotin ku xweşûştina li saunayê dibe ku ya rûsan be. Li Kurdistanê li şûna saunayê hemam û germav hene.

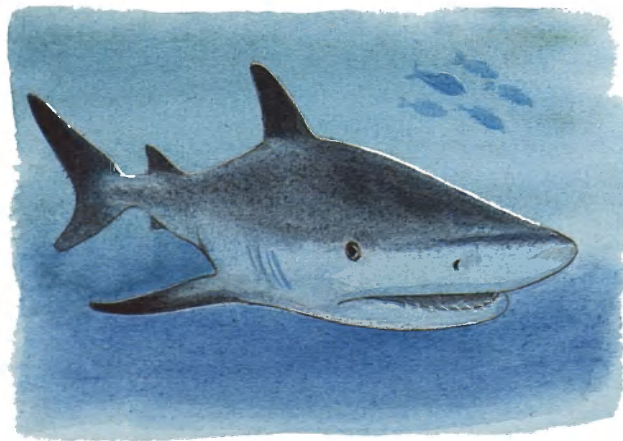
sebze

Sebze gelek cure şînahî ne ku meriv wan dixwe. Wek mînak xiyar û firingî, pelên xas û keleman sebze ne. Sebze dikarin wek bezelyeyê bi lib bin an jî wek tivir û gêzeran bi reh bin.

semasî

Semasî curemasîyekî bi talûke ye. Di piştta wî de perikeke sêgoşe heye, loma jî meriv zû wî dinase. Devê wî li jêr di binê serê wî de ye. Diranên wî tûj û çend rêz in. Semasî hov in. Ew bi piranî di deryayên germavî de dijîn.

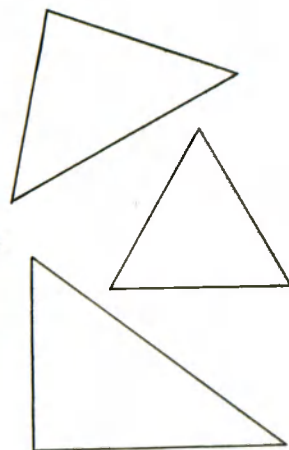

serdema kevirî: li rûpelên 182-183an binere (👉)

sêgoşe

Sêgoşe wek navê xwe, ji sê xetên rast pêk tê. Sê goşeyên wê hene. Di muzîkê de jî amûreke sêgoşeyî heye jê re dibêjin sêgoşe.

Ew ji pola ye û meriv bi şivikeke polayî lêdide.

sêv

Dara sêvê hema hema li her aliyê dunyayê hêşîn tê. Gelek cureyên sêvan hene.

Meriv dikare şerbet û rîçala sêvan çêke. Herweha sêvan li ber tavê hişk bike û ji bo xwarinê bi kar bîne. Sêvên bejî jî hene, lê ew biçûk û tirsî in.

simore

Simore ajelên kojer in. Ew tiştan dikojin. Li gel ku ew ji malbata cirdon û mişkan in, lê dîsa jî kubar û xweşik in. Di qulikên daran de dimînin, qût û xwarina xwe li wir kom dikin.

Simore nok, gûz, berû, ber, xoze û dendikan dixwin.

serdema kevirî

Berî ku hesin bi kar bînin, merivan alavên xwe ji kevir, dar, hestî û qilochan çêdikin. Loma jî ji wê serdemê re dibêjin: serdema kevirî.

Vê serdemê dûr û dirêj dom kir. Berî nuha bi çend mîlyon salan însan hebûne. Kêm zêde 3500 sal berî nuha li Skandînavyayê serdema kevirî bi dawî hatiye. Lê heta îro jî li hin deran, xelk hene ku hîn mîna merivên serdema kevirî dijîn. Ango alavên wan ne ji hesin in. Di serdema kevirî de merivan bi nêçir, masîgirî û berhevkirina tiştên li erdê debara xwe dikirin. Pêşiyê kom bi kom li vir û li wir li xwarinê digeriyan. Dûre dest pê kirin zad çandin û ajel kedî û xwedî kirin. Tê zanîn ku cara pêşîn li Kurdistanê merivan dest bi çandin û xwedîkirina ajelan kirine. Di vê demê de xanî û gund hatine avakirin û merivan xwe dane ser jiyaneke dêmaniyê. Û êdî pêwîstiya wan bi guhertina cî û war nemaye. Wê çaxê dest pê kirine qahfîk û hacetên din jî saz kirine.

nêçirvan û berhevkar

Di wan deman de mêran nêçir dikir û jinan jî mêwe, pel û pincar berhev dikirin. Merivên wê demê di berqef, şikeft û konên çermîn de diman.

çandinî dest pê dîke

Di wêneyê jêrîn de tu çend nimûneyan
ji çandinî û dêmaniyê dibînî ku 6000-7000 sal
berê li Mezopotamyayê peyda bûye. Ew genim
diçînin û dewar û bizinan xwedî dikin.

simoreya avê

Simoreyên avê bi piranî di nav avê de dijîn. Pencên wan bi perde ne û ji bo ajnê gelek baş in.

Simoreyên avê nêçîra masî, beq û kevjalan dîkin. Ew pir hez dîkin ku di nav avê de bilîzin

sipîndar

Sipîndar li erdê avî şîn dibe. Du cinsên wê hene: sipîndara zirav û dirêj û ya derbikan ku zû çêdibe, pel û şaxên wê fireh in. Ji textên sipîndaran meriv mobîlya û gelek tiştên din çêdike. Dema baran dibare û dûre jî tav derdikeve, pel û rêşiyên wê mîna bûkekê dixemile. Sipîndar li Skandînaviyayê pir in.

siwarî

Siwarî şervanên serdema navîn bûn. Li ser piştê hespan şer dikirin û bi zirx bûn.

Kumzirxek jî li serê wan hebû.

Herweha hespên wan jî bi zirx bûn.

Hinek hesp jî bi berenîk û carcim bûn.

Li rojavayê Ewropayê jî bo siwariyan dibêjin, şovalye.

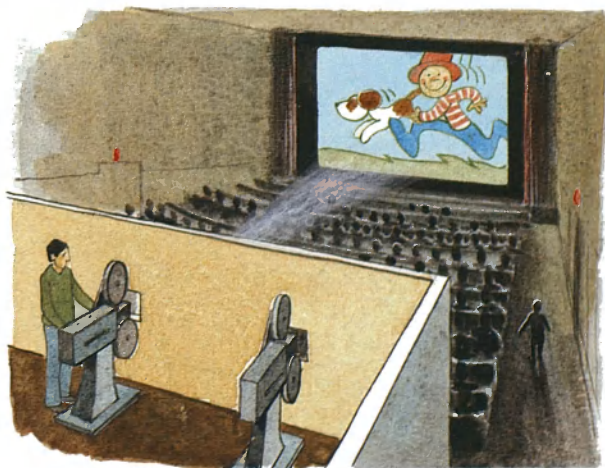
sî

Dema ronahî di tiştê re derbas nebe, li pişt wî tiştî sî peyda dibe. Di wêne de hûn dibînin ku Zînê bi arîkariya lampe û tiliyên xwe li dîwêr figuran çêdike. Ger perdeyeke ku ronahiyê derbas nake hebe, meriv dikare bi vî awayî ji siyê gelek figuran çêke.

sînema

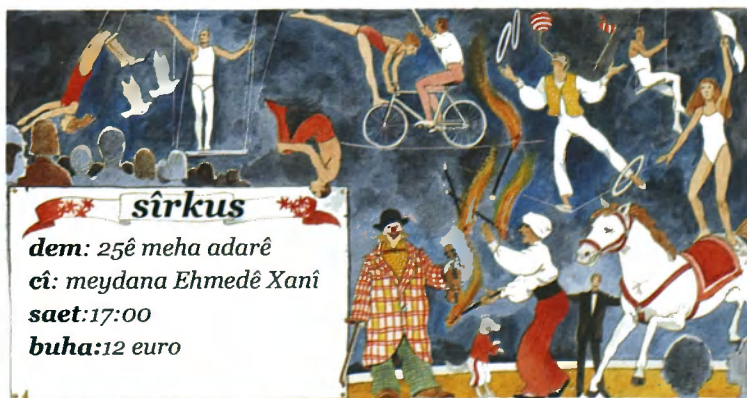
Li sînemayê xelk rêz bi rêz rûdinin û li fîlm temaşe dikin. Fîlm bi xwe şerîteke dirêj e. Li pişt temaşevanan meriv fîlm dixê projektorê û li ser perdê nîşan dide. Fîlm li ser perdê mezintir xuya dike.

sîrkus

Berî 2000 salan li Roma kevin sîrkus ciyekî pêşbirka erebeyên hespan bû.

Carina jî li sîrkusê huner û şanogeriyan balkêş pêşkêş dibûn. Sîrkusa modern îro bi canbaz, hunermend, qirdik û seyîsan ve di sedsala çûyî de forma xwe sitand.

sîsalek

Sîsalek balindeyên mezin û hov in. Bi piranî ser û qirikên wan rût in. Ji ber vê yekê jî ji wan re sîsalekên gurî jî dibêjin. Pencên wan xwar û bi hêz in. Sîsalek li welatên germ dijîn. Ew bêtir kelax û berateyan dixwin. Dema sîsalek kelaxekî dibînin li ser kom dibin. Di demeke kurt de goştê kelaxekî dirûçikînin û bi tenê hestî dihêlin. Herweha sîsalek siruştê paqij dikin

sîsalekên keçel

Sîsalekên keçel li dunyayê li du cîyan mane: li Bîracûga Ruhayê û li Fasê. Di van salên dawîn de her ku diçe neslê wan kêm dibe. Li Bîracûgê 75 sîsalekên keçel hene. Ew kêz û kurmikan dixwin. Anuha ji bo parastina neslê wan hêk û kartolên kelandî jî didin wan. Sîsalekên keçel li ser zinarên bilind hêlînên xwe çêdikin. Dema kurk dikevin 27-29 rojan li ser hêkên xwe dimelisin. Ew dikarin 25-30 salan jî bijîn. Xelkên navçeya Bîracûgê jê re dibêjin, keleynax.

sîwan û parasol

Meriv bi sîwanê xwe ji baran û tavê diparêze. Parasol jî ji bo tavê ye.

Meriv parasolê li ber rojê di ser xwe re vedigire ku tav û tîrêja rojê meriv nerihet neke.

Ev tişt ji zû ve hebûne lê bi qasî îro bi kar nedihatin.

sîwêne

Sîwêne (siluet) wêneyê siya tişteki ye.

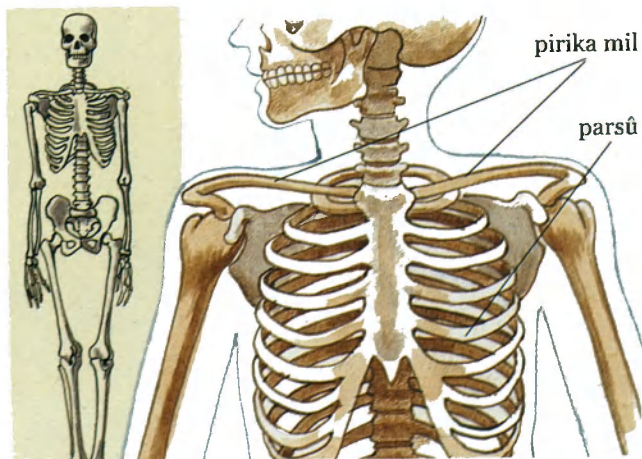
Ew di sedsala 18 û 19an de gelekî populer bû. Meriv wêneyê siya tişteki ji kaxizeke reş dibirî û bi kaxizeke sipî ve dizeliqand. Ev kar bi serê xwe hunerek bû û di vî warî de gelek hunermendên jîr hebûn.

skelet

Skelet sitûna ji hestî ye û hemû aliyên nerm ên laşên meriv radigire û diparêze.

Skelet ji tevnên hestî û kirtikê pêk tê. Di laşê merivekî de 206 hestiyên skeletê hene.

slalom

Slalom babetek ji sporên çiyayên Alpînê ye. Meriv di ser berferêyeke pirdergehî re bi palikan serberjêr dadikeve. Her dergehek ji cotek şivikan pêk tê. Bi serê van şivikan ve al hene. Cotek sor û cotek şîn li dû hev tên.

Babeteke din jî slaloma mezin e. Rêya wê dirêjtir, dergehên wê firehtir û leza wê zûtir e.

sosina newalan

Sosina newalan ji cûreyeke sosinan e. Bi kulîlkên xwe yên mîna saetê û herdu pelên xwe yên pan, bi hêsanî tê nasîn. Bêhna wê jî xweş e. Gihayê sosina newalan û berên wê yên sor ku dereng digêhîjin, gelekî bi jahr in. Li hinek deveran jê re dibêjin zembeq jî.

sitêrka bi dûvik

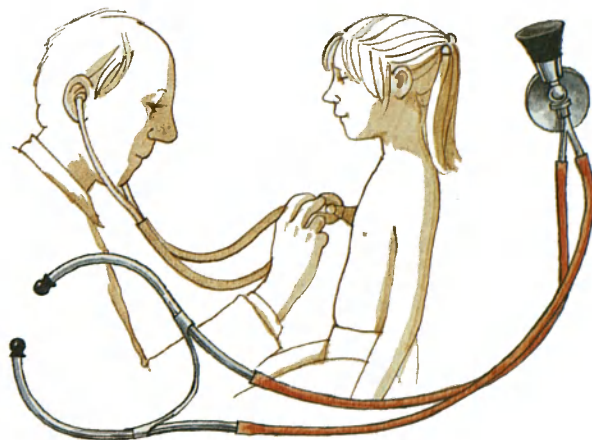
Carina meriv li ruyê asiman ronahiyeke dirêj dibîne ku dişemite. Bi kurdî ji vê yekê re sitêrka bi dûvik dibêjin. Sitêrka bi dûvik li gerdûnê ketina kevîr, xîç û qeşayê ye ku xîj dibe.

Dûvika wê bi gaz e û ji ber vê yekê tîrêjên rojê lê dixê û ew dibiriqe. Sitêrkên bi dûvik di rêgeheke dirêj de li dor rojê dişemitin.

stetoskop

Gava tu bêhna xwe didî û distînî,
bi rêya stetoskopê doktor dikare
guhdariya deng û lêdana dilê te bike.
Stetoskop ji serikekî biçûk û du lûlikên
zirav pêk tê. Doktor stetoskopê dike
guhê xwe. Bi xêra pişkoke pişt serikê,
deng bilindtir dibe.

şah

Li hinek welatan
şah heye û ew
serokê dewletê
ye. Li hinek
welatan jî
serokdewlet an jî
serokkomar
heye. Her ku diçe
li dunyayê şah û
şahîti kêm dibe.
Di çîrokan de şah
bi tac û kincên
dirêj digere.
Ji jina şah re em
dibêjin şahbanû.

hundurê şanoyê

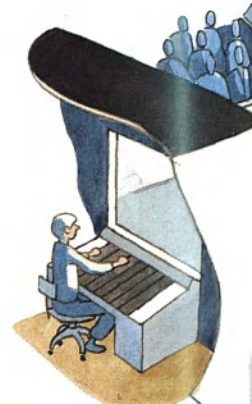
Di dema lîstinê de ne bi tenê şanoger, herweha gelek kesên din jî alîkar û hevkar in. Di warê materyalên wek cil û berg, ronahî, dekor, deng û hwd de alîkariyê dikin.

şano

Şanoyên cidî û yê henekî hene. Şanoya trajedî merivan xemgîn dike û ya komedî jî dikenîne. Opera jî dikeve nav rengên şanoyê. Şanogerên wê di şûna axaftinê de distirên. Di şanoya nûjen de şanoger û temaşevan bi hev re dikevin nav lîstika piyesê. Dibe ku tu huner bi qasî şanoyê li ser merivan bandorê nehêle. Piyesek dikare meriv kêfxweş an jî xemgîn bike. Herweha dikare merivan biqehirîne jî. Gelek formên şanoyan hene. Bi piranî şano li salonan tên lîstin ku dik lê heye. Şanoger li ser dikê dilîzin û temaşevan jî li salonê rûdin. Lê şano dikare li kolan û meydanan jî bê lîstin. Şanoyên weha beriya 500 salî li Îtalyayê peyda bûne. Ji wan re digotin: *Commedia dell'arte*.

Di *Commedia dell'arte* de hin figur hene ku ew jî hertim beşdar in. Yek jî wan pişekarek e ku jê re dibêjin Harlekîn.

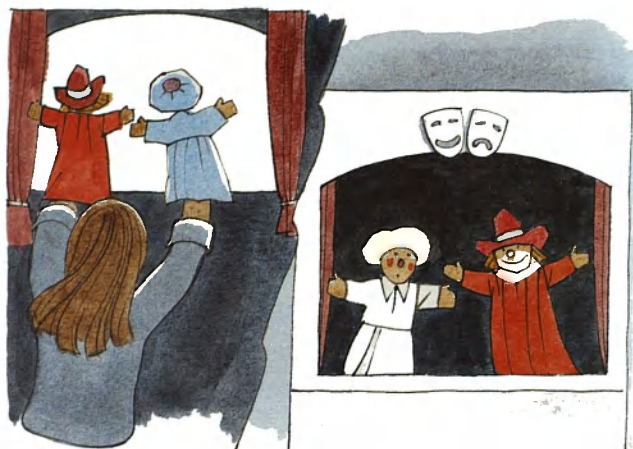
maseya kontrola ronahiye

şanoya kasper

şanoya kasper

Ev şano, şanoyeke bûkikan e. Ji ber ku figurê sereke şerûd û pozdirêjekî bi navê Kasper e, ji vê şanoyê re jî dibêjin şanoya Kasper. Şanoger destên xwe dikin nav bûkikan û li gor axaftinê wan dilivînin. Ev şanogeriyeke gelek hêsan û xweş e.

şefê orkestrayê

Şefê orkestrayê ew kes e ku rêvebiriya orkestrayekê an jî koroyekê dike. Ew nîşan dide ku ew ê çawa li muzîkê bixin an jî bistirên. Gelek caran di destê şef de şivîkek heye. Deftereke şefê orkestrayê heye û li ber wî ye. Ew dikare di rêzên notayan de bibîne ku aletên muzîkê wê çawa lêkevin. Ev deftera notayê ye û jê re dibêjin partîtur.

şekir

Meriv dikare şekir ji gelek cure hêşînahiyan bi dest bixe. Lê pira-niya şekirê îro ji silqan çêdibe. Silq li welatên germ û nemaze li Kubayê zêde tînin çandin. Li welatê me jî çandiniya silqan gelek e û gelek fabrîkeyên şekir hene.

şempaze

Şempaze cureyek meymûnan e ku li Afrîkaya Navîn dijî. Pel û giya dixwin. Bi hejmareke kêrî kom bi kom dijî. Holikên xwe li ser daran çêdikin lê wekîdin hertim li erdê ne. Ew gelekî mereqdar in û zû fêrî tiştan dibin.

şerîf

Şerîf li Amerîkayê cureyekî polîsan e. Ew li navçeyekê an jî li bajarekî berpirsiyarê asayişê ye. Ji aliyê şêniyên navçe ve tê hilbijartin û ji 2-4 salan li ciyekî kar dike. Berê di filmên kowboyan de şerîf weha bûn. Lê îro hemû cil û bergên weha li xwe nakin. Nivîsandina navê şerîf bi zimanê orîjînal 'sheriff' e.

şewqe

Li gor welat û serdeman şewqeyên
cuda cuda hebûne û hîn jî hene.
Şewqeyên jin û mêran ji hev cuda ne.
Şewqe ji kum, ji koloz û ji kofiyên
hişkîr û berztîr in.
Kum û şewqeyên zarokan jî hene lê
weke van şewqeyan e.

şeytanok

Şeytanok grûbek ji lawirên şilekî ne.
Piranî bi qalîk in. Qalîkên wan hişk e û
xwe vedikişînin qalîkê xwe. Ev qalîk
wan diparêze. Şeytanokên bêyî qalîk jî
hene ku bi piranî li daristanan dijîn. Bi
serê wan ve du qîloç hene ku bi wan
tiştan bîhn û nas dikin. Hin şeytanok di
nav avê de û hin jî li bejayiyê dijîn.
Şeytanok bi alîkariya masûlkên zikê xwe
diçin ku ji wan masûlkan re dibêjin ling.

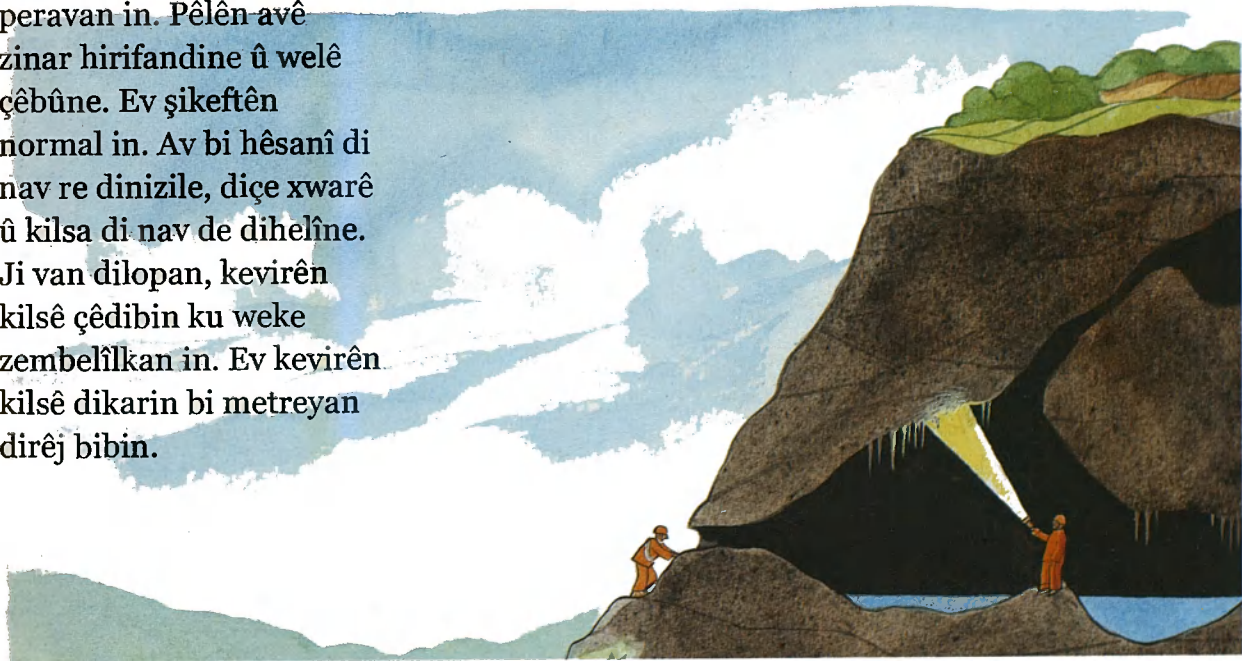
şêr

Şêr ajelekî mezin û hov e. Ew nêzikî du
metreyan dirêj e. Şêra mê neçîrê dike.
Em bi kurdî ji şêra mê re dibêjin şepal.
Nêçîra wê bêtir zebra û xezal in. Îro
şêr tenê li Afrîka û Asyayê hene.

şikeft

Li çîyan, di binê erdê de û
di zinaran de qulên mezin
hene ku em jê re dibêjin
şikeft. Hinek ji wan çend
deriyên wan hene. Şikeft
bi gelek awayan dikarin
pêk bîn. Hin ji wan li
peravan in. Pêlên avê
zinar hirifandine û welê
çêbûne. Ev şikeftên
normal in. Av bi hêsanî di
nav re dinizile, diçe xwarê
û kilsa di nav de dihelîne.
Ji van dilopan, kevirên
kilsê çêdibin ku weke
zembelîlkan in. Ev kevirên
kilsê dikarin bi metreyan
dirêj bibin.

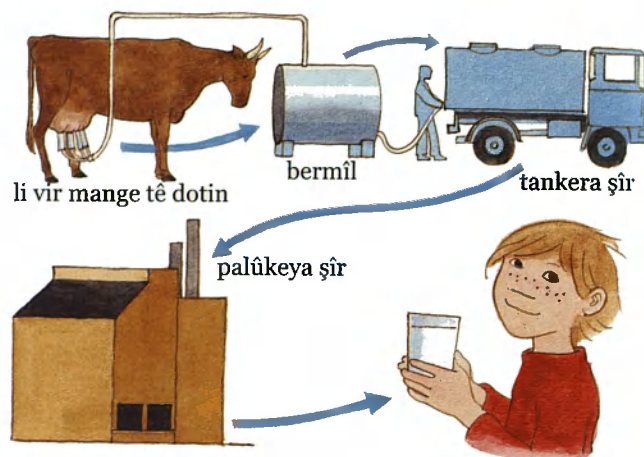
şivan

Şivan xort an jî zilamek e ku pez
diçêrîne. Ji bo keriyê pez li hev ragire,
pêz ji diz û guran biparêze, gelek
caran şivan kûçikan jî bi xwe re
digerînin. Li gelek welatan şivan û
şivantî hê jî heye.

şîr

Hemû zarokên ku nû ji diya xwe dibin hewcedariya wan bi adanê heye ku ew jî di şîrê dayîka wan de ye. Lê zarok û kesên mezin jî şîr vedixwin. Şîr ji mange, mîh û bizinê tê dotin. Meriv ji şîr: firo, mast, nivîşk, penîr, toraq, jajî, dew û çortan çêdike.

şofêr

Şofêr ew kes e ku otomobîlan dajo. Jin jî û mêr jî dikare karê şofêriyê bike. Şofêr divê bikaribe otomobîlan baş bajo. Karê wan gelek caran dijwar e. Hin aletên ku di otomobîlan de tunene, di kamyonan de hene û ev jî gelekî alîkariya şoferan dikin.

şopger

Şopger tê maneya kesê ku li şopê digere. Keç û lawên ciwan di demên xwe yên vala de li çol û çiya û daristanan dimînin, ji wan re jî dibêjin şopger. Kinc û komeleyên wan ên taybetî hene. Ciwan di kampên şopgeran de hînî berpirsiyarî, haydarî û hevaltiyê dibin. Ewropî jî şopgran re dibêjin, 'scout'.

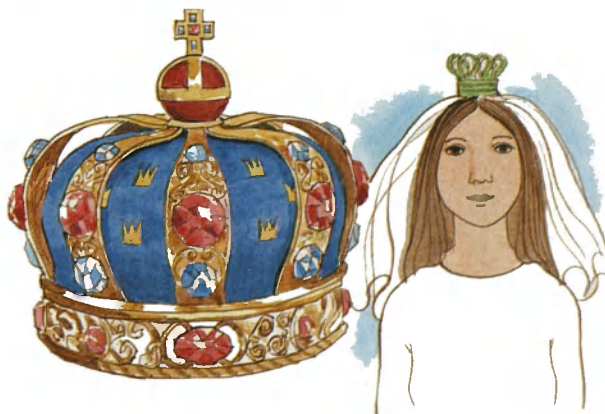
şûl

Şûl cûreyeke xezalan e. Ew li ciyên bi dar û devî dijîn. Bi tenê qiloçên nêriyên wan hene. Şûl li seranserê Ewropa û rojavayê Asyayê peyde dibin. Di meha gulan an jî hezîranê de dizên. Karikekê an jî du karikan tînin. Wek ajelên din ne bi kerî lê bi tena serê xwe digerin.

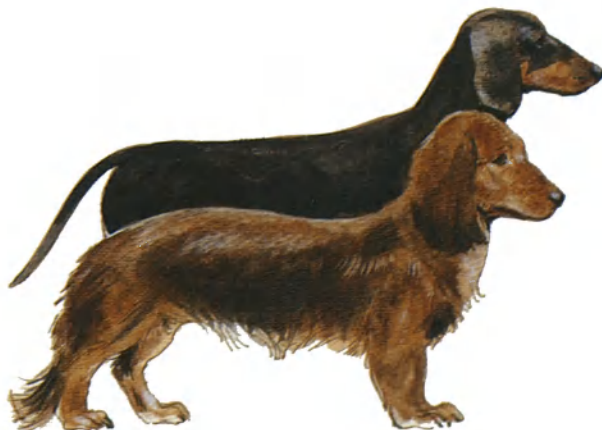
tac

Tac xemla serî ye. Ji zêr, zîv û cewheran tê çêkirin. Şah, şahbanû û kesên esilzade tacê didin serê xwe. Ew nîşana malmezîniya wan e. Çend sedsal berê dema mehra keçikan li dêrê dihat birîn, taca bûktiyê didan serê wan.

taks

Taks cureyek kûçîkê almanî ye. Wek bonciyan e û dişîbin tajiyan. Lingê wan kurt û navdirêj in. Taks ji bo hevaltî û nêçîrê tîn xwedîkirin. Li gor pirça xwe taks sê cure ne: pirçkurt, pirçdirêj û pirçbijî. Taks bi rikotî û bi serbestiya xwe bi nav û deng in.

taxûk

Taxûk wek qeyikeke biçûk a ser berf û qeşayê ye. Meriv li ser berfê lê siwar dibe an jî bar lê dîke û dişemitîne. Meriv dikare hinekên jî wan li pey xwe bikişîne. Li Kurdistanê li herêmên çiya dema berf pir dibare, barên êzing, çilo û tiştên din li taxûkan dîkin û dikişînin. Carina nexweşan jî pê dibin bajêr ser doktor.

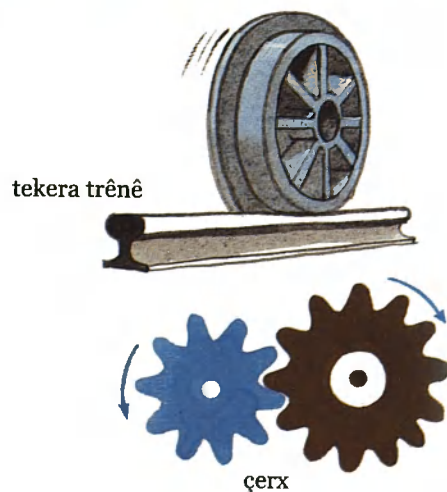

teker

Dibe ku teker, giringtirîn îcada merivan be. Ger teker tuneba, bisiklêt, otomobîl û gelek wesîteyên din ê jî tuneba. Îcada tekeran dikare weha çêbûbe: ji bo ku tiştêkî giran, wek mînak kevîrekî ji ciyekî bibin ciyekî din, kut danîne binî û lex kirine. Dûre ew kut bûye ramanek ku teker çêbin. Hemû tekrên îro xwediyê çîrokek welê ne. Cara pêşîn teker li Mezopotamyayê hatiye çêkirin.

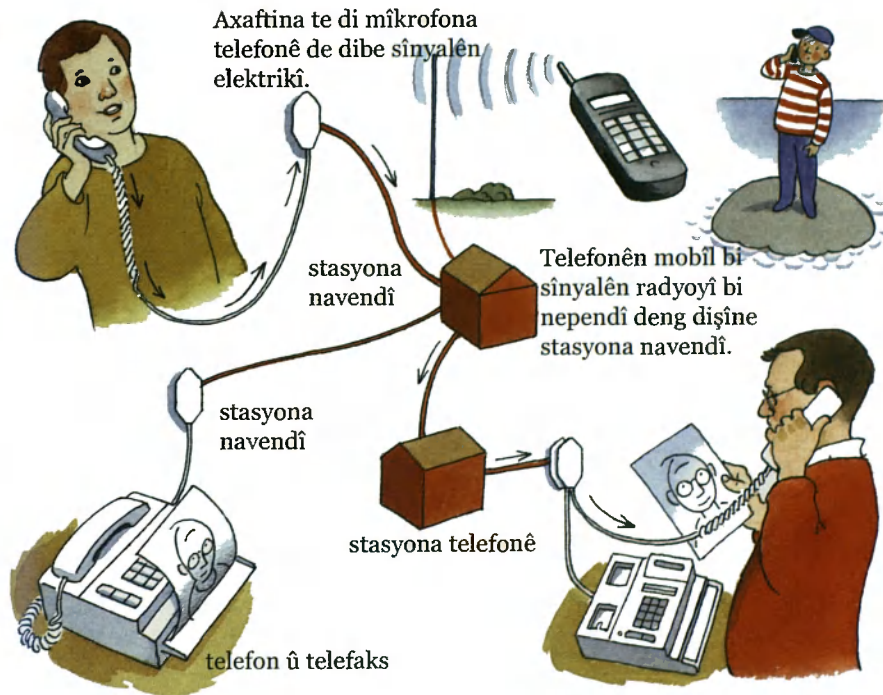
teker bisiklêtê

çerx

telefon

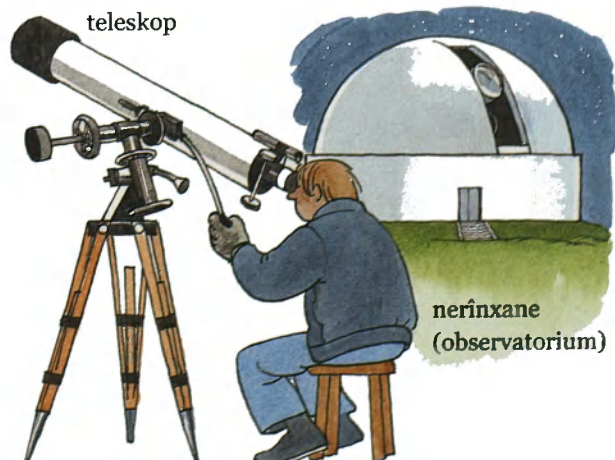
Dema tu di telefonê de dipeyvî, dengê te bi sînyalên elektrîkî tê guhertin û di kanalan de diçe telefona kesê ku guhdariya telefona te dike. Li wir sînyal dîsa vediguherin û dibin deng. Çaxa meriv li hejmarên telefonekê dixê, otomatîk bi santralekê ve tê girêdan û piştê rasterast diçe telefona ku em lê digerin.

Ji bo telefonên mobîl tîl ne pêwîst e. Deng bi sînyalên radyoyî bi nependî diçe stasyona navendî û ew jî ji wir sînyalan dişîne stasyona telefonê. Telefaks jî wek ku di wêne de xuyaye nivîs û wêneyan werdigerîne “sînyalên telefonî”.

teleskop

Teleskop aletek e ku meriv dikare pê li sitêrkan binere. Astronom teleskopên mezin bi kar tînin. Meriv dikare bi dûrbîneke normal jî li sitêrkên asîman binere.

terazû

Meriv bi terazûyê dikare giraniya gelek tiştên cuda bipîve. Du sêniyên terazûyeke duçavî hene. Tiştên ku meriv bixwaze biwezinîne, datîne ser wan heta ku herdu alî wek hev bibin. Qapan terazûyeke herî kevin e û meriv bi destê xwe digire.

Meriv loqa wê bi pêş û paş ve dibe heta ku li giraniya pîvanê rast bisekine. Giraniyên biçûk meriv dikare bi destan jî biwezinîne. Li hin deverên Kurdistanê jî terazûyê re dibêjin şihîn.

terazûya duçavî

qentar

loq

qapan

giraniya ku jinik diwezinîne

termê maxîr

Li ruyê asîman heft sitêrk hene û ew bi hev re wek wêneyê erebeyê ne. Bi kurdî jî wan heft sitêrkan re Termê Maxîr dibêjin. Heger asîman sayî be seranserê salê Termê Maxîr xuyaye.

termos

Di hundurê termosê de şûşeyeke du qatî heye. Di nav van qatan de valahiyeke bêyî hewa heye. Gelek zehmet e ku germahî di nav wan qatan re derbas bibe. Ji ber vê yekê vexwarina germ, germ dimîne û ya sar jî sar dimîne.

Qalikê termosê dikare metal an jî naylon be.

valaya ya bê hewa

tewl

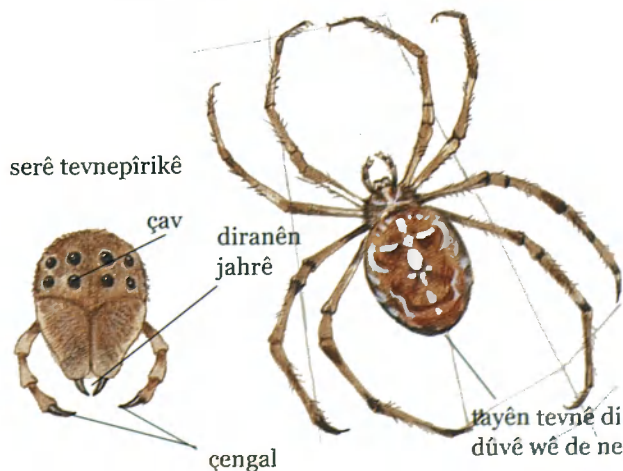
Tewl cî û
malên
hespan e.
Hesp li wir
dimînin.
Ciyê her
hespekî cuda
ye. Êmên
xwe di afirin
de dixwin.
Afir dikarin
ji text an jî
curn bin. Li
erda tewlê
dikare ka an
jî pûş hebe.
Divê tewl
paqij bin û
serkulên
wan bîn
avêtin.

Seyis bi firçeyê hespan tîmar dike, xwêdan û gemara wan jî wan paqij dike. Nalbend simên wan dixeritîne û piştê nal dike.

tevnepîrik

Tevnepîrik hov û kovî ye. Ew bêtir mêş
û kêzikan dixwe. Nêçîra xwe bi jahra
xwe pûç dike an jî dikuje. Hin jî wan jî
tevnê datînin ku kêzik bikevinê.
Tevnepîrika di wêne de dest pê kiriye
tevnê çêdike. Heşt ling û du çengalên
wê hene. Bi van çengalan tevnepîrik bi
tiştan dihesê.

teyrê tawis

Teyrê tawis ji ber reng, per û dûva xwe ya xweşik di nav çûkên kedî de bi nav û deng e. Ew dikare dûva xwe gij bike û wek sîwanê veke. Nexş û xalên dûva teyrê tawis mîna çavan diçirsin. Di dînê êzîdî de teyrê tawis pîroz e.

tilîşop

Dema ku tu tiliyên xwe bidî ser cameke nûşûştî, tu ê baştir şopa tiliyên xwe bibînî.

Heger tu baş bala xwe bideyê, xêzên her tiliyekê ji yên din cudatir in.

Şopa tiliyên her merivekî jî ne mîna hev e. Polîs bi rêyeke teknîkî dikare xwediyê şopa tiliyan nas bike

tirî

Ji dara tirî re mêw û ji hemû baxçeyê mêwan re jî dibêjin rez. Mêw û rez li welatên germ tîr danîn. Gelek cureyên tirî hene. Wek: merzome, kerkûş û temûzî... Bi rengê xwe jî tiriye reş, sor û zer hene. Ji bilî xwarina tirî meriv dikare ji şîreya tirî doşav, benî, kesme û bastêx çêbike. Ji tirî mey jî tê çêkirin. Li ber tavê tirî hişk dîkin û ew jî dibe mewij. Li gelek deverên Kurdistanê tirî çêdibe

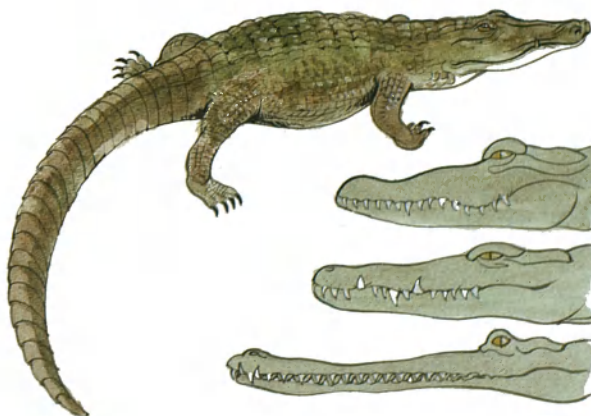
tirîfiringî

Darên tirîfiringiyê li gelek baxçeyan tê çandin û carina yên bejî jî li devê rêyan hene. Tirîfiringiyên kesk, zer û sor hene û bi gelemperî bi pûrtik in. Deviyên tirîfiringiyan bi qasî metre û nîvekê dirêj dibin. Guliyên wan bi sitirî û dirêj in. Tirîfiringî bi tezetî tîn xwarin û meriv dikare jê krem û rîçalan jî çêbike.

tîmseh

Çermê tîmsehan gelek hişk û zexm e. Diranên wan gelek in û tûj in. Tîmseh ajelên kaşok in û li gelek germeciyên dunyayê hene. Ew di çem û golan de dijîn û ajelên hov û dirinde ne.

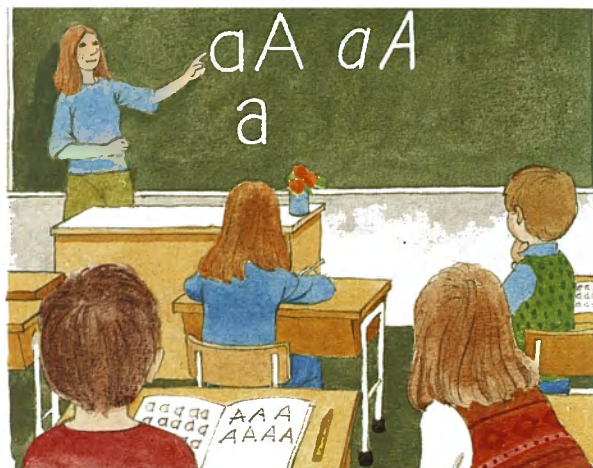
tîmar

Paqijî ne tenê ji bo merivan e. Herweha ajelên nav malê jî wek hesp û çêlek, divê paqij bin ku çermê wan hewayê bigire. Ji vê paqijkirina ajelan re dibêjin tîmar. Ji bo tîmarkirinê meriv aletên wek firçe û qeşawîne bi kar tîne.

tîp

Tîpek dikare bi gelek cureyan xuya bike. Yên mezin û yê biçûk hene. Awayên nivîsandin û çapkirina wan jî gelek in, yanî gelek stîlên wan hene. Di alfabeya kurdiya latînî de 31 tîp hene. 8 tîp jî wan dengdar û 23 tîp jî bêdeng in.

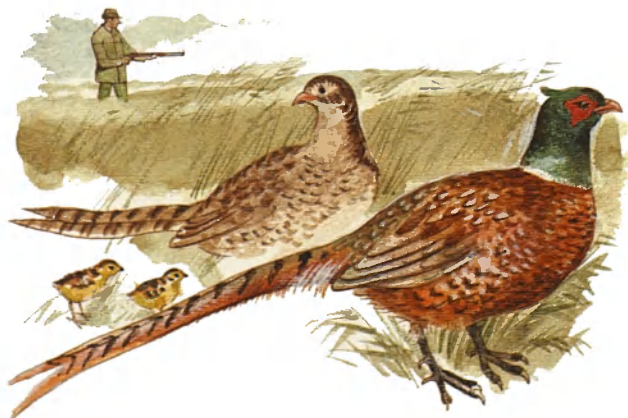
tîrkevan

Tîrkevan çekekî pir kevin e. Tîrkevan di şer û nêçîrê de hatiye bikaranîn. Piştîr çekên barûtê îcad bûn. Tîrkevan nuha di sporê de bi kar tê û wek lîstokekê jî zarok pê dilîzin.

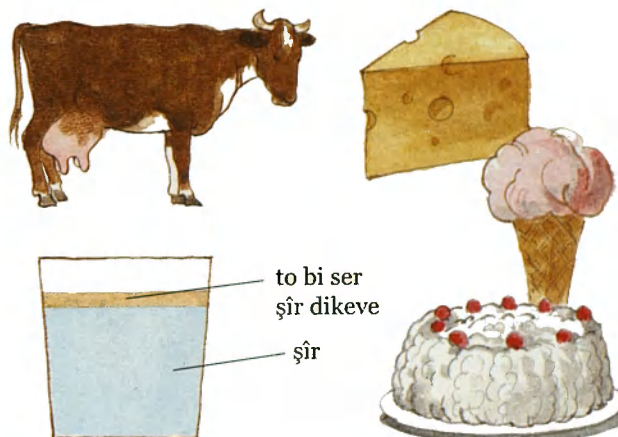
tîtav

Tîtav cureçûkek e ku li Asyayê heye. Berî nuha bi sed salî jî bo nêçîrê ew anîne Ewropayê û xwedî kirine. Tîtav bêtir xwe li zeviyên nêzîkî daristanan û golên bi zil digrin. Meriv dîkên wan zû nas dike. Ew rengîn û gelekî sipehî ne.

to

Dema meriv şîr bidoşe û dest nedê tebaqeyeke to bi ser dikeve. Ango rûnê şîr hildikişe jor. To bi serê xwe tê firotin û gelek kes to dikin nav qahwê û vedixwin. Meriv di çêkirina penîr de jî to bi kar tîne. Li hinek herêmên welatê me ji to re dibêjin qeymax.

tombala

Lezgîn ji dolaba tombalayê hejmarekê digire. Ew girtî ne û hejmarên wan xuya nakin. Çendek ji wan bi xelat in û yê din hemû vala ne.

Hinek tombalayên din jî hene, piştî ku hemû hejmar hatin firotin wê demê hejmarên xelatgiran tên kişandin.

tor

Meriv dikare bi torê masiyan bigire. Ji bo nêçîrê jî tor bi kar tê. Meriv tora masiyan davêje nav avê. Seriyek li ser ruyê avê dimîne, seriyê din jî dadikeve binê avê. Torikên tûrikî jî hene ku darikek bi serê wan ve ye, meriv bi wan jî masî û minminîkan digire.

torik

Torik toreke tûrikî ye. Bi serê darekî ve ye.

Bêtir ji bo girtina masiyan e, lê meriv dikare pê minminîk, mêş û mozan jî bigire.

tov

Di vê kulîlka tehliyê de tov hene.

Keçik pifi wê dike.

Sîwanekên wê

difirin, her

sîwanekek tovek e.

Herweha her dar û

hêşînahiyek tovek

xwe heye.

Di simbilên zadan

de her hebekî genim

tovek e. Dendikê

gêlasekê jî tov e.

Dema tov dikeve bin

axê, zîl dide û hêşîn

dibe. Tov dikare bi

gelek awayî belav

bibe. Hinek jê

diweşin û dikevin

axê. Hinek jî wan li

ber bayî belav dibin. Carina çûk û ajelên din jî beşek ji wan tovan dixwin, dûre bi rêx û zîrça wan re derdikeve û li dereke din hêşîn dibe.

traktor

Traktor romorkê li pey xwe dikişîne û cot dike. Meriv dikare gîsin û kulvatorê bavêje paş û bêra berfê û kepçê jî bavêje pêş wê û bi kar bîne. Traktor bi hêz e lê giran diçe. Ew di saetekê de dikare tenê 30 kîlometreyî zû biçe.

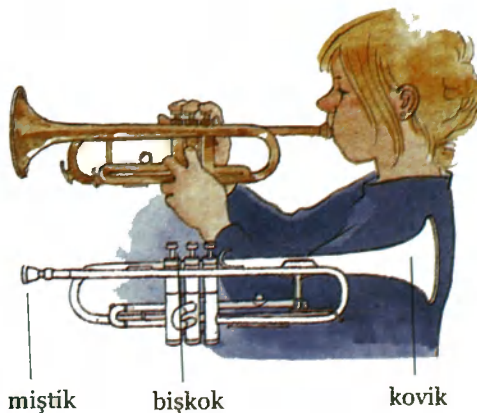
trampêt

Trampêt amûreke lêdanê ye. Tara wê heye. Li ruyekî an jî li herdu ruyên tarê çermek hatiye vekîşandin. Gelek cureyên trampêtan hene. Meriv bi du şivikên darîn an jî bi şivikên pola lêdide.

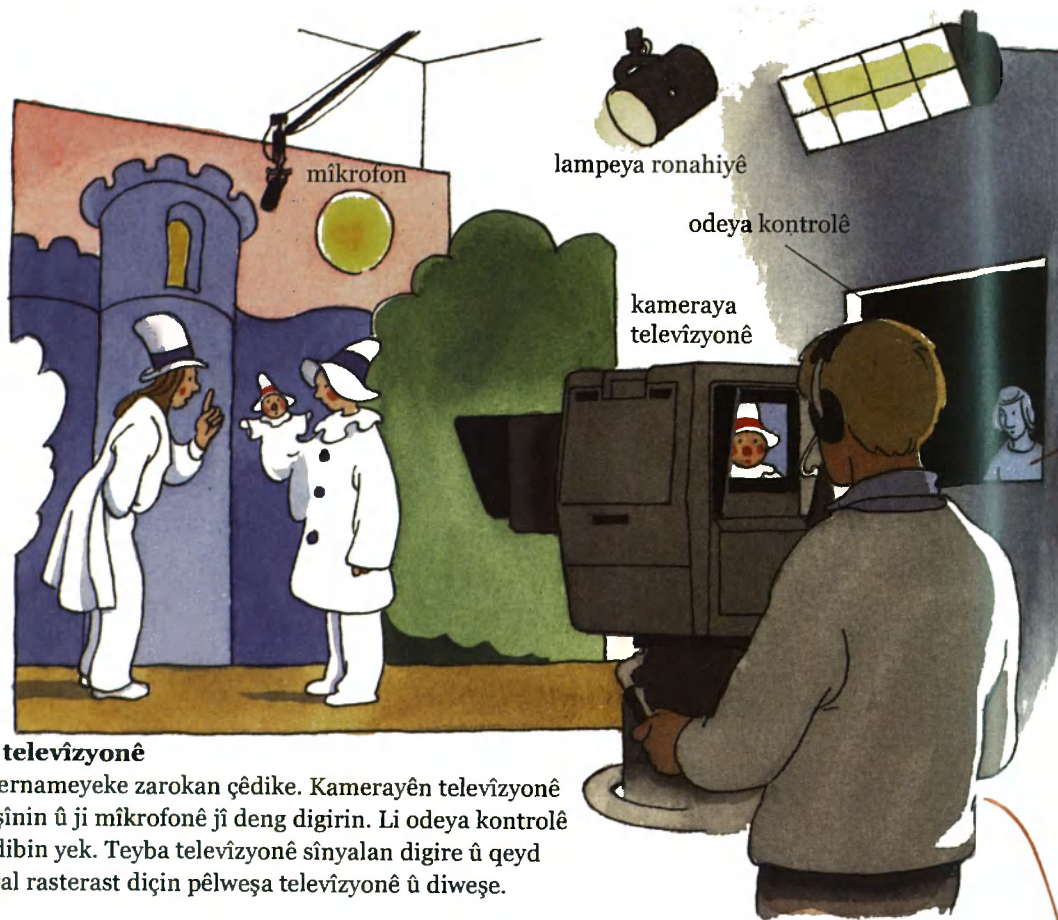

trompêt

Trompêt amûreke pifbar e û jî madenê misê tê çêkirin. Tona deng li gor miştika dev dertê. Bi alîkariya sê bişkoka û lerza lêvan tonên cuda derdikevin.

tunel, tûtî li rûpela 210an binere (👉)

Li studyoya televîzyonê

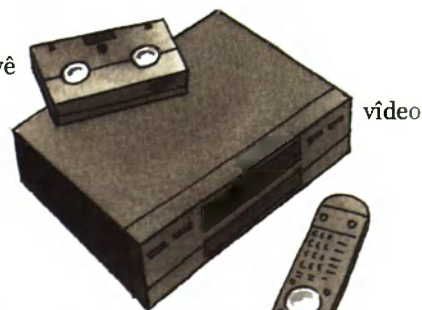
Li vir meriv bernameyeke zarokan çêdike. Kamerayên televîzyonê wêneyan dikişînin û ji mîkrofonê jî deng digirin. Li odeya kontrolê wêne û deng dibin yek. Teyba televîzyonê sînyalan digire û qeyd dike an jî sînyal rasterast diçin pêlweşa televîzyonê û diweşe.

tv

TV kurtkirina gotina televîzyonê ye ku tê maneya "dûrdîtî"ê. Bûyerek li ciyekî dût an nêzîk bibe, meriv dikare di heman demê de di televîzyonê de bibîne. Kameraya televîzyonê wêneyan digire, vediguhere sînyalên elektrîkî û ew diçin weşangeheke televîzyonê. Li wir sînyal nependî dibin û bi riya pêlên radyoyê bi antenekê tînin weşandin.

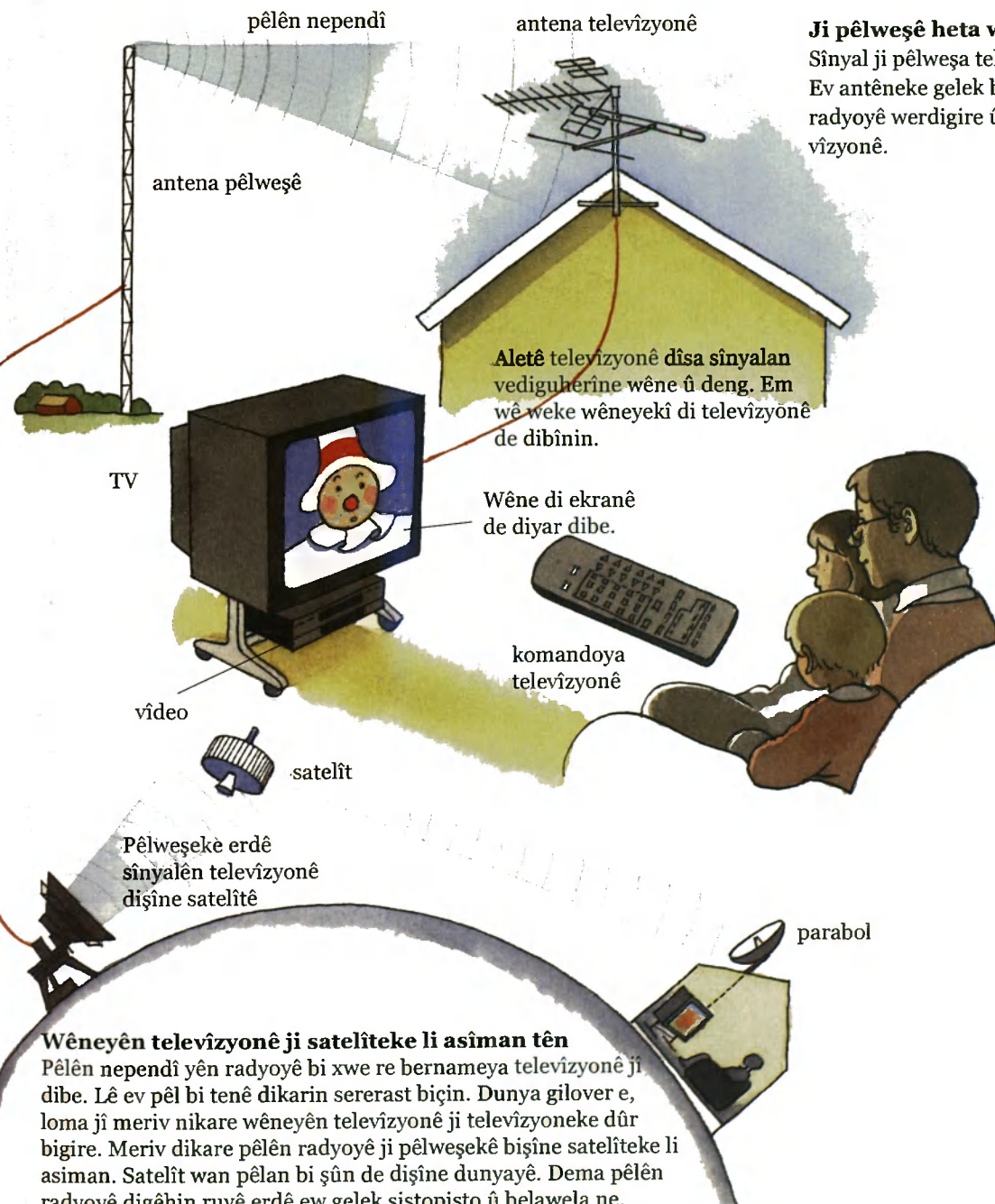
Aletên televîzyonê yê li malan pêlên radyoyê digirin û dîsa wan vediguherînin û dikin wêne.

kaseta vîdeoyê

Meriv dikare bi vîdeoyê bernameya televîzyonê bigire ser kasetekê. Dûre meriv kengî bixwaze dikare lê temaşê bike.

komandoya televîzyonê

Ji pêlweşê heta wergira televîzyonê

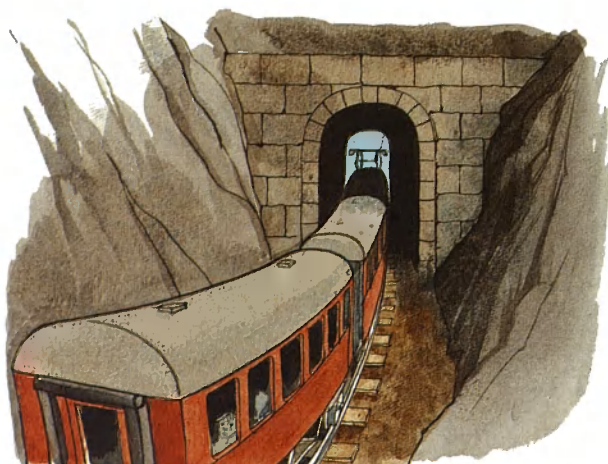
Sînyal ji pêlweşa televîzyonê tên şandin. Ev antêneke gelek bilind e. Anten pêlên radyoyê werdigire û dişîne pêlgira televîzyonê.

Wêneyên televîzyonê ji satelîteke li asîman tên

Pêlên nependî yên radyoyê bi xwe re bernamaya televîzyonê jî dibe. Lê ev pêl bi tenê dikarin sererast biçin. Dunya gilover e, loma jî meriv nikare wêneyên televîzyonê ji televîzyoneke dûr bigire. Meriv dikare pêlên radyoyê ji pêlweşekê bişîne satelîteke li asîman. Satelît wan pêlan bi şûn de dişîne dunyayê. Dema pêlên radyoyê digêhin ruyê erdê ew gelek sistopisto û belawela ne. Loma jî meriv anteneke mîna sêleke mezin bi kar tîne ku jê re dibêjin parabol. Ev parabol pêlên radyoyî komî ser hev dikin. Ev pêl bi rêya kanalên diçin televîzyonê.

tunel

Ji riya binê erdê re dibêjin tunel.
Bi taybetî ji bo rêya trêne gelek
tunelan dikolin. Pirî caran van
tunelan di çîyan de vedikin.
Di şûna ku trêna li dora çîyayekî
bigere û rê dirêj bike, meriv çîya
qul dike û şîva trêne lê datîne.
Bi vî awayî rê kintir û erzantir
dibe.

tûtî

Perikên tûtîyê bi reng in, nikulê wê
kin û bi hêz e. Piraniya wan li
welatên tropîkal di nav daristanên
barangîr de dijîn. Gelek cureyên
wan hene û yê qefesan populer in.
Tûtî dikare bi zarê merivan bike û
bipeyive. Herweha çûka evînê jî
cureyeke ji tûtîyan e.

unîforma

Hemû cilên polîsan wek hev in.
Meriv ji cilên wan re unîforma
dibêje. Unîformayên eskeran jî
hene, wek cilên pîlot û hostesan.
Bi rêya unîformayê kar û komên
merivan tên nasîn.

vaftîz

Vaftîz navlêkirineke xiristiyanan e. Piraniya xiristiyanan di zaroktiyê de vaftîz dibin. Bi rêya vaftîzê herweha ew dibin endamên kilîseyê jî. Li dêrê keşe zarok dike hembêza xwe û bi hinek ava ku di leganekê de ye, bi destan pê serê zarok şil dike. Li hin dêran bi mezinî jî meriv vaftîz dibe û jî bo wê jî carina meriv dikeve nav hewizekê.

vampîr

Di zemanê berê de li başûrê rojhilatê Ewropayê tirsê vampîran li ser merivan hebû. Vampîr cureyekî pîrebokan e. Welê dihat bawer kirin ku ew bi şev jî gora xwe derdikevin û xwîna merivan dimijin. Mîr Drakula vampîrekî bi nav û deng e. Di romaneke tirsê de nav û serpêhatiyên wî tên gotin.

veterîner

Ji doktorê ajelan re dibêjin veterîner. Piraniya veterîneran li gundan dixebitin û li nexweşiya dewar û hespan mêze dikin. Ji wan hinek jî li nexweşxaneyên ajelan kar dikin. Beşek ji veterîneran jî li selexaneyan kontrola goşt dikin. Li hinek deverên welatê me jî veterîner re dibêjin beytar.

veşartok

Veşartok lîstikek e ku hemû zarok pê dizanin û dikarin bilîzin. Yek disekine, çavên xwe digire û dijmêre û yê din jî dest pê dîkin û xwe li gelek ciyan vedişêrin.

Ev jî ji wan lîstikên kevin yek e û gelek zarok jê hez dîkin.

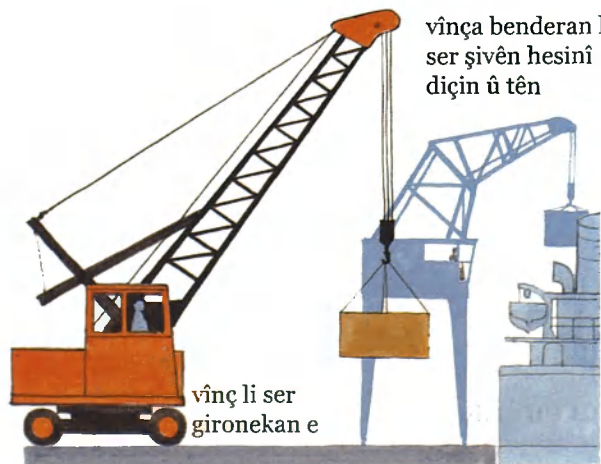
vîkîng

Hezar sal berî nuha swêdî, danmarkî û kesên welatê bakur bi keştiyên xwe bazirganî û talankarî dikirin. Xelkê ji wan re digot Vîkîng. Vîkîngan baweriya xwe bi Oden û Tor dihanî ku ew Xwedayên wan bûn. Vîkîng şerker bûn û hertim bivirekî weke maskot bi xwe re digelandin.

vînc

Meriv bi vîncan tiştên giran radike û datîne. Di avakirina xaniyan û barkirina keştiyan de vînc bi kar tên. Vînc bi çengalê xwe bar radike û li ciyê pêwîst datîne.

vînc benderan li ser şivên hesinî diçin û tên

vînc li ser gironekan e

vîrus

Wek bakteriyên vîrus jî dibe sedem ku meriv nexweşiyê ji hev bigire. Zarok bapêş û gelek nexweşiyên din jî hev digrin. Vîrus jî bakteriyê gelek biçûktir e. Li ser vê wêneya biçûk xuya dike ku vîrus çawa êrişî bakteriyekê dikin. Vîrus ne tenê dikevin laşê meriv, herweha dikevin yên ajelan jî.

volkan

Volkan di nava qeliş û qulên binê erdê de ne. Carina di van qeliş û qulan re ax û madenên helandî tev gaz, lav û keviran dipijiqin der û piştê dibin çamûreke agirî û wek avê diherikin. Di dema rabûna volkanê de lav û xwelî dikarin bajarekî nêzîkî xwe wêran bikin. Piraniya volkanan wek ku di wêne de jî xuya ye weha pêk tên: di serê çiyê de qulek vedibe, dora wê wek kortekê fireh e, ji wê kortê re jî krater dibêjin. Volkan ne tenê li çiya, dikare di binê deryayê de jî biteqe.

waha

Çola ku xîz û qûma wê wek
deryayeke mezin be, li hin
ciyên wê av û hêşînahî hebe û
meriv bikaribe lê bijî, ji ciyên
weha re dibêjin waha.

Li van ciyan av nêzîkî ruyê
erdê ye.

xardoz

Xardoz aletek e ku meriv pê ruyê
tiştan şayik û rast dike. Dirank û
xêzên wan tûj in. Gelek şiklên
xardozan hene: xardoza metalan,
xardoza daran, xardoza neynûkan
û hwd.

Ji xardoza sitûr re dibêjin mivred.

xewn

Xewn tişteki welê ye wekî ku meriv
li film binere. Di xewnê de herçendî
meriv razabe jî çav dilîzin. Meriv
welê his dike ku hemû tiştên di
xewnê de rast in. Vê yekê meriv
bêtir di kabûsan de ferq dike.

xiyar

Heger meriv lemê xiyaran girênede ew li ser erdê dirêj û fireh dibin.

Xiyar li van leman dikevin û dirêj dibin.

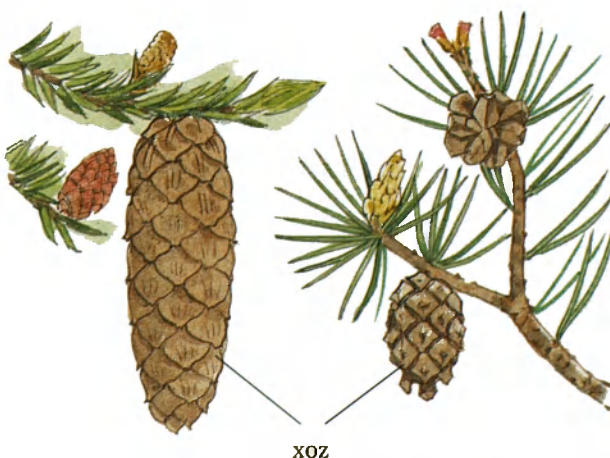
Gelek cureyên xiyaran hene. Xiyar û ecûrên bi pirçik babetên herî naskirî ne.

xoz

Piraniya darên pelderzî xozan digirin. Di xozekê de gelek gulên biçûk hene û di nav hev de hatine hûnandin.

Dema gul dikemilîn ew di nav hev de tên hûnandin. Piştî ew hişk dibin û formê xozê digirin.

xwê

Em her roj xwê davêjin nav xwarinê. Meriv xwê ji ava deryayê û latên çiyê bi dest dixê. Ji laşê me re xwê pêwîst e. Lê carina em xwê zêde dixwin ku ew jî ne baş e. Xwê baharatek e. Ji bo ku xwarin zû xera nebe goşt û masî û hwd tên xwêkirin.

Dema ava deryayê dadiwerive tenê xwê dimîne. Li hin çiyayan jî kanên xwê hene.

xwişk û bira

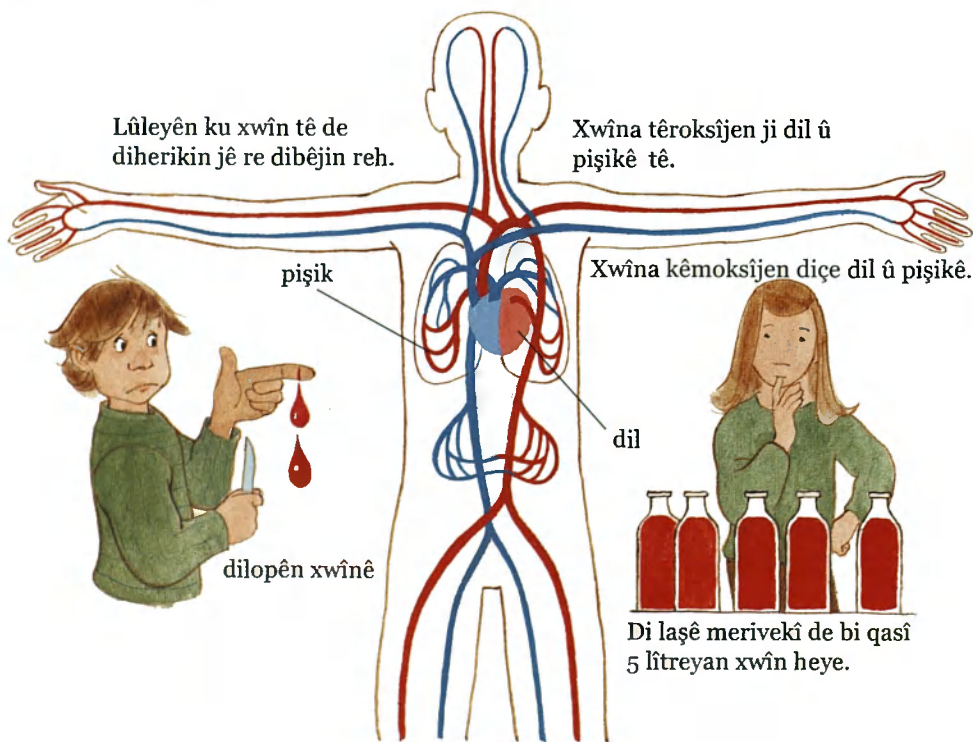
Zarokên ku dê û bavên wan yek in, xwişk û birayên hev in. Ne hertim lê bi piranî xwişk û bira dişibin hev. Ew zarokên ku ji dêyekê ne lê bavên wan cuda ne, an jî bavê wan yek e û dêyên wan cuda ne, ji wan re zirxwişk an jî zirbira dibêjin.

xwîn

Di seranserê laşê merivan de xwîn heye. Dema tişteki tûj derekî te bibire, xwîn jê tê. Bi sitandina hewayê re em oksîjenê digirin û bi xwarinê re jî em adanê distînin. Îcar xwîn wan li her deverên laşê me digerîne. Herweha xwîn gelaşên jehrî

kom dike û dibe gurçikan. Dil xwînê pompe dike û wê li laşê însan digerîne. Bi rêya pişikan xwîn oksîjenê digire û paqij dibe. Piştî xwîn diherike û diçe, di laş de digere û dîsa vedigere tê pişikan.

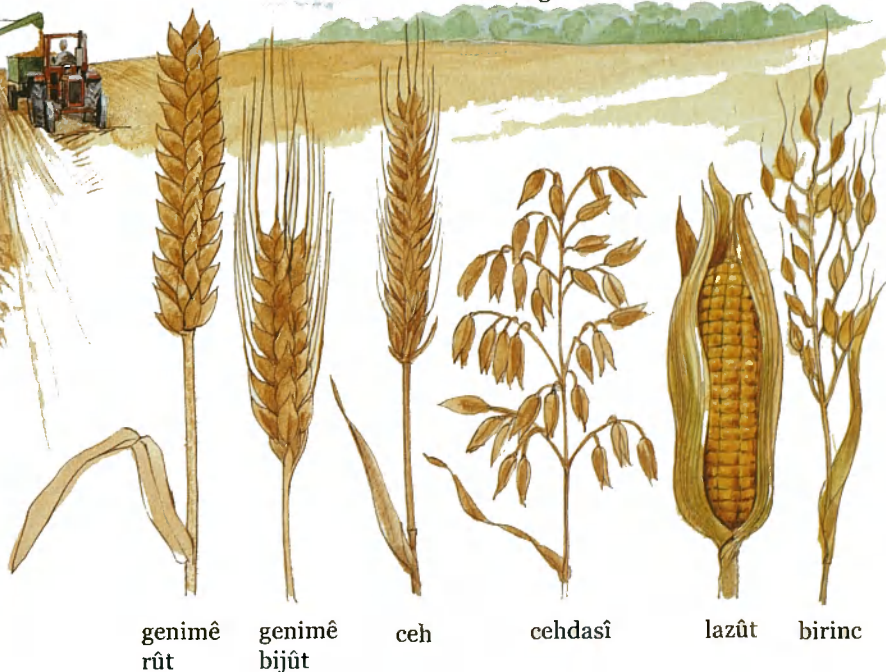

zad

Zad hin cinsên giyê ne
ku libên wan têne
xwarin.

Ji van zadên
herî giranbuha hinek ev
in: genim, ceh, cehdasî,
lazût, garis û birinc.
Ev zadên ha hemû li
Kurdistanê têne çandin.
Li hin welatên wek
Skandînaviyayê bihar û
payîzan çandinî dibe.
Li Kurdistanê payîzê zad
tên çandin û havînê jî
tên çînîn. Berê paleyan
zad diçînîn lê îro makîne
vî karî dikin. Hin zad
dibin nan û xwarin û hin
jî dibin qût û êmên
ajelan. Li hinek deverên
welatê me ji zad re tene
jî dibêjin.

Li vir me lazût biçûk kiriye ku di wêne
de bi cî bibe. Di rastiye de serê lazût ji
ceh û genim mezintir e.

zarokxane

Dema ku dê û bav diçin kar, ew zarokan
datînin zarokxaneyê. Li zarokxaneyê
zarok hem dilîzin û hem jî fêrî hin tiştan
dibin. Gelek dê û bav dixwazin zarokên
xwe bişînin zarokxaneyê lê hertim ew
îmkan nîne. Li hinek herêmên
Kurdistanê ji zarokxaneyê re kreş jî
dibêjin.

zebra

Zebra xizmê hespan e. Li deşt û naverastên Afrîkayê dijîn. Bi sedan û bir bi bir digerin.

Çermê wan xetxetî, bi şiviyên reş û sipî ne. Loma jî li nav darên firk û naverastan, ajelên hov wan bi hêsanî nabînin.

zêr

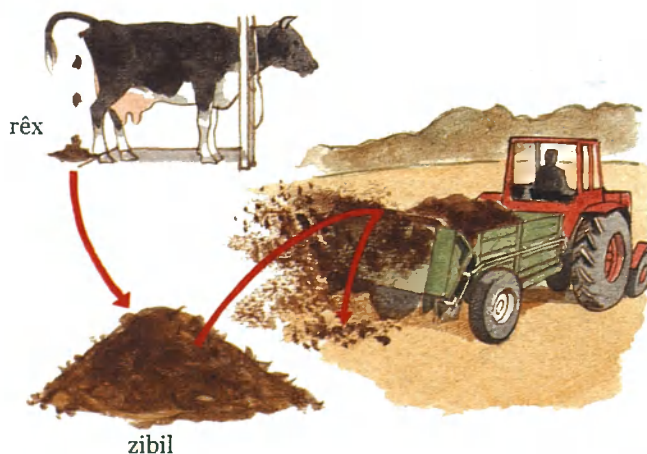
Zêr metalek e ku kêr peyde dibe û giranbuha ye. Zêr diçirise û giran e. Ew di çêkirina diranan de bi kar tê. Meriv zêr ji bo tiştên xeml û xêzê jî bi kar tînin.

Di zemanê berê de ji zêr pere û pûlik çêdikirin.

zibil

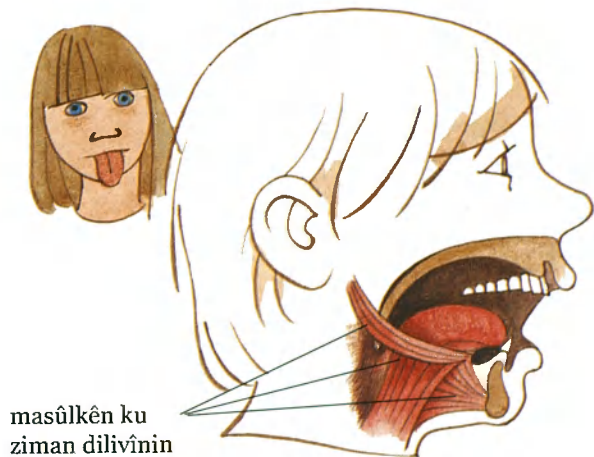
Ji bo ku berê zeviyan zêde be, pêwîstî bi zibil heye. Ji bo zad û şînahî baştir bibe, zibil davêjin zeviyan. Zibil adan û hêzê dide axê. Gelek cure zibil hene. Hin jê yên ajelan in û hin jî îro li fabrîkeyan çêdikin.

ziman

Ziman ji masûlkan pêk hatiye û bê hestî ye. Ziman di cûtin û daqurtandinê de alîkariya meriv dike.

Di ziman de pîvazokên çêjê hene. Ew bi me didin diyarkirin ku çêja xwarinê çawa ye. Ziman ji bo axaftinê jî alîkariya me dike.

masûlkan ku
ziman dilivînin

zirfistiq

Zirfistiq ji malbata bezelyeyê ye. Bi piranî li Afrîka, Hîndistan, Çîn û bakurê Amerîkayê tê çandin. Di nav berê wê de du dendik hene.

Di binê axê de digêhîje.

Meriv ji dendikên wê rûn derdixe û dikare bi soravkê biqemirîne û bixwe.

zirne û bilûr, li rûpela 220an binere (👉)

zirx

Zirx cureyek kincên şer e. Ji metal an jî ji çerm dihat çêkirin. Ji bo ku şervan xwe ji ber derbên tîr, rim, şûr, bivir û gurzan biparêze li xwe dikir. Kumê ku didan serê xwe jî jê re digotin kumzirx.

zirne û bilûr

Zirne amûreke pifbar e, ji darê tû, gûz û ji qaşilên dara gêlasê çêdibe. Forma wê weke mastêrkeke dirêj e. Lê miştikek wê jî heye ku zirnevan di wê miştikê re pifi zirnê dike. Weke bilûrê 7 û 9 qulên zirneyê jî hene. Li welatên rojhilat bêtir di dawet û şahîyan de lêdidin. Zirneyê bi tenê lêdixin lê pîrî caran bi def û daholan re jî lêdixin ku govend baş bigere.

Bilûr jî amûreke pifbar e, ji darê tû an jî gûzê

çêdibe. Lê îro bilûrên metalîk jî hene. Bi qasî 40-60 cm dirêj e. Bilûra normal 7 qul li pêş, du qul li kêlekan û qulek jî li pişt heye. Bilûr amûreke şivanan e, lê di gelek odeyên mîrên kurdan de jî lêdidan. Kesê ku pifi bilûrê dike, em ji wan re dibêjin bilûrvan. Bilûrê bi tenê lêdixin lê carina bi erbanê re jî lêdixin. Bilûr yek ji wan amûran e ku melodiya dengê kurdî bêtir dihewîne.

zîperdasî

Zîperdasî bi şiftên reş ên li pişt xwe masiyekî xweşik e. Zîperdasî dikare bi qasî nîv metreyî dirêj bibe.

Kom bi kom, lê ji hev dûr û bi hev re digerin.

Goştê wan xweş û çêjdar e.

zîpik

Li jorê di nav ewran de carina dilopên baranê diqerisin, dibin qeşayên mîna nokan û dibarin. Ji wan re dibêjin zîpik. Zîpik bêtir bihar û havînan dibare. Ji zîpîka libgir re dibêjin teyrok. Teyrok, di dema tavên xurt û birûskî de tîn xwarê. Teyrok zerareke mezin didin sebze û mêweyên nûbişkivî. Zîpîka ku libên wê hûr in, jê re dibêjin gijlok an jî xilorîk.

zoo

Zoo baxçeyê heywanên kovî ye ku meriv diçe wir û li wan temaşe dike. Wekî ku li gelek welatan heye, li Swêdê jî gelek zoo hene. Wek nimûne, Skansena Stockholmê û Kolmorden.

zurafe

Qirîk û çîpên zurafeyê gelek dirêj in. Li dunyayê ajela herî bilind e. Ew dikare heta şeş metreyan dirêj bibe. Zurafe tenê li Afrîkayê hene. Xwarina wan hêşînayî û pelên daran e.

FERHENGOK

Kurdî

Swêdî

Îngilîzî

Almanî

Tirkî

Abc	ABC-bok	ABC-book	Abcbuch n	ABC-kitabı
agir	feber	temperatureII	Fieber n	ateş
agirkujî	brandkâr	fire-brigade	Feuerwehr f	itfaiye
ajel	djur	animal	Tier n	hayvan
ajelên kedî	husdjur	domesticanimal	Haustier n	evcilhayvanlar
akordiyon	dragspel	accordion	Ziehharmonika f	akordiyon
akvaryûm	akvarium	aquarium	Aquarium n	akvaryum
al	flagga	flag	Flagge f	bayrak
alerjî	allergi	allergi	Allergief	alerji
alfabe	alfabet	alfabet	Alphabetn	alfabe
amanên ji axê(pirotkari)	dreja	turn (pots)	drehen (Töpfe,Topf m)	çanak çömlek
ampûl	glödlampa	(electric) bulb	Glühbirne f	ampul
amûret	verktyg	tool	Werkzeug n	araç, alet
anfikator	förstärkare	amplifier	Verstärker m	amplifikatör, güçlendirici
anons	annons	advertisement	Inserat n	ilan, anons
asansor	hiss	lift (elevator)	Aufzug m	asansör
asîd	syra	acid	Säure f	asit
astronot	astronaut	astronaut	Astronaut m	astronot
aş	kvarn	mill	Mühle f	değirmen
aşît	lavin	avalanche	Lawine f	çığ
aşpêj	kock	chef	Koch m	aşçı
atolye	ateljé	studio	Atelier n	atölye
av	vatten	water	Wasser n	su
ax	jord	soil	Erde f	toprak
axtapot	bläckfisk	octopus	Tintenfisch m	ahtapot
axur	ladugård	cow-house	Kuhstall m	ahır
babiyan	babian	baboon	Pavianm	babiyan
bajar	stad	town	Stadt f	şehir
bakterî	bakterier	bakteries	Bakterie n(Bakterie f)	bakteri
balafir	flygplan	aeroplane	Flugzeug n	uçak
bale	balett	ballet	Ballett n	bale
balon	ballong	balloon	Ballon m	balon
bank	bank	bank	Bank f	banka
barkêş	gaffeltruck	fork-lifttruck	Gabelstapler m	çatalvinç
bask	vinge	wing	Flügel m	kanat
baterî	batteri	battery	Batterie f	bateri,pil
beq	groda	frog	Frosch m	kurbağa
beqbejî	padda	toad	Kröte f	karakurbağa

Kurdî

Swêdî

Îngilîzî

Almanî

Tirkî

beqerî	abborre	perch	Barsch m	tatlısu levreği
beraz	gris	pig	Schwein n	domuz
berazêkovî	vildsvin	wildboar	Wildschwein n	yabani domuz
berf	snö	snow	Schnee m	kar
biharat	krydda	spice	Gewürz n	baharat
bilbil	näktergal	nightingale	Nachtigall f	bülbül
bilûr	herdeflajt	shepherd'sflute	Hirtenflöte f	kaval
bircûkeleh	borg	castle	Burg f	burç
birek	såg	saw	Säge f	testere
birinc	ris	rice	Reis m	pirinç
birûsk	aska	thunder	Gewitter n	şimşek
bisiklêt	cykel	bike	Fahrrad n	bisiklet
bizin	get	goat	Ziege f	keçi
bîr	brunn	well	Brunnen m	kuyu
burxî	borr	drill	Bohrer m	burgu, matkap
bûkik	docka	doll	Puppe f	bebek
cadûkar	häxa	witch	Hexef	cadı
canbaz	akrobat	acrobat	Akrobat m	canbaz, akrobat
canbazêsertêlê	lindansare	tightropewalker	Seiltänzer m	telcanbazı
canî	föl	foal	Fohlen n	tay
ceps	gips	plaster(ofParis)	Gips m	alçı
cilûberg	kläder	clothes	Kleider	giysi, elbise
cilûbergêngelêrî	folkdräkt	nationalcostume	Volkstracht f	milligiysi, folklor elbisesi
cin	troll	troll	Troll m	masal cini
cirdon	rätta	rat	Ratte f	fare
çakûç	hammare	hammer	Hammer m	çekik
çam	gran	fir	Fichte, Tanne f	çam
çamazer	tall	pine	Kiefer f	sarıçam
çav	öga	eye	Auge n	göz
çay	te	tea	Tee m	çay
çeleng	krans	wreath	Kranz m	çelenk
çiraxe	fackla	torch	Fackel m	meşale
çiya	berg	mountain	Berg m	dağ
çilek	jordgubbe	strawberry	Erdbeere f	çilek
çilekênbejî	smultron	wildstrawberry	Walderdbeere f	yaban çileği
çûk	fågel	bird	Vogel m	kuş
çûkênbiçûk	småfåglar	smallbirds	Kleinvögel(Vogel m)	küçük kuşlar
çûkênqefesan	burfåglar	cagebirds	Stubenvögel	kafes kuşları
dansûgovend	dans	dance	Tanz m	dans, halay
dar	träd	tree	Baum m	ağaç
darazeytûnê	olivträd	olive-tree	Ölbaum m	zeytin ağacı
darkutok	hackspett	woodpecker	Specht m	ağaçkakan

Kurdî

Swêdî

Îngilîzî

Almanî

Tirkî

darmazî
darpêk
debançe
dedektîf
delfin-yûnis
demokrasî
deqandin
deqîqe
dergûş
dermanxane
derzî
dest
dêr
dêw
dibistan
dil
dingil
diran/didan
dirîreşk
dînosaur
doktor
doktor/bijîjk
domptor
dorîncar
dûrbîn
dûvmeqesk
ejdiya
elok
emeliyat
e-name
endazyar
epîdemî
erdgîlor
eskîmoyî
ewliya
ewr
eylo
êlekêavê
fabel
feqîr
firfirok
firina elektrîkî

ek
styltor
pistol
detektiv
delfin
demokrati
tatuering
minut
vagga
apotek
nâl
hand
kyrka
jätte
skola
hjärta
axel
tand
hallon
skräcködlä
doktor
läkare
domptör
sotare
kikare
svala
drakeI
kalkon
operation
e-post
ingenjör
epidemi
jordglob
eskimå
helgon
moln
örn
flytväst
fabel
fakir
drake
ugn

oak
stilts
pistol
detective
dolphin
democracy
tattooing
minute
cradle
pharmacy
needle,pin
hand
church
giant
school
heart
shoulder
tooth
raspberry
dinosaur
doctorI
doctorII
tamer
chimney-sweep
binoculars
swallow
dragon
turkey
operation
e-mail
engineer
epidemic
globe
Eskimo
saint
cloud
eagle
life-jacket
fable
fakir
kite
oven

Eiche f
Stelze n
Pistole f
Detektiv m
Delphin m
Demokratie f
Tätowierung f
Minute f
Wiege f
Apotheke f
Nadel f
Hand f
Kirche f
Riese m
Schule f
Herz n
Schulter f
Zahn m
Himbeere f
Dinosaurier m
Doktor m
Arzt m
Dompteur m
Schornsteinfeger m
Feldstecher m
Schwalbe f
Drache m
Truthahn m
Operation f
E-Mail f
Ingenieur m
Epidemie f
Globus
Eskimo m
Heilige m
Wolke f
Adler m
Schwimmweste f
Fabel f
Fakir m
Drache m
Ofen m

meşe
koltuk değenekleri
tabanca
dedektif
yunusbalığı
demokrasi
döğme
dakika
beşik
eczane
iğne
el
kilise
dev
okul
kalp, yürek
dingil, mil
diş
ahududu
dinazor
doktor, tabip
doktor
domptör
baca temizlayicisi
dûrbûn
kırlangıç
ejderha
hindi
ameliyat
e-posta
mühendis
epidemi
küre, yeryuvarlağı
Eskimo
evliya
bulut
kartal
yüzme yeleği
fabıl
Hint fakiri
uçurtma
elektrikli fırın

Kurdî	Swêdî	Îngilîzî	Almanî	Tirkî
firingî	tomat	tomato	Tomate f	domates
fil	elefant	elephant	Elefant m	fil
filêavê	valross	walrus	Walross n	pasifikmorsu
flût	flöjt	flute	Flöte f	flüt
fok	säl	seal	Robbe f	fokbalığı
fotbol	fotboll	football	Fussball m	futbol
gakovîyê bakur	älg	elk	Elch m	Kanada geyiği
galaks(riyakadizan)	galax	galaxy	Galaxis f	samanyolu
gamasî	val	whale	Wal m	balina
geometri	geometri	geometry	Geometrie f	geometri
gezgezok	brännässla	nettle(common nettle)	Brennessel f	ısırganotu
gêlaz	körsbär	cherry	Kirsche f	kiraz
gêzer	morot	carrot	Möhre f	havuç
gindor	ide	winter-quarters	Winterlager	in
girêk	knut	knot	Knoten m	düğüm
girî	gråt	crying	Weinen n	ağlama
gîtar	gitar	guitar	Gitarre f	gitar
gog	krocket	croquet	Krocket n	kroke
golf	golf	golf	Golfspiel n	golf
gorîl	gorilla	gorilla	Gorilla m	goril
guh	öra	ear	Ohr n	kulak
guhandar	däggdjur	mammal	Säugetier n	memeli havan
gul	ros	rose	Rose f	gül
gulumêxik	nejlika	carnation	Nelke f	karanfil
gumgumok	ödlä	lizard	Eidechse f	kertenkele
gur	varg	wolf	Wolf m	kurt
gurçik	njure	kidney	Niere f	böbrek
gurêx	schäfer	Alsatian	Schäferhund m	çobanköpeği
halet	plog	plough	Pflug m	sapan
hamburger	hamburger	hamburger	Hamburger	hamburger
hamster	hamster	hamster	Hamster m	hamster
hejîr	fikon	fig	Feige f	incir
hejmar	siffra	number,digit	Ziffer f	sayı, rakam
helalûk	lingon	lingonberry	Preiselbeere f	yaban mersini
helikopter	helikopter	helicopter	Hubschrauber m	helikopter
hemşîre	sjuksköterska	nurse	Krankenschwester f	hemşire
hesinger	smed	blacksmith	Schmied m	demirci
hesp	häst	horse	Pferd n	at
hespêavê	flodhäst	hippopotamus	Flusspferd n	suaygırı
hevrîs	en	juniper	Wacholder m	ardıç
hewa	luft	air	Luft f	hava
hezimkirina xwarinê	matsmältning	digestion	Verdauung f	sindirmek

Kurdî	Swêdî	Îngilîzî	Almanî	Tirkî
hêlekan	gunga	swing	Schaukel f	salıncak
hêştir	kamel	camel	Kamel n	deve
hêştirmel	struts	ostrich	Strauss m	devekuşu
hilm	imma	mist	Dampf m	buğu, pus
hilû	plommon	plum	Pflaume f	erik
hirç	björn	bear	Bär m	ayı
hirçasipî	isbjörn	polarbear	Eisbär m	kutupayısı
hirmî	päron	pear	Birne f	armut
hîv	mâne	moon	Mond m	ay
hokirin	dressyr	dressage	Dressur f	evcilleştirme
holik	hydda	hut	Hütte f	kulübe
hoqebaz	jonglör	juggler	Jongleur m	hokkabaz
huner	konst	art	Kunst f	sanat, hüner
îbadet	bön	prayer	Gebet n	ibadet
îglo	igloo	igloo	Iglumel. n	iglo
înfeksiyon	infektion	infectionI	Infektion f	enfeksiyon
îndiyani	indianer	Americanindians	Indianer m	kızilderili
înstrumentên pifbar	blåsinstrument	wind-instrument	Blasinstrument n	üfleme aletleri
îshockey	ishockey	ice-hockey	Eishockey m	buz hokeyi
jeans	jeans	jeans	Jean s	jean
jeep	jeep	jeep	Jeep m	jip
jenîn	puls	pulse	Puls m	nabız
jockey	jockey	jockey	Jockey m	jokey
jojo	jojo	yoyo	Jo-Jo n	yoyo
jûjî	igelkott	hedgheg	Igel m	kirpi
kakao	kakao	cocoa	Kakao m	kakao
kaktus	kaktus	cactus	Kaktus m	kaktüs
kamera	kamera	camera	Kamera f	kamera
kangurû	känguru	kangaroo	Känguruh n	kanguru
kanot	kanot	canoe	Kanu n	sandal, kanot
karawan	karavan	caravanII	Karawane f	karavan
karê destan	hantverk	craft	Handwerk n	elsanati
kartol	potatis	potato	Kartoffel f	patates
kelûk	lax	salmon	Lachs m	sombalıği
keman	fiol	violin	Violine f	keman
kember	valv	arch	Gewölbe n	kember
kemend	lasso	lasso	Lasso m	kement
kenîşt	synagoga	synagogue	Synagoge f	sinagog
ker	åсна	donkey	Esel m	eşşek
kereste	timmer	timber	Holz n	kereste
kerguh	kanin	rabbit	Kaninchen n	tavşan
kerkedan	noshörning	rhinoceros	Nashorn n	gergedan

Kurdî

Swêdî

Îngilîzî

Almanî

Tirkî

kermêş	mygga	mosquito	Mücke f	sivrisinek
keskesor	regnbåge	rainbow	Regenbogen m	gökkuşağı
keştî	fartyg	ship	Schiff n	gemi
keştîkêş	bogserbåt	tug	Schlepper m	römorkör
keştîya barkêş	färja	ferry	Fähre f	feribot
keştîya bayî	segelfartyg	sailing-ship	Segelschiff f	yelkenli gemi
keştîya Nuh	Noaksark	Noah's Ark	Die Arche Noahs	Nuhun gemisi
kevir	sten	stone	Stein m	taş
kevjâl	krabba	crab	Krabbe	yengeç
kevjala dirêj	kräfta	crayfish	Krebs m	kerevit
kevok	duva	pigeon	Taube f	güvercin
kevoka nameber	brevduva	carrier pigeon	Brieftaube f	posta güvercini
kew	rapphöna	partridge	Rebhuhn n	keklik
kêç	loppa	flea	Floh m	pire
kêzberû	ollonborre	cockchafer	Maikäfer m	palamut
kêzik	insekt	insect	Insekt n	böcek
kilitûkerseg	lås	lock	Schloss n	kilit
krîko	domkraft	jack	Wagenwinde f	kriko
kitabê	runsten	runicstone	Runenstein m	kitabe, anıtaşı
klarnet	klarinet	clarinet	Klarinette f	klarnet
kolan	sjöröware	pirate	Seeräuber m	korsan
kolîbrî	kolibri	humming-bird	Kolibri m	kolibri
komputer	dator	computer	Computer n	bilgisayar
koral	koraller	coral	Korall e	mercan, koral
koro	kör	chorus	Chor	koro
koremişk	mullvad	mole	Maulwurf m	köstebek
korsan	pirat	pirate	Pirat m	korsan
kowboy	cowboy	cowboy	Cowboy m	kovboy
ksîlofon	xylofon	xylophone	Xylophon n	ksilifon
kulî	gräshoppa	grasshopper	Heuschrecke f	çekirge
kulîlk (çiçek)	blomma	flower	Blume f	çiçek
kund	uggla	owl	Eule f	baykuş
kurebeşk	grävling	badger	Dachs m	porsuk
kurm	daggmask	earthworm	Regenwurm m	solucan
kurmûkêz	insekt	insect	Insekt m	böcek
kuvark	svamp	mushroom	Pilz m	mantar
kûkla	dockteater	puppet-show	Puppentheater n	kukla
kûsî	sköldpadda	tortoise	Schildkröte f	kaplumbağa
kûzeyêavê	bäver	beaver	Bibe r	kunduz
kûçik	hund	dog	Hund m	köpek
labîrent	labyrint	labyrinth	Labyrinth n	labirent
lampe	lampe	lamp	Lampe f	lamba

Kurdî

Swêdî

Îngilîzî

Almanî

Tirkî

lazût
legleg
leopard
ling
lîmon
lîstik
lokomotiv
lucia
lûf
madalya
makyaj
maloka bûkikan
mammût
mange
manken
mar
marêboa
margîsk
marîonet
marmasî
masî
masîyê harengus
maske
masûlke
mazat
medûcezîr
mejî
mortal
metro
mewij
meymûn
mêş
mêşhingiv
mêweyên qaşilhişk
mij
minminîk
mirîşk
mirwarî
mişk
mişkê hindî
mizgeft
mizirqe

majs
stork
leopard
ben
citron
lek
lokomotiv
Lucia
gädda
medalj
smink
dockskåp
mammut
ko
mannekäng
orm
boaorm
huggorm
marionett
ål
fisk
sill
mask
muskel
auktion
ebbochflod
hjärna
sköld
tunnelbana
russin
apa
fluga
bi
nötter
dimma
fjäril
höna
pärla
mus
marsvin
moské
munspel

corn
stork
leopard
leg
lemon
play
locomotive
Lucy
pike
medal
make-up
Dolls-hous
mammoth
cow
model
snake
boa
viper
puppet
eel
fish
herring
mask
muscle
auction
tide
brain
shield
underground
raisin
monkey
fly
bee
nuts
fog
butterfly
hen
pearl
mouse
guinea-pig
mosque
mouth-organ

Mais m
Storch m
Leopard m
Bein n
Zitrone f
Spiel n
Lokomotive f
Lucia f
Hecht m
Medaille f
Schminke f
Puppenstube f
Mammut n
Kuh f
Mannequin m
Schlange f
Boa f
Kreuzotte r
Marionette f
Aal m
Fisch m
Hering m
Mask m
Muskel m
Auktion f
Ebbe und Flut
Gehirn n
Schild
U-Bahn f
Rusine f
Affem
Fliege f
Biene f
Nüsse(Nuss m)
Nebel m
Schmetterling m
Henne f
Perle f
Maus f
Meerschweinchen n
Moschee f
Mundharmonika f

mısır
leylek
leopard
bacak
limon
oyun
lokomotif
Lusia
turna balığı
madalya
makyaj
oyuncak dolabı
mamut
inek
manken
yılan
boa yılanı
engerek yılanı
kukla
yılan balığı
balık
ringa balığı
maske
kas
açıkarttırma, mezat
gelgit
beyin
kalkan
metro
üzüm
maymun
sinek
balarısı
kabuklu yemiş
sis
kelebek
tavuk
inci
sıçan
kobay
cami, mescit
ağız armonikası

Kurdî

Swêdî

Îngilîzî

Almanî

Tirkî

mîgfer
mîh
mîknatês
mîkrofon
mîkroskop
mîx
mîro
morîna
motorsiklet
moz
mozeqirt
muze
muzîk
navik
newroz
nexşe
nexweşxane
neynûk
nêçîrvanî
nikul
nivîsgeh
nivîskar
noqav
nota
org
orkestra
otêl
otobus
otomobîl
palmiye
pel
pencere
pengûen
penîr
pepûk
peqok
perav
perçem
perdepenc
pere
perî
petêx

hjälm
får
magnet
mikrofon
mikroskop
spik
myra
torsk
motorcykel
humla
geting
museum
musik
navel
nyår
karta
sjukhus
nagel
jakt
näbb
kontor
författare
ubåt
noter
orgel
orkester
hotell
buss
bil
palm
blad
fönster
pingvin
ost
gök
såpbubbla
strand
fana
simhud
pengar
älva
melon

helmet
sheep
magnet
microphone
microscope
nail
ant
cod
motorcycle
bumble-bee
wasp
museum
music
navel
NewYear
map
hospital
nail
hunting
beak
office
author
submarine
note
organ
orchestra
hotel
bus
car
palm
leaf
window
penguin
cheese
cuckoo
soap-bubble
shore
banner
webt
money
fairy
melon

Helm m
Schaf n
Magnet m
Mikrofon n
Mikroskop n
Nagel
Ameise f
Dorsch m
Motorrad n
Hummel f
Wespe f
Museum n
Musik f
Nabel m
Neujahr n
Kartef
Krankenhaus n
Nagel
Jagd f
Schnabel m
Büro n
Schriftsteller m
U-Boot n
Note f
Orgel f
Ochester n
Hotel n
Bus m
Auto n
Palm e
Blatt n
Fenster n
Pinguin m
Käse m
Kuckuck m
Seifenblase f
Strand m
Fahne f
Schwimmhaut f
Geld n
Elfe f
Melone f

mîgfer
koyun
mîknatîs
mikrofon
mikroskop
çivi
karınca
morina balığı
motorsiklet
eşşekarısı
yabanarısı
müze
müzik
göbek
Nevroz
harita
hastahane
tırnak
avcılık
gaga
yazıhane, ofis
yazar
denizaltı
nota
org
orkestra
otel
otobüs
otomobil
palmiye
yaprak
pencere
penguen
peynir
guguk kuşu
sabun kabarcığı
sahil
sancak
perdeayaklı
para
peri
kavun

Kurdî	Swêdî	Îngilîzî	Almanî	Tirkî
peyamber	kurir	courier	Kurier m	ulak
peyker	staty	statue	Statue f	heykel
pezkûvîyê bakur	hjort	deer	Hirsch m	ceylan
pijandin	baka	bake	backe n	pişirmek
piling	tiger	tiger	Tiger m	kaplan
pire	bro	bridge	Brücke f	köprü
pirika mil	nyckelben	collar-bone	Schlüsselbein n	köprücük kemiği
pirtûk	bok	book	Buch n	kitap
pirtûkxane	bibliotek	library	Bibliothek f	kütüphane
pisîk	katt	cat	Katze f	kedi
pisûle/qiblename	kompass	compass	Kompass m	pusula
pişemasî	manet	jelly-fish	Qualle f	denizanası
pişik	lunga	lung	Lunge f	akciğer
pizirk	finne	pimple	Pickel m	sivilce
pîjame	pyjamas	pyjamas	Pyjama m	pijama
pîlot	pilot	pilot	Pilot m	pilot
pîramîd	pyramid	pyramid	Pyramide f	piramit
pîrebok	spöke	ghost	Gespens n	hortlak
pîvazok	lök	bulb	Zwiebel f	soğan
pîyano	piano	piano	Klavier n	piyano
polis	polis	policeforce	Polizei f	polis
ponî	ponny	pony	Ponym n	midilli
porteqal	apelsin	orange	Apfelsine f	portakal
postexane	post	post	Post f	postane
pûl	frimärke	stamp	Briefmarke f	pul
pûsel	pussel	jig-sawpuzzle	Puzzle n	bozyap
qahwe	kaffe	coffee	Kaffee m	kahve
qaz	gås	goose	Gans f	kaz
qelereşk	korp	raven	Rabe m	kuzgun
qerase	hävstång	lever	Hebel	kaldıraç
qeşabir	isbrytare	ice-breaker	Eisbrecher m	buzkıran gemisi
qijik	skata	magpie	Elster f	saksağan
qijnik	fåsting	tick	Zecke f	kene
qiloç	horn	horn	Horn n	boynuz
qulik	gryt	burrow	Höhle f	delik
quling	trana	craneII	Kranich m	turna
qû	svan	swan	Schwan m	kuğu
qûle	fyr	lighthouse	Leuchtturm m	fener kulesi
radio	radio	radio	Rundfunkgerät n	radio
rastkêş	linjal	ruler	Lineal n	cetvel
ren	ren	reindeer	Renntier n	ren
rende	hyvel	plane	Hobel m	rende

Kurdî

Swêdî

Îngilîzî

Almanî

Tirkî

rêz	rad	raw	Reihe f	satır, sıra
rêzeçîrokên wêneyî	serier	comicstrip	Comicstrip m	seri hikaye
rîh	skägg	beard	Bart m	sakal
rohot	robot	robot	Roboter m	robot
roj	sol	sun	Sonne f	güneş
rojbûn	födelsedag	birthday	Geburtstag m	doğumgünü
rojgîran û hîvgîran	förmörkelse	eclipse	Finsternis f	ay ve güneş tutulması
rojname	tidning	newspaper	Zeitung f	gazete
rojnamevan	journalist	journalist	Journalist m	gazeteci
roket	raket	rocket	Rakete f	raket
ronahî	ljus	light	Licht n	aydınlık
rontgen	röntgen	x-ray	Röntgendurchleuchtung f	röntgen
rovî	räv	fox	Fuchs m	tilki
saet	klockaI	clock, watch	Uhr f	saat
saksafon	saxofon	saxophone	Saxophon n	saksafon
sarincok	kylskåp	refrigerator	Kühlschrank m	buzdolabı
sauna	bastu	sauna	Sauna f	sauna
sebze	grönsaker	vegetables	Gemüse n	sebze
seinasî	haj	shark	Hai m	köpekbalığı
serdena kevirî	stenåldern	stoneage	Steinzeit f	taşdevri
sêgoşe	triangel	triangle	Dreieck n	üçgen
sêv	äpple	apple	Apfel m	elma
simore	ekorre	squirrel	Eichhörnchen n	sincap
simoreya avê	utter	otter	Otter m	susamuru
sipîndar	björk	birch	Birke f	kavak
siwarî	riddare	knight	Ritter m	atl, süvari
sî	skugga	shadow	Schatten m	gölge
sinema	bio	cinema	Kino n	sinema
sîrkus	cirkus	circus	Zirkus m	sîrk
sîsalek	gam	vulture	Geier m	akbaba
sîsaleka keçel	eremitibis	baldibis	Waldrapp m	kelaynak
siwan û parasol	paraply och parasoll	umbrella	Regenschirm m	şemsiye ve parasol
siwêne (siluet)	silhuett	silhouette	Silhouette f	siluet
skelet	skelett	skeleton	Skelett n	iskelet
slalom	slalom	slalom	Slalom m	slalom
sosina newalan	liljekonvalj	lilyofthevalley	Maiglöckchen n	zambak
sitêrka bidûvik	komet	comet	Komet m	kuyruklu yıldız
stetoskop	stetoskop	stethoscope	Stethoskop n	stetoskop
şah	kung	king	König m	kral
şano	teater	theatre	Theater n	tiyatro
şanoya kasper	kasperteater	Punch and Judy show	Kasperle theater n	kukla tiyatrosu
şefê orkestrayê	dirigent	conductor	Dirigent m	dirijent, orkestra şefi

Kurdî

Swêdî

Îngilîzî

Almanî

Tirkî

şekir
şempaze
şerîf
şewqe
şeytanok
şêr
şikeft
şivan
şîr
şofêr
şopger
şûl
tac
taks
taxûk
teker
telefon
teleskop
terazû
termê maxîr
termos
tewl
tevnepîrik
teyrê tawis
tilîşop
tirî
tirîfringî
tîmseh
tîmar
tîp
tîrkevan
tîtav
to/qeymax
tombala
tor
torik
tov
tov/toxim
traktor
trampet
tunel
tûtî

socker
schimpans
sheriff
hatt
snäckor och sniglar
lejon
grotta
herde
mjölk
chaufför
scout
rådjur
krona
tax
kälke
hjul
telefon
teleskop
våg
Karlavagnen
termos
stall
spindel
påfågel
fingeravtryck
vindruva
krusbär
krokodil
rykta
bokstav
pilbåge
fasan
grädde
lotteri
nät
häv
sädesslag
frö
traktor
trumpet
tunnel
papegoja

sugar
chimpanzee
sheriff
hat
snails and slugs
lion
cave
shepherd
milk
driver
scout
roe
crown
dachshund
sledge
wheel
telephone
telescope
scales
Charles's Wain
thermosflask
stable
spider
peacock
finger-print
grape
gooseberry
crocodile
groom
letter(of the alphabet)
bow
pheasant
cream
lottery
net
landingnet
cereal
seed
tractor
trumpet
tunnel
parrot

Zucker m
Schimpanse m
Sheriff m
Hut m
Schnecken(Schnecke f)
Löwe m
Grotte f
Hirt m
Milch f
Chauffeur m
Pfadfinder m
Reh n
Krone f
Dackel m
Schlitten m
Rad n
Telefon n
Teleskop n
Waage f
Der Grosse Wagen
Thermosflasche f
Stall m
Spinne f
Pfau m
Fingerabdruck m
Weintraube f
Stachelbeere f
Krokodil n
striegel n
Buchstabe m
Bogen m
Fasan m
Sahne f
Lotterie f
Netz n
Kescher m
Getreideart f
Samen m
Traktor m
Trompete f
Tunnel m
Papagei f

şeker
şempanze
şerif
şapka
salyangoz
aslan
mağara
çoban
süt
şoför
izci
karaca
taç
taks köpeği
kızak
tekerlek
telefon
teleskop
terazi
Büyükayı
termos
hara
örümcek
tavuskuşu
parmak izi
üzüm
frenk üzümü
timsah
tımar
harf
|ok|yay
sülün
kaymak
tombala
ağ
av kepçesi
tohum
traktör
trampet
tunel
papağan

Kurdî**Swêdî****Îngilîzî****Almanî****Tirkî**

tv	teve	television	Fernsehen n	tv
unîforma	uniform	uniform	Uniform f	üniforma
vaftîz	dop	baptism	Taufe f	vaftiz
vampîr	vampyr	vampire	Vampir m	vampir
veterîner	veterinär	veterinairian	Tierarzt m	veteriner, baytar
veşartok	kurragömma	hide-and-seek	Versteck m	saklambaç
vîking	viking	viking	Wiking m	Viking
vînc	lyftkran	crane	Kran m	vinç
vîrus	virus	virus	Virus n	virüs
volkan	vulkan	volcano	Vulkan m	volkan
waha	oas	oasis	Oase f	vaha
xardoz	fil	file	Feile f	eğ
xewn	dröm	dream	Traum m	rüya
xiyar	gurka	cucumber	Gurke f	hıyar, salatalık
xoz	kotte	cone	Zapfen m	kozalak
xwê	salt	salt	Salz n	tuz
xwişk û bira	syskon	brothers and sisters	Geschwister	kız ve erkekkardeş
xwîn	blod	blood	Blut n	kan
zad	sädesslag	cereal	Getreideart f	tohum türü
zarokxane	dagis	daynursery	Kindergarten m	kreş, çocukyuvası
zebra	sebra	zebra	Zebra n	zebra
zêr	guld	gold	Gold n	altın
zibil	gödsel	manure	Mist m	gübre
ziman	tunga	tongue	Zunge f	dil
zirfistiş	jordnöt	peanut	Erdnuss f	yerfistiği
zirneûbilûr	zurna(flöjt)	zurna(flute)	Zurna (Flöte f)	zurnavekaval
zirx	sköld	shield	Schild m	zirh
zîperdasî	makrill	mackerel	Makrele f	uskumru
zîpik	hagel	hail	Hagel m	dolu
zoo	zoo	zoo	Zoo m	zoo, hayvanat bahçesi
zurafe	giraff	giraffe	Giraffe f	zürafa

Ansîklopediya Zarokan

Di vê Ansîklopediya Zarokan de nêzî 500 peyv û gotin hene ku li gor rêza alfabeyê hatine rêzkirin. Hemû peyv û gotin jî li gor cîhan û fantaziya zarokan hatine hilbijartin. Di her rûpeleke vê ansîklopediyê de rêza alfabeya kurdî heye û tîpa aktuel li ser vê rêzê bi rengê din hatiye nîşankirin. Ev jî ji bo zarokan hêsan dike ku tîpa alfabeyê baştir bibînin û nas bikin. Girêdana wêne, peyv û tîpan alîkariyê dike ku zarok zûtir serwextî zanîne bibin.

Ansîklopediya zarokan
berî herkesê jî bo
zarokên dema
dibistanê ye,
bi taybetî jî yên
salên destpêkê.

ISBN 91-89675-32-0

9 789189 675322

